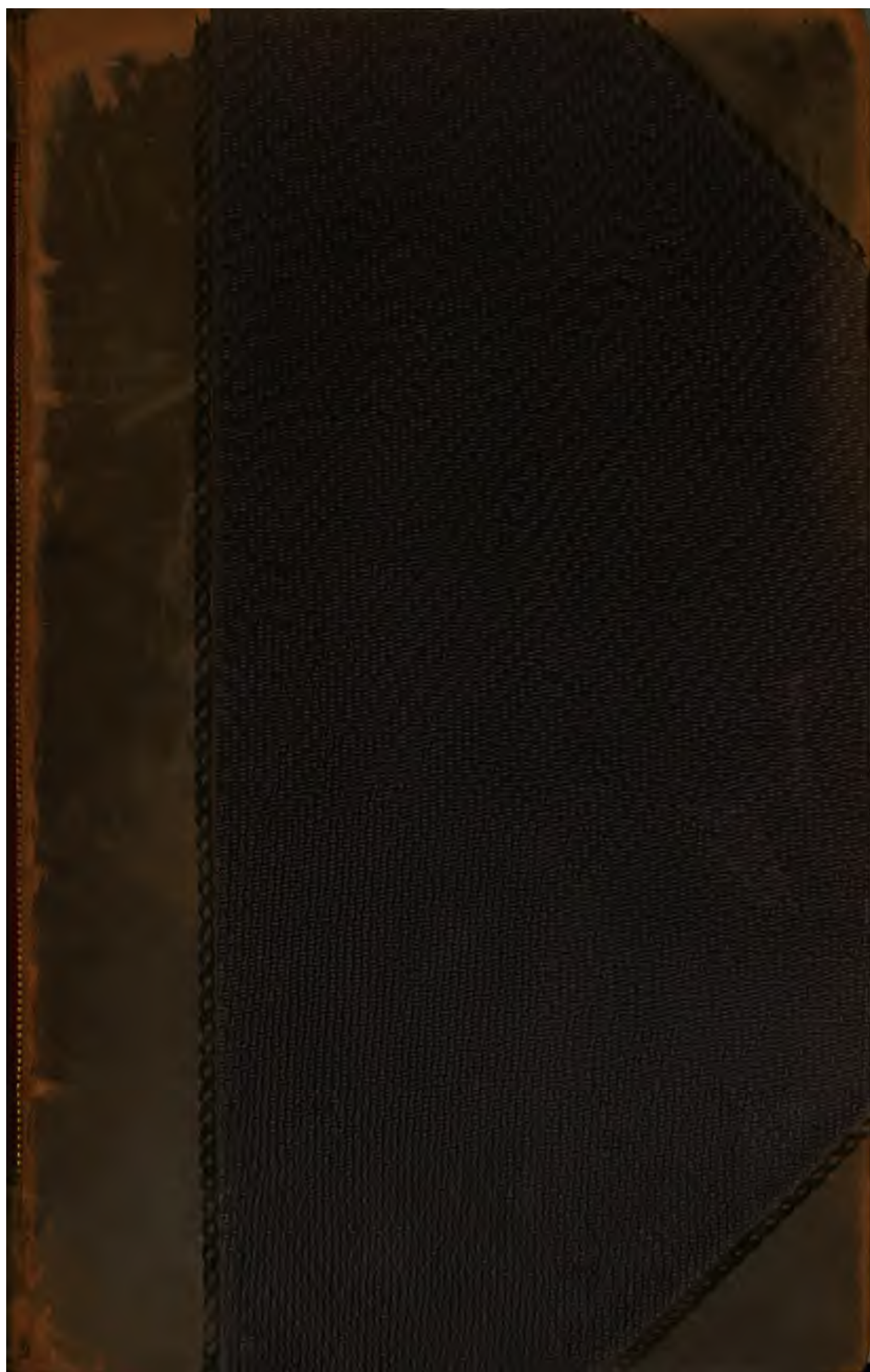
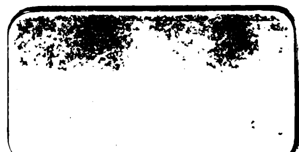

TAYLOR INSTITUTION
DOMI MINA
NUS TIO
ILLU MEA

Althochdeutsche,

dem Anfange des 11ten Jahrhunderts angehörige,

Übersetzung und Erläuterung

der

von Boethius verfafsten 5 Bücher

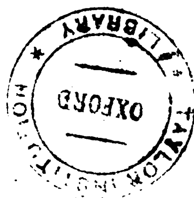
DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIAE.

Zum ersten Male herausgegeben

von

E. G. GRAFF.

Berlin.
In der Nicolaischen Buchhandlung.
1837.

TAYLOR INSTITUTION LIBRARY
OXFORD

Dem hochgesinnten Fürsten,

dem

Wissenschaft und Vaterland

die Herausgabe des althochdeutschen Sprachschatzes,

dem

ich und die Meinigen

den Schutz unsers Lebens

verdanken,

dem Kronprinzen von Preussen,

Friedrich Wilhelm,

sei,

wie mein ganzes Selbst,

auch jedes meiner Werke

in

tiefster Verehrung geweiht.

Vorwort.

Wie schmerzhaft es mir auch ist, dafs ich meinen kleinen Rest von Leben, Gesundheit und Augenlicht, der kaum zur Beendigung des althochdeutschen Sprachschatzes hinreicht, diesem durch die vorliegende Nebenarbeit entziehen und das wichtigste Werk der deutschen Literatur, das nur durch mich, der ich *allein* im Besitz alles Materials bin, zu Stande gebracht werden kann, der Gefahr, für alle Zeiten unvollendet zu bleiben, aussetzen mufs, so dränge ich doch, hoffend auf Gott, den allmächtigen Lenker der Schicksale und Herzen, die Stimme bittrer Klagen in meine Brust zurück, und, um so wenig Zeit, als möglich, auf die vorliegende Schrift zu verwenden, beschränke ich mich hier auf folgende kurze Bemerkungen:

Diese althochdeutsche Übersetzung und Erläuterung der consolatio philosophiae ist im cod. 825. der Stiftsbibliothek zu St. Gallen enthalten und wahrscheinlich (cf. die Vorrede zu meiner Ausgabe der althochdeutschen Übersetzung der 2 Bücher des Mart. Capella de nuptiis mercurii et philologiae) ein Werk

des zu St. Gallen 1022 (500 Jahr nach Boethius) verstorbenen gelehrten Benediktiners Notker Labeo.

Die Vergleichung der Schriftzüge, z. B. der auf den ersten 160 Seiten mit denen auf S. 161—174, läfst auf verschiedene Abschreiber schliefsen. Die Überschriften und Anfangsbuchstaben der Abschnitte (bisweilen auch der einzelnen Verse) sind roth. Viele Accente erlöschen schon.

Der lateinische Text, den ich, um das Studium dieses althochdeutschen Sprachdenkmals zu erleichtern, beigefügt habe, ist zum Theil nach der Handschrift, zum Theil nach der Ausgabe von Sitzman (1607) abgedruckt. Die Erläuterungen des Übersetzers habe ich vom Text durch [ ] abgesondert.

Da mir von allen althochdeutschen Sprachdenkmälern diese Übersetzung der consolatio philosophiae am geeignetsten schien, dem Bedürfnisse eines althochdeutschen Lesebuchs für die studirende Jugend abzuhelfen, so habe ich auch noch eine kleinere, nur die althochdeutsche Übersetzung enthaltende, mit spracherklärenden Anmerkungen versehene Ausgabe dieses Werks zum Drucke befördert.

PROLOGUS TEUTONICE.

Sēs paulus kebiez tien. dîe in sînēn zîten uuandon 3.
des sûonetagen. táz er êr ne châme. êr romanum imperium
zegienge. únde antiχρs rîchesôn begóndi. Uuer zuiuelôt
romanos íu (sic) uuésen állero rîcho hêrren. únde íro geuuált
kàn ze énde dero uuérlte? Sò dô mánige líute ênnônt
tûonouuo gesézene. hára úbere begôndôn (sic) uáren. únde in
àllên dísên rîchen keuuáltigo uuíder romanis sízzen. tô iú
stúonden íro díng slîfen. únde ze déro tîlegúngo râmen.
tìa uuír nû sehên. Tánnân geskáh pi des chéiseres zîten
zenonis. táz zuêne chúninga nórdenân chómene. éinêr ímo
den stûol ze romo úndergîeng. únde álla italiam. ánderêr
náhor ímo greciam begréif. únde díu lánt. tíu dánnân únz
ze tûonouuo sínt. Énêr hîez in únsera uuîs òtacher. tíser
hîez thioterih. Tô uuárd táz ten chéiser lústa. dáz er dio-
terichen uríuntlicho. ze hóue ládeta. tára zé dero mârun
constantinopoli. únde ín dâr mít kûollichên êron lángo
hábeta. únz er ín dés biten stûont. táz er ímo óndi. mít
ótachere ze uéhtenne. únde úbe er ín úberuuúnde. româ
íóh italiâ mít sînemo dánche ze hábenne. Táz úrlub (sic) káb
ímo zeno. sîn lánt. ióh sîne liute. ze sînên tríuuòn beuéle-
hendo. Sô dioterih mít témo uuórte ze italia chám. únde er
òtaccheren (sic) mít nòte guán. únde ín sâr dára nâh erslûog.
únde er fúre ín des lándes uuîelt. tô ne téta er ze êrest
nieht úber dáz. sô demo chéisere lîeb uuás. Sô áber nâh

4. ímo ándere chéisera | uuúrten. tô begónda er tûon. ál dáz in lústa. únde dien râten án den lîb. tîe ímo dés ne uuâren geuólgig. Fóne díu slûog er boetium. únde sînen suêr symmachum. únde dáz óuh uuírsera uuás. iohannem den bâbes. Sâr des ánderen îares. uuárt thioterih ferlóren. sîn néuo alderih zúhta; daz rîche ze sih. Romanum imperium hábeta io dánnan hína ferlóren sîna libertatem. Áber dóh gothi uuúrten dánnân uertríben fóne narsete patricio. sub iustino minore. Sô châmen áber nórdenan langobardi. únde uuîelten italiae. mêr dánne ducentis annis. Nâh langobardis franci. tîe uuír nû héizên chárlinga. nâh ín saxones. Sô íst pû zegángen romanum imperium. nâh tien uuórten scī pauli apostoli.

INCIPIT LIBER PRIMUS BOETII.

CONQUESTIO BOETII DE INSTABILITATE FORTUNAE.

Ih tir êr téta frôlichiv sáng. ih máchôn nû nôte chárasáng. Sih no. léidege musae lêrent míh scrîben. [Táz mír uuíget. táz uuíget ín. Tîe míh êr lêrton iocunda carmina. tie lêrent míh nû flebilia.] Vnde fúllent sie mínív óugen. mit érnestlichên drânen. Tise geuuéntun ne máhta nîoman eruuénden. sie ne fûorin sáment mír. [Quasi diceret. Ube ih ánderro sáchôn beróubôt pin. mînero chlúnhôn ne máhta míh nîoman beróubôn.] Êr uuâren sie gûollichi mínero iúgende. nû trôstent sie míh álten mínero míssesskihte. [Tés ist óuh túrft.] uuánda mír ist úngeuuando fóne árbéiten zûo geslúngen spûotig álti. Únde léid hábet míh *álten* getân. Fóne dîen | dingen grâuuên ih ze únzite. Únde 5.
slácbiu hût. rîdot an chráftelôsemo lîchamen. [Táz chît. mîne líde rídont únder slácchero híute.] Táz ist sâlig tôd

---

BOETHII DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIAE,

LIBER PRIMUS.

Carmina qui quondam studio florente peregi,
Flebilis, heu, mestos cogor inire modos.
Ecce mihi lacerae dictant scribenda camenae,
Et ueris elegi fletibus ora rigant.
Has saltem nullus potuit peruincere terror,
Ne nostrum comites prosequerentur iter.
Gloria felicis olim uiridisque iuuentae
Solantur mesti nunc mea fata senis.
Venit enim properata malis inopina senectus,
Et dolor aetatem iussit inesse suam.
Intempestiui funduntur uertice cani,
Et tremit effeto corpore laxa cutis.

tér in lústsamên zîten ne chúmet. únde in léitsámên geuuúnstêrne tuélet. Ah ze sêre uuîo úbelo ér die uuênegen gehôret. Únde uuîo úngerno ér caéligo betuot íro uuéinonten oúgen. Únz mír sálda fólgetôn. in állemo mînemo gûote mír únstâtemo [álso iz nû skînet.] Tô hábeta míh tiu léida stunda nâh kenómen. [íh méino diu iúngesta] Uuánda si mír áber nû gesuíchen hábet. nû lénget mîna urist. mîn árbéitsámo lîb. Uuáz hîezent ir îo míh sáligen fríunt mîne? [Uuâr íst iz nû?] Tér dóh îo uîel. fásto ne stûont. [úbe ér fásto stûonde. sô ne uiele er.]

DE INGRESSU PHILOSOPHIAE. ET EIUS HABITU.

Únz íh tíz suîgendo in mînemo mûote áhtota. Únde íh sús ámerlicha chlága scréib mít temo grífele. Uuâr sáh íh éin uuîb stân óbe mír. Èruuírdigero tâte hárto. Mít érnestlîchên óugôn. Vnde dúrnohtor séhentên tánne íoman ménniskôn sehen múge. [Jóh profunda dei gesíhet philosophia]. Mít iúnclichero uáreuuo [Sî ne áltêt nîeht]. Vnde mîcheles mágenes unde úngebróstenes. Tóh si sô ált uuâre.
6. Táz síh nîoman íro ne gelóubti. uuésen ébenált. [uuánda sî uuás îo]. In íro geuuáhste zuîueligero mícheli. [Íh ne

Mors hominum felix, quae se nec dulcibus annis
Inserit et mestis sepe uocata uenit.
Eheu, quam surda miseros auertitur aure
Et flentes oculos claudere seua negat.
Dum leuibus malefida bonis fortuna faueret,
Pene caput tristis merserat hora meum.
Nunc quia fallacem mutauit nubila uultum,
Protrahit ingratas impia uita moras.
Quid me felicem toties iactastis amici?
Qui cecidit, stabili non erat ille gradu.

Haec dum mecum tacitus ipse reputarem querimoniamque lacrimabilem stili officio designarem, adstitisse mihi supra uerticem uisa est mulier reuerendi admodum uultus, oculis ardentibus et ultra communem hominum ualentiam perspicacibus, colore uiuido, atque inexhausti uigoris, quamuis ita aeui plena foret, ut nullo modo nostrae crederetur aetatis, statura discretionis ambiguae. Nam

máhta uúizen. 'uuîo míchel si uuâre.] 'Uuánda éina uuîla. kezúhta si síh hára zu úusermo méze [uuánda si uuîlon humana áhtôt]. Ándera uuîla tûohta si mír den hímel rûoren. mít óbenahtigemo hóubete. [uuánda si astronomiam uuéiz] Sô si daz hóubet hô ûf erbúreta...sô úberslûog iz ten hímel. [táz tûot sî divina scrutando.] Vnde sô trôug si déro sía ánauuártentôn óugen..

DE AMICTU EIUS.

Íro uuât uuâs (sic) chléine. únde uuáhe. únde festes kezîvges [Tiú uuât íst tíure. târ díu dríu ána sínt. Iro uuât. taz sínt artes liberales. Táz sî chléine íst. táz máchônt argumenta. táz sî uuáhe íst. táz máchônt figurae dianoeos únde lexeos. táz sie uéste sínt (sic). táz máchôt tiu uuârheit Sô uuârên sumptis uuâriu inlatio fólget. sô ne mág tára uuídere nîoman nîeht ketûon. Fóne díu íst ío in uuârhéite fésti.] Tîa uuât sî íro sélbiu uuórhtá (sic). sô íh áfter dés fóne íro uernám. [Uuánnân máhtin dîe artes chómen. âne uóne dei sapientia?] Íro bílde uuâren fóre álti uersáleuuet. sámo so rúcchegiu (sic) gemâle. *vel sic.* Altiu sûmhéit hábeta uertúnchelet iro uuahi. [Uuánda sô die artes nîoman ne ûobet. sô uuírt iro geâgezôt.] Ze níderost án dero uuâte stûont kescríben taz chrîechesk p. [Táz pezéichenet practicam uitam. táz chît actiuam.] Ze óberôst stûont | theta. [Tiu bezéichenet theoreticam uitam. dáz chît contemplatiuam] Únde únder zuísken pûohstaben. stûonden sámo so léiter- 7.

---

nunc quidem ad communem sese hominum mensuram cohibebat nunc uero pulsare celum summi uerticis cacumine uidebatur; quae cum caput altius extulisset, ipsum etiam celum penetrabat respicientiumque hominum frustrabatur intuitum. Vestes erant tenuissimis filis, subtili artificio indissolubilique materia perfectae, quas, uti post eadem prodente cognoui, suis manibus ipsa texuerat. Quarum speciem, ueluti fumosas imagines solet, caligo quaedam neglectae uetustatis obduxerat. Harum in extremo margine π, in supremo uero ϑ legebatur intextum. Atque inter utrasque litteras, in scalarum modum, gradus

sprózen gezéichenet. álde stégen stûofa. After dien man stîgen máhti. fóne demo níderen pûobstabe zu demo óberen. [Uuánda sancti únde sapientes. fárent fóne actiua uita. ad contemplatiuam.] Tîa sélbûn uuât hábeton ferbróchen súmeliche nôtnúnftara. Únde uuâren sie ánauuert mít íro stúcchen. díe íogelicher besuérben máhti. [Uuánda epicurei únde stoici. únde achademici stríten. únde téiltôn síh in mísseliche sectas.] An dero zéseuuûn trûog si bûoh. [târ liberales artes ána uuâren.] Án dero uuínsterûn sceptrum [uuánda si chúningen íst. Sî chad. per me reges regnant. et thronus meus in columna nubis].

DE EXPULSIONE BLANDIENTIUM MUSARUM.

Sô si gesáh fóre mînemo bétte stân. tîe mêteruuúrchun. Únde mír trâne récchende. mít íro uuórten. Sâr dés éin lúzzel zórneg uuórteníu. íóh trôlicho séhendíu. Frâgeta si. Uuér lîez hára ín ze dísemo síechen. tíse geuuéreten hûorra ze theatro? [In fornicibus theatri uuúrten meretrices prostratae. dánnan íst fornicatio gehéizen. Álso díe den man mít íro lenociniis árgerotôn. sô tâten óuh tíse mít íro âmerên uuórten. Fóne díu héizet er síe meretrices. Álde skenicas meretriculas. héizet er skenicas musas. álso comediae
8. uuâren. únde tragediae. díe óuh | mánne scádotôn. uuánda comediae ráhtôn ímo risum. tragediae luctum.] Tîe ímo sîn sêr níeht éin ne héillent (sic) núbe íóh mêront. mít sûózemo éitere íro uuorto. Tíz sínt tîe den uuûocher únde den ézisg

---

quidam ínsigniti uidebantur, quibus ab inferiore ad superius elementum esset adscensus. Eandem tamen uestem uiolentorum quorundam sciderant manus et particulas, quas quisque potuit, abstulerant. Et dextera quidem eius libellos, sceptrum vero sinistra gestabat. Quae ubi poëticas musas uidit, nostro assistentes toro fletibusque meis uerba dictantes, commota paullisper ac toruis inflammata luminibus, quis, inquit, has scenicas meretriculas ad hunc aegrum permisit accedere? quae non modo nullis remediis fouerent dolores eius, uerum insuper alerent dulcibus venenis? Hae sunt enim, quae infructuosis affectuum spinis,

tero rationis ertémfent mít tîen dórnen uuillònnes. [Táz chit mít íro uuillechôsonne. ergézzent sie mán sînero rationis.] Únde menniskôn muôt stôzent sie ín dia súht. sîe ne lôsent sie nîeht. Áber insûortînt ir mir éinen uréden mít ínuermo zárte. sô ir díccho tûont. Táz ne uuâge mír sô nîeht. Án démo ne infûore mír nîeht mînero árbéito. Aber dísen chrîechiskero méisterskéfte. únde achademiskero dúrhlêrten. Rûment sirenes. lústsame únz án dia uerlorenissida. [Sirenes sínt mére tîer. fóne déro sánge intslâfent tie uérigen. et patiuntur naufragium.] Únde lâzent míh ímo sín mûot néren. únde héilen mít mînên carminibus. Tô snífta níder. dáz sús erstouta gezuâhte. Únde uóre schámon irrótende. gelîez iz sih. Áber íh erchám míh tôdés. uuér dáz uuîb uuâre sô geuuáltîgo uárentíu. íh ne máhta sia bechennen uuánda mír daz óuga tímbereta fóllez trâno. Vnde íh fúre míh níder séhende. | Pegónda íh suîgendo 9. chîesen. uuáz sî dára nâh tûon uuólti. Tô hítemon nâhôt gânde. gesáz si ze énderôst mînes péttes. Vnde ána séhende mîn ánalútte. trâglichez fóne vuûofte. Vnde fóne *trûregi* níder gehángtez. Chlágeta si síh mít tísen uérsen. *mînes* únmûotes.

---

uberem fructibus rationis segetem necant, hominumque mentes assuefaciunt morbo, non liberant. At si quem profanum, uti uulgo solitum, nobis blanditiae uestrae detraherent, minus moleste ferendum putarem. Nihil quippe in eo nostrae operae laederentur. Hunc vero eleaticis atque academicis studiis innutritum. Sed abite potius sirenes usque in exitium dulces, meisque cum musis curandum sanandumque relinquite. His ille chorus increpitus deiecit humi mestior uultum, confessusque rubore uerecundiam limen tristis excessit. At ego cuius acies lacrimis mersa caligarat, ne dinoscere possem, quae nam haec esset mulier tam imperiosae auctoritatis, obstupui, uisuque in terram defixo, quidnam deinceps esset actura, explorare tacitus coepi. Tum illa propius accedens in extrema lectuli mei parte consedit, meumque intuens uultum luctu grauem atque in humum moerore deiectum his uersibus de nostrae mentis perturbatione conquesta est.

CONQUESTIO PHILOSOPHIAE SUPER AEGRO.

Áh uuîo hárto sih mísse hábet mánnes mûot. káhes kestúrtez (sic) în día grûoba. Unde uúîo gnôto iz tánne îlet. ûzer demo liehte. ín dia uínstri [Vuîo îz sih kelóubet sînes trôstes. únde héftet síh in úndrôst. Uuánne tûot iz sô?] Sô sîne sórgun êrerôn fóne fránspûote. ze únmézig uuérdent. [Uuánda úbe er êr rîche uuás. sô ímo dés káhes kebrîstet. sô uuíget iz ímo.] Tíser uuás keuuón dénchen án die hímelférte. ûnz er ungeréchen (sic) uuás. únde chôs er in hímeleri. dero súnnûn uerte. únde des mânen. Vnde uuíssa er óuh tíe uérte bezálo. tîe dehéin planeta tûot. feruuáltotiu in ánderro planetarum uérte. [Ér uuíssa uuóla. die mânôt zála. ioh tía iâr zâla íro íogelichero uérte. Uuánda ér uuíssa. dáz saturnus úmbe gât ten hímel triginta annis. iouis duodécim. mars duobus. sol in uno anno. mercurius únde uénus infra annum. luna triginta diebus.
10. Unde dáz téro íogelih uuíder fért | temo ándermo. Sô luna tûot soli. tánne tâge uínstri uuirdet. únde sô uuír. mártem sâhen uuíderfáren demo mânen. dô ér drînahtig uuás. únde über mítten gân. náls níeht úndenân. núbe óbenân. Fóne díu chît er. flexa per varios orbes.] Ér uuólta ióh uuízen. uuáz tia. uuínda recche. tîe den mére vuûolent [Virgilius uuânda dáz sie eolus ûzlieze. Síe lâzet ter ûz. qui pro-

Heu, quam precipiti mersa profundo
Mens hebet et propria luce relicta,
Tendit in externas ire tenebras,
Terrenis quoties flatibus acta
Crescit in immensum noxia cura.
Hic quondam caelo liber aperto,
Suetus in aetherios ire meatus,
Cernebat rosei lumina solis,
Visebat gelidae sidera lunae,
Et quaecunque uagos stella recursus
Exercet, uarios flexa per orbes,
Comprehensam numeris uictor habebat.
Quin etiam causas, unde sonora
Flamina sollicitent aequora ponti,

ducit uentos de thesauris suis.] Uuér dén únerdrózenen hímel úmbe trîbe? [Uuér âne spiritus dei?] Alde uuîo uuéstert in sédel gândiu zéichen. áber chómên ad ortum. [Tér hímel án démo siu stânt. tér trîbet siu úmbe.] Uuánnen lénzen getûe sô línden. Táz ér dia érda gezîere mít plûomôn. [Táz tûot tíu hára eruuíndenta súnna. fóne demo hiemali circulo.] Únde uuér dáz kébe. dáz ter hérbest chóme geládenêr. mít rîfên béren: in râtsámemo iâre?. Únde chónda er geántuuúrten mániges tínges tóugenes. uuáz táz únde dáz méine. [Táz uuíssa er ál.] nû íst er uuízzelôs. nû ist er âne uuórten des mûotes túgede. Únde úmbe den háls kecbétennotêr. [táz chît mít úndrôste beháftêr.] Vnde mít téro búrdi níder genéigtêr. Síhet er úndánches ze érdo. ténchet er lêuues án dia tóubûn érda. [tíu ménnisken tóube máchôt.]

EXPERIMENTUM MEDICATRICIS. AN LETALIS MORBUS SIT AEGRI.

Nû íst áber dóh mêr zît. láchennis (sic) tánne chlágo. | Ún- 11.
de míh tára nâh cnôto ána séhentíu. frâgeta si. Ne uuúrte dû *nút* mínemo spúnge gesóuget. únde mít mînerô frûondo

---

Quis uoluat stabilem spiritus orbem,
Vel cur hesperias sidus in undas
Casurum rutilo surgat ab ortu,
Quis ueris placidas temperet horas,
Ut terras roseis floribus ornet:
Quis dedit ut pleno fertilis anno
Autumnus grauidis influat uuis,
Rimari solitus, atque latentis
Naturae uarias reddere causas.
Nunc iacet effeto lumine mentis,
Et, pressus gravibus colla catenis
Decliuemque gerens pondere uultum,
Cogitur, heu, stolidam cernere terram.

Sed medicinae, inquit, potius tempus est quam querelae. Tum uero totis in me intenta luminibus, tune es ille, ait, qui nostro quondam lacte nutritus, nostris educa-

gezógen. únz tû gestíge ze gómenes sínne? ne bíst tû dér na? Ze uuáre. Íh kâb tír óuh sóliu gesareuue. Tíu díh skírmdin. mít úngesuíchenero uésti [únder dîen. dû gehálten uuârist.] Úbe dû siu gérno bína ne uuírfîst. Pechénnest tu míh? zíu suîgest tu? Uuéder fóre scámôn. álde fóre erchómeni? Mír uuâre lîebera fóre scámon. [táz chît fóre gezógéni. únde fóre chíuski. únde fóre mîdinne. únde fóre êrháfti.] Míh túnchet áber. fórhta tûot tir uuê. [tû uuéist tíh scúldigen.] Sô si míh tô gesáh. nîeht éin suîgenten. núbe sámo stúmmen. únde zúngelôsen. Sô légeta sî íro hánt mámmendo an mîna brúst. Nîeht fréisôn chad si. Úngehúht hábet er geuángen. keméine súht tero âuuizzôntôn. Ér hábet sîn éin lúzzel ergézen. Er behúget sih uúola sîn. échert er míh êr bechénne. Unde dáz er míh pechénnen múge. Sô uuískên sîniu óugen. petímbertíu mít témo nébele tero stírbigôn díngo. Sús chád si. Únde mít kelésotemo tûoche íro uuâte. uuísta (sic) sî mîníu vuûoffenten óugen.

DE ILLUMINATIONE EIUS.

12. Sâr bína uertríbenero náht | pegáb míh tiu uínstri. Unde chám mir óugôn lîeht. sólih ih fóre hábeta. Also

---

tus alimentis, in uirilis animi robur euaseras? Atqui talia contuleramus arma, quae nisi prius abiecisses, inuicta te firmitate tuerentur. Agnoscisne me? Quid taces? pudore an stupore siluisti? mallem pudore; sed te, ut video, stupor oppressit. Cumque me non modo tacitum, sed elinguem prorsus mutumque uidisset, admouit pectori meo leniter manum. Et nihil, inquit, periculi est, lethargum patitur, communem illusarum mentium morbum. Sui paullisper oblitus est; recordabitur facile; si quidem nos ante cognouerit. Quod ut possit, paullisper lumina eius, mortalium rerum nube caligantia, tergamus. Haec dixit, oculosque meos fletibus undantes, contracta in rugam veste, siccauit.

Tunc me discussa liquerunt nocte tenebrae,
Luminibusque prior rediit vigor:

iz tánne ueret. Sô die stérnen bedécchet sínt. fóne uuólchenmáchigemo uuínde. Únde der hímel ála gáro ist ze díechên régenen. Únde súnna ne skînet. Vnde iz náhtêt. ér an hímele stérnen skînen, [Álso iz tánne uéret.] ûbe dára nâh tiu bísa fone tratia (sic) uuântíu. dia náht zefûoret. Vnde dén dág máchot héiteren. dér uóre fínsterêr uuás. Vnde dánne súnna skînet. Vnde sî gâes (sic) skînende. skíuzet tien liuten síh uuúnderônten únder diu óugen. Álso zestôbenemo nébele sáh íh ten hímel. Vnde uuárd íh sínníg. sía ze bechénnenne. táz si lâchanarra uuás. Sô íh sía díu óugen ána uerlíez. Vnde íh sía gnôto chôs. Pechnâta íh sia uuésen mîna ámmûn. in déro séldôn íh fóne chíndé uuóncta. Únde uuáz chád íh. uuóltôst tû állero túgedo méistra. fóne hímele hára in díz éinôte mînero íhseli? Inno. dáz óuh tû gescúldigôtív. fóne lúkkên léidúngôn kemûot uuérdèst [únde in nôt prâht uuérdêst.]? Sóltî íh míh tánne chád si tîn gelóuben. mîn héime gezogeno? Unde ne sólti íh nîeht |ében téila uuérden dînero árbeito. 13.
tîe dû lîdest úmbe mînen nîd. Tríuuo. Philosophiae ne ge-

Ut cum precipiti glomerantur sidera coro,
Nimbosisque polus stetit imbribus,
Sol latet, ac non dum celo uenientibus astris,
Desuper in terram nox funditur,
Hanc si treicio boreas emissus ab antro
Verberet et clausum reseret diem,
Emicat et subito uibratus lumine phoebus,
Mirantes oculos radiis ferit.

Haud aliter tristitiae nebulis dissolutis hausi caelum et ad cognoscendam medicantis faciem mentem recepi. Itaque ubi in eam deduxi oculos intuitumque defixi, respicio nutricem meam, in cuius ab adolescentia laribus uersatus fueram, philosophiam. Et quid, inquam, tu in has exilii nostri solitudines, o omnium magistra uirtutum supero cardine delapsa uenisti? an ut tu quoque mecum rea falsis criminationibus agiteris? An, inquit illa, te, o alumne, desererem, nec sarcinam, quam mei nominis inuidia sustulisti, communicato tecum labore partirer?

zám nio. táz sî den únsúndigen ûeze fáren âne sih. Sólti ih chîst tu mîna léidunga fúrhten? Vnde mir téro erchómen? sámoso ételiches níuues tinges.

NON MELIORA SPERANDA NOUIS QUAM PRISCIS TEMPORIBUS.

Uuânest tu nû êrest sapientiam in nôt kestôzena fóne dien úbelên? Ne uáht íh ófto ióh pi dien áltên. fóre platonis zîten. stárkep uuîg. uuíder derq góucho nánde. Únde ímo lébendemo. úber sîgenôta. sîn méister socrates ten dôt. mír zûoséhentero? Únde dánne sîn érbe îltîn zócchôn epicurei atque stoici. únde óuh ándere. îogelîh gágen sînemo téile. Únde si míh. álso dár. man róub téilet tánsotîn. uuídere zíbenta. únde dáz uuíderônta. Zebrâchen sie mîna uuât. tîa íh sélbíu uuórhta. Vnde blézzen tar ába gezúhtên. Síh uuânende míh álla háben. fûoren siu. mít íu. Vuánda dóh an dîen zócchâren. ételîh kelîhnísse uuás mînero getâte. Vnfrûoti uuânentíu sîe uuésen mîne gesuâ-
14. sen. | Petróug si íro súmelicho. Mít témo írreglichen uuânedér îo uuírbet mít téro uerulûchenun mánegi. [Sîe gelóubtôn téro mánegi. táz sie uuîse uuârin. Vbe du nîo ne

---

Atqui philosophiae fas non erat, incomitatum relinquere iter innocentis, meam scilicet criminationem uererer? et quasi noui aliquid acciderit, perhorrescerem? Nunc enim primum censes apud improbos mores lacessitam periculis esse sapientiam? Nonne apud ueteres quoque, ante nostri platonis aetatem, magnum sepe certamen cum stultitiae temeritate certauimus? eodemque superstite, praeceptor eius socrates iniustae uictoriam mortis me adstante promeruit? Cuius hereditatem cum deinceps epicureum uulgus ac stoicum ceterique pro sua quisque parte raptum ire molirentur, meque reclamantem renitentemque, uelut in partem praedae traherent uestem, quam meis texueram manibus, disciderunt, abreptisque ab ea panniculis totam me sibi cessisse credentes abiere. In quibus, quoniam quedam nostri habitus uestigia uidebantur, meos esse familiares imprudentia rata, non nullos eorum profanae multitudinis errore peruertit. Quod si nec anaxagorae

géiscotôst. uuío anaxagoras [stoicus philosophus] indrân. [únde ér sóne díu lángo uuas in exilio.] Nóh uuío socrates keuôlet uuárd trínchen cicutam. [uuánda er iovem únde apollinem. hiez mortuos. Únde er chád tén sid uuésen tíureren. dén man suuôre bi demo lébenden húnde. dánne bi demo tôtên (sic) ioue.]. Nóh uuélîu uuîze zeno [philosophus] léid. [tér ímo sélbemo dia zúngûn ába béiz. uuánda ér die méldên ne uuólta. die ér uuíssa coniuratos. Úbe dû iz sóne díu ne uueist.] uuánda iz urômedemo (sic) lánde geskáh. [ih méino in gretia (sic).] Tû máhtôst áber uuízen canio gelîche. [tér be gaio imperatore uuás.] Únde senecae gelîche. [dér uóne neronis gebóte erslágen uuárd.] Únde óuh sorano. Téro geuuáht nóh nîeht ált ne ist. nóh únmâre. Tîe nîeht ánderes ze demo tôde ne bráhta. Áne dáz sîe uuâren gerárte nâh mînemo síte. Vngeliche demo flîze dero scádelôn.

ADUERSA NON TIMENDA.

Tíh ne dárf nehéin uuúnder sîn. úbe uuír in dísemo *mére* geuuérfôt uuérdên. sóne in állen sínt zûostôzentên *uuínden*. [Táz | chît úbe uuír in dísemo uréisigen lîbe ár- 15
béite lîdên. fóne mánigên persecutoribus.] Uuánda uuír uuéllên dien úbelên mísselichên. únde dáz íst úns fástôst in muote. Téro hére nîo sô míchel ne ist. íz ne sî ze uerchîesenne. Uuánda iz fóne nehéinemo uuísen geléitet ne uuirt. Nûbe échert fóne uuûotigero írrighéite. râtelôs-

---

fugam nec socratis uenenum nec zenonis tormenta quoniam sunt peregrina, nouisti, at canios, at senecas, at soranos, quorum nec peruetusta, nec incelebris memoria est, scire potuisti. Quos nihil aliud in cladem detraxit, nisi quod nostris moribus instituti, studiis improborum dissimillimi uidebantur. Itaque nihil est quod admirere, si in hoc uitae salo circumflantibus agitemur procellis, quibus hoc maxime propositum est pessimis displicere. Quorum quidem tametsi numerosus exercitus, spernendus tamen est, quoniam nullo duce regitur, sed errore tantum temere ac passim limphante

licho dára únde dára gefûoret uuírt. Ýbe óuh táz sîna skâra rihtet uuíder úns. únde iz únsíh (sic) mágenigôr ána uéret. Sô zíhet (sic) únseríu herzogen [uirtus] íro hére in íro uésti. Tára nâh uuérdent sie únmûozig. zócchôndo íro gebúlstere. [Álso díe tâten. díe mauricium slûogen. Sô ín sélben únde álla dia legionem uirtus fidei ze hímele gezúhta. tô téiltûn sîe den róub. Uuáz máhta ímo dô únuuérdera sîn. tánne dáz sîe zócchoton. Fóne díu chîd si bára nâh.] Uuír éigen áber óbenân díe zócchônten sô bôsa sácha. ze hûe. (sic) Síchure nuórtene álles uuûotiges stúrmes. Únde mít téro fésti beuuárote. Tára nehéin uuég zûo ne sî. tero uuínnentûn góuhhéite.

QUID FACIAT CONSTANTIAM.

Sô uuéler in sînemo áltere stíllêr únde gezógenêr. sâlda in uersíhte hábeta. únde er áfter réhte pédíu uer-
16. | sáh. [ih meino sâlda. íoh unsálda.] Tér máhtá háben uéste gebába. [Also socrates nehéinêst sîn ánalútte ne uuéhselôta. uuanda er îo in éinemo uuás. áne (sic) láhter. únde âne trû-regi.] Tén sólén (sic) ne brûtet nieht tíu úngebârda. únde díe íróuuûn des méres. uuûollentes únde fóne bódeme ûf chêrentes sîna zéssa. [Táz sint tumultus secularium.] Nóh ín ne brûtet tér brénnento berg ueseuus. [tér in campania íst.] sô er uerbróchenên múntlóchen. uuîlo zeuuírfet sîníu ríu-

raptatur. Qui si quando contra nos aciem struens ualentior incubuerit, nostra quidem dux copias suas in arcem contrahit, illi vero circa diripiendas inutiles sarcinulas occupantur. At nos desuper irridemus uilissima rerum quaeque rapientes, securi totius furiosi tumultus eoque uallo muniti, quo grassanti stultitiae adspirare fas non sit.

Quisquis composito serenus aeuo,
Fatum sub pedibus dedit superbum,
Fortunamque tuens utramque rectus,
Inuictum potuit tenere uultum;
Non illum rabies minaeque ponti
Versum funditus excitantis aestum,
Nec ruptis quoties uagus caminis
Torquet fumificos ueseuus ignes,

chenten fiur. [Táz sint furores principum.] Nóh in ne brútet tér scúz tero fiurentûn dónerstrâlo, tíu hóhiu turre diccho níder slât. [Táz íst tero chúningo geuuált. tér ófto die rîchen insézzet.] Uuáz íst tíen múodingen. dáz sie díe geuualtîgen fúrhtent? chráftelôse, dóh sie uuínnên. [Fólge mînes râtes.] Nîeht ne beuuâne díh. [ze guuúnnenne.] nîeht ne fúrhte [ze uerlîesenne.] mít tíu infúorest tu demo geuuáltîgen sîn zórn. Tér áber [sô tûon ne uuile únde er] fúrhtet [ze uerlîesenne] álde gérôt [ze guuunnenne]. uuánda dér únstâte íst. únde úngeuuáltîg sîn sélbes. pedíu hábet er hína geuuórfen den skílt. [dáz chît tes mûotes fésti únde] gótes zûuersihte. Vnde ába stéte gedrúngenêr. [sô iz in vuîge feret temo sîgelôsen] smídôt ímo sélbemo chétenna. mít téro man ín binde.

VULNUS NON ESSE TEGENDUM.

Uérstâst tû díh *) lísses îeht chád si. álde gât iz tíh îeht 17.
in? [Táz íh tír liudôn bechûmet tíh táz îeht?] Léidegô. únde lírun spílés ergâzto. uuáz riuzest tû. ziu uuîezent tir trâne. Jíh uuáz tir sî. êin ne uerhíl du. Úbe du [genesen uuéllêst. únde] árzates hélfa uuéllêst. sô óuge dia uuúndûn.

*) Es steht dlz.

Aut celsas soliti ferire turres
Ardentis via fulminis movebit.
Quid tantum miseri feros tirannos
Mirantur sine uiribus furentes?
Nec speres aliquid, nec extimescas;
Exarmaueris impotentis iram:
At quisquis trepidus pauet, uel optat,
Quod non sit stabilis, suique iuris,
Abiecit clipeum, locoque motus
Nectit, qua ualeat trahi, catenam.

Sentisne, inquit, haec, atque animo illabuntur tuo? Esne asinus ad liram? Quid fles? Quid lacrimis manas? confitere, non absconde. Si operam medicantis exspectas, oportet ut uulnus detegas. Tum ego collecto in

EGER QUO MORBO LABORET. APERIRE CONATUR.

Tô ántuuúrta íh íro. Mít éteuuáz chréftigoren mûote. Sól is nóh túrft sín ze ságenne? Ne skínet tíu misseskíht uuóla ná. tíu mír ána liget. Ne bechúmet tíh nieht sélbiv des chárchâres éigeslichi. (sic). Íst tánne díz nû, díu bûohchámera. Târ du gérno ínne sâze ze mînemo hûs. Vnde sáment mír sizzendo. tráhtotôst állen dén uuîstûom. tér an gót kât. únde án die liute. Uuás íh in dien uátôn. tô íh tir hálf crúnden tía tóugeni dero naturae. Tô du mír bíldotôst [án dero áscûn.] mít tînero zéigo rûoto. díe uérte dero [síben uuállôntôn] stérnôn. [Philósophi hábetôn éin brét fóre ín. dáz sie hîezen mensam. súmeliche hîezen iz abacum. dáz uuás pezêtet mít clésinemo pulucre. chléino
18. gemálnemo. únde gnôto geuéiltemo. | únde sâzen sie mít íro rûote in hénde. mít téro síe íro iúngerôn án déro sélbûn áscûn píldotôn díe uérte dero stérnôn. únde álle díe figuras. tíe man lírnen sól in geometrica. Abacus íst éin descriptio. dáz chît éin bílde án éinemo bréte. álde an éinero pagina. sô uuír iz nû séhên in dísên zîten: târ míseliches píldes caracteres ûf keléget uuérdent. álso dâr man uuúrfzâueles spílôt. Mít tien caracteribus uuérdent spûotigo eruáren állero numerorum divisiones. únde multiplicationes. so uuéder man iro bedárf. in musica. álde in arithmetica. Tíu disciplina héizet mathematica.] Tô dû mîne síte. únde álla día uuîsûn mînes lîbes. scáffotôst nâh témo bílde dero éngelo. [Uuánda dâr úmbe chám χρς. dei sapientia hára in

---

uires animo? An ne adhuc eget admonitione, nec per se satis eminet fortunae in nos seuientis asperitas? Nihilne te ipsa loci facies mouet? Haeccine est bibliotheca, quam certissimam tibi sedem nostris in laribus ipsa delegeras? in qua mecum sepe residens de diuinarum humanarumque rerum scientia disserebas? Talis habitus, talisque uultus erat: cum tecum naturae secreta rimarer cum mihi siderum uias radio describeres, cum mores nostros totiusque uitae rationem ad celestis ordinis exemplar formares. Haec-

in uuérlt. táz er ménnisken lérti. in terris angelicam vitam ducere. Târ fúre lêrtôn philosophi ethicam i. morum disciplinam.] Hábo ih nû súslichen lôn. úr lôsendo?

AMBITIONEM EXCUSAT.

Triuuo. dû fúnde dia réda. únde lêrtôst sia mít platonis múnde. Alliu riche. únde álle ándere geuuálta dánne uuésen sâlige. úbe iro ulâgin uuíse. álde díe síh pegóndîn héften ze uuístûome. [Salomon uuás uuîse. áber darius háfta síh ze danihele demo uuîsen. únde pharao ze ioseph.] Tû lêrtôst únsih óuh mít sînemo múnde. állên uuîsên núzze uuésen. in dien uuórten geuuált ze guuúnnenne. Nío er dien úbelên ze hánden uerlâzenêr. scáden únde uerlórnisseda tûên dien gûotên. Tés fólgendo. uuánda iz fóne dír chám. Uuólta íh skéinen án demo ámbahte. táz tu míh kesuâso lêrtôst. Tû eriíhest míh. únde gót. tér díh in getéta dien uuísên. Míh nehéine dúrfte áhtôn án demo ámbáhte. [íh méino án demo consulatu.] âne gemeine dúrfte. Tánnan errúnnen mír stárche fîentskéfte fóne dien *úbelên*. díe nîoman uerzéren ne máhta. Únde álso io tûot *tíu báldi* dero síchurhéite. Ne uuág mír níeht úmbe réhtes mínna. dero geuuáltigôn bólgenscáft. 19.

Haeccine premia referimus tibi obsequentes? Atqui tu hanc sententiam platonis ore sanxisti, beatas fore respublicas, si eas uel studiosi sapientiae regerent, uel earum rectores studere sapientiae contigisset. Tu eiusdem uiri ore hanc sapientibus capessendae reipublicae necessariam causam esse monuisti, ne improbis flagitiosisque ciuibus urbium relicta gubernacula pestem bonis ac perniciem inferrent. Hanc igitur auctoritatem secutus, quod a te inter secreta otia didiceram, transferre in actum publicae administrationis optaui. Tu mihi et qui te sapientium mentibus inseruit Deus, estis conscii, nullum me ad magistratum, nisi commune bonorum omnium studium, detulisse. Inde cum improbis graues inexorabilesque discordiae, et quod conscientiae libertas habet, pro tuendo iure spreta potentum semper offensio. Quoties ego co-

OPERA PIETATIS SUAE COMMEMORAT.

Uuío óftó ih conigaste demo gotho. dánne er ánauártota uuéichero mánno gûot. Uuío díccho ne stîez ih ten fálenzcrâuen triguillen, ába sînemo únrehte. dés ér begúnnen hábeta. únde íóh fólletân hábeta. Uuío ófto ne uuás ih fóre mít mînero námehâfti uuênegên. díe dero héidenon uréchi ingeníuz árbeita. mít únzálahâftên léidtâten. Míh ne gechêrta nío nehéin man ába demo réhte án daz únréht. [Nieht éin dero búrglíuto. núbe óuh] sô ih sáh tero lántlíu|to gûot ferôset uuérden úmbe frôno zíns. álde oúh sús fóne iomannes nôtnúmfte. dáz uuág mír ében hárto díen. díe iz líten. Tô in hándegên húnger iáren strénge chórnchóuf in campania. únde úbelêr ze geuuérenne. únde día sélbûn gebûrda erármen súlendêr. fóne demo chúninge gebánnen uuárt. Tô hínderstûont ih tar úmbe ze strîtenne. uuíder demo flégare des pretorii. dés ámbáht iz uuás. úmbe geméine nôtdúrfte. Temo chuninge. [tés chórn iz uuás] uuízentemo. stréit ih. Unde brâhta íh iz tára zû. dáz sie níoman ne nôti des chóufes. Paulinum éinen gerîslichen ze consule tés kûot tie hóuegîra. sô uílo iz ze íro uuâne únde ze íro gíredo gestûont. iú uerslúnden hábetôn. tén zôh ih ín gínentên ûzer dero chélûn. Nío albi-

---

nigastum imbecillis cuiusque fortunas impetum facientem obuiùs excepi! quoties triguillam regiae prepositum domus ab incepta perpetrataque iam prorsus iniuria deieci! quoties miseros, quos infinitis calumniis impunita barbarorum semper auaritia uexabat, obiecta periculis auctoritate protexi! Numquam me ab iure ad iniuriam quisquam detraxit: prouincialium fortunas tum priuatis rapinis tum publicis uectigalibus pessumdari, non aliter, quam qui patiebantur, indolui. Cum acerbae famis tempore grauis atque inexplicabilis indicta coëmtio profligatura inopia campaniam prouinciam uideretur, certamen aduersum prefectum pretorii communis commodi ratione suscepi, rege cognoscente contendi, et ne coëmtio exigeretur, euici. Paullinum consularem uirum, cuius opes palatini canes iam spe atque ambitione deuorassent, ab ipsis hiantium faucibus traxi. Ne albinum consularem

num éinen sámo hêren mán âne díng. táz er ne uerskielte dáz er uerléidôt uuás. târ úmbe sázta íh míh gágen sînes léidares hâzze cipriani. Ne dúnchet tír míh hában gerécchet mír sélbemo gnûog mánege uîentskéfte. Nû sólta ih áber dero ánderro hálb sô uílo sín síchurera. Sô uílo ih min úmbe réhtes mínna. uúirs kebórget hábeta. uuíder die hóuelíute.

QUOD A NON PROBATIS PERSONIS MINIME DEBERET ACCUSARI.

Fóne uuélichen léidaren pín ih tóh in ángest prâht. 21.
Tér nû lángo uerstôzeno basilius ába des chúninges ámbaht tîeneste. dér uuárt ánabrâht. dáz er míh léidota mít téro nôte des scázzes. tés er scúldig uuás. [Tér lôsta síh mít tíu. Tér scáz tén íoman ándermo gélten sólta. tér hîez ze romo ęs alienum.] Tô óuh ter chúning opilionem unde gaudentium hîez taz lánt rûmen úmbe mánige. únde mánigfalte íro úndríuua. Únde sîe ze chîlechûn flihende (sic). daz kebót nuéren ne uuóltîn. Vnde demo chúninge dáz ze uuízenne uuúrte. kebôt er. síe ne rûmdin rauenna. ér démo *tágedínge*. dáz er ín légeta. dáz man sie únder óugôn zeichendi. únde sô gezéichende. uertríbe. Uuáz uuânest tu nû déro sárfi des chúninges. fóne ín dîen ér sô grám uuás. múgen ze gelóubo geságet uuérden? únde dóh tés sélben

---

uitum preiudicatae accusationis pena corriperet, odiis me cypriani delatoris opposui. Satisne in me magnas uideor exacerbasse discordias? sed esse apud ceteros tutior debui, qui mihi amore iustitiae nihil apud aulicos, quo magis essem tutior, seruaui. Quibus autem deferentibus perculsi sumus? quorum basilius olim regio ministerio depulsus in delationem nostri nominis alieni aeris necessitate compulsus est. Opilionem uero atque gaudentium, cum ob iniurias atque multiplices fraudes ire in exsilium regia censura decreuisset, cumque illi parere nolentes sacrarum sese aedium defensione tuerentur, compertumque id regi foret, edixit, ut nisi infra prescriptum diem rauenna urbe decederent notas insigniti frontibus pellerentur. Quid huic seueritati posse adstrui uidetur? Atqui eodem die defe-

tâges kelóubta ér ín. dáz sie fóne mír sâgetôn. Uuáz nû fróuua? Hábent táz kedîenôt mîne chústе? díe íh skéinda? Tíu êrera íro úberléileda. máchota díu sîe êhafte léidara. Íst tiu fortuna sô skámelos. Úbe sî mînero únscúlde síh
22. ne méid. zíu ne dûohta íre scámelîh | dero léidaro uersíht. Uuáz sínt tóh nû mîne scúlde?

REMOTIO CRIMINUM.

Uuíle du daz knôtesta uuízen? Taz rûmiska hêrtûom míh kérnogeséhen gehâltenez. zíhet (sic) man míh. Uuíle du uuízen uuío? Mán zíhet (sic) míh ten meldare dé skeírren. dáz er demo chúninge díe brîeue ne brâhti. mít tîen er daz hêrôte gehóubetscúldigoti. [Hóubet scúlde sínt. dáz man án dèn geuuált râtet. Taz rûmiska hêrole uuólta síh chlágon. mít prîeuen ze démo chéisere. dér dioteriche ze sînen tríuuôn daz lánt peuálh. únde die líute. dáz er ín íro libertatem benómen hábeti. dúrh táz áhtota der chúning sélben boetium únde ándere senatores reos maiestatis.] Uuáz túnchet tír is méistra. Sól íh is lóugenen. nío ih scúldo eruárner. dír ze únerôn ne sîn? Cuísso uuólta ih sô. Ióh tô uuólta. íóh nû uuíle. únde íomer. Dés iího ih. Íh ne írta dóh ten méldare nîeht. [Íh tâte uuóla úbe ih ín írti. dóh ne írta íh ín is nîeht. Énes iího ih. tísses ne iího íh] Sól íh táz fúre únreht hában. táz íh kérno sího gehâltene. díe dero ordinis sínt. Ér hábet míh kescúldet.

---

rentibus eisdem nominis nostri delatio suscepta est. Quid igitur? nostrae ne artes ita meruerunt? an illos accusatores iustos fecit premissa damnatio? Ita ne nihil fortunam puduit, si minus accusatae innocentiae et accusantium uilitatis? Ac, cuius criminis arguimur summam quaeris? Senatum dicimur saluum esse uoluisse. Modum desideras? delatorem, ne documenta deferret, quibus senatum laesae maiestatis reum faceret, impedisse criminamur. Quid igitur o magistra eenses? infitiabimur crimen, ne tibi pudori simus? at uolui, nec umquam velle desistam. Fatebimur? sed impediendi delatoris opera cessabit. An optasse illius ordinis salutem nefas uocabo? ille quidem suis de me

mít sînero beneímedo. [dáz chît consulatum mir benéimendo.] dáz mír dáz únmûoza uuâre. übe íh sie gérno ne sáhe geháltenc. Áber díu íro sélbero ze uuêuuôn lîegenlîu únfrûoti. ne beslúrzet nîomer mít lúginen dia uuârhéit. únde dîe urêhte dero uuércho. [Sî ne mág míh nîomêr fóne vnscúldigemo bríngen ze demo scúldigen.] | 23.
Nóh íh ne uuâno mír mûoza sî áfter socratis zálo. hélen dia uuârhéit. áldc iéhen dero lúgino. Aber dáz ál. só uuío iz sî. únde uuîo scúldig íh târ ána sî. dáz lâzo íh in dînero úrteildo stân. únde dero uuîson. Íh hábo óuh tîa uuârhéit téro sélbûn tâtc áfter órdeno gescríben. dáz iz únsere áfter chómen íóh keéiscoen. *Item.* Uuáz hábo íh nû fóne dîen lúgebrîeuen ze ságenne. mít tîen sie míh zihent uuéllen uuídere guuúnnen úmbe den chéiser dia rûmiskûn sélbuúaltigi. [Tíu rûmiska sélbuualtigi uuás târ ána. dáz nîoman úber dáz nîeht ne sólta tuôn. sô dáz hêrtuom síh keéinoti. Tíu éinunga hîez senatus consultum. Uuánda ín dioterih tîa génomen hábeta. únde ín dáz uuág. pedíu uuâren sie in únhuldi] Téro brîeuo úndriuua châme uuóla *uúre.* [mán gcéiscóti uuóla. uuér sie scríbe.] Übe íh chómen mûosi ze íro ánaságûn. dîe míh is zihent. Táz in állên díngen stárehesta íst. [íh méino übe man ze gágenuuerti chómen mûoz. Sîd uuír nóh ze gagenuuerti díngen ne mûozen.] uuélero libertatis múgen uuír dánne dâr fúrder gedíngen. Uuôlti gót hábetîn uuír deh éina. [Nû néist

---

decretis, uti hoc nefas esset, effecerat. Sed sibi semper mentiens imprudentia rerum merita non potest immutare; nec mihi socratico decreto fas esse arbitror, uel occultuisse ueritatem, vel concessisse mendacium. Uerum id quo modo sit, tuo sapientiumque iudicio aestimandum relinquo. Cuius rei seriem atque ueritatem ne latere posteros queat, stilo etiam memoriaeque mandaui. Nam de compositis falso litteris, quibus libertatem arguor sperasse romanam, quid attinet dicere? quarum fraus aperta patuisset, si nobis ipsorum confessione delatorum, quod in omnibus negotiis maximas uires habet, uti licuisset. Nam quae sperari reliqua libertas potest? atque utinam posset ulla.

tés nieht. Mûsi (sic) ih ze gágenuuérti chómen déro. die míh zíhent (sic) táz íh iar úmbe uuúrbe. dien] uuólti íh ántuuúrten mít têmo ántuuúrte canii. Tô in gaius zêh. dáz er dia
24. éinunga uuíssi. díu uuíder ímo ∫ getân uuás. úbe íh sia uuíssi chád er. sô uuâre si díh ferhólen.

CUR DEUS MALIS CONSENTIAT.

Án állero déro nôte. ne hábet mír léid tóh nieht sô genómen mînen sín. nóh sô uuíderstozen. Táz mír chlágelih túnche. dáz sih ílent úbele uertûon án dien chústigên. Núbe dáz ín dés kespûen mág tés sie ilent. tés íst míh uuunder. Árgêr uuíllo. dér íst ôdeuuâno únsêr uerlórnisseda. Táz áber góte zû séhentemo. úbel man án demo gûoten geskéinen mág sînen árgen uuíllen. táz íst égesen gelíh. [Táz uuír árguuillig pírn. táz ist úns skádo. Táz iz óuh kót lâzet tien gûotên skádo sîn. táz íst uuúnder.] Fóne díu urâgeta mít réhte éiner dînero gesuâson. uuánnan chàd er chúmet taz úbel úbe gót íst? únde úbe er neíst. uuánnan daz kûot.

MALA SIBI REDDITA PRO BONIS.

Nû sî óuh mûoza dien árgên. díe álle gûote. únde állez taz hêrtûom gérno uerlîesent. óuh míh kérno uerlîesên. uuánda íh ín îo bî stûont. Hábo íh óuh tés sélben

---

Respondissem canii uerbo: qui cum a c. cesare germanici filio conscius contra se factae coniurationis fuisse diceretur: Si ego, inquit, scissem, tu nescisses. Qua in re non ita sensus nostros meror hebetauit, ut impios scelerata contra uirtutem querar molitos sed quae sperauerint effecisse uehementer admiror. Nam deteriora uelle nostri fuerit fortasse defectus, posse uero contra innocentiam, quae sceleratus quisque conceperit, inspectante deo, monstri simile est. Unde haud iniuria tuorum quidam familiarium quaesiuit: siquidem deus, inquit, est, unde mala? bona uero unde, si non est? Sed fas fuerit nefarios homines, qui bonorum omnium totiusque senatus sanguinem petunt, nos etiam, quos propugnare bonis senatuique uiderant, perditum ire uoluisse. Sed num idem de patribus quoque

daz hêrtûom gescúldêt? Íh uuâno dû gehúgest uuóla. dáz
tû míh sélba lêrtôst. ál dáz míh ze tûonne uuás. únde ze
sprechenne. [Uuío máhta íh tô missetûen?] Tû gehúgest
uuóla. | Tô der chúning ze berno éines mánnes hóubet 25.
scúlde. an állez taz hêrote chêren uuólta. nîomannes ne
uuéllende bórgên. Mít uuélero uertrôstedo. únde mit uué-
lên úndûron mînero uréison íh fersprâche tie únscúlde álles
tes hêrotes. Tû uuéist. táz ih uuâr ságo. únde íh nîo úmbe
lób míh ne rûomda. Íh uuéiz uuóla. dáz feruuândes herzen
uuéhte. dánne suînent. sô iz sîne tât rûomendo. lób tât
úmbe enfáhet. Nû síhest tu uuóla. uuío mír engángen íst.
mîn únskádeli. Fúre tríuuôn dáng engílto íh únscúlde.
únde lûkkes ûnlíumundes. [táz ih sî reus maiestatis.]
Únde uuér gesáh nóh sô geéinote díngmán ze úngnâdon.
úber dén. dér ióh scúldo eruáren uuás. íro ételichen ne
uuánti. dáz scúlde den iudicem lîehto tríegent. álde er óuh
ne uuéiz uuáz ímo sélbemo geskíhet. Uuâre íh pezígen.
dáz ih uuólti chîlicha brénnen. únde fáfen sláhen. únde
állen gûotên uuéllen des lîbes fâren. Nóh tánne uuâre réht.
sô iz ze gágenuuérti châme. únde ih scúldo gejiáhe. únde 26.

---

merebamur? Meministi, ut opinor, quoniam me dicturum quid facturumue praesens ipsa semper dirigebas. Meministi, inquam, ueronae cum rex auidus communis exitii, maiestatis crimen in albinum delatum ad cunctum senatus ordinem transferre moliretur, uniuersi innocentiam senatus quanta mei periculi securitate defenderim. Scis me haec et uera proferre, et in nulla umquam mei laude iactasse. Minuit enim quodam modo se probantis conscientiae secretum, quoties ostentando quis factum recipit famae pretium. Sed innocentiam nostram quis exceperit euentus uides. Pro uerae uirtutis premiis falsi sceleris penas subimus. Et cuius umquam facinoris manifesta confessio ita iudices habuit in seueritate concordes, ut non aliquos uel ipse humani error ingenii, uel fortunae conditio cunctis mortalibus incerta summitteret? Si inflammare sacras aedes uoluisse, si sacerdotes impio iugulare gladio, si bonis omnibus necem struxisse diceremur, praesentem tamen

úber ságet uuúrte. tás tánne úber mih rèht úrteilda gienge. Nû [uóne romo ze paueio] nâh úber fínfstúnt cênzeg mîlon in íhseli gefûortêr. Vnde mih nîoman ze ántséido ne lîez. Úmbe míchela mínna. dia ih temo senatui skéinda. pín ih ze tôde uersealten. únde ze geurônedo mînes kûotes. [Tér hîez ze romo proscriptus. tér dir uuás porro i. longe scriptus. a bonis suis. Sô iz in urôno gebrieuet uuárd. sô uuás iz imo uérro.] Ah ze sêre. dáz man mit réhte nehéinen mêr úberuuínden ne mág solichero scúlde. Sélben dia méldára. bechnâton iz uuésen hêrliche scúlde.

PURGAT SE SUSPITIONE SACRILEGII.

Tîa ze gehônenne mít ándermo únlíumende. zígen sie mih. úmbe des ámbahtes mînna. dáz muôot pesmízen háben mit kálstre. Tríuuo béidiu sínt uuâr. ióh táz tû mír ínne uuésentíu. benómen hábest álla uuérlt kíreda. ióh mír ún-mûoza fóne díu uuás. dáz íh méin zuo mír lîeze. dír ána séhentero. Tû lêrtôst míh tágelichen. táz phitagoras (sic) phylosophus (sic) spráh. de non sacris. álde de non diis. [Sínt sie non sacri. sô sínt sie sacrilegi. sínt sie non dii. sô sínt sie demones.] Uuío sólti íh tero ueruuórfenôn
27. tîeuelo fóllest fór derôn. síd tu míh erháuen hábest ze gótes kelîhnisse? [Ter ménnisko íst keskáffen ad imaginem et similitudinem dei. Ér íst imo similis náls equalis. táz chît kelîh. náls kemâze. Uuánda der angelus malus síh

---

sententia confessum, conuictumue punisset. Nunc quingentis fere passuum millibus procul moti atque indefensi, ob studium propensius in senatum morti proscriptionique damnamur. O meritos, de simili crimine neminem posse conuinci! cuius dignitatem reatus ipsi etiam qui detulere uiderunt: quam, uti alicuius sceleris admistione fuscarent, ob ambitum dignitatis sacrilegio me conscientiam polluisse mentiti sunt. Atqui et tu insita nobis omnem rerum mortalium cupidinem de nostri animi sede pellebas, et sub tuis oculis sacrilegio locum esse fas non erat. Instillabas enim auribus cogitationibusque quotidie meis pythagoricum illud, serui deo. Nec conueniebat uilissimorum me spirituum praesidia captare, quem tu in hanc excellentiam

imo ében mézon uuólta. pedíu ist er feruuórfen. Fóne díu ist únmûoza. táz ter ménnisko gót ferlâze. sô die tûont. die necromantiam ûobent. álde dehéina prestigia. táz chît zóuuer. únde er inmundos spiritus ládoe ze sînero hélfo.] Únde âne dáz mîn uuírten filia symmachi [preterea penetral. i. secretum t. cubile. quod pro uxore accipiendum est.] Vnde mîn únsúndig hûske. Vnde álle mîne hárto chíusken fríunt. Vnde mîn gótedehto suêr symmachus. Vnde sámo êruuirdig in sînero tâte. [Uuanda ér skéinet án dîen tâten. uuér ér íst.] Tie geántséidônt míh uuóla dírro ínzihte..

DOLET IN SE MAGISTRAM INFAMARI.

Aber áh ze hárme. Tíh ánauuânont sie sólehero scúlde. Íóh an démo dínge túncho ih ín zóuuerlîh. dáz íh ánchunde bín dînero lísto. únde gezógen nâh tînên síten. Ze déro uuís ne dúnchet in nîeht cnûoge. dáz ih tés nîeht kníezen ne mág. dáz tû êruuirdig píst. tû ne uuérdêst fúre míh án mír indêret. [uuanda si mih sculdigunt.] *)

DE INIQUA OPINIONE ERGA MISEROS.

Táz hûfot síh óuh. úber daz ánder léid. Táz mánigero uuán | síh nîeht ne chêret.. án díe urêhte dero uúercho. núbe an día geskíht dero trúgesâldôn. Vnde uuânet échert târ geuuárehéite. dâr sâlighéit fólgêt. [Târ bî uuéllen sie díu díng chîesen. álso tres amici iob uuóltôn.] Tánnan 28.

*) Diese 4 hier eingeklammerten Wörter sind mit anderer Hand nachgeschrieben.

componebas ut consimilem deo faceres. Preterea penetral innocens domus, honestissimorum cetus amicorum, socer symmachus sanctus, et aeque actu ipso reuerendus ab omni nos huius criminis suspicione defendunt. Sed o nefas! Illi uero de te tanti criminis fidem capiunt, atque hoc ipso affines fuisse uidemur maleficio, quod tuis imbuti disciplinis, tuis instituti moribus sumus. Ita non est satis nihil mihi profuisse tuam reuerentiam, nisi ultro tu mea potius offensione lacereris. At uero hic etiam nostris malis cumulus accedit, quod existimatio plurimorum non rerum merita, sed fortunae spectat euentum, eaque tantum iudicat esse prouisa, quae felicitas commendauerit. Quo

geskihet. táz kûot ânauuânunga êresta déro síh kelóube. díen misselungen íst. Uuánda uuélih ĺument. nû únder dien ĺuten uóne mír sî. uuío mísseliche. únde uuío mánigfalte zála. uuér mág táz kerúobôn? Íh uuíle échert táz héizen. daz knôtesta léid án dero mísseśkíhte. Sô man íeht scúlde ánasmîzet. díe in nôt kestôzen sínt. dáz man sie sâr áhtôt frêhtige. dés sie lîdent.

DE INIUSTA RERUM UICISSITUDINE.

[Uuáz ist nû dés mêr?] ába mînemo gúote uerstôzenêr. ámbahtes indânotêr. mít únlíumende besmízener. lîdo ih léidtâte. úmbe uuólatâte. Mír dúnchet íh nû séhe fólle uuémon. méndi únde uréuui. állero ſertânero selda. Vnde îogelichen dero uerlórnôn fârênten. uuío er mít níuuen lúginen chómendo. éteuuen méldee. kûote ne geíúrren ûf erbúrren íro hóubet. erbrútte fóne mînên fréison. Vnde îogelichen úbelen. úbeles sih erbáldên. fóne únengéltedo. únde dés fólle frúmigen dúrh lôn.
29. | Vnsúndige állero síchurhéite betéilte. únde ióh állero ántséido. Nû uuíle íh míh is ze góte irrûofen.

SOLOS HOMINUM ACTUS A DEO SPERNI DECLAMAT.

Tû sképfo des hímeles. Tû ío ze stéte sízzentêr. dén

---

fit, ut existimatio bona prima omnium deserat infelices. Qui nunc populi rumores, quam dissonae multiplicesque sententiae, piget reminisci. Hoc tantum dixerim, ultimam esse aduersae fortunae sarcinam, quod, dum miseris aliquod crimen affigitur quae perferunt meruisse creduntur. Et ego quidem bonis omnibus pulsus, dignitatibus exutus, existimatione fedatus, ob beneficium supplicium tuli. Uidere autem uideor nefarias sceleratorum officinas gaudio laetitiaque fluitantes, perditissimum quemque nouis delationum fraudibus imminentem, iacere bonos nostri discriminis terrore prostratos, flagitiosum quemque ad audendum quidem facinus impunitate ad efficiendum uero praemiis incitari, insontes autem non modo securitate uerum ipsa etiam defensione priuatos. Itaque libet exclamare.

O stelliferi conditor orbis,
Qui perpetuo nixus solio

sélben hímel uuérbèst mit snéllero uuándo. Vnde die stérnen héizest hûoten fro ęo. [Sǫ gnôto.] dáz ter máno uuîlon fóllêr gâendo gágen dero súnnûn. túnchele die ánderen stérnen. Uuîlon áber hórnahtêr. suînendo gínge náhôr dero súnnûn. Únde óuh ter âbentstérno. tér uuîlon in ánegâenda náht ûf kât. únde in âbent chûoli skînet. áber uuéhseloe sîna uárt. ûf kândo uuíder tág. únde tágo stérno uuérde. Tû getûost ze uuíntere. sô daz lóub rîset. chúrzeren dág. tánne diu náht sî. Áber dára gágene. sô héiz uuírt ze súmere. kíbest tu mínnera stúndôn dero náht. tánne demo táge. Tû getémperôst taz iâr. tû getûost iz mísselîh. mít tînero chréfte. Sô dáz taz lóub. táz tiu bîsa genímet. ter uuéstene uuint kerécche. Vnde dáz chórn. dáz man ze hérbeste sáhet. sô arcturus mít tero súnnun ûf kât. ze súmere rîfee. sô áber syrius mít tero súnnun ûf kât. [Arcturus íst éin stérno in signo bootis. ánderêr ist syrius in lingua maioris canis.]. Nehéin díng neíst | 30.

Rapido celum turbine uersas
Legemque pati sidera cogis,
Ut nunc pleno lucida cornu,
Totis fratris et obuia flammis,
Condat stellas luna minores,
Nunc obscuro pallida cornu,
Phebo propior, lumina perdat.
Et qui primae tempore noctis
Agit algentes hesperus ortus,
Solitas iterum mutat habenas,
Phebi pallens lucifer ortu.
Tu frondifluae frigore brumae
Stringis lucem breuiore mora;
Tu, cum feruida uenerit aestas,
Agiles noctis diuidis horas.
Tua uis uarium temperat annum,
Ut quas boreae spiritus aufert,
Reuehat mitis zephirus frondes,
Queque arcturus semina uidit,
Seirius altas urat segetes.
Nihil antiqua lege solutum,

éolos. nóh ába sínero stéte gerácchet. Allíu díng kót in geduánge habende. ne uuíle du ménniskôn tâte. tuíngen ze íro réhte. [Uuár uuâre dánne liberum arbitrium. ábe ér sie tuínge?] Uuîo íst táz sô. dáz fortuna trîbet sô únrehten uuéhsal? Dér scádo dér dien scúldigên sólta. dér líget ána dien únsculdigên. Fertâne líute sízzent frámbaro. Vnde scádele tréttônt. úunder fûoze. dero héiligon hálsa. mít únrehtemo uuéhsale. Túged. tíu ío zórft uuás. líget ferbórgen ín dero uínstri. [Tîe éffeno túgedîg sínt. tîe bérgent síh.] Ter réhto éidôt. tes únrehten scúlde. Méineida ne tárônt in. nóh úndriuua. mít lichesunge bedáhte. Sô sie dánne uuéllen chórôn. uuáz sie getûen múgen. sô uáhent sie án die máhtigôsten chúninga. [sô dîe sínt. tîe nîoman réhtes eruuénden ne mág.] tîe béitent sie síh nâh ín gebréchen. Tîe mánige líute fúrhtent. Uuóla grého. dû dero díngo állero éinunga máchôst. erhúge dero uuênegôn. dîe in érdo sínt. Vuír dír míchel téil bírn dînes frámbaren uuérches. uuír ríngên in dísemo mére dero for-

Linquit propriae stationis opus.
Omnia certo fine gubernans,
Hominum solos respuis actus
Merito rector cohibere modo.
Nam cur tantas lubrica uersat
Fortuna uices? premit insontes.
Debita sceleri noxia pena:
At peruersi resident celso
Mores solio sanctaque calcant
Iniusta uice colla nocentes.
Latet obscuris condita uirtus
Clara tenebris, iustusque tulit
Crimen iniqui.
Nil periuria, nil nocet ipsis
Fraus, mendacii compta colore.
Sed cum libuit uiribus uti,
Quos innumeri metuunt populi,
Summos gaudent subdere reges.
O iam miseras respice terras,
Quisquis rerum federa nectis.
Operis tanti pars non uilis

tunae [dáz chît tero uuîle uuéndîgi.] Stílle ríhtare. díe
zâligen uuélla. Únde mít ál sólemo fríde. dû diu hímelis-
ken díng réchenost. sô récheno diu írdisken. [ketûo sámo | 31.
stâten frído in érdo. sô in hímele.].

QUID SIT UERUM EXILIUM ET UBI SIT UERA PATRIA.

Sô íh sús kescréiota ín átehâftemo sêre. dô spráh si mit hóltlichemo ánalútte. únde únzórnegiu mînero chlágo. Sô íh tih êrest sáh trûregen. únde uuûofenten. sô uuíssa íh tíh sâr uuênegen. únde élelenden. Íh ne uuíssi áber. uuío férro táz élelende uuâre. úbe mir iz tîn zála ne óugte. Tóh ne bíst tu nîeht héimenan uérro uertríben. núbe ír-rondo ueruuállôt. Vuíle du óuh chéden uertríbenen. táz tâte ío dû dir sélbo. Tû hábest tíh sélbo uertríben. Íz ne máhti nîoman ánderro getûon. Uuíle du uuízen. uuánnân du búrtig sîst. târ ne uuáltesot nehéin mánegi nîeht. sô íz íu fûor ze athenis. [tô ín lacedemones íro uíenda gesézzet hábetôn triginta dominos. Lís orosium. ér ságet tir iz.] *únde* éin chúning. Tér sîne búrglíute gérnor sámenôt. *tánne* uertríbe. Tér démo dîenôt. únde úndertan íst. tér íst

---

Homines quatimur fortunae salo.
Rapidos rector comprime fluctus,
Et quo caelum regis immensum
Firma stabiles federe terras.

Haec ubi continuato dolore delatraui, illa uultu placido nihilque meis questibus mota: cum te, inquit, mestum lacrimantemque uidissem, illico miserum exsulemque cognoui. Sed quam id longinquum esset exsilium, nisi tua prodidisset oratio, nesciebam. Sed tu procul a patria non quidem pulsus es, sed aberrasti. At si te pulsum existimari mauis, te potius ipse pepulisti. Nam id quidem de te numquam cuiquam fas fuisset. Si enim cuius oriundus sis patriae reminiscaris, non, uti atheniensium quondam, multitudinis imperio regitur: sed unus dominus est, unus rex, qui frequentia ciuium, non depulsione laetatur: cuius agi frenis atque obtemperare iustitiae summa

fóllun urt. Ne uuéist tu uuío iz fúnden íst. án dero búrgêo. dánnân du búrtig píst? So uuér dâr ínne uuélle zímberôn. táz tér ne uuérde ze ûztríppen getân. Tér dâr ínne sízzet 32 pezûndêr. | únde beuéstenôtêr. Tér ne fúrhtet tia íhseli níeht. So uuén áber nîeht ne lústet târ ínne ze bûenne. der ne îlet iz óuh nîeht keurêhton.

AD SUPERIORA RESPONDETUR.

Nû ne míſselîchêt mir nîeht sô hárto dísses chârchâres ânasíht. sô mir dîn ânasíune tûot. Nóh íh ne uórderôn díe gezírten uuéude dînero bûochamero (sic). mít hélfent péine. únde mit cláse. sô gérno íh táz ânasídele fórderôn dînes mûotes. Târ ih ínne íu betéta. dáz án dien bûochen stât. dero bûocho tíuri. náls sélben diu bûoh. Uuáz tu in frôno gûotes ketân éigîst. tés hábest tu lúzzel geságet. uuíder díu iz uuâr íst. Tû ságetost fóne chîuskero tâte. déro sie díh zíhent (sic). âlde fóne dien lúginèn. dáz in állên chúnt íst. Táz fóne léidarro frâtaten. únde úndríuuôn. lúzzel dír si ze ságenne. dâr dúnchet tir réhto. Uuánda díu díng der líut állêr. démo siu uuóla chúnt sínt. páz únde fólleglichôr chôsôt. Temo hêrtûome hábest tu fílo hárto úberléget. sîna

---

libertas est. An ignoras illam tuae ciuitatis antiquissimam legem, qua sancitum est, ei ius exsulare non esse, quisquis in ea sedem fundare maluerit? Nam qui uallo eius, ac munimine continetur, nullus metus est, ne exul esse mereatur. At quisquis inhabitare eam uelle desierit, pariter desinit etiam mereri. Itaque non tam me loci huius quam tua facies mouet. Nec bibliothecae potius comptos ebore ac uitro parietes, quam tuae mentis sedem requiro. In qua non libros, sed id quod libris pretium facit, librorum quondam meorum sententias collocaui. Et tu quidem de tuis in commune bonum meritis uera quidem, sed pro multitudine gestorum tibi pauca dixisti. De obiectorum tibi uel honestate uel falsitate cunctis nota memorasti. De sceleribus fraudibusque celatorum recte tu quidem strictum attingendum putasti, quod ea melius uberiusque recognoscentis omnia uulgi ore celebrentur. Increpuisti etiam uehementer iniusti factum senatus. De nostra etiam

únrehtun úrteilda. Óuh chlágetôst tu dáz sie mih scúldigônt. Ióh tía únera dînes únkumendes chlágetôst tu. Ze 33.
imgest (sic) pîege du uuíder dero fortuna. Vnde chlágetôst tu dih. tír únrehto uuésen gelônôt. An dîen zórnlichên uérsen. pâte du ze lézest. táz frído uuérdo. sámo so in hímele.

QUID UALDE EGROTANTI PRIMUM CONUENIAT.

Uuánda dóh nû in dînemo hérzen stúrment mánege úngedulte únde díh in mánigíu chêrent. sêr. zórn. trûregi. Sô dir nóh ze mûote íst. sô ne túgen dir stárchíu lâchen. Nû fáhên zûo mít línderên. Táz tíe hérte uuórtenén gesuúlste. fóne ánauállonten léiden. mít líndemo uâske. geuuílchet uuérdên. ze dólenne stárchera lâchen.

DATUR SIMILITUDO. OPORTERE ORDINEM IN MEDICINA SERUARE.

Tér dô. dô díu súnna in cancro méistûn bízza téta. filo sâta in únuuílligen ácher. [uuánda iz únzît uuás.] tér gánge bedíu chórnlôsêr ze hólz *) éichelôn. [únde déro nére sih.] Vbe du óuh plûomôn uuéllêst. sô daz félt kestrûbet st. fóne cháltemo. únde ál rûtôntemo nórduuínde. sô ne

*) Hinter holz steht ein Punkt.

criminatione doluisti laesaeque opinionis damna fleuisti. Postremus aduersus fortunam dolor incanduit, conquestusque es non aequa meritis praemia pensari. In extremo musae seuientis, uti quae celum, terras quoque pax tegeret, uota posuisti. Sed quoniam plurimus tibi affectuum tumultus incubuit, diuersumque te dolor, ira, meror distrahunt, uti nunc mentis es, nondum te ualidiora remedia contingunt. Itaque lenioribus paullisper utemur, ut quae in tumorem perturbationibus influentibus induruerunt, ad acrioris uim medicaminis recipiendam, tactu blandiore mollescant.

Cum phebi radiis graue
Cancri sidus inaestuat,
Tum qui larga negantibus
Sulcis semina credidit,
Elusus cereris fide,
Quernas pergat ad arbores.
Numquam purpureum nemus

gâng ze blûomgârten. dâr rôsâ. ûnde lîngelen. ûnde uiolę
34. vuáhsent. tîe den gárten brûnent. | Vbe díh uuînebero lánget. túrh táz ne gedénche in lenzen hándelôn die drûoben. Hérbeste gáb kót tîe êra. náls temo lénzen. Kót hábet álle zîte gezéichenet. únde gefûoget ze íro ámbahten. Nóh ér ne lâzet feruuórren uuérden án ín dîa hérta. dîe ér sélbo geúnderskéitota. Álso dû nû uernómen hábest. Táz io misse fádondo síh ríhti gelóubet. táz ne uólle uéret nîo uuóla únz in ûz. [Pedíu sól ih tíh státelicho lâchenôn. ze ánderro uuís ne mág iz tíhen.]

ATTRECTATIO UULNERIS.

Nû ságe ze êrest. Uuíle du mír hengen. frâgêndo begréifôn. únde besûochen dîn mûot. uuío iz stánde. Táz íh uuíze. uuío ih tíh héilen súle. Áfter dînemo uuíllen fróuua chád íh. frâge dés tu míh uuéllêst ántuuúrten. Tô chád si. Uuânest tu díse uuérltlichen geskihte uerlâzene uáren.

Lecturus uiolas petas,
Cum saeuis aquilonibus
Stridens campus inhorruit.
Nec queras auida manu
Uernos stringere palmites,
Uuis si libeat frui;
Autumno potuis sua
Bacchus munera contulit.
Signat tempora propriis
Aptans officiis deus,
Nec, quas ipse coërcuit,
Misceri patitur uices.
Sic quod precipiti uia
Certum deserit ordinem,
Laetos non habet exitus.

Primum igitur paterisne me pauculis rogationibus statum tuae mentis attingere, atque temptare, ut qui modus sit tuae curationis intelligam? Tu uero arbitratu, inquam, tuo quae uoles, ut responsurum rogato. Tum illa, hunccine,

uáren. únde stúzzelingun? Álde uuânest tu dàr ána uuésèn deheina rihti áfter rédo. Tríuuo chád ih. táz ne châme níomer in mînen sín. táz sô guíssiu díng. fárên áfter máncbelînero únrihti. Núbe gót uuéiz ih flégen sînes uuérches. Nóh tér tág ne uuírt nîomêr. tér míh ába dero zálo geneme. Táz íst sô | chád si. Táz sélba súnge du 35.
dàr fóre. Vnde chlágetôst tu. éinen die ménnisken. Kóte in únrûochôn sîn. [Táz uuás tô er chád. omnia certo fine etc.] Úmbe diu ánderíu ne zórnotôst. tu. sía ne uuúrtîn geléitet áfter rédo. Únde nù íst míh hárto uuúnder. zíu du an sô héilesámero rédo stândo. dóh uuánchoest. Sûochên tiefôr. ne uuéiz uuáz túnchet mír. dír gebrésten. Ságe no. síd tu uuéist. kót tia uuérlt ríhten. mít uuíu er sia ríhte uuéist tu. Mít uuélemo rûodere? [Sî uuélta in lêren. dáz prospera únde aduersa dero uuérlte gubernacula sínt.] Íh ne uernímo sâr. uués tu frâgêst. Mêra sólti ih tír ántuuúrten. Ne uuíssa íh uuóla chád si. dír éteuuâr geméngen. tár mûot súht ínslîefen mag. sámo dúrh skétero getâna spízzûn? [Târ romani hérebergotôn. dâr úmbe grûoben sie síh. únde uuúrfen dia érda ínnenân. uuíder sélben den gráben. Vfen den grábohûfen. sáztôn sie síneuuélbe spízze

---

cine, inquit, mundum temerariis agi fortuitisque casibus putas, an ullum credis ei inesse regimen rationis? Atqui, inquam, nullo existimauerim modo, ut fortuita temeritate tam certa moueantur. Uerum operi suo conditorem presidere deum scio, nec umquam fuerit dies, qui me ab hac sententiae ueritate depellat. Ita est, inquit. Nam id etiam paullo ante cecinisti hominesque tantum diuinae exsortes curae esse deplorasti. Nam de ceteris, quin ratione regerentur, nihil mouebare. Papae autem uehementer admiror, cur in tam salubri sententia locatus aegrotes. Uerum altius perscrutemur; nescio, quid abesse coniecto. Sed dic mihi, quoniam a deo mundum regi non ambigis, quibus etiam gubernaculis regatur aduertis? Uix, inquam, rogationis tuae sententiam nosco, ne dum ad inquisita respondere queam. Num me, inquit, fefellit abesse aliquid, per quod, uelut hianti ualli robore, in animum tuum perturbationum morbus irrepserit? Sed dic

bóuma. sô sie gedrúngenôst máhtôn. dáz man dâr dúre skîezen ne máhti. Tér zûn hîez uallum. sélben die bóuma hîezen ualli. tíu lúccha únder zuískên bóumen. hîez interuallum.] Nû ságe mir. Pehúgést tu dih. uuáz állero díngo
36. énde sî. únde uuára állíu | natura râmee? [Sî uuólta er cháde ad bonum. Uuánda gót íst bonum. ér íst finis. álso er óuh principium íst.] Íh uuíssa iz íu chád ih. mír íst áber nû fóre léide ingángen diu gehúht. Tríuuo dû uuéist tóh. uuánnân állíu díng châmen. Táz uuéiz ih. Únde chád íh sâr. gót tén uuésen. Únde uuío máht tu chád sî. uuízen daz ánagénne. dû ne uuízîst taz énde. Mûotsúhte hábint tîa chráft. táz sie ménnisken múgen álso éinen bóum in stéte stânden eruuékken. náls áber eruuélzen ûz. nóh ûz eruuúrzellôn. [Sîe múgen in írren sînes sínnes. sîe ne múgen in ímo dóh niéht kenémen. Tóh uuólti íh táz tu mír ságetîst. Uuéist tu díh ménnisken uuésen. Zíu ne sólti íh táz uuízen? Chánst tu mír dánne geságen. uuáz ménnisko sî. Frâgêst tu míh tés. úbe íh míh uuíze uuésen; álso aristotiles chît. rationale animal unde mortale? Táz uuéiz íh. únde dáz ího ih míh uuésen. [Álso ih in scûolo gelírneta. sô gehúgo íh is nóh.] Vnde sî áber. Né uuéist tu dánne díh îeht ánderes sîn. Néin íh. [Sî uuólta er châde se hominem in deo deum esse.] Nû chád si uuéiz íh. dîa gemáchûn stúreda tînero súhte. únde óuh filo chréftîga.

---

mihi, meministine, quis sit rerum finis? quoue totius naturae tendat intentio? Audieram, inquam, sed memoriam meror hebetauit. At qui scis, unde cuncta processerint? Noui, inquam, deumque esse respondi. Et qui fieri potest, ut principio cognito, quis sit rerum finis, ignores? Uerum hi perturbationum mores et ea ualentia est, ut mouere quidem loco hominem possint, conuellere autem, sibique totum exstirpare non possint. Sed hoc quoque respondeas uelim, hominemne te esse meministi? Quid ni, inquam, meminerim? Quid igitur homo sit poterisne proferre? Hóccine interrogas, an esse me sciam rationale animal atque mortale? Scio et id me esse confiteor. Et illa: nihilne te aliud esse nouisti? Nihil. Iam scio morbi tui,

[Tû ne | uueist gubernacula mundi. noh finem rerum] 37.
uuáz tu sâr sélbo sîst. tés hábest tu dih kelóubet ze uuizenne. Fóne díu hábo íh nu uuóla fernómen. ióh uuîo du sieh sîst. ióh uuîo man zûo fáhen súle. tíh tînero gesúndedo ze geréchenôn. Uuánda du dîn sélbes ergézen hábêst [dáz ist éin]. Vnde dih chlágetôst élelendên (sic) únde piróubôten dînis kûotes [dáz íst taz ánder].

QUAMUIS GRAUITER EGROTANTEM. NON DESPERANDUM ESSE.

Sîd tû ne uuéist tero dingo énde [dáz íst táz trítta]. únde dû uuânest fèrtâne liute máhtige únde sâlige [dáz íst taz fierda]. uuánda du óuh ergézen hábest. mít uuíu gót tia uuérlt rihte [dáz íst taz fímfta]. únde uuânest tía uuéhsela dero uuîlsâldôn tuárôn âne ríhtare [dáz íst taz séhsta]. dés íst tir gnûoge. nîeht éin ze súhte. núbe ze tôde. Áber góte dáng. tér dia gesúndeda gíbet. táz tíh nóh álles tînes sínnes. diu natura intsézzet ne hábet. Ih hábo gnûog míchelen fúnchen dînero geníste. án déro dînero uuárûn rédo. fóne dero uuérlt ríhtnissedo. dáz tû sia ne uuánêst úndertâna únórdenháftên geskíhten. núbe gótes uuísheite. Hábe gûoten drôst. lîblîh chécchi chúmet tir fóne dírro lúzzelûn uernúmiste. | Uuánda áber nóh zît ne ísl 38.

---

inquit, aliam uel maximam causam, quid ipse sis, nosse desisti. Quare plenissime uel egritudinis tuae rationem uel aditum reconciliandae sospitatis inueni. Nam quoniam tui obliuione confunderis, et exsulem et expoliatum propriis bonis esse doluisti. Quoniam uero, quis sit rerum finis, ignoras, nequam homines atque nefarios potentes felicesque arbitraris. Quoniam uero, quibus gubernaculis mundus regatur, oblitus es, has fortunarum uices existimas sine rectore fluitare. Magnae non ad morbum modo, uerum ad interitum quoque causae. Sed sospitatis auctori grates, quod te nondum totum natura destituit. Habemus maximum tuae fomitem salutis, ueram de mundi gubernatione sententiam, quod eam non casuum temerirati, sed diuinae rationi subditam credis. Nihil igitur pertimescas. Iam tibi ex hac minima scintillula uitalis calor illuxerit. Sed quoniam firmioribus remediis non dum tempus est uti, et

stárcheren láchenes. únde óuh mémmiskôn mûot sô getân íst. táz iz síh tero uuârhéite gelóubendo sâr héftet án den lúkken uuân. fóne démo díu tímberi chúmet. tero mûot trûbedo tíu uuârra ánasíht irret. sô chóroên dia tímberi*) ze êrest úbernémen. mít lénên únde mézigên gehábedôn. Sô díu uinstri dero lúkkôn mûotpeheftedôn ába chóme. táz tu dánne múgîst taz uuâra lîeht keséhen.

ITEM SIMILITUDINE OSTENDITUR. QUATUOR AFFECTIONIBUS CALIGINEM MENTIS NOSCI.

Stérnen ne múgen skînen. sô trûobíu uuólchen dar fóre sínt. Vbe óuh ter uuínt mískelôt tia céssa. únde den mére getûot uuéllôn. Sâr hórouue uuortenemo uuéret síh tien óugôn daz er trûoba uuázer. dáz fóre unás lûter. únde héiterên dágen gelîh. Vnde díu níder rínnenten áha ába

*) Es steht trímbi.

eam mentium constat esse naturam, ut quoties abiecerint ueras, falsis opinionibus induantur, ex quibus orta perturbationum caligo uerum illum confundit intuitum; hanc paullisper lenibus mediocribusque fomentis attenuare tentabo, ut dimotis fallacium affectionum tenebris splendorem uerae lucis possis agnoscere.

Nubibus atris
Condita nullum
Fundere possunt
Sidera lumen.
Si mare uoluens
Turbidus auster
Misceat aestum,
Uitrea dudum,
Parque serenis
Unda diebus,
Mox resoluto
Sordida coeno,
Uisibus obstat.
Quique uagatur
Montibus altis
Defluus amnis,

demo bérge. Verstôzet ficcho án dien skórrentên skíuerrôn
dero uerbróchenôn stéino. Vbe óuh tû uuéllêst mít cláten
óugôn chîesen dia uuârhéit. Vnde áfter réhtemo uuége
uádôn. Sô lâ dîn ménden sîn. lâ dîn fúrhten sîn. Kedíngi
ne | hábe. ríuuûn ne hábe. [Táz chît. ne ménde dero 39.
sâldôn îo ána. ne fúrhte únsâlda hína fúre. Ne gedínge
guuúnnen hínafúre. ne ríuue díh ferlóren háben îo ána.
Táz sínt fier behéfteda des mûotes. gaudium. spes. timor.
dolor. téro óuh uirgilius keuuânet. téro zuô ad presens
tréfent. zuô ad futurum. Fóne dîen sélbên chád cicero.
so uuéliu íro demo mán ána sî? dáz tér ne múge réht
iudex sîn. Témo fólgêndo. chît si nû.] Táz mûot tés tísiu
uuáltent. táz íst trûobe. únde háft.

Explicit liber primus Boetii de consolatione philosophiae.

INCIPIT LIBER SECUNDUS BOETII.

QUAE SIT CAUSA MORBI. 40.

Hára nâh ketágeta si éin lúzzel. Vnde sô si án mînemo gezógenlichen suîgenne. gechôs mîne ánadâhte. [dáz

---

Saepe resistit
Rupe soluti
Obiice saxi.
Tu quoque si uis
Lumine claro
Cernere uerum,
Tramite recto
Carpere callem:
Gaudia pelle,
Pelle timorem;
Spemque fugato,
Nec dolor adsit.
Nubila mens est,
Uinctaque frenis,
Haec ubi regnant.

LIBER SECUNDUS.

Post haec paullisper obticuit, atque ubi attentionem meam modesta taciturnitate collegit, sic exorsa est. Si

chît uuío gnôto ih ze íro lóseta.] Fieng si sús ána. Vbe ih réhto bechénnet hábo. uuánnân dîn súht chómen sî. únde uuîolih sî sî. uuáz tír ána sî. Sô suuíndest tu fóre démo nîte dero êrerûn sâldo. [Téro lángêt díh.] Sî hábet tíh sô hárto bestúrzet tînes mûotes. keuuéhselotiu sô dû dénchest. [dáz si dánne uuâre. úbe si stâte uuâre.] Íh pechénno álliv díu trúgebílde dés égetîeres. Únde uuío mánmantsámo sî síh kesuâset ze dîen. dîe sî betrîegen uuíle. Únz sî dîe mít hándegemo sêre. íro mûotes keírret. tîen si úngeuuândo gesuuîchet.

FORTUNAM ETIAM DUM BLANDITUR. DEBESTANDAM ESSE.

Vnde úbe du díh pehúgen uuíle íro naturę. únde íro sítes. únde uués si díh. únde mánnolichen gescúldet hábet. sô gesíhest tu. díh án íro dô nîeht lússames háben. nóh sîd ferlîesen. Íh ne uuâno óuh túrfe bóre uílo ríngen. díh
41. tés ze gemánônne. Tû uuâ|re íro óuh tô sítig ze uuâzenne. mít kómelichên uuórten. únz si dír gedîene uuás. únde dír zártôta. Únde mít ált chelenên uuórten. iágetôst sia ûzer únserên séldon. [Tû gehúgetôst téro sententię. Omnium rerum uicissitudo est. Únde déro. Non eodem ordine respondent ultima primis.] Nû ne geskéhent tóh nîeht nehéine gáhe stúrza dero díngo. áne ételiche úndulte dero

penitus aegritudinis tuae causas habitumque cognoui, fortunae prioris affectu desiderioque tabescis; ea tantum animi tui statum, sicuti tibi fingis, mutata peruertit. Intelligo multiformes illius prodigii fucos, et eo usque cum iis, quos eludere nititur, blandissimam familiaritatem exercet, dum intolerabili dolore confundat, quos insperata reliquerit; cuius si naturam, mores, ac meritum reminiscare, nec habuisse te in ea pulcrum aliquid nec amisisse cognosces. Sed, ut arbitror, haud multum tibi haec in memoriam reuocare laborauerim. Solebas enim presentem quoque blandientemque uirilibus incessere uerbis, eamque de nostro adyto prolatis insectabare sententiis. Uerum omnis subita mutatio rerum non sine quodam quasi fluctu contigit ani-

mûoto. Tánnân íst keskéhen. dáz óuh tû éteuuáz kerúcchet sîst. ába dînero ébenmûoti.

DE ADHIBENDIS PRIMUM MEDICAMINIBUS.

Aber nû hábest tu zît. uuánda du sô sîeh píst éteuuaz lindes. únde sûozes ze trínchenne. únde nû ze êrest ze chórônne. Táz fóre geslúndenez. uuég tûe stárcherên tránchen. [i. antidotis] Nû hélfe is rhetorica. mít íro sûozûn scúndedo. Tíu échert tánne réhto uádôt. Sô sî úber mîna lêra ne stéffet. [Táz íst álso si châde. Mîn sínt álle disciplinę. íh lêrta in rhetorica suadere. quę bona. quę iusta. quę honesta. quę utilia. quę necessaria. quę possibilia sunt. tér úber dáz tûot. suadendo mala. turpia. iniusta. inutilia. non necessaria. impossibilia. tér uuéndet rhetoricam in árg. táz chît. abutitur arte. Fóne díu íst in rhetorica gescriben. Orator est uir bonus. dicendi peritus. Íst er malus. tóh er óuh sî dicendit peritus. sô ne íst | er îo 42.
niêht orator. núbe seductor. Álso dér uuás. tér dir chád suadendo. nequaquam moriemini. sed eritis sicut dii. Rhetorica gemág míchelíu díng. Sî bechêret tie ménnisken ába mendatio ad ueritatem. Sî gíbet mestis consolationem. únde incredulis fidem. únde únsínnige getûot si sínnige. Uuánda dáz sô íst. pedíu íst si philosophię sô gehénde. pedíu uuíle si dísen sîechen mán. mít íro túgede genérien.] Únde mít rhetorica. sî álegáro musica. mîn gehûsa. únde singe. [sâr náh tero prosa.] uuílon súârera sáng, [sô heroicum metrum íst.] uuílon daz lîehtera. [sô iambicum ist. únde ánderíu metra.]

---

morum. Sic factum est, ut tu quoque paullisper a tua tranquillitate discesseris. Sed tempus est, haurire te aliquid ac degustare molle atque iucundum, quod ad interiora transmissum ualidioribus haustibus uiam fecerit. Adsit igitur rhetoricae suadela dulcedinis, quae tunc tantum recto calle procedit, cum nostra instituta non deserit; cumque hac musica laris nostri uernacula nunc leuiores nunc grauiores modos succinat. Quid est igitur

DESCRIPTIO FORTUNAE.

Jâ lieb man uuáz hábet tíh prâht ze dírro uâlto? in dísa trûregi. únde in dísen uuûoft. Tír íst pegágenet ne uuéiz uuáz níuues. únde séltsânes. Tû uuânest síh tiu fortuna hábe uuíder díh keuuéhselôt. Târ ána írrost tu. Tíz sínt íro síte. sús íst sî getân. Sî hábet tír mêr geóuget íro stâtigi. án sélbemo íro uuéhsale. [Táz héizet argumentum a nota. táz chît ántfrístungo des námen. Uuáz íst ánderes fortuna. âne mutabilitas prosperitatis. únde aduersitatis?] Sólih uuás si. dô si dír gemáchesta uuás. tô si díh zárta. Tô si dír zûo spíleta. mít tîen lúcchedôn. lúkkero sâlighéite. Nû bechénnest tû daz ánalútte. dés síh pérgen
43. ten trúgetîeueles. | [Álde chíd. plíndero gútenno. uuánda sia ueteres hábetôn pro dea. únde sia mâletôn plínda. Zíu blínda? Uuánda íro gében álso getân íst. sámo sî ne geséhe. uuémo si gébe. Sî gibet temo uuírseren. únde úberhéuet ten bézeren.] Tíu síh nóh fóre ánderên pírget. tíu hábet síh tír erbárôt. Sî si dír gelóub. trág íro síte. Vnde ne chlágo díh nîeht. Vbe du íro úndríuua léidezêst. sô uersíh sia. únde âuuerso sia. ze úbelero uuîs spílonta. [Únz si spíloe ze dír. únz kemîd tíh íro. êr si dír gebréste.] Tés tû nu trûreg píst. tés sóltôst tu in gûotemo sîn. Uuánda díh hábet nû uerlâzen. Tíu nîomer nîomanne guís ne uuírdet. Ahtôst tû tíura múrgfâra sâlda. Vnde

---

o homo, quod te in mestitiam luctumque deiecit? nouum credo aliquid inusitatumque uidisti. Tu fortunam putas erga te esse mutatam; erras. Hi semper eius mores, haec natura est. Seruauit circa te propriam potius in ipsa sui mutabilitate constantiam. Talis erat cum blandiebatur, cum tibi falsae illecebris felicitatis alluderet. Deprehendisti caeci numinis ambiguos uultus. Quae sese adhuc uelat aliis, tota tibi prorsus innotuit. Si probas, utere moribus, ne queraris. Si perfidiam perhorrescis, sperne atque abiice perniciosa ludentem. Nam quae nunc meroris tibi causa tanti est, haec eadem tranquillitatis esse debuisset. Reliquit enim te, quam non relicturam nemo umquam poterit esse securus. An uero tu pretiosam aestimas abituram

sól dír díu líeb sîn sâment tír. díu âne tríuua mít tír íst. únde díu dóh éteuuénne ferlâzendo sêregôt. Vbe sia nîoman gehában ne mág. áfter sînemo uuíllen. Únde sî sie hína uárendo sêrege getûot. Uuáz íst sô flúhtiga dánne. âne uuórtzéichen dero chúmftigûn léidegungo. [Sólih uuás ęneas didoni. Táz argumentum héizet ab euentu, hoc est a fine. siue ab effectu. uuánda uuír finem ánaséhen-súlen. án dero fóretâte. Álso uirgilius chád. Inter agendum occursare capro cornu ferit ille | caueto.] Nóh tés éinen ne 31. sól nîoman séhen. dáz fóre óugôn íst. Frûothéit pedénchet állero díngo énde. [Sî dénchet ío fúre.] Vnde gelîh uuéhsal béidero. kúotes. ióh úbeles. Ne lâzet sia. [s. prudentiam] fúrhten chúmftiga dróuuûn dero fortunę. nóh mínnôn íro gágenuuérten zárta.

NON INPATIENTER FERENDUM IUGUM. GRATIS SUSCEPTUM.

Ze demo gnôtesten. úbe du éinêst iro dînen háls únder tûost. sô mûost tuében mûoto uertrágen. so uuáz tír getân uuírdet in íro hóue. únde so uuáz tír dâr begágenet. [Táz héizet argumentum a coniugatis. Tés káb cicero súlih exemplum. Si conpascuus ager est. licet conpascere. Táz chît. íst tiu uuéida geméine. sô mûoz man sia geméinlicho nîezen. Témo íst tíz kelîh. Si te subiugabis iugum feras oportet.] Vuíle dû dînero frôuuun día dû dánches kuuúnne. sézzen êa uuío lángo si mít tír sî. álde óuh uuénne si rûme. ne férest tu íro dánne únzálelicho míte

---

felicitatem? et cara tibi est fortuna praesens, nec manendi fida, et cum discesserit allatura merorem? Quod si nec arbitrio retineri potest et calamitosos fugiens facit, quid est aliud fugax, quam futurae quoddam calamitatis indicium? Neque enim quod ante oculos situm est, suffecerit intueri. Rerum exitus prudentia metitur, eademque in alterutro mutabilitas nec formidandas fortunae minas nec exoptandas facit esse blanditias. Postremo aequo animo toleres oportet, quidquid intra fortunae aream geritur, cum semel iugo eius colla submiseris. Quod si manendi abeundique scribere legem uelis ei, quam tu dominam sponte

na? Vnde du mít úngedúlten bréstêst taz lôz. [táz chît úngedúltigo léidezêst] tía geskíht. tía dû nîeht keuuéhselôn ne múgîst. [Táz íst rhetorica dissuasio. minime
45. temptare quę non possunt fieri.] | Lîezîst tû dînen ségel demo uuínde ze géuuálte. sô ne fûorist tu nîeht tára dû uuóltîst. núbe dára díh uuínt fûorti. Vbe dû dero érdo dînen sâmen beuúlehîst. sô uuâgîst tu benôte gûotiu iâr. únde vbelív. [Tés úbelemo iâre prâste. daz ersáztîst tu mít temo gûoten.] Tû beuúlehe dih fortunę dáz si dîn flâge. nû fólge íro síten. dáz íst réht. [Súslicha copiam paradigmatum. dáz chît exemplorum. chúnnen díe fúrezíhen. díe potentes sínt in eloquentia. Pedíu íst oúh kehéizen rhetorica apud grecos. a copia fandi.] Péitest tu díh kehában daz súeibônta rád. táz si trîbet. Mánno túmbesto. pegínnet sî in stéte stân. sô neíst si uuîluuéndigi. [Táz argumentum héizet a contrariis. uuánda aristotiles chît. táz motus quieti contrarius sî.]

QUANTA FACIAT DUM UIRES OSTENTAT.

Vnde sô si dánne diu díng stúrzen gestât. mít íro úbermûotûn zéseuuûn. sô uéret si álso dér uuéllônto uuérbo. [Tíu figura héizet parabole. dáz chît comparatio.] Únde uertrítet sî sárfiu. díe míltúndes ántsazigen chûninga. Vnde dára gágene héuet si ûf lúkkiu. des sígelôsen hóubet.

---

elegisti, nonne iniurius fueris, et impatientia sortem exacerbabis, quam permutare non possis? Si uentis uela committeres, non quo uoluntas peteret, sed quo flatus impelleret, promouereris. Si aruis semina crederes, feraces inter se annos sterilesque pensares. Fortunae te regendum dedisti, dominae moribus oportet obtemperes. Tu uero uoluentis rotae impetum retinere conaris? At omnium mortalium stolidissime, si manere incipit, fors esse desistit.

Haec cum superba uerterit uices dextra
Exestuantis more fertur euripi,
Dudum tremendos seua proterit reges,
Humilemque uicti subleuat fallax uultum,

Sî ne tûot nehéina uuára uuênegliches uuûoftes. Vnde gérno láchêt si dés sûftodes. téŋ sî gerécchet. [Mít superbia. únde mít crudelitate óuget si sia dignam odio. mít fallatia despectibilem. sô lêret rhetorica démo tûon. dén uuír ío|manne léiden uuéllen.] Táz íst íro spíl. sús 46. chórôt si. uuáz sî getûon múge. Vnde daz uuúnder tûot sî íro uuártâren uóre. uuélêr míttúndes in éinero chúrzero uuílo. béidiu uuérde. sâlig íóh únsâlig.

QUBLIS FORTE POSSET FIERI RATIO IPSIUS FORTUNAE.

Íh uuóltî nû gérno íro sélbero uuórto. míh tír uuáz chôsôn. Chíus tû. úbe si réht fórderôe. Uuáz mûost tu míh lio tágelîches. mít tînên chlágôn? Uuáz hábo ih tír únréhtes ketân? Uuáz hábo íh tír infûoret tînes kûotes? Mâlo míh fóre so uuélemo fógate du uuéllêst úmbe dîn gûot. únde úmbe dîn ámbaht. Únde zéigôst tû mír dehéinen mán. démo dés îeht éigen sî. sô iího íh óuh tír dés. dáz tû éiscôst. [Táz argumentum héizet a genere. uuánda dáz állero réht íst. táz íst oúh réht éines. Fóne állên féret iz ze éinemo. Tér status. táz chît tér búrg strît. héizet in rhetorica absolutum. sô dér dén man mâlôt. tero tâte ne lóugenet. únde er áber scúlde lóugenet. únde er chît. uuóla sô tûon mûosi.] Tô dû náchet kebóren uuúrte. dô nám

Non illa miseros audit: haud curat fletus,
Ultroque gemitus, dura quos fecit, ridet.
Sic illa ludit, sic suas probat uires,
Magnumque suis monstrat ostentum, si quis
Uisatur una stratus ac felix hora.

Uellem autem pauca tecum fortunae ipsius uerbis agitare. Tu igitur an ius postulet, animaduerte. Quid tu o homo ream me quotidianis agis querelis? Quam tibi fecimus iniuriam? Quae tua tibi detraximus bona? Quouis iudice de opum dignitatumque mecum possessione contende. Et si cuiusquam mortalium proprium quid horum esse monstraueris, ego iam tua fuisse, quae repetis, sponte concedam. Cum te matris ex utero natura produxit, nu-

47. ih tih náchetem. únde álles tínges únêhtîgen. | únde fûorota díh mít mînemo gûote. Unde dáz tû nû zúrdel bíst. táz ist tánnân. táz ih tír gérno uuíllôndo. díh ferzôh. Alles tés mih háftêt. in gnúhte. ióh in scôni. dés kenîetota ih tíh. Nû lústet míh mîna hánt zu mír ze zíhenne. Nû hábest tu mír is ze dánchônne. álso dér frémide gûot níuzet. Tû ne hábest nehéina réhta chlága. sámo so dû daz tîn ferlóren éigîst. Uuáz sûftôst tû dánne? Íh ne hábo dír mít nôte nîeht kenómen. Ôtuuála. únde êra. únde dáz sô getâna. táz háftêt ál míh. Mîne díuuâ sínt sie, míh pechénnent sie. sáment mír chóment sie. sáment mír rûoment sie. [Tíu ornatus locutionis. héizet omoeoteleuton. táz chît similiter finitum. Cicero ad herennium héizet sia similiter desinentem. uuánda sí geslágo chúmet. álso scópf.] Íh ketár dáz páldo chéden. Vbe dîn uuâre dáz tû díh chîst ferlóren háben. sô ne hábetîst tû iz ferlóren. sô ne uuâre iz tír alienum. [Táz argumentum héizet a repugnantibus. uuánda proprium únde alienum. díu sínt repugnantia. Táz íoman naturaliter hábet. dáz íst sîn. dáz ne mág er ferlîesen. dáz er extrinsecus kuuúnnet. táz íst alienum. dáz mág
48. er ferlîesen.] Ne mûoz íh éina dán|ne nîeht mînen geuuált skéinen. [Táz íst indignatio cum emulatione. álso iuno chát fóne minerua. Pallasne potuit exurere classem argiuum. atque ipsos submergere ponto?] Ter hímel mûoz hértôn gében líuhtîge tága. únde uínstere náhte. Taz iár

---

dum rebus omnibus, inopemque suscepi, meis opibus foui, et quod te nunc impatientem nostri facit, fauore prona indulgentius educaui, et omnium, quae mei sunt iuris, affluentia et splendore circumdedi. Nunc mihi retrahere manum libet; habe gratiam, uelut usus alienis. Non habes ius querelae, tamquam tua prorsus perdideris. Quid ergo ingemiscis? nulla tibi a nobis illata est uiolentia. Opes, honores ceteraque talium mei sunt iuris. Dominam famulae cognoscunt; mecum ueniunt, me abeunte discedunt. Audacter affirmem, si tua forent, quae amissa conquereris, nullo modo perdidisses. An ego sola meum ius exercere prohibeor? Licet celo proferre lucidos dies eosdemque tenebrosis noctibus condere. Licet anno terrae uultum

mûoz hértôn. dia érda zieren mít chrûte. únde mít chórne. uuí-
lôn óuh keúnuatôn mít ánasláhte. únde mít fróste. Ter mére
mûoz óuh stílle sîn. mít sléhtero ébeni. uuîlon óuh strûben
síh ſóne uuínde. únde ſóne uuéllôn. Sól míh uuíder mînemo
síte stâta getûon. tero ménniskôn únernúlta gîrhéit. [Taz íst
rhetorica declamatio. dáz chît úberlága. únde scéltúnga. álso
óuh tára gágene acclamatio chît lób.] Tíz í-t mîn chráft. tísses
spíles spílon íh. Mít sínuuélbemo ráde spílon ih. táz tríbo íh.
Míh lústet táz nídera ûf. únde daz óberà níder ze gechêrenne.
Sízze dar ûf. úbe díh is lúste. Áber in díen uuórten. Táz tír
nîeht ne uuége ze irbéizenne. sô síh mîn spíl sô gezíhe. Ne
uuás tír mînes sítes nîeht chúnt na? [Táz íst confutatio. dáz
chît skénde|da. sámo so (*sic*) châde. úbe dû únfrûot píst. íh 49.
frûoto díh.] Ne uuéist tu dáz croesus. tér in lidia chúning
uuás. sô er míttúndes ciro fórhtlîh uuás. dáz er sâr dára nâh
erbármelih uuórtenêr. únde ſóne ímo ín dáz fíur geuuórfenêr.
ſóne ánasláhte errétet uuárd. [Uuánda croesus babiloniis uuí-
der ciro ze hélfo chám. dánnân geskáh. táz er ín dánnân
uertréib. únde er ín sâr nâh fárendo gefieng. únde ín daz
fíur uuárf. ûzer démo ín gót lôsta. Tô ér áber dés cóte ne
dánchôta. únde er síh rûomda sîn sélbes sâlighéite. tô uuárd.
táz ímo trôumda. táz er sáhe iouem síh uuázer ána gîezen. únde
dia súnnûn dáz ába uuísken. Tén tróum ántſrístôta ímo sô
sîn tóhter. dáz ín cirus áber sólti geuáhen. únde án daz
chrûze hénchen. únde sô ín der régen názti. dáz in diu súnna
trúcchendi. álso iz tára nâh fûor.] Íst tíh ferhólen. paulum

---

nunc floribus frugibusque redimire, nunc nimbis frigoribusque confundere. Ius est mari, nunc strato aequore blandiri, nunc procellis ac fluctibus inhorrescere. Nos ad constantiam nostris moribus alienam inexpleta hominum cupiditas alligabit? Haec nostra uis est, hunc continuum ludum ludimus. Rotam uolubili orbe uersamus, infima summis, summa infimis mutare gaudemus. Adscende si placet, sed ea lege, ne uti, cum ludicri mei ratio poscet, descendere iniuriam putes. An tu mores ingnorabas meos? Nesciebas croesum regem lydorum ciro paullo ante formidabilem, mox deinde miserandum rogi flammis traditum, misso celitus imbre defensum? Num te preterit paulum

[emilium consulem.] kûotlîcho uuéinôn., dáz léid uuénde persi regis [macedonum]. dén ér sélbo gefángen hábeta. [uuánda ér dâhta. dáz ímo sámolih keskéhen máhti. Historici héizent ín perseum. náls persum. Sie ságent óuh uuío díccho er ándere consules fóre úber sígenôta. únde sô ín paulus kefángenen ze rome brâhta. uuío er in custodia erstárb. únde sîn sún úmbe ármhéit smidôn lírneta. únde síh tés néreta.] Uuáz chárônt tragoedię. âne fortunam úndûrlicho stôrenta. gûollichíu rîche. dáz si nehéines | mêr ne síhet tánne ánderes? [Tragoedię sínt luctuosa carmina. álso díu sint. díu sophocles scréib apud grecos. de euersionibus regnorum et urbium. únde sínt uuídernuárlig tien comoediis. án dien uuír io gehórên lętum únde iocundum exitum. Vns íst áber únchúnt. úbe dehéine latini tragici fúndene uuérdên. sô uuír gnûoge fíndên latinos comicos.] Ne lírnetôst tû na chínt uuésentêr. [dáz pacubius poeta scréib.] Zuô chûfâ lígen fólle. únder iouis túrôn. éina gûotes. únde ándera úbeles. [Uuér íst. ér ne getrínche béidero? ér ne chóroe árbéite. ióh kemáches. Mit tíu oúget*) sí. dáz si ín nîeht fermîden ne máhta aduersitatis]. Uuáz chlágetôst tu díh. úbe du mêr getrúnchen hábest tes pézeren? [Sámo si châde. úbe íh tíh nîeht úber al fermîden ne máhta. nû ne hábo íh tíh tóh. pórhárto tróffen.] Uuáz úbe íh tíh nóh ne hábo gáreuuo uerlâzen? Uuáz úbe dísêr stúrz. tíh tûot mit réhte díngen des pézeren. [Álso díe álle mit réhte díngent tes pézeren. qui per-

*) Der Accent auf dem zweiten Vokal kommt manchmal vor.

---

persi regis a se capti calamitatibus pias impendisse lacrymas? Quid tragoediarum clamor aliud deflet, nisi indiscreto ictu fortunam felicia regna uertentem? Nonne adolescentulus

duo dolia articulus quidem unum malum articulus autem
duis pithus ton men ena kakon ton de
alterum bonum
eteron elon*)

in iouis limine iacere didicisti? Quid si uberius de bonorum parte sumsisti? quid si a te non tota discessi? quid si haec ipsa mei mutabilitas iusta tibi causa est spe-

*) δύο πίθους τόν μέν ἕνα κακῶν, τόν δέ ἕτερον καλῶν.

secutionem patiuntur. propter iustitiam. uuánda sie dés te sâligoren sínt.] Nû ne sîst tóh sô mûotsúhtig nîeht. [Iâ dir mûot préchôn dóh *) sîn.] Vnde ne mûoto nîeht éino in geméinemo rîche. dînero ríhti ze lébenne. [Nû ist si chómen ad communem locum. Táz héizet communis locus án iogelîchemo statu. táz man nîomannen némmendo. kem éine áchuste lúzzet. álso díse uérsa tûont.]

LOCUS COMMUNIS. 51.

[Uuáz íst tés mêr?] Scútti copia [ministra fortunę] dien ménniskôn ûzer íro hórne sámo uílo râtes. sô mére tuíret crîzes. fóne uuínde eruuégetêr. *Hîer ist suspensio uocis.* [Fabulę ságent. táz achelous amnis tíu in grecia rínnet. ze fárre uuórteníu. mít hercule fúhte. únde hercules témo fárre daz hórn ába slûoge. únde ér iz kâbe gnûhte. díu ministra íst fortunę. dáz si íro uróuuûn gûot mít témo ûzkâbe.] Álde sámo mánige stérnen in hímelé skînent. téro náht. sô iz kestírnet íst. *sô ist óuh hîer.* Nóh hánt ze íro ne zúge. [dáz chît. nóh sîa is irdrúze.] *Vnde óuh hîer.* Túrh táz ne tâte nîomer ménnisko lába sînero ármelichûn chlágo. *Hîer ist depositio.* Tóh óuh kót sélbo. íro díge gérno uernâme. únde ín sînes kóldes mílte uuâre. únde ín óuh êra uuéllentén. déro uilo gâbe.

*) Es steht dîh.

---

randi meliora? Tamen ne animo contabescas et intra commune omnibus regnum locatus proprio iure uiuere desideres.

Si quantas rapidis flatibus incitus
Pontus uersat arenas,
Aut quot stelliferis edita noctibus
Caelo sidera fulgent,
Tantas fundat opes, nec retrahat manum
Pleno copia cornu,
Humanum miseras haud ideo genus
Cesset flere querelas.
Quamuis uota libens excipiat deus
Multi prodigus auri,
Et claris auidos ornet honoribus,

nóh sô ne dûohtî ín gnûoge. dés sie hábetîn. Núbe diu míchela gîrhéit éin uerslíndende. gínèt îo sâr gágen ándermo. Uuér mág tia gîrhéit inthában. îo fúrder béitenta.
52. Sô láng sî gnûoge hábendo. îo dóh mêr háben uuíle. | Tér ne uuírt nîomêr rîche. tér sórgendo. únde sûftôndo síh ármen áhtôt. [Hîer íst tér status ûz. uuánda sî síh ímo sámo so gágen uuértemo. mít rédo errélet hábet. Pedíu spríchet ímo nû zûo philosophia. fóne íro sélbûn]

EX SUA PERSONA.

Ýbe fortuna síh sélbûn sús fersprécben uuólti. dára gágene ne máhtíst tu nóh erlíuten. Álde úbe dû dîna chlága geskéinen máht réhta uuésen. sô tóug. táz tu sia fúre zíhêst. Íh tûon dír státa ze spréchenne. Tíz sínt ál chád íh tô. skôníu gechôse. únde sámo so gehónogotíu. mít rhetorica. únde mít musica. [Uuánda hîer nû ánderêst keuuáht íst rhetoricę dulcedinis. únde man êr nîeht pechénnen ne mág íro dulcedinem. êr man sîa sélbûn bechénnet. sô neíst táz hîer nîeht ze úberhéuenne. sô uílo man chúrzlicho geságen mág. uuáz sî sî.

QUID SIT RHETORICA.

Rhetorica íst éin dero septem liberalium artium. dáz chît tero síben bûohlísto. díe únmánige gelírnet hábent.

Nil iam parta uidentur:
Sed quaesita uorans seua rapacitas
Altos pandit hiatus.
Quae iam precipitem frena cupidinem
Certo fine retentent,
Largis cum potius muneribus fluens
Sitis ardescit habendi?
Numquam diues agit qui trepidus gemens
Sese credit egentem.

His igitur si pro se tecum fortuna loqueretur, quid profecto contra hisceres non haberes. At si quid est, quo querelam tuam iure tuearis, proferas oportet; dabimus dicendi locum. Tum ego: Speciosa quidem ista sunt, inquam, oblitaque rhetoricae ac musicae melle dulcedinis;

bent. únde áber mánige genémmen chúnnen. Téro sí-
beno íst grammatica. díu êrista. díu únsih lêret rectilo-
quium. dáz chît rehto sprechen. táz ióh chínt kelírnen
múgen. sô uuír tágoliches hôrên. Tiu ánderiu íst rheto-
rica. tíu únsih férrôr léitet. uuánda sî gíbet úns tia ge-
sprâchi. déro man in dínge bedárf. únde in sprâcho.
únde so uuâr | dehéin éinunga íst geméinero dúrfto. 53.
Tára zû diu chínt nehéin núzze sínt. núbe frûote líute.
Sprâchâ únde díng ne múgen âne strît nîeht uuérden *).
Uuâr íst sâr sólih strîtôd uuórto sô in dínge. únde
in sprâcho? Pedíu neíst sonêr gesprâches mánnes mêr
dúrft. dánne dâr. Sô uuér dér íst. dér den strît mít rédo
uerzéren chán. únde er dáz in rhetorica gelírnêt hábet.
tér íst orator. in dés múnde fíndet man rhetoricam dulce-
dinem. Íst er áber úngelêret. únde íst er dóh kesprâche.
sô mág er ûoben officium oratoris. sélbo ne mág er
orator sîn. uuánda dáz ex natura íst. táz neíst nîcht
ex arte. Uuér íst tér dia dulcedinem bechénne. ér ne île
dára gérno. dâr êr (sic) sîa gehôre? Tô in grecia zuêne die
gelêrtôsten dés lístes. eskines únde demostenes gesprâ-
chen éinen dág tínglicho ze strîtenne. ne châmen dára
úmbe daz na. sô cicero chît. multa milia ex omni grecia?
Zíu súlen uuír dánne sô lústsámes lístes. fúre nomes
únánchúnde sîn? Uuízîn dóh. táz tíu sélba scientia. díu
rhetorica héizet. triplex íst fóne díu. uuánda íro materia
triplex íst.

DE MATERIA ARTIS RHETHORICAE.

Uuáz íst íro materia. âne der strît? Sô der strît
errínnet. sô hábet si uuérh. Âne strît ne hábet si nîeht
ze tûonne. álso óuh medicina dánne otiosa íst. úbe morbi
ne geskéhent. nóh uulnera. Strîtet man úmbe réht. únde
úmbe únréht. sô man in dínge tûot. tíu sláhta strîtes.
héizet latine fóne iudicio iudicialis. Strîtet man, úmbe
ámbaht sézzi. álso dáz íst uuér ze chúninge túge. álde
ze bíscófe. uuánda man sîna uirtutem sól demonstrare.
pedíu | héizet tíu sláhta strîtes demonstratiua. Strîtet 54.

*) Es steht uuerdent.

man dâr úmbe. uuáz núzze si ze tuonne. álde ze lâzenne. álso man ze romo stréit. uuéder cartago uuâre diruenda. álde ne uuâre. uuánda man dés sól tûon deliberationem. dáz chît éinunga. únde beméineda. pedíu héizet tíu sláhta strîtes deliberatiua. Tára nâh súlen uuír uuízen dáz io gelîh téro drîo sláhtôn hábet zuêne únderskéita. Téro zuéio héizên uuir den éinen statum legalem. ánderen statum rationalem. Sô man strîtet úmbe dia legem. únde sia éiner uuíle uernémen ze éinero uuîs. ánderêr ze ánderro uuîs. tér status. táz chît tér strît héizet mit réhte legalis. Sô man áber dâr úmbe strîtet. uuîo rédolîh táz sî. dáz man tûot álde râtet. fóne déro rédo. dáz chît fóne déro ratione. héizet tér strît rationalis. Sô íst áber ze uuízenne. dáz man se fínf uuîsôn strîtet úmbe dia legem. ze fíer uuîsôn úmbe dia rationem. Téro uuîson ne sól únsih nîeht erdrîezen ze gehôrenne.

QUI SINT STATUS LEGALES.

Ein strît íst úmbe dia legem. déir héizet scriptum et uoluntas. Tér íst sús ketân. Lex monachorum chît. post completorium nemo loquatur. Sô náhtes prúnst keskíhet. sô scrîet tér dien ánderên. tér dés êrest keuuára uuírdet. Sô man dén mâlôt úmbe scriptum legis. sô ántséidôt er sih mít uoluntate scriptoris. Ér chît ter scriptor uuólti. dáz man dar ána únderskéit hábeti. Anderêr geskíhet fóne contrariis legibus. Álso díe leges contrarię sínt. Omni petenti te tribue. Vnde díu. Ne aliquid cui nihil. Ter drítto geskíhet fóne ambiguis legibus. Álso dáz íst in romana lege. Meretrix si coronam auream possideat. publicetur. Uuéder sól man urônen. coronam álde meretricem. Tér fîerdo héizet latine diffinitio. táz
55. chît cnôt|márchúnga. álde gnôt mezúnga *(sic)*. uuánda diu lex táz uuórt spríchet. táz in úngúishéite. únde in strîte uuésen mág. únz sîn bezéichennísseda gnôt mézôt uuírdet. Also ze romo in strîte uuás. úbe der bé scúlden uuâre erslágen. dén man dâr úmbe slûog. táz er náhtes mít sînero stángo gîeng. uuánda romana lex chît. nocte

eum telo deprehensus. occidatur. Tô uuás definitio ze tûonne. uuáz telum sî. Telum ist kesprôchen fône demo chrîechisken uuórte telon. táz chît longum latine. Ter finîto héizet latine ráciocinatio. táz chît éines tinges féstenunga fône ándermo. Álso dér stréit. tér den exulem sîta. dáz er dáz fône díu uuóla tûon mûosi. uuánda romana lex chît. exulem intra fines deprehensum. licet occidere.

QUI SINT STATUS RATIONALES.

Áber déro fîer rationalium statuum. héizet ter êristo coniectura. dáz chît râtisca. uuánda sô der ínzihtigo lóugenet. sô râtiskôt man dara nâh. mit signis. únde mít argumentis. Álso der chúning salomon téta. afferte inquit gladium. et diuidite uiuentem puerum in duas partes. Ter ánder héizet finis. uuánda sô ûnguís námo íst tés criminis. sô sól iz uuérden finitum. Álso dánne geskihet. sô ûzenhálb chílechûn genómen uuérdent sacra uasa. únde dáz in zuîuele íst. uuéder dáz héizen súle fúrtum álde sacrilegium. Iudices ne múgen êr nieht iudicium tûon. êr nomen criminis uuírdet definitum. Ter dritto héizet translatio. dáz chît uuéhsal. únde míssesêzzeda. Uués uuéhsal. Loci. temporis. persone. criminis. poene. Sie strîtent. táz iz ne uuúrte. dâr iz sólti. nóh tô iz sólti. nóh fóre démo iz sólti. Oúh strîtent sie. dáz iz tie scúlde ne sîn. ze dîen der ínzihtigo gebrieuet sî. álso iz ófto ze rómo fûor. dáz man sie mísse brieta. Sô geskihet oúh táz man scúlde { hártôr ándôt. álde 56. mínnera ándôt. ánne iz rêht sî. Uuéhsal héizet tér strît. uuánda er fône uuéhsele uuírdet. Álso gregorius iohannem zêh constantinopolitanum. dáz er pallium truoge. dánne ér ne sólti. únde in platea. dâr er ne sólti. Vnde paulus fideles zêh. dáz sie íro gerihte fórderôtin apud infideles. Vnde álso uuír ófto chéden. zíu man échert tés scáz néme. dén man sélben háben sólta. álde zíu man dén sláhe. dér mínnerûn poenam hábet keurêhtôt. Qualitas héizet ter fierdo rationalis status. Tér hábet námen. dánnân. uuánda er qualitatem facti úrsûochenôt.

ih méine. úbe si gûot sî. álde úbel. réht álde únreht. Uuánda áber qualitas bipertita ist. fóne díu ist si ze chîesenne an íro partibus. Uuéliu sínt íro partes? Táz íst negotiale. únde iuridiciale. Negotiale íst tér strît. tér úmbe daz keuuóneheite geskíhet. álso chóufliute strîtent. táz tér chóuf súle uuésen stâte. dér ze iâr mércate ge-tân uuírdet. ér sî réht. álde únreht. uuánda iz ín geuuó-neheitc íst. Iuriditiale hábet tánnân nâmen. dánnân óuh iuridici héizent. Álso die ze romo iuridici hîezen. dîe daz púrgréht in dínge ságetôn. álso héizet tér dánnân uuórteno strît. iuriditialis. Nû sínt óuh síníu partes zuéi. absolutum et absumptiuum. Absolutum chît pár. uuánda dar ána nehéin ántséida ne íst. âne dáz ter bemâlôto chît párlicho. dáz er uuóla dáz tûon mûosi. dáz man ímo uuîzet. Also cicero ságet. táz pacubius poeta. síh ze ímo chlágeti. déro úmerôn. dáz ímo éin spíloman dâr ze sînemo hûs ketórsta hárên be námen. Tés ne hábeta der spíloman nehéina ándera ántséida. âne dáz er ín uuóla mûosi sô námôn. sô er hîeze. Assumptiuum íst kespró-
57. chen fóne | déro assumptione defensionis. táz chît fóne déro uuárnungo dero fúrolágo (sic). Tér status hábet quatuor partes. Ein héizet relatio. dáz chît uuídere chêreda. álso sámson uuídere chêrta. sîne scúlde án philisteos. tô sie ín mâlotôn. zín er ín íro ézeske brándi. Ánder pars héizet remotio. dáz chît ábanémunga. álso daz uuîb ába íro sélbûn die scúlde némendo. ûfen éinen ánderen sîe légeta. dô si chád. serpens decepit me. Tertia pars héi-zet comparatio. álso dér mít comparatione síh ántséidôta. tér daz hére lôsendo. hína gáb tien hostibus arma. únde impedimenta. dáz chît keuuâfene. únde fûoter. únde déiz (sic) chát. uuésen bézera. dánne sélbez taz hére ze uer-lîesenne. Quarta pars héizet concessio. táz chît keiíht. Tér strît téilet síh in deprecationem. únde in purgationem. dáz chît ín uléha. unde in ántséida. Deprecatio íst. táz ter scúl-digo chît. peccaui. ignosce. únde er nîeht ne strîtet. únde áber die ándere strîtent. díe án demo dínge sízzent. úbe man ímo súle ignoscere. álde ne súle. Purgatio íst triplex. Eín

purgatio heizet casus. táz chît késcíht. Mít casu ántséidôt síh. tér dir chît. táz in is lázti. ánderes mánnes tád. álde sîn sélbes súht. álde ételîh úngeuuândíu geskíht. Anderíu purgatio héizet necessitas. táz chît nôt. Also dáz íst. übe er ze uuórte hábet. táz er uuúrte captus. álde ui obpressus. álde in uincula missus. Tiu drítta purgatio héizet imprudentia. dáz chît únuuízenthéit. Álso paulus síh ántséidôta. tô er chád. Nesciebam eum esse principem sacerdotum. Tíz sínt tíu exempla déro statuum. die in dínge uuérdent. táz chît. tie dir uuérdent in iudiciali genere causę. | Tîe áber in demonstratiuo genere 58. causę. únde in deliberatiuo uuérdent. târ man sprâchôt. tie hábent tén sélben námen. náls áber nîeht sô getâníu exempla. Fóne dísên bechénnet man éníu lîehto.

QUID SIT STATUS.

Tára nâh íst táz ze uuízenne. táz status únde constitutio. ál éin íst. únde sie dánnân genámôt sínt. táz tie stríttenten. síh stéllent gágen éin ánderên. Intentio únde depulsio. díu máchônt tén statum. Anauáng tes strîtes. héizet intentio. únde depulsio. dáz chît mâlizze. únde uuéri. Álso dáz íst dáz ter accusator chît. in dínge ze sînemo aduersario. fecisti. únde ér ántuuúrtet. non feci. Álde. übe ér chît. non iure fecisti. únde ér ántuuúrtet. iure feci. Tánne díu depulsio sô getân íst. táz sî chît. iure feci; merito lesi. sô sól sî sâr dés háben rationem. álso dáz íst. prior enim me lesit. Téro rationis tûot ter accusator infirmationem. dáz chît lúzzeda. Sô dáz íst. Non enim te oportuit uindicare iniuriam tuam. Chît áber der bemâlôte. non feci. non lesi. uuánda déro depulsioni. nehéin. ratio ne fólgêt. uués mág tér rationem gében. tér nîehtes ne iíhet. sô sól der accusator mít coniecturis zûo fáhen. dáz er ín dés lóugenes úberuuinde. Fóne ín zuéin chúmet ter strît. ze dien ánderên. díe dâr in dínge sínt. táz óuh síe beginnent strîten. feceritne. álde übe er iz téta. iurene fecerit. Tés strîtes tûont tie iudices énde. uuánda an íro iuditio stât. uuéder man ín

háben súle. fúre scúldigen. álde fúre únscúldigen. únde fóne íro iuditio uuírdet er dimissus. álde punitus. Êr dáz
59. sô ergánge. | êr uuírt temo oratori ze geóugenne. dia méisterscáft sînes kechôses. únde ál dáz fúre ze gézihenne. mít tíu des tínges spûon mág. únde mít tíu gelóublih ketân mág uuérden. tien iudicibus. so uuáz er uuíle háben ze réhte. álde ze únrehte. únde so uuén er háben uuíle ze noxio. álde ze innoxio. Uuíolih er fúre gândo uuésen súle án demo exordio. únde dára nâh án dero narratione. únde dára nâh án dero confirmatione. únde ze iúngest án dero conclusione. únde án dîen állên. uuío zímîg. uuío chléine. uuío spílolîh. tár dáz keuállet. uuío grémezlîh. uuío drôelih. uuío in álla rárta geuuérbet. tés sínt ciceronis pûoh fól. díu ér de arte rhetorica gescríben hábet.

DE PRESENTI STATU.

Nû sûochên óuh híer án dísemo strîte. dér únder boetio. únde únder dero fortuna íst. uuélêz intentio sí. únde depulsio. Tâz íst intentio. dáz síh sús chlágôt boetius. Itane nihil fortunam puduit? Únde áber. Homines quatimur fortunę salo. Sô íst táz depulsio. dáz sî chît. O homo. quę tua detraximus bona? Nulla tibi a nobis est inlata uiolentia. Sô íst táz ratio depulsionis. Opes. honores. ceteraque talium. mei sunt iuris. Dominam famulę cognoscunt. Mecum ueniunt. me abeunte discedunt. Tíu ratio íst sô stárh. taz philosophia ímo uerságet. táz er dára gágene. níeht sâr erliuten múge. Álso sî dâr chît. His si pro se tecum fortuna loqueretur. quid profecto contrahisceres. non haberes. Mít tîen uuórten hábet si ímo uerságet. infirmationem rationis. Únde
60. uuánda fortuna réht hábet. únde sî síh íro | sítes níeht kelóuben ne mág. pedíu uuíle si ín dés rhetorice irríhten. dáz in íro gûotes sô únuuíriges. sâr níeht lángên ne sólta. únde ín échert tés kûotes lústen sól. táz ímo éinêst chómenez. nîomêr fúrder inslíngen ne mág.]

SEQUITUR.

Sús scônin gechôse. sínt tía uuíla lústsám. únz man siu gehôret. Aber beuuífenên íst mêr. dáz ín ána líget. Sie infíndent mêr íro léides. Sô sie díz ûlero êrest ne hôrent. sô uuíget in âber dáz ze hérzen geslagena sêr. Táz íst álso chád sî. Tíz ne sínt óuh níeht tíu scúldígen láchen dînero súhte. Núbe échert súslichíu uâske. dînes úngerno héilênten sêres. Ih kíbo dír sô íz zît uuírt. tíu tráng. tíu díh túrhkânt. Aber ínin díu. hábe gûoten drôst. únde ne áhto díh níeht uuênegen.

DE PERCEPTIS BONIS.

Hábest tû ergézen dînero sâldon. uuíolîh. únde uuío mánig sie uuâren? Íh uuíle dés suígen. dô dû uuéiso uuúrte. dáz tíh tie hêrosten ín íro flíht nâmen. † Únde gechórnêr 61. ze déro síppo dero hêrôstôn ze romo. daz chît ze éidemé gechórnêr dînemo suère símmacho. uuâre du ímo lîeb. êr du ímo uuúrtist síppe. Dáz tíu fórderôsta síppa íst. úbe der man geîlet. táz er lieb íst. Uuér ne chád tíh tô sáligen. sóliches suêres. únde sólichero suíger. sô chíuskero chénûn. sô êrsámero cómen chíndo? Ih ne uuíle dés níeht chôsôn. dáz tû iúngêr guuúnne die hêrscáft. díe álte guún-

---

lum tantum, cum audiuntur, oblectant. Sed miseris malorum altior sensus est. Itaque cum haec auribus insonare desierint, insitus animum meror pregrauat. Et illa, ita est, inquit. Haec enim nondum morbi tui remedia, sed adhuc contumacis aduersus curationem doloris fomenta quaedam sunt. Nam quae in profundum sese penetrent, cum tempestiuum fuerit, admouebo. Ueruntamen ne te miserum existimari uelis, an numerum modumque tuae felicitatis oblitus es? Taceo quod desolatum parente, summorum te uirorum cura suscepit, delectusque in affinitatem principum ciuitatis, quod pretiosissimum propinquitatis genus est, prius carus, quam proximus esse cepisti. Quis non te felicissimum cum tanto splendore socerorum, cum coniugis pudore, tum masculae quoque prolis opportunitate predicauit? Preterea (libet enim preterire communia) sumptas in adolescentia

nen ne máhtôn. [Tû uuúrte iúngêr consul.] Táz óuh ánderên gescáh. táz uuíle íh úberhéuen. ze dînên chréstigên súnder sáldôn. uuíle íh chómen. [fóne dîen uuíle íh ságen.] Übe ménniskôn diehsemo. ze dehéinero sâlighéite zíhet. mág tánne déro skînbârûn. êro. keâgezôt uuérden? fóne dehéinemo geskéhenemo léide. Íh méino. dáz tû sâhe zuêne dîne súne. sáment fóne dînemo hûs kefûoret uuérden. mít állero dero hêrrôn mánegi. únde mít álles tes líutes méndi? |
62. [s. dáz sie mít tîen êrôn in curiam brâhte. pêde sáment consulatum infíengen.] Tánne ín sízzentên in demo sprâhhûs. án demo hêrstûole. tû orator uuésendo. getûomet uuúrte dînes sínnes. únde dînero gesprâchi. án dés chúninges lóbe? [Síto uuás ze romo. sô chúninga mít sige fóne uuîge châmen. dáz man demo állero gesprâchesten beuálh táz sígelób. ze tûonne in capitolio. fóre állemo demo líute. álso man ímo dô téta. Táz er áber chît insidentibus curules. táz chít er fóne díu. uuánda reges sâzen in tribunali. dâr sie díngotôn. álde dâr sie iura plebi scáffotôn. áber magistratus sâzen in curulibus. tánne sie búrgréht scûofen demo líute. Curules hîezen. sámo so currules. uuánda íu êr consules in curru rîtendo ad curiam. târ ûfe sâzen.] Tô óuh táz keskáh. táz tû únder ín zuéin consulibus míttêr sízzendo. fóllcglicho állero dero mánigi spéndôtôst. tie síge gébâ.

[DE TROPHEO ET TRIUMPHO.

Téro sige êrôn. uuâren zuô. díu mínnera. únde díu mêra. Tiu mínnera híez in chriechiskûn *) tropheum.

*) Es steht chrieskûn.

---

negatas senibus dignitates ad singularem felicitatis tuae cumulum uenire delectat. Si quis rerum mortalium fructus ullum beatitudinis pondus habet, poteritne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri? cum duos pariter consules liberos tuos domo prouehi sub frequentia patrum, sub plebis alacritate uidisti; cum eisdem in curia curules insidentibus tu regiae laudis orator, ingenii gloriam facundiaeque meruisti; cum in circo duorum medius consularis circumfusae multidudinis exspectationem triumphali largitione sa-

dáz uuás. sô die hostes uuúrten ze flúhte brebéret. Tánne chám sígenémo. fóne uuîge rîtende. ûfen éinemo blánchen rósse. Vfen démo uuárd er enfángen fóne demo plebe. ánde die patres. tie léitôn ín ríttenten in capitolium. únde uuúrten mactatę dâr oues in sacrificium. Fóne díu hiez táz ópfer ouatium. Áber diu mêra sígo êra. fóne déro er nû ságet. hîez in chrîechiskûn triumphus. táz uuás sô die hostes. erslágen | uuúrten. Tánne chám der 63. uictor fóne uuîge. rîtende in curru. díe quatuór albi equi zúgen. Vfen déro infîengen. in patres. sáment témo plebe. únde léitôn ín ad capitolium. únde ópferotôn dâr tauros. únde úmbe geméinia fróuui. nám man frôno scáz. ûzer demo erario. únde gébeta állemo demo búrgliute. únde dien sígenemôn. gáb man palmes in hánt. únde lauream coronam an hóubet. únde gûollîchôta man déin sígo mít lóbe. álso dâr fóre geságet íst. Tér uuár filo hárto geêret. témo daz lób uuárt peuólên ze tûonne. álde der scáz ze spéndônne. Ter sígo hábet námen fóne dien signis. Sô dien hostibus uuerdent tie signa genómen. táz heizet sígo némen.]

DE INDULGENTIA FORTUNAE.

Íh uuâno dû betrúge dia fortunam. dáz si dih sô zértet. únde dih sô urítet. [Demulcet. chît stréichôt. álso man dûot. témo man zártôt. Delitię sínt frítlichę sácha. díę uuír éigen. úmbe lústsámi. náls úmbe dúrfte. álso turtures sínt. únde psitaci.] Tû hábest íro ánaguúnnen. dáz si nóh nehéinemo in súnder ne gáb. [nehéinemo dînemo gnôz. Târ sî chît priuato. dâr lâzet si échert ten chúning fóre. Sie héizent álle priuati. die chúninga ne sint.] Uuíle du nû zálôn mít íro? Nû ęrest prûnsêhontíu zuángta sî díh. Úbę dû zálôst.

---

liasti. Dedisti, ut opinor, uerba fortunae, dum te illa demulcet, dum te, ut suas delicias, fouet. Munus, quod nulli umquam priuato commodauerat, abstulisti. Uisne cum fortuna calculum ponere? Nunc te primum liuenti oculo prestrinxit. Si numerum

únde chóstônt. uuáz tû nóh éigist péidero. léides ióh lîebes. 64. sô ne uersâgest tu díh | nóh nîeht sâldôn. Áhtôst tu díh pedíu únsaligen. uuánda hína íst. táz tíh fréuta. tíz féret óuh hína. dáz tíh nû léidegôt. Pedíu ne sólt tu díh uuênegen áhtôn. [Táz héizet argumentum a contrariis.] Píst tû nû sô níuuenes chómenêr. gást. hára in dísses únseres lîbes skenam? [In skena skéllent hérlôn béide fabulę lętarum rerum. sô comedię sínt. ióh tristium. sô tragoedię sínt. Uuánda óuh úns pegágenent hértôn. lęta. únde tristia. pedíu íst únser lîb kelîh tero skena.] Uuânist tu dehéina stâtigi uuésen. án dero ménniskôn dínge? Tánne ióh sélben den ménnisken éin chúrzuuîla ófto zeerlékke? Úbe óuh sélten in étennes sâldôn dehéin stâtigi íst. Sîn énde íst io *) dóh tére sélbôn sâldôn énde. níunt fólle gîengîn sie ímo únz tára. Uuáz áhtôst tû dâr ána geskéidenes. tû sîa lâzêst erstérbendo. álde si díh lâze. fóne dír flîhendo?

OMNIA MUNDANA ESSE INSTABILIA.

Sô mórgen rôtíu súnna ûfen íro réito. [sô fabulę ságent.] rítentíu | begínnet skînen. sô tímberênt tie stérnen.
65.

*) Es steht ói mit schliessendem o oder v.

modumque laetorum tristiumue consideres, adhuc te felicem negare non posses. Quod si icciréo te fortunatum esse non existimas, quoniam, quae tunc laeta uidebantur, abierunt, non est quod te miserum putes: quoniam, quae nunc mesta creduntur, pretereunt. An tu in hanc uitae scenam nunc primum subitus, hospęsque uenisti? ullamne humanis rebus in esse constantiam reris, cum ipsum sepe hominem uelox hora dissoluat? Nam et si rara est fortuitis rebus manendi fides, ultimus tamen uitae dies mors quaedam fortunae est etiam manentis. Quid igitur referre putas, tune illam moriendo deseras, illa an te fugiendo?

Cum polo phoebus roseis quadrigis
Lucem spargere ceperit,
Pallet albentes hebetata uultus

cum telo deprehensus occidatur. Tô uuás definitio ze tûonne. uuáz telum sî. Telum ist kesprôchen fône demo chriechisken uuórte telon. táz chît longum latine. Ter finfto héizet latine ratiocinatio. táz chît éines tinges féstenunga fône ándermo. Álso dér stréit. tér den exulem ſilta. dáz er dáz fône díu uuóla tûon mûosi. uuánda romana lex chît. exulem intra fines deprehensum. licet occidere.

QUI SINT STATUS RATIONALES.

Abèr déro fîer rationalium statuum. héizet ter êristo coniectura. dáz chît râtisca. uuánda sô der ínzihtîgo lóugenet. sô râtiskôt man dára nâh. mit signis. únde mít argumentis. Álso dér chúning salomon téta. afferte inquit gladium. et diuidite uiuentem puerum in duas partes. Ter ánder héizet finis. uuánda sô ûngeuuís námo ist tés criminis. sô sól iz uuérden finitum. Also dánne geskihet. sô ûzenhálb chílchûn genómen uuérdent sacra uasa. únde dáz in zuîuele ist. uuéder dáz héizen súle furtum álde sacrilegium. Iudices ne múgen ér nieht iudicium tûon. ér nomen criminis uuírdet definitum. Ter dritto héizet translatio. dáz chît uuéhsal. únde missesézzeda. Uués uuéhsal. Loci. temporis. persone. criminis. poene. Sie strîtent. táz iz ne uuúrte. dár iz sólti. nóh tô iz sólti. nóh fóre démo iz sólti. Óuh strîtent sie. dáz iz tie scúlde ne sîn. ze dien der ínzihtîgo gebrieuet sî. álso iz ófto ze rômo fûor. dáz man sie mísse briefta. Sô geskihet óuh táz man scúlde { hártôr ándôt. álde 56.
mínnera ándôt. dánne iz réht sî. Uuéhsal héizet tér strît. uuánda er fône uuéhsele uuírdet. Álso gregorius iohannem zêh constantinopolitanum. dáz er pallium truoge. dánne ér ne sólti. únde in platea. dâr er ne sólti. Vnde paulus fideles zêh. dáz sie íro gerihte fórderôtin apud infideles. Vnde álso uuír ófto chédên. zíu man êhert tés scáz néme. dén man sélben háben sólta. álde zíu man dén sláhe. dér mínnerûn poenam hábet keurêhôt. Qualitas héizet ter fîerdo rationalis status. Tér hábet námen dánnân. uuánda er qualitatem facti úrsûochenôt.

Tô! ántuuúrta si. Táz tû engéltest tînes lúkken uuânes.
66. tés ne uuîz tien díngen | nîeht. [Uuízîst táz tû in is nîeht keuuîzen ne máht.] Sîd tír sô héuig tánchet tér báro námo dero sâldôn. sô zálo mít mír. únde chóto míh úberuuínden. dû ne éigîst nóh kenûog mánigero sâldôn. [Táz tû sâlda héizest. tóh sie sô ne sîn. tîe sínt tír nóh úneruáren.] Hábet tír nóh kót pehálten gánz. únde úndároháft. táz tû túrresta hábetôst. in állemo scázze. mit uuélemo rébte chlágôst tu díh tánne. hábendêr. únde óuh taz pézesta hábendêr. sámo so dû ne éigîst na? Tríuuo nóh lébet kesúnde. állero mánno êra. symmachus tîn suêr. Únde dâr ána hábest tu. dáz tû mit temo lîbe gérno chóufîst, Tér állêr íst túged. únde uuîstûom. Únde sîn sélbes sih fertrôstet hábendêr. chlágôt er échert tíh. Lébet tîn chéna. álles sítes kezógeníu. in chíuski. únde êrháfti sih fúre némende. Únde dáz íh sáment pegrîfe állen íro uuídemen. demo fáter gelîchiu. [Tîe sácha daz uuîb sáment íro bringet. zûo demo mán. dáz íst íro uuídemo.] Sô *(sic)*
67. lébet chído íh: † Vnde úrdruzín dísses lîbes. pehébet si den âtem ínne. échert kérno dúrh tíh. [táz sî geséhe. uuío iz úmbe díh fáre.] Vnde náh tír chélendo. suéndet si síh uuéinôndo. únde chárôndo án démo éinen dínge. Jóh íh iéhen

---

Sed quod tu, inquit, falsae opinionis supplicium luis, id rebus iure imputare non possis. Nam si te hoc inane nomen fortuitae felicitatis mouet, quam plurimis maximisque abundes, mecum reputes licet. Igitur si quod in omni fortunae censu pretiosissimum possidebas, id tibi diuinitus inlesum adhuc inuiolatumque seruatur, poterisne meliora quaeque retinens, de infortunio iure causari? Atqui uiget incolumis illud pretiosissimum generis humani decus, simmachus socer, et quod uitae pretio non segnis emeres, uir totus ex sapientia uirtutibusque factus, suarum securus, tuis ingemiscit iniuriis. Uiuit uxor ingenio modesta, pudicitiae pudore precellens, et ut omnes eius dotes breuiter includam, patri similis. Uiuit, inquam, tibique tantum uitae huius exosa spiritum seruat. Quo uno felicitatem minui tuam, uel ipsa concesserim, tui desiderio

míle, dír dero sâldôn méngin. Vuáz tárf ih chôson úmbe dîne súne, díe consules uuâren? [Consulares sínt. tîe consules uuâren. álde uuírdîg sínt ze uuérdenne.] Án dîen tu skínet tíu râtlichi íro fáter. ióh íro ánen geuuízzes. sô uilo iz in démo áltere skînen mág. Sîd tie ménnisken nieht so gérno ne hábent sô den lîb. uuóla gréhto be díh sâligen. úbe dû uuéist. uuáz tír tóug. tû nóh hábest. táz tíurera íst tánne der lîb. [Tíu suasio íst in rhetorica honestissima. únde ualidissima. tíu mít temo comparatiuo uuírdet. tér mêr gemàg. tánne superlatiuus.] Fóne díu uuíske ába die trâne. fortuna ne hábet sie nóh nieht álle in háze. [Tînên fríunden íst si nóh ántlâzîg. tóh si dír duínge.] Nóh tír ne | begágenda nieht ze stárb túnest. sîd nóh tie sénchel 68.
chrâpfen fásto háftênt. tîe nû. únde hina fúre díh ne lâzent. úngetrôsten. [Sô mézîg uuínt íst. sô múgen anchore gestâten daz skéf. sô chréftîg túnest chúmet. sô ne múgen sie. Anchore dáz sínt suáriu ísen. chrapfahtiu. in chríechisktin fóne dero hénde genámotiu. uuánda sie síh fásto hábent zûo dien stéinen. únde zûo dero érdo. dâr man dáz skéf stâten uuíle.]

RESPONSIO.

Háftên múozin sie chád-ih. Ín ze stéte stántên. sô uuío iz sî. sô genésên uuír. Uuáz íns áber únserro êrôn enfáren sî. dáz síhest tu.

---

lacrimis ne dolore tabescit. Quid dicam liberos consulares, quorum iam, ut in id aetatis pueris, uel paterni uel auiti specimen elucet ingenii? Cum igitur precipua sit mortalibus uitae cura retinendae, o te, si tua bona cognoscas, felicem, cui suppetunt etiam nunc, quae uita nemo dubitat esse cariora. Quare sicca iam lacrimas. Non dum est ad unum omnes exosa fortuna, nec tibi nimium ualida tempestas incubuit; quóniam tenaces herent ancorae, quae nec presentis solamen nec futuri spem temporis abesse patiantur. Et hereant, inquam, precor: illis namque manentibus, ut cumque se res habeant, enatabimus. Sed quantum ornamentis nostris decesserit, uides.

ITEM PHILOSOPHIA DE HUMANA CONDITIONE.

Sô ist iz sâr éteuuáz nû bezera úmbe dih chád si.
Vbe dír iz nieht állez kelîcho ne misselichet. táz tír in
lôz keuállen ist. [úbe dû dih tôh ze dien uríunden uérsist
(sic).] Mír uuíget áber. dáz tû sô uerzérlet píst. dáz tû
sô âmerlîcho únde sô ângestlîcho chlágôst. táz tír leht ke-
bréste dînero sâligheite. Vuér ist sô uóllûn sâlig. ér ne
ringe éteuuár úmbe sîn díng? táz iz sô stât. Tíu geskaft
tero ménniskôn gûotes. zíhet io ze ângesten. Únde íst sô-
69. lih. táz si níomer ze gánzi ne chúmet. álde úbe si | chú-
met. io dôh ne uuéret. [Ter mán ne peréchenôt sih nío-
mêr álles sînes tinges. álde úbe er sih peréchenôt. sô íst
iz únuuérig.]

DISTINCTIO HUMANAE CONDITIONIS.

Súmelichêr íst rîche, únde íst áber únédele. Súmelichêr íst chúnt mán fóne geédele, témo iz áber léid íst. túrh sîn árm gétrágede. Súmelichêr hábet téro béidero gnûog. únde chlágôt áber. dáz er úngehîet íst. Súmelichêr íst uuóla gehîet. únde áber érbelôsêr. scázzôt er únerbôn. Súm hábet chínt cnûogíu. únde chlágôt áber dáz siv frátatíg sínt. Pedíu ne íst níoman. dér sih hábe geéinôt mít sînes lîbes geskéfte. In begágenet állen. dáz in únchúnt íst. êr sie iz pesûochên. únde besûochentên missêlichêt.

Et illa, promouimus, inquit, aliquantulum, si te nondum totius tuae sortis piget. Sed delicias tuas ferre non possum, qui abesse aliquid tuae beatitudini tam luctuosus atque anxius conquueraris. Quis est enim tam compositae felicitatis, ut non aliqua ex parte cum status sui qualitate rixetur? Anxia enim res est humanorum conditio bonorum, et quae uel numquam tota proueniat, uel numquam perpetuo subsistat. Huic census exuberat, sed est pudori degener sanguis. Hunc nobilitas notum facit, sed angustia rei familiaris inclusus esse mallet ignotus. Ille utroque circumfluus uitam caelibem deflet. Ille nuptiis felix, orbus liberis alieno censum nutrit heredi. Alius prole laetatus, filii filiaeue delictis mestus illacrimat. Id circo nemo facile cum fortunae suae conditione concordat. Inest enim singulis, quod inexpertus ignoret, expertus exhorreat.

Lége dára zûo. dáz sâmelichêr álesâligêr. sôl zûrdel íst. íz ne uáre állez sô ér uuélle. nuánda ér árbéite sô úngeuuón íst. táz ér sih sâr míssehébet. íoh lúzzeles tínges. Sô lúzzelíu díng penément íoh uuóla sâligên. dáz sie nieht fóllûn | 70.
sâlig ne uuérdent *). Uuío mánige uuânest tû ne áhtotin sih kûolliche. úbe sie dóh éinen lúzzelen téil hábetin dînero sâlighéite? Tísiu sélba stát. tia dû héizest íhseli. díu íst tien lántlûten héimote. Áleo guísso. ne íst nieht uuênegheit. mán ne áhtoe iz fúre dáz. Tára gágene íst sâlig. so uuélih lôz temo mán genállet. ûbe ér iz ében muote uertréget. Vuér íst tér sih kelâzet in úngedúlte. ér ne uuélle uuéhsal tûon sînes tínges. so uuío iz stât? Néist nû na díu sâliglicha sûozi gemískelôt mít mánegero bítteri. Tíu démo nio sô sûoze ne íst. tér sia nímzet. táz er sia getuélen múge. sî ne rûme. sô sî uuíle. Nû skînet uuóla uuío uuênegllh sî dero ménniskôn sâlighéit. Tíu ióh mít ébenmûotigên nio uuérig ne uuírdet. nóh fernúmdên. únde ángistênden lústsám ne íst. tóh íro fóllûn sî.

*) Es steht uuírdet.

Adde quod felicissimi cuiusque delicatissimus sensus est, et, nisi ad nutum cuncta suppetant, omnis aduersitatis insolens minimis quibusque prosternitur: adeo perexigua sunt, quae fortunatissimis beatitudinis summam detrahunt. Quam multos esse coniectas, qui sese celo proximos arbitrentur, si de fortunae tuae reliquiis pars eis minima contingat? Hic ipse locus, quem tu exsilium uocas, incolentibus patria est. Adeo nihil est miserum, nisi cum putes; contraque beata sors omnis est, equanimitate tolerantis. Quis est ille tam felix, qui, cum dederit impatientiae manus, statum suum mutare non optet? Quam multis amaritudinibus humanae felicitatis dulcedo respersa est: quae si etiam fruenti iucunda esse uideatur, tamen, quo minus, cum uelit, abeat, retineri non possit. Liquet igitur quam sit mortalium rerum misera beatitudo, quae nec apud equanimos perpetua perdurat, nec anxios tota delectat.

ARGUMENTATUR NON ESSE BEATITUDINEM IN PRAESENTI FELICITATE.

Uuáz kânt ír liute ánderes uuâr sûochendo. dia sâldâ, die ír hábent in íu sélbên? Ír ne uuízent is nieht. ír há-
71. bent missenómen. dáz írret | íuuih. Íh óugo dír. uuiu die méistûn sâlidâ sínt. uuâr sie ána uuérbent. Íst tír iéht liebera. dánne dû sélbo? Nein chîst tu. Uuíle dû uuálten dîn sélbes. [sô. dáz tu fortunam in uersíhte éigîst.] sô guúnnest tû. dáz tu níomêr gérno ne uerliuseist. nóh tír óuh tíu fortuna genémen ne mág. [Mít tíu uuérdent tír béidíu gebûozet. ióh anxietas. ióh instabilitas. fóne dîen íh fóre ságeta.] Vnde dáz tû uuízíst. táz tíe sáldá (sic) nieht ne sínt. án dísên zuîueligen díngen. chíus. iz sús. Vbe sâligheit íst taz fórderôsta ménniskôn gûot. *Suspensio.* Nóh táz nieht taz fórderôsta gûot ne íst. táz man ferliesen mág. *Et hic.* Uuánda dáz échert fórderôra íst. táz mánne benómen uuérden ne mág. *Et hic.* Sô ne íst nehéin zuiuel. núbe únstâte sâlda. nieht kehélfen ne múgîn mánne. sâligheit ze guúnnenne. [Tíz argumentum chît. uuánda an summo bono sâlighéit íst. târ dés prístet. táz târ sâlighéit ne sî. Táz argumentum héizet a causa. uuánda summum bonum. dáz íst causa beatitudinis.] Tára zûo ságo íh tír [Táz ne mág nîo ze léibo uuérden.] dén dísiu múrfâra (sic) sâlda héuet. núbe er sía uuíze sô múrga uuíla uuérenta. álde ne uuíze. [Táz

Quid igitur o mortales extra petitis intra uos positam felicitatem? Error uos, inscitiaque confundit. Ostendam breuiter tibi summae cardinem felicitatis. Estne aliquid tibi te ipso pretiosius? Nihil, inquies. Igitur si tui compos fueris, possidebis quod nec tu umquam amittere uelis, nec fortuna possit auferre. Atque ut agnoscas in his fortuitis rebus beatitudinem constare non posse, sic collige. Si beatitudo est summum naturae bonum ratione degentis, nec illud est summum bonum, quod eripi ullo modo potest; quoniam precellit id, quod nequeat auferri: manifestum est, quod ad beatitudinem percipiendam fortunae instabilitas aspirare non possit. Ad haec, quem caduca ista felicitas uehit, uel scit eam, uel nescit esse mutabilem. Si

[Táz ist argumentum a contrariis.] | Vbe ér iz ne uuéiz 72.
uuío sâliglîh lôz mág ímo uuésen geuállen. án dero únuuízentheite? Uuéiz er iz áber. sô mûoz er nôte fúrhten ze uerlîesenne. dáz er síh uuéiz múgen uerlîesen. Fóne díu ne lâzet in diu átahâfta fórhta nîeht sâlîgen uuésen. [Sô getân argumentatio. héizet in rhetorica comprehensio. táz chît keuángeni. uuánda er ímo nîeht indrínnen ne mág. ér ne gefáhe in. álso er nû chît. ér uuíze. álde ne uuíze fortunam instabilem. ér ne íst io sâlig nîeht. Álso dáz íst in euangelio. Boptismum iohannis de cęlo erat, an ex hominibus? So uuéder sie châdîn de cęlo. an ex hominibus. sô uuúrtîn sie geuángen.] Alde uuânet er. úbe er iz ferlíuset. táz er síh is fertrôsten múge. Ióh sô skînet úndiure. dáz sîn. únde éccherôde. dáz únsih lúzzel ríuuet. sô uuir iz ferlîesên. [Táz íst állez dissuasoria oratio. mit tíu si ín uuéndet. dáz er ne mínnoe caducam felicitatem. uuánda dáz íst inutile. et non necessarium.] *Suspensio.* Vnde uuánda dû dér bíst. témo dáz chúnt ketân íst. únde ín gestúncôt íst. mít mánigfáltero lêro. dáz ménniskôn sêlâ erstérben ne múgen. *Et hic.* Vnde dánne óffen sî. sáment temo lîchámen erstérben dia uuérltsâlda. | Sô ne íst ne- 73.
héin zuîuel. úbe sî gíbet sâlighéit. álle ménnisken stérbendo. ze uuêneghéite uárên. [Táz héizet argumentum ab antecedentibus. uuánda úbe beatitudo fóre irstírbet. sô fólgêt nôte miseria.] Vbe mánige dia sâlighéit kuúnnen mít temo tôde. únde mít ánderên uuêuuôn. [álso martyres tâten]

Si nescit, quaenam beata sors esse potest ignorantiae cecitate? Si scit, metuat necesse est, ne amittat, quod amitti posse non dubitat; quare continuus timor non sinit esse felicem. An uel si amiserit, neglegendum putat? Sic quoque perexile bonum est, quod aequo animo feratur amissum. Et quoniam tu idem es, cui persuasum atque insitum permultis demonstrationibus scio, mentes hominum nullo modo esse mortales; cumque sit clarum, fortuitam felicitatem corporis morte finiri: dubitari nequit, si haec auferre beatitudinem potest, quin omne mortalium genus in miseriam mortis fine labatur. Quod si multos scimus beatitudinis fructum non morte solum, uerum etiam dolo-

unte mág tánne díu gágenuuertíu sâlige tûon? [díu hína uuórteníu. uuênege ne tûot. Táz héizet argumentum a repugnantibus. álso díu sínt repugnantia. presens. únde transacta. Tíu sínt fóne díu repugnantia. uuánda éinez péitet hína. ánderez péitet hára.]

QUOMODO TRANQUILLITAS TENENDA SIT.

So uuér dúrh keuuárehéit sîn gesâze uuélle máchôn êuuig. Nóh ér ne uuíle níder uerstôzen uuérden. fóne dîen dôsôntên uuínden. Vnde ér intsízzen ne uuíle den drôlicho uuéllônten mére. Tér ne zímberoe ne uuéder. nóh án dero hôhi des pérges. nóh án demo grîeze des stádes. Térêt *(sic)* sûochet ín der uuínt in ále máht. hîer ne íst úndenân uéstî. díu daz zímber múge trágen. Vbe dû flíhen *(sic)* uuéllêst. fréisiga stát. scôno zímberôndo. sô sûoche níderen stéin. ûfen démo zímbere báldo. | Tóh óuh
74. tér dîezendo uuínt uuûlle den mére. únde uélle den uuált

---

ribus suppliciisque quaesisse, quonam modo praesens uita facere beatos potest, quae miseros transacta non efficit?

Quisquis uolet perennem
Cautus ponere sedem,
Stabilisque nec sonori
Sterni flatibus euri,
Et fluctibus minantem
Curat spernere pontum;
Montis cacumen alti,
Bibulas uitet arenas.
Illud proteruus auster
Totis uiribus urget,
Hae pendulum solutae
Pondus ferre recusant,
Fugiens periculosam
Sortem sedis amenae,
Humili domum memento
Certus figere saxo.
Quamuis tonet ruinis
Miscens aequora uentus,

Tû erléitest io dînen lîb in râuuôn. sâliglicho dir lóskentêr. sámo so in éinero uésti. láchénde des uuéteres úngebârdôn.

INCIPIT DISPUTARE DE RÉBUS IPSIS.

Uuánda díh tóh íu íngânt mîne rédâ. mít tien íh tíh únz nû fâscôta. sô íst nû ze uáhenne uuâno íh ze stárcherên rédôn. [Sî rédota únz hára mít ímo suadendo. únde dissuadendo. secundum artem rhetoricam. Álso dáz officium oratoris íst suadere honesta. utilia. necessaria. possibilia. únde dára gágene dissuadere turpia. inutilia. non necessaria. impossibilia. Nû uuíle sî disputare. dáz ne gât ten oratorem níeht ána. núbe den phylosophum. Táz héizet disputare. de naturis rerum. uel de deo. uel de moribus tractare. Tóh súlen uuír dáz chîesen. dáz sî hértôn bêgínnet péidíu tûon. íóh disputare. íóh suadere.] Uuóla nóh. sage dés íh frâgee. Úbe díe hâlen. únde díe uerloufenten gébâ dero fortunę ne uuârîn. uuáz máhti dánne déro gébôn iomer íuuêr uuérden. úbe sî íro íu ne óndî. álde uuáz rûohtînt ír déro sélbôn. sô ír sie gnôto gechúrînt? [Ter mán ne hábet nehéinen geuuált rîche ze sînne. ímo ne únne is tiu fortuna. dér sélbo rîhtûom íst smáhe. án sîn sélbes natura.]

DE PECUNIA.

Íst tér rîhtûom | tíure. fóne ímo sélbemo. álde fóne 75.
íu? Jâ uuéder íst tíurera. íro zuéio? Uuânest tu daz kólt

Tu conditus quieti
Felix robore ualli.
Duces serenus aeuum,
Ridens aetheris iras.

Sed quoniam rationum iam in te mearum fomenta descendunt, paullo ualidioribus utendum puto. Age enim, si iam caduca et momentanea fortunae dona non essent, quid in eis est, quod aut uestrum umquam fieri queat, aut non perspectum consideratumque uilescat? Diuitiaene uel uestri, uel sui natura pretiosae sunt? Quid earum potius? aurumne, an uis congestae pecuniae?

únde chóstôst. huáz tû nóh éigist péidero. léides ióh lîebes.
64. sô ne uerságe st tu díh | nóh nîeht sâldôn. Áhtôst tu díh pedín únsaligen. uuánda hína íst. táz tíh fréuta. tíz féret óuh hína. dáz tíh nû léidegôt. Pedíu ne sólt tu díh uuênegen áhtôn. [Táz héizet argumentum a contrariis.] Píst tû nû sô níuuenes chómenêr. gást. hára in dísses únseres lîbes skenam? [In skena skéllent hérlôn béide fabulę lętarum rerum. sô comedię sínt. ióh tristium. sô tragoedię sínt. Uuánda óuh úns pegágenent hértôn. lęta. únde tristia. pedíu íst únser lîb kelîh tero skena.] Uuânist tu dehéina stâtigi uuésen. án dero ménniskôn dínge? Tánne uóh sélben den ménnisken éin chúrzuuîla ófto zéerlékke? Úbe óuh sélten in éteuues sâldôn dehéin stâtigi íst. Sîn énde ist io *) dóh tére sélbôn sâldôn énde. níunt fólle gîengin sie ímo únz tára. Uuáz áhtôst tû dâr ána geskéidenes. tû sîa lâzêst ersterbendo. álde si díh lâze. fóne dír flíhendo?

OMNIA MUNDANA ESSE INSTABILIA.

Sô mórgen rôtíu súnna ûfen íro réito. [sô fabulę ságent.]
65. rîtentíu | begínnet skînen. sô tímberênt tie stérnen.

*) Es steht ói mit schliessendem o oder v.

---

modumque laetorum tristiumue consideres, adhuc te felicem negare non posses. Quod si idcirco te fortunatum esse non existimas, quoniam, quae tunc laeta uidebantur, abierunt, non est quod te miserum putes: quoniam, quae nunc mesta creduntur, pretereunt. An tu in hanc uitae scenam nunc primum subitus, hospęsque uenisti? ullamne humanis rebus in esse constantiam reris, cum ipsum sępe hominem uelox hora dissoluat? Nam et si rara est fortuitis rebus manendi fides, ultimus tamen uitae dies mors quaedam fortunae est etiam manentis. Quid igitur referre putas, tune illam moriendo deseras, illa an te fugiendo?

Cum polo phoebus roseis quadrigis
Lucem spargere ceperit,
Pallet albentes hebetata uultus

tien skîmôn bedécchentên íro bleichen ánalútte. Sô ze lénzen fône des uuéstene uuíndes uuármi. rôseblûomen uuérdent. áfter demo uélde. ôbe dánne héiz chúmet tér uuólchenônto súntuuint. sô mûozen die blûomen rîsen ába dien dórnen. Éina uuîla ist ter mere stílle. únde lútterêr. ándera uuîla tuárot er trûobêr. Ube állero uuérlte únstâte ist íro bilde. únde úbe sî sih ébandiecho uuéhselôt. So hábe dih ze múrgfaren sâldon. únde ze únstatemo gûote dero ménniscon. Sô ist táz kuís. únde fásto gesézzet. táz nieht kebórnes. stâte ne sî. 30

ITEM QUOD NON DESTITUTUS SIT OMNI FELICITATE.

Tô antuuúrta ih íro. Uuâr ist táz tu ságest. méistra állero túgede. Nôh ih ne mág ferlóugenen. mînero spûotigun férte. Táz ist. táz mír uuê tûot. sô ih is kehúgo. Táz prénnet mih. Nchéinero sláhtp únsâlda neíst sô míchel. in állên mísseskíhten. sô díu ist. táz mán síh pehúget. iú ér uuésen sâligen.

Flammis stella prementibus,
Cum nemus flatu zephiri tepentis
Uernis inrubuit rosis,
Spiret insanum nebulosus auster.
Iam spinis abeat decus.
Saepe tranquillo radiat sereno
Immotis mare fluctibus.
Saepe feruentes aquilo procellas
Uerso concitat aequore.
Rara si constat sua forma mundo,
Si tantas uariat uices,
Crede fortunis hominum caducis,
Bonis crede fugacibus.
Constat, aeterna positumque lege est,
Ut constet genitum nihil.

Tum ego, uera, inquam, commemoras, o uirtutum omnium nutrix, nec infitiari possum prosperitatis meae uelocissimum cursum. Sed hoc est, quod recolentem uehementius coquit. Nam in omni aduersitate fortunae infelicissimum genus est infortunii, fuisse felicem.

ne. fórderôst tû nehéin úrgúse dero fortunę. [Uuánda démo íst sámo uuóla. dér gnûoge hábet. sô démo. dér ze uílo hábet.] An únmánigên díngen. únde lúzzelên. hábet tiu natùra gnûog. Uuíle du íro îeht úber tûon. sô íst tír iz éin uuéder. sô únuuvnna. álde scádo.

DE INDUMENTIS.

Uuíle dû gân gezîeret mít mísselichęro uuâte. Úbe sî dien óugôn lîchêt. sô lóbon íh éinuuéder. sô dîa chléini des vuúrchen. álde dén geziug tes uuérches.

DE FAMULIS.

78. Máchôt tíh tíu mánigi dîenero scálcho sâligen? Tíe úbe sie árg chústig sínt. zâla ín demo hûs sínt. únde búrdi. únde únhólde sélbemo demo hêrren. Sínt sie áber chústig. uuîo múgen dánne ánderes mánnes chúste. dîn scáz sîn. únde dîn ríhtûom?

ALIENA BONA ESSE QUAE NUMERAUIT.

Fóne démo állemo skînet. táz téro nehéin dîn gûot ne íst. tíu dû fúre dáz áhtôst. Únde úbe án ín nehéin díu scôni ne íst. téro dû gérôn sólîst. uuáz íst tánne. dáz tíh súle uerlórnez ríuuen. álde gehábetez fréuuen? Úbe siu án ín sélbên natûrlicho gûot sínt. uuáz háftêt tíh tíu scôni? Ne uuârin

---

est quod fortunae affluentiam petas. Paucis enim minimisque natura contenta est; cuius satietatem si superfluis urgere uelis, aut iniucundum, quod infuderis, fiet aut noxium. Iam uero pulcrum uariis fulgere uestibus putas; quarum si grata intuitu species est, aut materiae naturam aut ingenium mirabor artificis. An uero longus ordo famulorum facit esse felicem? Qui si uitiosi moribus sunt, pernitiosa domus sarcina, et ipsi domino uehementer inimica; sin uero probi, quonam modo in tuis opibus aliena probitas numerabitur? Ex quibus omnibus nihil horum, quae in tuis computas bonis, tuum esse bonum liquido monstratur. Quibus si nihil inest appetendae pulcritudinis, quid est, quod amissis doleas uel laeteris retentis? Quod si natura pulcra sunt, quid id tua refert? Nam haec per

sie dîn nîeht. sô uuârîn siu dóh scône. Nóh táz ne tûret siu nîeht. táz siu dîn sínt. Súnder. dánnân gestieze dû siu hínder díh. uuánda siu dír tiuré dúnchent.

OPIBUS NON FUGARI INDIGENTIAM.

Uuáz uuéllent ír dóh nû getûon. mít sô míchelemo óstôde íuuerro sáchôn? Ír uuéllent íz sô bríngen uuâno íh. táz íu nîehtes ne bréste. Tríuuo. dáz féret ál ánderes-misse|lîh scáz tíurêr. bedárf óuh micheles keziuges. táz er 79.
beuuárôt uuérde. Únde íst uuârez píuuúrte. dáz man chît. tér filo hábet. tér bedárf óuh filo. Áber dára gágene bedúrfen dîe lúzzel. Tîe dés séhent. táz sie íro geziug kescáffoên áfter natûrlichero nôte. náls áfter démo únmézedero gíredo.

DE PROPRIO ET NATURALI BONO.

Prístet íu dánne án íu sélbên dáz ír éigen gûot ne éigent. nóh natûrlicho íngetân iz. táz ír iz in ánderên sáchôn sûochent? Sól nû sô bestúrzet sîn. diu geskáft téro díngo. táz ter ménnisko góte gelîchêr. án déro uuírde sînero rationis. ímo sélbemo ne súle dúnchen scône. âne fóne únlébendes tínges hábede? Ír áber góte gelîche in íuuermo sínne. ír uuéllent zíeredâ sûochen íuuerro frám-

---

se a tuis quoque opibus sequestrata placuissent. Neque enim idcirco sunt pretiosa, quod in tuas uenere diuitias: sed quoniam pretiosa uidebantur, tuis ea diuitiis anumerare maluisti. Quid autem tanto fortunae strepitu desideratis? Fugare, credo, indigentiam copia quaeritis. Atqui hoc uobis in contrarium cedit. Pluribus quippe adminiculis opus est ad tuendam pretiosae supellectilis uarietatem: uerumque illud est, permultis indigere eos, qui permulta possideant: contraque minimo, qui abundantiam suam naturae necessitate, non ambitus superfluitate metiantur. Itane autem nullum est proprium uobis, atque insitum bonum, ut in externis ac sepositis rebus bona uestra quaeratis? Sic rerum uersa conditio est, ut diuinum merito rationis animal, non aliter sibi splendere, nisi inanimatae supellectilis possessione uideatur? Et alia quidem suis contenta sûnt: uos autem deo mente consimiles, ab rebus

berâû nature. án dien hínderôstên díngen. Nóh ís ne uuí-
zent nîeht uuie michela úuera ír góte tûont. Ér uuólta
80. ménniskôn sláhta. álles írdiskes tínges hêros|tvn uuésen.
ír tûont áber íuuera hêrscáft hínderorûn dien hínderôstên
díngen. Úbe állero díngolîches kûot tíurera íst. tánne iz
sélbez sî. únde ír áhtônt íuuêr gûot uuésen daz ásterôsta,
sô úndertûont ír íuuih témo. [dáz chît. sô bírnt ir hín-
derôren démo.] áfter íuuerro áhtúngo. [Táz héizet argu-
mentum a maiore. Ûbe diuitię sínt pretio maiores. sô sínt
diuites. pretio minores.] Táz keskíhet ív mit réhte. Téro
ménniskôn natura íst sô getân. táz si échert tánne sô si
síh pechénnet. ánderên díngen fórderôra sî. Únde áber
dien tíeren hínderôra sî. úbe si síh ne bechénnet. Táz íst
fóne díu. uuánda iz án dien tîeren natura íst. táz siu síh
ne bechénnên. únde íz áber án dien ménniskôn fóne
âchústen íst.

DE EXTERIORI CULTU NEMINEM FIERI PULCHRUM.

Uuío férro doh nû der írredo gât. únde uuío mánige
doh íuuêr dâr ána betrógen sínt. táz ír uuânent. mít téro
ûzerûn zíerdo íomannen gezíeret uuérden. Nû ne mág áber
81. dés nîeht sîn. | Tréget íouuiht íeht scônes ána. sô lóbôt

infimis excellentis naturae ornamenta captatis; nec intelligitis quantum conditori uestro faciatis iniuriam. Ille genus humanum terrenis omnibus praestare uoluit; uos dignitatem uestram infra infima quaeque detruditis. Nam si omne cuiusque bonum, eo cuius est, constat esse pretiosius, cum uilissima rerum uestra bona esse iudicatis, eisdem uosmetipsos uestra aestimatione summittitis: quod quidem haud immerito cadit. Humanae quippe naturae haec conditio est, ut tum tantum ceteris rebus, cum se cognoscit, excellat: eadem tamen infra bestias redigatur, si se nosse desierit. Nam ceteris animantibus sese ignorare natura est; hominibus uero uitio uenit. Quam uero late patet uester hic error, qui ornari posse aliquid ornamentis existimatis alienis? At id fieri nequit. Nam si quid ex appositis luceat, ipsa quidem, quae sunt apposita, laudantur:

man dáz iz ána tréget. Táz áber míte beheîlet (sic) ist. táz fólle hábet sîna úbelo getâni. Îh uuíle chéden. dáz táz kûot ne sî. dáz tír tárôt temo hábenten. Líugo ih tánne? Táz ne tûost chîst tu. Ter rîhtûom scádôta ófto démo. dér in hábeta. Íh méino. sô ételih úbel uuíht. únde ánderro gûotes sô uílo fréchera. síh éinen áhtôt uuírdigen ze hábenne állen dén scáz. tér ionêr ist. Fóne dîa ságo ih tír. dû nû sórgêst. táz man díh sláhe. uuállotîst tû bárêr in dísemo lîbe. íóh síngen máhtîst tu báldo fóre scácheren. Uuóla uuîo tíure. dîa sâldâ dero ôtuuálôn sínt. Sîe sínt créhto sô tíure. sô dû sie guúnnest. táz tu fúrder síchûre ne uuírdest. [Táz héizet irrisio ironica.]

UETERES PARUO CONTENTOS ESSE.

Tiu êrera uuérlt uuás filo sâlig. Sî uuás íro érdchûste genágo. Nóh únmezes ferlórníu. nóh fóne démo eruuórtenîu. Tíu dir sítig uuás spâto inbîzen mít sléhtero fûoro. Sî ne uuíssa uuáz púrgerisso uuas. sî hábeta úngelírnêt ten uuín | mískclôn mít séime. Nóh tie scônen sîdâ dero 82

illud uero his tectum atque uelatum in sua nihil minus feditate perduret. Ego uero nego illud esse bonum, quod noceat habenti. Num id mentior? Minime, inquies. Atqui diuitiae possidentibus persaepe nocuerunt, cum pessimus quisque eoque alieni magis auidus, quidquid usquam auri, gemmarum est, se solum, qui habeat, dignissimum putat. Tu igitur, qui nunc contum gladiumque solicitus pertimescis, si uitae huius callem uacuus uiator intrasses, coram latrone cantares. O praeclara opum mortalium beatitudo, quam cum adeptus fueris, securus esse desistis!

Felix nimium prior aetas,
Contenta fidelibus aruis,
Nec inerti perdita luxu;
Facili quae sera solebat
Ieiunia soluere glande.
Nec bacchica munera norat
Liquido confundere melle,
Nec lucida uellera serum

serum fáreuuen mít tiriskemo sóme. [Seres sízzent hína uérro ôstert inében india. die stróufent ába íro bóumen éina uuólla. dîa uuír héizên sîdâ. dîa spínnet man ze gárne. dáz kárn fáreuuet man mísselicho. únde máchôt tar ûz féllôla. Sô man áber púrpurûn máchên uuile. sô sûochet man díu animalia ín demo mére. díu latine conchilia héizent. tíu lígent petâníu in zuéin scálôn. Tíe scála blûotent sô man siu bríchet. mít témo blûote. fáreuuet man dia púrpurûn. Vuánda díu édelesta uuírt ze tiro. únde sî óuh târ ze êrest uuárd. pedíu chît er tirio.] Tie líute slîfen *(sic)* dô héilesamo án demo gráse. [sîe ne hábetôn féderbétte.] Taz uuázer gáb ín trínchen. Póuma scátotôn ín. [sîe ne hábetôn híuser.] Nóh tô ne uuállota nîoman úber mére. Nóh mít kesámenôtemo mérze. ne stádeta er ûz an únchúndemo stáde. Tô ne uuúrten lût tíu zâligen uuîghórn. [mít tîen man sie nû uuîset ze uuîge.] Nóh táz plûot. táz fóne fîentlichên uuúndôn châme. dáz ne blûotegôta dia érda. Zíu sólti fîentscáft êrera uuérden. [dáz chît zíu sóltîn dehéine dúrh fîentscáft ze féhtenne. êreren uuérden.] Tánne sie sábin uuúndâ. únde nehéinen lôn dero uuúndôn?
83. Uuólti got eruuíndin díse únseren zîte. hína ze dîen | ál-

---

Tirio miscere ueneno.
Somnos dabat herba salubres:
Potum quoque lubricus amnis,
Umbras altissima pinus.
Non dum maris alta secabat,
Nec mercibus undique lectis
Noua litora uiderat hospes.
Tunc classica seua tacebant,
Odiis neque fusus acerbis
Cruor horrida tinxerat arma.
Quid enim furor hostibus ulla
Uellet prior arma mouere,
Cum uulnera seua uideret,
Nec premia sanguinis ulla?
Utinam modo nostra redirent
In mores tempora priscos!

tên síten. [Nû ne íst tés nieht.] núbe fréchi íst nû inzundet stréde uuálligora. dánne daz fíur in ęthna [Aethna brinnet in sicilia. álso ueseuus tûot in campania. únde clemax in cilicia.] Áh ze sêre. uuér uuás îo dáz. tér êristo grûob ûzer érdo. góld. únde gímmâ. fréisige túureda. tie nóh kérno ínne lâgîn. úbe sie mûosîn.

[QUID SIT INTER RHETORICAM SUADELAM ET PHILOSOPHICAM DISPUTATIONEM.

Hîer sólt tu chîesen. uuáz keskéidenes. únder rhetorica suadela. mít téro sî ze êrest ánafieng. únde únder philosophica disputatione. dâr si nû ána íst. Tô si ín siechen fánt sînes mûotes. únde er dés fortunam scúldigôta. sámo so er sía in dínge mâloti. dáz sî ín dára zû brâht hábeti. tô sólta si ímo nôte. uuánda si medica íst. mít íu ze êrest héilen sîn mûot. dáz sî is keántséidoti. dia ér is zêh. Dáz téta si mít tîen defensionibus. dáz ze íro bézeren uuân ne sî. nóh ze íro nîoman bezeren mûoten ne súle. úude si ánderíu uuérden ne múge. âne díu si îo uuás. Únde úbe fortuna begínne uuésen stâte. dáz si fortuna ne sî. únde uuémo si nóh stâte uuúrte. únde er sîa lángôst mít ímo gehábeti. Vnde sîd si uuíder ín báz hábe geuáren dánne uuíder ándere. zíu er sia mâloe. Únde si ímo óuh nóh zetâte gesuíchen ne hábe. únde daz ímo lîebesta múge sîn. dáz ímo dáz úninfáren sî. Únde ze demo gnôtesten. dáz si ímo des sînes nîeht ne hábe infûoret. únde si íro gûotes mûosi ímo únnen. sô lángo si uuólti. únde sî áber íro gûot zu íro zûcchen mûosi. únde er mêr fóne sînen úngedúlten. dánne fóne íro únréhte sîeh sî. Vnde er sih uuárnoc so uuélês | fó- 84.
getis er uuélle. únde sî sih témo uuóla dínglicho eruuére.

Sed seuior ignibus aetnae
Feruens amor ardet habendi.
Heu, quis primus fuit ille,
Auri qui pondera tecti
Gemmasque latere uolentes,
Pretiosa pericula fodit?

Uuér ne bechénnet tíz kechôse. únde dáz ze dísemo geechôse háftêt: ál tréfen ze oratoris officio? Unde uuér ne uuéiz rhetoricę facundię díz uuésen éigen spíl? Uués sínt únmûozîg iudices. únde iuris consulti. âne súsliches strîtodes? Tíz genus causę. héizet forense. In foro skél-lent tîe sô getânen contrôuersię. Án dísên íst suasio. únde dissuasio. Mít uuíu mág man in dínge suadere. álde dissuadere. âne mít iusto. únde iniusto? Mít uuív máhti sî ín nû stíllen. âne mít tíu dáz sî ín dûot pe-chénnen. dáz er án fórtunam nehéin réht ne hábe? Sô*) man dáz pegínnet óugen. uuîo réht. únde uuîo únréht táz sî. dáz éinêr den ánderen ána fórderôt. sô spûot tero suasionis. únde dero dissuasionis. Únde uuánda sî ímo nû hábet úbernómen sîn sêr. mít téro satisfactione. pe-díu stépfet si nû ába dero suasione ze dero disputatione. dáz si ímo dâr míte fólle héile sîn mûot. Nû fernémên dáz uuóla. dáz man in sprâcho dâr man ín dero delibe-ratione sízzet. úbe dáz únde dáz ze tûonne sî. álde ze lâzenne. mít utili únde mít inutili. suasionem tûon sól. únde dissuasionem. Álso liuius scrîbet. uuîo míchel strît tés ze romo uuás. nâh tíu galli dia búrg ferbrándôn. uuéder sie romam rûmen sóltîn. únde uáren in ueien-tanam ciuitatem. tíu dô gánz in íro geuuálte uuás. únde dâr fúrder sízzen álde ne sóltîn. Uuér máhti an démo strîte chéden. uuéder iz réht álde únréht uuâre? Târ uuás ána ze chédenne. uuéder iz núzze uuâre. álde ún-núzze. Únde állíu díu suasio. díu dâr ána uuás. díu îlta déro éinuuéderez kelóublîh túon. dáz íz utile uuâre ge-tân. álde uerlâzen. Áber în demonstratiuo genere causę.
85. sô man | dâr úmbe in strîtîgemo râte sízzet. uuémo dés únde dés ze getrûenne sî. sô íst án dero suasione ho-nestas. ze némmenne. íh méino dés. dén man dára zûo lóbôt. únde dissuadendo íst sîn turpitudo ze némmenne. úbe man ín ferchíuset. Álso iz umbe ciceronem fûor. dô man ín úmbe dîa nôt ze consule sázta. dáz sie sih

*) Es steht sól.

mít mómanne ándermo ne trûunetôn catilînę eruuéren. únde sînên gnôzen. âne mít ímo. Súme lóbetôn ín dúrh sînen uuîstûom. súme chádên. álso salustius saget in catilinario. consulatum uiolari. eo quod de equestri ordine ortus sit. non de senatorio. Sús ketâne questiones. uuánda sie inter ciues uuérdent. pedíu héizent sie ciuiles. táz chît púrgliche. álde gebûrliche. Án dísên íst álso uuír geságet éigen. suasio únde dissuasio. Án dísè tûot sih ter orator. dîe áber ciuiles ne sínt. dîe sínt philosophicę. téro uuírt disputando geántuuúrtet.

DE PARTIBUS PHILOSOPHIAE.

Philosophia téilet síh in diuina et humana. Díuína lêrtôn. dîe úns in bûochen gótes sélbes naturam. únde dia ueritatem trinitatis scríben. Dîe héizent theologi. Téro uuás iohannes euangelista ter fórderôsto. Humana lêrent únsih physici únde ęthici. táz chît de naturis et moribus. Ter áltesto physicus uuas phitagoras. apud grecos. tára nâh talês. únde sîne iúngeren. anaxagoras. únde anaximander. únde anaximenes. Tîe béitôn síh errâten. uuánnân ûz tísíu uuérlt keskáfen sî. súm chád. ûzer diuina mente. Târ míte râtiskotôn sie uuánnân dágoliches geskéhe accessus maris. et recessus. uuánnân uuîlon geskéhe eclipsis solis et lunę. uuánnân vuínteres chúrze tágâ sîn. únde súmeres | lánge. uuánnân álle 86. fontes fluminum chómên. uuéder mêra sî sol álde luna. uuío míchel diu érda sî. uuâr ûfe si stánde. uuáz sîa inthábee. Dáz únde álso getânez. scríben sîd keuuárôr ambrosius in exameron. únde ándere. be dîen iz beda lírneta. dér iz áber dára nâh scréib in sînemo bûoche de natura rerum. Aethici sínt tîe únsih lêrent háben réhte síte. Téro uuás êristo apud grecos socrates. tára nâh uuâren iz mánige socratici. Téro súmeliche scríben dánnan bûoh. álso panethius téta apud grecos. et filius eius. únde cicero téta apud latinos. án sînemo bûoche de officiis. án démo er iíhet táz ér eruóllôn uuélle. dáz panethius léibta. Tîe ságetôn. uuîolih tir uuésen súle.

societas humanę uitę. tía uuír béizên mánehéit. Tés pedêh óuh cato metrice ze scrîbenne. án sînemo libello. dáz tir ána uáhet. Si deus est animus. nobis ut carmina dicunt. Áber terentius comicus tér ne lêrta nîeht tie mores. uuíolih sie uuésen súlîn. núbe ér ánterôta. uuío corrupti sie sîn án dien ménniskôn. Pedíu chád er. Descripsi mores hominum. Iuuenumque senumque. Táz chît íh ánterôta dero ménniskôn síte. Tára nâh ne uerlîez óuh ambrosius nîeht. ér ne scríbe de officiis. dáz chît. uuáz mánnoliches ámbáht sî ze tûonne. uuáz ín ána gánge ze tûonne. Târ mág man ána lírnên. integritatem uitę. díu den mán perfectum. únde sanctum getûot. Tára zûo tríffet tísiu disputatio. dáz diuitię den mán ne múgen sâlîgen getûon. únde sie bedíu sîn contemnendę.]

DIGNITATES ET POTENTIAS NON ESSE NATURALIA BONA.

Uuáz mág íh ráchôn fóne hêrskéfte. únde fóne geuuálte? Fóne déro ír íuuih uuânent ében hôhe hímele. uuánda ír nîeht ne bechénnent tero uuârûn hêrskefte. únde
87. dero uuárvn | máhtigi? [Uuélicha beatitudinem múgen sie íu gében?] Uuáz ne tûont sie. sô sie úbelemo uuíhte ze hánden chóment? Uuélih fíur ûzer ęthna fárentez. álde uuélih sînflûot *(sic)*. tûot sólichen suîd. [táz chît sólicha suéndi dero líuto.] Iá uuóltôn íuuere fórderen. álso dû uuâno íh kehúgest. uuío dû lâse. úmbe dîa úbermûoti dero consulum. tíligôn íro ámbáht. táz sélba ámbaht tóh fóre uuás. ánagénne dero libertatis. Táz uuóltôn sie tûon. álso sie óuh íu êr chúninges keuuált tero búrg ába genâmen. [Liuius

---

Quid autem de dignitatibus potentiaque disseram, quas uos uerae dignitatis ac potestatis inscii celo exaequatis? Quae si in improbissimum quemque ceciderint, quae incendia flammis aetnae eructantibus, quod diluuium tantas strages dederit? Certe, uti meminisse te arbitror, consulare imperium, quod libertatis principium fuerat, ob superbiam consulum uestri ueteres abolere cupierunt; qui ob eandem superbiam prius regium de ciuitate nomen abstulerant.

séget. uuío tarquinius superbus. tér ze romò uuás septimus rex a romulo. fertríben uuárd fóne bruto. únde collatino. únde tricipitino. únde fóne ánderên coniuratis ciuibus, úmbe sína úbermûoti. fóne déro ér námen hábeta. únde uuío sie síh éinotôn. fúre die reges consules ze hábenne. díe iarliches keuuéhselôt uuúrtîn. nío sîe lángo geuuáltig uuésendo. ze úbermûote ne uuúrten. Sô óuh tîe be déro uuîlo begóndôn tyrannidem ûoben. dô uuóltôn sie óuh tén geuuált ferzéren. únde níuuív ámbáht sképfen. díu man des iares. mér dánne éinêst uuéhseloti. dáz tîe dîe dar ána uuârîn. in déro fríste ze nehéinero insolentia gefáhen ne máhtîn. Vbe potentia dúrh síh kûot uuâre. sô ne léideti sî ín sô níeht. Libertas íst zuískiu. éiníu íst. tíu den mán des frîen dûot. táz er nîomannes scálh neíst. ánderív íst. fóne déro si nû chôsôt. tíu ín ióh chúningliches keuuáltes inbíndet. únde ér âne geméine êa. nehéinen geduuíng ne hábet.] | Chóment sie óuh ze hánden gûotên. dáz filo sélten íst. 88. uuáz mág án ín dánne lîchên. âne dero geuuáltigôn gûoti? Sô máht tû chîesen. dáz tiu gûoti nîeht kezîeret ne uuírt. mít temo ámbahte. núbe dáz ámbaht uuírt kezîeret. mít tero gûoti. Uuáz íst nû der geuuált. nâh témo ír sô gnôte gân súlent. únde dér iú sô mâre íst? Ne uuízent ir érdtîer. uuío smábe ír bírnt. únde dîe. déro ír uuânent uuáltên? Inno? úbe dû únder mûosen *(sic)*. éina sáhist síh ána zócchôn geuuált. únde máhtigi. ze uuélemo húhe. ne uuâre dír dáz? Uuártêst tû den lîchámen ána. uuáz findest tû dánne únmáhtigôren. dánne ménnisken sínt. Tîe ófto er-

---

At, si quando, quod perrarum, probis honores deferantur, quid in eis aliud quam probitas utentium placet? Ita fit, ut non uirtutibus ex dignitate, sed ex uirtute dignitatibus honor accedat. Quae uero est ista uestra expetibilis ac preclara potentia? Nonne o terrena animalia consideratis, quibus presidere uideamini? Num si inter mures uideres unum aliquem ius sibi ac potestatem prae ceteris uindicantem, quanto mouereris cachinno! Quid uero, si corpus spectes, imbecillius homine reperire queas, quos saepe

stérbet. ióh táz sie flîegâ bîzent. ióh táz éteuuáz ín sîe
uerslíufet. Uuâr ána mág îoman skéinen sînen geuuált.
âne án demo lîchamen; únde dáz temo lîchámen hínderôra
íst. Íh méino sîne sáchâ. Máht tu îeht ûz erdréuuen ge-
uuáltîgemo mûote? Uuânest tu dehéin mûot keuéstenôtez.
mít rédo ába stéte eruuékkêst. únde iz príngêst ûzer si-
89. nero stílli? [Ne uuéist tv | na?] Dô éinen geuuáltigen
mán sînes mûotes [anaxagorám] ter tyrannus uuânda ge-
nôten mít chéli. dáz er ímo méldeti. dîe dîa éinunga uuís-
sîn díu uuíder ímo getân uuás. táz ér béiz ímo sélbemo
ába dia zúngûn. únde sia spêh temo tyranno. únder din
óugen? Ze déro uuîs uuâfenda síh ter, uuîso mít tíu ze
uuéri. mít tíu der tyrannus uuólta skéinen sîna grímmi.
Úbe nû der ménnisko máhtîg íst. uuáz mág er nû ándermo
getûon. ér ne múge dáz sélba lîden? Uuír geéiscotôn bu-
siridem îo slân sîne géste. únde ópferôn sînên góten. pe
déro uuîlo téta ímo dáz sélba sîn gást hercules. Mánige
afros téta regulus in háft. únde in bánt. tîe er in uuîge
gefieng. dára nâh uuárd óuh ér geuángen. únde sámo fásto
gebúnden. [Lís orosium.] Uuânest tû dén háben dehéina
máht

---

muscarum quoque uel morsus, uel in secreta quaeque reptantium necat introitus? Quo uero quisquam ius aliquod in quempiam, nisi in solum corpus, et quod infra corpus est, fortunam loquor, possit exercere? Num quidquam umquam libero imperabis animo? num mentem firma sibi ratione coherentem de statu propriae quietis amouebis? Cum liberum quendam uirum suppliciis se tyrannus adacturum putaret, ut aduersum se factae coniurationis conscios proderet, linguam ille momordit atque abscidit, et in os tyranni seuientis abiecit: ita cruciatus, quos putabat tyrannus materiam crudelitatis, uir sapiens fecit etiam uirtutis. Quid autem est, quod in alium quisquam facere possit, quod sustinere ab alio ipse non possit? Busiridem accepimus necare hospites solitum, ab hercule hospite fuisse mactatum. Regulus plures poenorum bello captos in uincula coniecerat: sed mox ipse uictorum catenis manus praebuit. Ullamne igitur eius hominis potentiam putas,

máht. tér dáz ketûon ne mág. ímo ne múge begágenen. dáz sélba. dáz er ándermo tûot. Únde nóh tára zûo. uuâre iéht natûrliches kûotes. an hêrskéfte. únde an geuuálte. sô ne bechâmîn sie nío dien zágôstên. Uuánda uuíderuuartigív ne béitent nieht zesámine. Natura ne héngent nieht. táz siu síh máreuuên. | Álso skînet. síd tie zágôsten ze ámbáhten chóment. táz tíe sácha gûot ne sínt. tíe dien uuírsestên múgen háftên. Táz man báldo sprèchen mág fóne állemo démo. dáz tíu fortuna gíbet. tés tíen uuírsestên méist zûo slínget. [A contrariis íst tísiu argumentatio genómen.] Fóne dien díngen íst óuh táz ze chîesenne. dáz man dén uuéiz stárchen. án démo man bechénnet tia stárchi. únde dén snéllen. an démo man bechénnét tia snélli. únde musica tûot musicos. medicina medicos. rhetorica rhetores. Állero díngoliches natura. uuúrchet táz íro gesláht íst ze uuúrchenne. [Tíu argumenta sínt a causa. uuánda qualitates. sô fortitudo íst. únde uelocitas. díe sint causę. dáz chît máchunga. únde uuírcheda (*sic*) dero qualium. sô fortes. unde ueloces sínt.] Nóh sî ne miskelôt síh nieht tien uuíderuuartigên uuúrchedôn. [sô ignauia íst fortitudini. únde tarditas uelocitati.] Unde gérno uuéret si síh tien.

---

tas, qui, quod ipse in alio potest, ne id in se alter ualeat, efficere non possit? Ad haec, si ipsis dignitatibus ac potestatibus inesset aliquid naturalis ac proprii boni, numquam pessimis prouenirent. Neque enim sibi solent aduersa sociari. Natura respuit, ut contraria quaeque iungantur. Ita cum pessimos plerumque dignitatibus fungi dubium non sit, illud etiam liquet, natura sui bona non esse, quae se pessimis haerere patiantur. Quod quidem de cunctis fortunae muneribus dignius existimari potest, quae ad improbissimum quemquam uberiora proueniunt. De quibus etiam illud considerandum puto, quod nemo dubitat esse fortem, cui fortitudinem inesse conspexerit: et cuicumque uelocitas adest, manifestum est, esse uelocem. Sic musica quidem musicos, medicina medicos, rhetorica rhetores facit. Agit enim cuiusque rei natura, quod proprium est: nec contrarium rerum miscetur effectibus, et

dîa íro uuídere sínt. Tríuuo. [ze déro uuîs. sô fortitudo mánne benímet ignauiam. sô] ne múgen nîeht opes mánne benémen sîna míchelûn fréchi. Nóh keuuált ne tûot tén sîn sélbes keuuáltîgen. tén sîne scádoháften gelúste bindent. 91. mít stárchên chétennôn. | Vnde uuírde. dîe uuir héizên hêrscáft. úbelên ze hánden brâhte. ne máchônt sie nîeht uuírdige. núbe sîe méldent sie mêr. uuésen únuuírdige. únde dáz óugent sie. Zíu féret táz sô? [táz sie gehéizent. zíu ne gemúgen sie dáz? Táz ist fóne díu.] uuánda ír uuéllent tiu díng ál ánderes némmen. dánne siu getân sîn. Tîe míssenémmedâ uuérdent sâr geóffenôt. án déro tâte déro díngo [déro námen sie sínt.] Fóne díu ne mág íro nehéin mit réhte sô héizen. sô man siu héizet. nóh táz ír héizent uuírde. Ze demo gnôtesten uuíle ih táz sélba féstenôn. fóne állero uuérlt sâldo. án déro nîehtes néist ze gérônne. únde óffeno natûrliches kûotes nîeht néist. Tíu sih nîeht îo ze gûoten ne ínnôt. nóh tîe gûote ne máchôt. ze dîen sî sih ínnôt.

[QUID SIT DISPUTATIO.

Tíz sús ketâna getrâhtede. íst philosophorum. náls rhetorum. Sús ne sól man nîeht tíngôn. nóh sprâchôn. núbe uuísssprâchôn. Tíu uuîs sprâchunga héizet disputatio. Tér námo íst tánnân chómenêr. dáz philosophi nâh an

---

ultro, quae sunt aduersa, depellit. Atqui nec opes inexpletam restinguere auaritiam queunt, nec potestas sui compotem fécerit, quem uitiosae libidines insolubilibus adstrictum retinent catenis. Et collata improbis dignitas non modo non efficit dignos, sed prodit potius et ostentat indignos. Cur ita prouenit? Gaudetis enim sese res aliter habentes falsis compellare nominibus, quae facile ipsarum rerum redarguuntur effectu: itaque nec illae diuitiae, nec illa potentia, nec haec dignitas iure appellari potest. Postremo idem de tota fortuna concludere licet, in qua nihil expetendum, nihil natiuae bonitatis inesse manifestum est; quae nec se bonis semper adiungit, et bonos, quibus fuerit adiuncta, non efficit.

állên questionibus zuíuelotôn. álso sie dâr ána tâten. uuáz summum bonum sî. únde súmelîh chád sapientiâ. súmelîh uoluptas. únde fóne díu uuárd zeêrest kespróchen disputare. diuerse putare. álso uuír áber nû chédên disputare. quod in | dubio est. cum ratione affirmare. uel 93.
negare. Sîd tes sîechen mûot ze êrest in dîen geréchen ne uuás. dáz sî mít ímo máhtî disputare. uuánda ío disputatio subtilis íst. únde acuta. fóne díu sólta si ín mít rhetorica suadela díu delectabilior. únde planior íst. léiten ze dero disputatione. an déro sî nû ío ána íst.]

EXEMPLUM SUPERIORIS SENTENTIAE.

Vns íst uuóla chúnt. uuélên suíd néro téta. tér roma ferbránda. únde daz hêrtûom slûog. sînen brûoder slûog. únde síh tára nâh plûotegôta grímmelicho. mít sînero mûoter férhplûote. Únde er nîeht ne trânda. dâr er íro erstórchenêten bóteh állen eruuártêta. Núbe chôstâre uuésen máhta. sînero erslágenôn mûoter lído. [Suetonius ságet. táz er sînero mûoter dícchô uergében uuólti. uuánda sî ín sînero sítô inchónda. Tô ímo dés ne spûota. únde sî dára gágene uuás antidotis premunita. Dô híez er sia gladio sláhen. Târ míte uuás ín fúre uuízze. állero íro lído. pedíu gieng er úber sia tôta. únde ergréifôta sia álla. únde dúrhuuárteta sia álla. únde chád tô. dáz súmeliche iro líde uuârîn uuóla gescáffen. súmeliche úbelo.] Tér uuás keuuáltig. úber álle díe. líute. díe díu súnna úberskînet. ôstenân chómentíu. únde uuéstert ín sédel gândíu.

Nouimus quantas dederit ruinas,
Urbe flammata patribusque caesis,
Fratre qui quondam ferus interemto,
Matris effuso maduit cruore.
Corpus et uisu gelidum pererrans,
Ora non tinxit lacrimis, sed esse
Censor exstincti potuit decoris.
Hic tamen sceptro populos regebat;
Quos uidet condens radios sub undas
Phoebus, extremo ueniens ab ortu:

Vnde úber álle nordlíute. únde dien der héizo súntuuínt hízza tûot. térrendo daz crîzlánt. Máhta dér hóho geuuált
93. neronem îeht uuénden. sînero úbeli? | Áh táz árbéitsámo geuállena lôz. sôse suértéitere gespírre. uuírt. [táz chît. sô úbel uuiht keuuáltig uuírdet.]

CONFESSIO BOETII.

Tû uuéist uuóla chád ih. tô. mír nío nehéina uuérltkíreda ánalígen. Núbe míh lústa státo. táz ze getûonne. dár mîn túged ánaskîne. únde sî úngeuuáhtlicho ne erálteti. Tríuuo chád si. uuóla uuéiz ih. táz íst táz éina díng. táz tíu búrlichen mûot ferspánen mág. Púrlichiu chído ih. nals nîeht prâhtiu. mít túrnohti. állero túgedo ze dero iúngestûn slíhti. [Táz íst metonimia. dáz er agentem sprichet. fúre sîna actionem. Táz íst tero uuérhmánno síto. sô sie íro uuérh fólle tûont. táz sie siu ze iúngest slíhtent. Tîe óuh íro túgede dúrhnóhte sínt. tîe súlen sia slíhten mít íro déumûoti.] Táz sie gûollichi lústet. táz ferlúcchet siu ze dien ámbáhten. Vnde der líument míchelero uuólatáto. dáz tîe in urôno skînên. Uuío éccherôde díu fama sî. únde uuío únuuâge. dáz chíus tir sús.

Quos premunt septem gelidi triones:
Quos notus sicco uiolentus aestu
Torret, ardentes recoquens arenas.
Celsa num tandem ualuit potestas
Uertere insani rabiem neronis?
Heu grauem sortem, quoties iniquus
Additur seuo gladius ueneno!

Tum ego, scis, inquam, ipsa minimum nobis ambitionem mortalium rerum fuisse dominatam: sed materiam gerendis rebus optauimus, quo ne uirtus tacita consenescere. Et illa: Atqui hoc unum est, quod praestantes quidem natura mentes sed non dum ad extremam manum uirtutum perfectione perductas allicere possit, gloriae scilicet cupido, et optimorum in republicam fama meritorum; quae quam sit exilis et totius ponderis uacua, sic considera.

QUAM UANA SIT TERRENA GLORIA. QUIA TERRA NIHIL EST. IN COMPARATIONE CAELI.

Tír íst uuóla chúnt chád si. álla diu érda síh kezíhen uuíder demo hímele. gágen démo méze éines stúpfes. álso du lírnetôst in astronomia. | Íh méino. dáz sî mícheli 94.
nieht ne hábet. uuíder déro mícheli des hímeles. [Aristótiles lêret in cathegoriis. dáz punctum sî ánauáng lineę. únde ûz lâz. únde íro partes mít puncto únderskídôt uuérdên. únde dóh punctum fóre lúzzeli nehéin déil ne sî déro lineę. Uuáz mág mínneren sîn. dánne dáz ne uuéder ne hábet léngi nóh préiti? Sîd iz an linea déro terminus iz íst. nehéinen téil ne hábet. sô neíst iz óuh nehéin téil dés circuli. dés medietas iz íst. Ze déro sélbûn uuís. ne hábet óuh tiu érda nehéina mícheli. uuíder demo hímele. dés punctum sî íst.] Téro sélbûn érdo álso lúzzelero. uuíder demo hímele. íst échert ter fíerdo téil besézen. fóne úns chúndên ménniskôn. [Táz sî chîd nobis cognitis. táz chît si ex persona hominum. úmbe die antipodas. uuánda úns tîe únchúnt sínt. Uuír uuízen dáz tia érda daz uuázer úmbe gât. únde der fíerdo téil náhôr óbenân erbárôt íst. án démo sízzent tie ménnisken. Ter hímel lêret únsíh. táz iz ter fíerdo téil íst. Álle dîe astronomiam chúnnen. dîe bechénnent táz ęquinoctialis zona dęn hímel réhto in zuéi téilet. únde fóne íro ze dien ûzerostên polis îouuéder hálbében fílo íst. íh méino ze demo septemtrionali. únde ze demo australi. Sô íst tiu érda sínuuelbíu. únde íst úns únchúnt. úbe si. úndenân erbárôt sî. óbenân dâr sî erbárôt íst. târ sízzent tie líute. ab ęthiopico oceano. usque ad scithicum oceanum. Tîe férrôst sízzent ad austrum. dîe sízzent in ęthiopicis in-

---

Omnem terrae ambitum, sicuti astrologicis demonstrationibus accepisti, ad celi spatium puncti constat obtinere rationem: id est, ut si ad celestis globi magnitudinem conferatur, nihil spatii prorsus habere iudicetur. Huius igitur tam exiguae in mundo regionis quarta fere portio est, sicut ptolemeo probante didicisti, quae a nobis cognitis animantibus incolatur.

sulis. tien ist tiu súnna óbe hóubete. sô si gât .ûzer ariete in uerno tempore. únde sô si begínnet kân in libram in autumno. Tie hára báz sízzent in litore ęthiopico. tien ist si óbe hóubete. sô si gât in tauro. únde in uirgine. Tie óuh hára báz sízzent in meroe. tien ist
95. si. óbe hóubete. sô si | gât in geminis. únde in leone. Tie óuh hára báz sízzent târ siene ist ciuitas ęgypti. tien ist si óbe hóubete. in solstitio. sô si gât in cancrum. Tánnân gât nórdert humana habitatio. únz ze tile insula. díu férrôst ist. in scithico mari. Tie dâr sízzent. tie sízzent únder demo septentrionali polo. Dáz skînet tánnân. uuánda sô súmeliche cosmographi scrîbent. târ ist âtaháftô tág per sex menses. fóne uernali ęquinoctio. únz ze autumnali. únde âtaháftô náht per alios sex menses. fóne autumnali ęquinoctio. únz ze uernali. Táz keskíhet fóne díu. uuánda in sínt ferbórgeníu únder érdo sex signa omni tempore. pedíu ist in náht. sô diu súnna in dîen gât. ánderíu sex sínt in óbe érdo semper. pedíu ist in dág. sô diu súnna in dîen gât. Uuanda septentrionalia sex signa. in échert ze óugôn sínt. tánnân skînet. táz in der polus septentrionalis óbe hóubete ist. únde in dér állero hôhesto ist. Táz mág man uuóla séhen. án déro spera. díu in cella Sc̄i Galli nouiter gemáchôt ist. sub PURCHARDO ABBATE. Si hábet állero gentium gestélle. únde fóne díu. sô man sia sô stéllet. táz ter polus septentrionalis ûf in rihte síhet. sô sínt sex signa zodiaci ze óugôn. septentrionalia. sex australia sínt kebórgen. Tánnân uuizen uuír uuóla. dâr sie begínnent sízzen férrôst in austro. únz tára târ sie férrôst sízzent in septentrione. úbe iz maria. únde paludes ne úndernâmîn. dáz iz uuóla uuésen máhti. quarta pars terrae.] Ténchest tu dánne. uuío filo uuázer. únde fenne. únde éinote skértent tés sélben fierden téiles. sô ist tes ánderes

---

Huic quartae, si quantum maria paludesque prèmunt, quantuınque siti uasta regio distenditur, cogitatione sub-

échert éin énge hóuestát. | tero ménniskôn. Kedénchent 96.
ir nû in sô smáles téiles. smálemo téile beslózene únde
behálbôte. íuueren líument únde íuueren námen ze bréi-
tenne? Álde uuáz mág tíu gûollichi geuuáltiges. únde máh-
tiges háben. díu mít sô gnôtên márchôn beduúngen ist?
[Álde dénche dés tára zûo.] Dáz in démo sélben smálen
ánasídele. mânige *(sic)* dîete bûent. úngeliche éin ánderên. in
sprâcho. únde in síten. únde in álles íro lîbes sképfede.
Ze dien nóh súmelichero búrgo líument chómen ne mág.
mêr áber súmelichero ménniskôn. súm fóne inblándeni dero
férto. súm fóne únchúndero sprâcho. súm fóne úngeuuóne-
héite chóufes. únde állero uuándelúngo. Cicero ságet. táz
nóh sâr dô be sînên zîten. der rûmisko geuuált chúnt
uuórten ne uuâre. énnônt caucaso monte. Únde uuás tóh tô
sô geuuáhsen. dáz ín ióh parthi. únde ándere dîete dâr in
déro slíhti entsâzen. Ne síhest tu nû na. uuîo énge. únde
uuío gnôte díu gûollichi sî. dîa ír bréiten. únde férro ge-
flánzôn uuéllent. Sól dára chómen dehéines rûmiskes mán-
nes keuuáht. târ sélbero romo nehéin geuuáht ne íst. [Táz
íst argumentum a toto ad partem.] | Uuáz chíst tu dés, 97.

---

traxeris, uix angustissima inhabitandi hominibus area relinquetur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circumsepti, atque conclusi, de peruulganda fama, de proferendo nomine cogitatis? At quid habet amplum magnificumque gloria tam angustis exiguisque limitibus arctata? Adde quod hoc ipsum breuis habitaculi septum plures incolunt nationes, lingua, moribus, totius uitae ratione distantes; ad quas tum difficultate itinerum, tum loquendi diuersitate, tum commercii insolentia, non modo fama hominum singulorum, sed ne urbium quidem peruenire queat. Aetate denique marci tullii, sicut ipse quodam loco significat, non dum caucasum montem romanae reipublicae fama transcenderat, et erat tunc adulta, parthis etiam ceterisque id locorum gentibus formidolosa. Uidesne igitur quam sit angusta, quam compressa gloria, quam propagare ac dilatare laboratis? An ubi romani nominis transire fama nequit, romani hominis gloria progredietur? Quid, quod diuersarum gentium mores inter se

táz misselichero líuto síte. únde êa míssehéllent. éin ánderên? [Ne mág íuuih óuh táz írren na?] Sô harto. dáz éinên lúbesám dúnchet. dáz ánderên dáz túnche bûozuuírdig? Tánnân geskíhet ío. Dáz témo nieht ne gespûe sînen námen únder mánigên líuten ze gebréitenne. dén dero líument háftigi lústet. Sô mûoz ío mánnolîh keuágo sîn déro gûollichi. dîa er únder dien sînên háben mág. Unde díu hárto héuiga líumendigi. sámo so êuuigíu. díu uuírt peduúngen ínléndes. Uuío mánegero námen. díe in íro zíten máre uuâren. ne sint fóre úngehúhte dero scriptorum fertîligôt. [Tóh íh uuízen ne múge. so uuío íh iz chôsoe.] uuáz sélben die scrífte dára zûo uerfáhên. tîe mít scríbin mit állo diu álti genímet.

QUOD NULLA SIT TEMPORIS AD AETERNITATEM COMPARATIO.

Ir súlent tánne guuínnen. sámo so úndôdigi dúnchet íu. sô ír íuuih ketûont îomêr geuuáhtliche. Kedénest tu dáz. únde gebíutest tu dáz. íh méino propagatam famam futuri temporis. ze déro uuîti dero êuuighéite. uuâr íst tánne díu lánguuírigi dînes námen. déro dû díh fréuuest? Vbe éin stúnda gebóten uuírt. ze zên dûsent íâren. sô
98. hábet sî án ín ételichen | téil. dóh er lúzzelêr sî. uuánda

---

atque instituta discordant, ut quod apud alios laude, apud alios supplicio dignum iudicetur. Quo fit, ut si quem famae predicatio delectat, huic in plurimos populos nomen proferre nullo modo conducat. Erit igitur peruagata inter suos gloria quisque contentus, et intra unius gentis terminos preclara illa famae immortalitas coartabitur. Sed quam multos clarissimos suis temporibus uiros scriptorum inops deleuit obliuio! Quamquam quid ipsa scripta proficiunt, quae cum suis auctoribus premit longior atque obscura uetustas? Uos autem immortalitatem uobis propagare uidemini, cum futuri famam temporis cogitatis. Quod si ad aeternitatis infinita spatia pertractes, quid habes, quod de tui nominis diuturnitate laeteris? Unius enim mora momenti, si decem millibus conferatur annis, quoniam utrumque spatium definitum est, minimam licet,

io uuéderiu mícheli guís mezôt. únde gnôt mézôt ist. Áber zên dûsent iâro. únde ófto sámo filo. ne hábent sâr nehéina uuídermezunga. ze déro lángséimi. díu énde ne hábet. Tíu ételih énde hábent. tíu múgen éteuuio gemézen uuérden ze éin ánderên. síu ne hábent áber nehéina mâza ze dien. díu âne énde sínt. Tánnân íst táz. úbe lángêr kúment kemézen uuírt gágen êuuighéite. uuíder íro nieht lúzzelêr ne sî. súnder nehéinêr. Ír ne uuéllent áber nieht réhto fáren. âne úmbe líuto lób. únde úmbe úppigen líument. Únde nehéina uuára tûondo dero stíuri. déro geuuízzedo. álde déro túgede. uuéllent ir déro uuórto dáng hában. tíu fóne ánderên châmen. [Tér ne síbet nieht sínero geuuízedo. dér síh ánazócchôt fóne ímo sélbemo. dáz fúnden háben. dáz ánderêr fánt. únde síh tûomet mít tíu. Dér féret mít lótere. náls mít túgede.] Kehôre uuîo gámmensámo éinêr des ánderes húhota. dér álso ferrûomet únde álso liehte (sic) uuás. Sô éteuuenne gescáh. táz tén dér síh óuh álso ána zócchôta úmbe lóter. náls úmbe uuâra túged. táz er philosophus | ne uuâre. éin ánderêr mít úbele grûozta. 99.
sín chórondo. tér síh táz chád uuóla besûochen. úbe er sô uuâre. mít tíu. úbe er uuídermûotis kedúltig uuâre.

---

habet tamen aliquam portionem. At hic ipse numerus annorum, eiusque quantumlibet multiplex, ad interminabilem diuturnitatem ne comparari quidem potest. Etenim finitis ad se inuicem fuerit quaedam; infiniti uero atque finiti nulla umquam poterit esse collatio. Ita fit, ut quamlibet prolixi temporis fama, si cum inexhausta aeternitate cogitetur, non parua, sed plane nulla esse uideatur. Uos autem nisi ad populares auras inanesque rumores recte facere nescitis, et relicta conscientiae uirtutisque praestantia, de alienis premia sermunculis postulatis. Accipe in huiusmodi arrogantiae leuitate quam festiue aliquis inluserit. Nam cum quidam adortus esset hominem contumeliis, qui non ad uerae uirtutis usum, sed ad superbam gloriam falsum sibi philosophi nomen induerat, adiecissetque iam se sciturum, an ille philosophus esset, siquidem illatas iniurias leniter patienterque tolerasset.

Tô trûog ér iz éteuuáz kedúltigo. únde spráh áber sâr nâh. sámo so ín ze spótte hábendo. án stéte bechénnest tu mih io dóh philosophum. Sô er dáz kespráh. tò ántuuúrta er ímo. ìâ gót chád ér filo gebízeno. sô becbándi. úbe du suîgetîst.

QUI CLARI SUNT UIRTUTE. MERITO ILLOS FAMAM SPERNERE.

Áber uuáz háftèt ze dîen mâristên mánnen. ih méino die. dîe mít túgede síh uuéllen fúre némen. [náls mít lóttere.] uuáz háftêt ze ín. uuáz tóug ín dehéin líumeat nâh temo tôde? Irstírbet ter ménnisko mit állo. in sêlo. únde in lîchámen. táz míne rationes fersagent. uuâr íst táune sîn gûollichi. sô er sélbo ne íst? [Sámo so sî châde. uuâr íst taz accidens. sô diu substantia ne íst? Táz íst argumentum a coniunctis.] Ube áber síchuríu sèla *). ûzer démo chárchare dês *(sic)* lîchamen. ferlâzeníu ze hímele féret. uuáz sól íro dánne daz írdiska díng. sîd si in hímele méndet. táz si fóne érdo erlôset íst. [uuáz sól íro der írdisko líument? Táz íst argumentum a dissimili.]

---

*) Es steht sêlda.

Ille patientiam paullisper assumsit, acceptaque contumelia uelut insultans, iam tandem, inquit, intelligis me esse philosophum? Tum ille nimium mordaciter, intellexeram, inquit, si tacuisses. Quid autem est, quod ad precipuos uiros de his enim sermo est, qui uirtute gloriam petunt, quid, inquam, est, quod ad hos de fama post resolutum morte suprema corpus attineat? Nam sit, quod nostrae rationes credi uetant, toti moriuntur homines, nulla est omnino gloria: cum is, cuius ea esse dicitur, non exstet omnino. Sin uero sibi mens bene conscia, terreno carcere resoluta, celum libera petit, nonne omne terrenum negotium spernet, quae se, celo fruens, terrenis gaudet exemtam?

NIHIL ESSE FAMAM. QUAMUIS DILATA|TAM. QUAMUIS DIURNAM. 100.

Tér nâh tero gûollichi strîtigo féhte. únde sî ímo dúnche díngo béuigôsta. tér séhe ûf án dia uuîti des hímeles. únde níder án dia smáli dero érdo. Tánne mîdet er sih sînes kúmendigen námen. nóh sâr ze ende dero smálun érdo. geréichôntes. [díu éin stúpf íst uuíder demo hímele·] Uuáz lêuues íst tien úbermûotên gedâht. zíu béitent sie síh ingeméitûn íro hálsa irlôsen. ûzer des tôdes iôche? Tóh ter lîument uuállôndo síh kebréite. hína únder férre liute. únde óuh ándere sprâchâ erfúlle. Únde dóh ín demo hûs skînên manige fánen féhtendo guúnnenne. tîe den mán mâren dûont. téro gûollichi állero ne síhet îo der tôd nîeht. Únde ér bringet taz óberôsta. inében demo níderôsten. Uuâr íst sâr nû dáz kráb. dés keîrvên fabricii? [Uuér uuéiz uuâr iz sî? Tíz ist tér dîen bótôn ántuuúrta dero samnitum. dô sie íro gólt púten. únde síh mít tíu lôsen uuóltôn. Ér chád romanos aurum non habere uelle. sed aurum habentibus imperare.] Uuâr íst nû brutus. álde der éinrihtigo cato? [Brutus kuuán dia libertatem. populo romano. álso dâr fóre stât. Rigidus cato uuás sáment pom-

---

Quicumque solam mente praecipiti petit,
Summumque credit gloriam,
Late patentes aetheris cernat plagas,
Arctumque terrarum situm:
Breuem replere non ualentis ambitum
Pudebit aucti nominis.
Quid, o superbi colla mortali iugo
Frustra leuare gestiunt?
Licet remotos fama per populos means
Diffusa linguas explicet,
Et magna titulis fulgeat claris domus,
Mors spernit altam gloriam,
Inuoluit humile pariter, et celsum caput,
Aequatque summis infima.
Ubi nunc fidelis ossa fabricii iacent?
Quid brutus, aut rigidus cato?

peio in defensione libertatis. uuíder iulio cęsare. Vnde dô iulius sígo genám. únde pompeius flíhentêr. in egypto er-
101. slágen uuárd. tô léita cato fóne | egypto daz hére. io cęsare nâh fárentemo. állen dén fréisigen uuég. tér dánnân gât ze utica ciuitate. Târ erslûog síh sélben cato. dáz ín cęsar ne gefienge. dánnân héizet er uticensis.] Tér chûmo ze léibo uuórteno líument zéichenet íro námen échert. mít únmanigên bûohstáben. Inno. dúrh táz uuír die námen uuízen. múgen uuír dánnân sie sélben iú zegángene uuízen? Ír ligent créhto sô. dáz íuuih níoman neuuéiz. Nóh ter líument ne getûot íuuih chúnde. [Íuuih ne bechénnet níoman. dóh ír nóh sínt líumendig.] Uuânen tir óuh. íuueren lîb kelénget uuérden fóne des námen uuírigi. uuáz tánne? Sô iú der iúngesto tág tero uuérlte. óuh tén genímet. tára nâh liget íu ána der êuuîgo tôd.

[ITEM STILUM CONUERTI A DISPUTANDO AD SUADENDUM.

Nû eruuíndet si áber fóne fortuitis rebus ze sélbero dero fortuna. Ál dáz si fóne dîen rebus ságet. díe fortuna gelâzet. sô opes sínt. únde dignitates. únde potentię. uuío múrgfâre díe sîn. únde uuío sie dúrh táz fersíhtîg sîn. dáz íst ál disputatio. Táz sô getâna getráhtede. tríffet állez ad compositionem morum. et ad correctionem uitę. án démo parte philosophię. sô óuh târ fóre geságet íst. táz ęthica héizet. Uuíolih áber sélbív fortuna sî. álso sî nû ságen uuíle. únde óuh târ fóre ságeta. táz íst ciuile. únde tríffet ad rhetoricam suadelam. in démo genere causę. dáz demonstratiuum héizet. Tô sî sîa dés

---

Signat superstes fama tenuis pauculis
Inane nomen litteris.
Sed quod decora nouimus uocabula,
Num scire consumtos datur?
Iacetis ergo prorsus ignorabiles,
Nec fama notos efficit.
Quod si putatis longius uitam trahi
Mortalis aura nominis,
Cum sera uobis rapiet hoc etiam dies,
Iam uos secunda mors manet.

fersprâh. tés si bemâlôt uuás fóne boetio. díu defensio uuás iuditialis. náls demonstratiua. Álso man dâr in iuditiali séhen sólta. equitatis únde iniquitatis. sô sól man áber nû 102. hîer in demonstratiuo séhen. laudis unde uituperationis. Tánne díu controuersia gât. án dehéine guísse personas. tánne íst si ciuilis. án día tûot síh rhe-torica. día gesézzet si in énde. suadendo. únde dissuadendo. Dánne sî áber íst de rebus. dánne íst sî philosophica. dánne sól man óuh philosophice sía in énde gesézzen. Tén únderskéit lêret únsih cicero. íh méino uuîo uuír bechénnen súlîn. uuélez ciuiles questiones sîn. álde philosophice. mít tísên diffinitionibus. Ipothesis est controuersia in dicendo posita. cum certarum personarum interpositione. Thesis autem est controuersia in dicendo posita sine certarum personarum interpositione. Ipothesis chît subpositum. thesis chît pro positum. Sô man dingoe. sô man in râte sízze. sô man in chúre sízze. dáz kît io suppositas personas ána. i. certas. Sô man áber getráhtede tûot de moribus. et de institutione uite álde óuh de occultis rerum naturis. dáz íst de propositis. dáz chît longe ab oculis positis. Táz ne gât tie personas nîeht ána. die oculis múgen uuérden subposite. Fóne díu uuízist. ál dáz sî nû sprechen uuile in laude álde in uituperatione fortune. uuánda sî certa persona íst. et quasi dea. táz si dáz rhetorice tûon sól. Suadendo únde disputando mág man den mán állero díngoliches erríhten. pedíu íst philosophia hértôn in béidên. pedíu chît lucas in actibus apostolorum. fóne paulo. disputans et suadens de regno dî. Ér uuás disputans. sô ér is álles káb rationem dés er lêrta. únde áber dánne suadens. sô er ságeta. uuío gûot. uuío réht. uuío sáliglîh táz uuâre ze tûonne. dáz er lêrta.]

QUANTUM MELIOR SIT ADUERSA QUAM PROSPERA FORTUNA.

Táz tû dóh ne uuânêst táz íh tríben uuélle. sámo so geéinôten | uuíg sáment fortuna. sî lúkka. sî íst ióh uuî- 103.

Sed ne me inexorabile contra fortunam gerere bellum putes, est aliquando, cum de hominibus illa fallax non

lôn gûot mánne. [ih méino sô si lúkke ne íst.] Tánne íst si gûot. sô si sih óuget. sô si íro ánasíune erbárôt. únde íro síte níeht ne hílet. Tû ne uuéist nóh mág keskehen. uuáz ih ságen uuíle. Íz íst uuúnderlîh tês mih lángêt ze sagénne. pedíu ne mág ih iz óuh níeht spûotigo gesá-gen. Ih áhtôn gréhto únsâlda uuîlôn bézerûn uuésen. dien ménniskôn. dánne sâlda. Sô díu prospera sih triutet mít íro mánmentsami (*sic*). únde sî mánne gûot tûnchet. sô triúget si ín mít téro gelíchi dero sâldôn. Tíu aduersa íst âber geuuâre. sô si sih uuéhselôndo oúget. uuío únstâte sî íst. Énin triúget ten mán. dísiu uuárnôt ín. únde lêret ín. Éniv beháftet téro mûot tie sîa múzzônt. mít kûotlichi. tísiu enthéftet sie. mít téro guíssûn beehénnedo. múrgfâres kûotes. Tû máht éna séhen síh úberhéuenda. únbeduún-gena. síh ne bechénnenta. tísa âber mézîga. beduúngéna. únde gefrûotta. fóne déro émizígi. dero árbéito. Tánne ze lézest ketûot tiu sâliga mít íro mánmentsámi. die mén-nisken âuuekkôn fóne demo uuâren gûote. tíu inblándena ríhtet si áber ze uuége. únde ze demo uuâren gûote. sámo
104. so mít | chrâphen sie uuídere zíhendo (*sic*). Áhtôst tu dáz fúre lúzzel. dáz tír díu sárfa. únde díu grísenlicha for-túna dîne nôt fríunt kezéigôt hábet? tíe dír fóne réhtên

---

nihil bene mereatur, tum scilicet, cum se aperit, cum fron-tem detegit moresque profitetur. Non dum forte quid loquar, intelligis. Mirum est, quod dicere gestio, eoque sententiam uerbis explicare uix queo. Etenim plus homi-nibus reor aduersam quam prosperam prodesse fortunam. Illa enim semper specie felicitatis, cum uidetur blanda, mentitur; haec semper uera est, cum se instabilem muta-tione demonstrat; illa fallit, haec instruit; illa mendacium specie bonorum, mentes fruentium ligat, haec cognitione fragilis felicitatis absoluit; itaque illam uideas uentosam, fluentem, suique semper ignaram, hanc sobriam succinctam-que et ipsius aduersitatis exercitatione prudentem. Postremo felix, a uero bono deuios blanditiis trahit: aduersa plerum-que ad uera bona reducens unco retrahit. An hoc inter minima aestimandum putas, quod amicorum tibi fidelium

triuuôn hólt sint? Sî hábet tír geskídôt kuísséro únde ungúíssero fríundo ⁊uultus. [táz chît. uuío éne. ióh tíse getân sîn.] Rûmendo nám si ze síh. tie íro. tie díne líez si dír. Uuío tíure ne uuâre dír dáz. dô du in gréchen uuâre. únde sâlig. sô dír dûohta? Fertrôste díh ánderes kûotes, ferlórnes. dû hábest fúnden dîne fríunt. tîe der tíuresto scáz sínt.

[DE OFFICIO ORATORIS.

Hier máht tu gehôren. uuío man sól suadere. Ze démo úns léido íst. únde dén uuír fóne díu skíhên. álso álle die líute tûont aduersam fortunam. ze démo mág man únsih lúcchen. úbe man úns sô mánige túgede beginnet fóne ímo ságen. únde sô mánigiu lîeb kehéizen. sô nû philosophia tûot. fóne déro sélbûn aduersa fortuna. Sî hábet úns sia ze zuéin uuîson. ióh sia lóbondo. ióh prosperam skéltendo. Uuér máhti aduersę fortunę gûotes ketrûên? Sélbêr dér námo dero aduersitatis. lér léidet sia. Tára gágene trívtet sih áber dér námo prosperitatis. lér fóne démo nâhkánden uuíngde sô gespróchen íst. táz chît. a porro spirando. Sîd áber nû mít prospera nîeht stâtes ne íst. sô sî sia zíhet. nóh nîeht kuísses. únde sî die líute zóhet. únde íro mûotes pehéftet. únde sî filo gûotlicho tûondo. síh lîchesôt táz uuésen. dáz si ne íst. únde sô man állero uuíllôn ze íro uuânel. táz si dánne álles káhes síh uuéhselôndo. dén mán erstúzzet. uuémo sól si dánne gûot túnchen? Úbe áber aduersa uirtutis magistra íst. únde sî |. ze góte léitet. únde perfectos 105.
máchôt. únde cęlo dignos. álso sî sia gelóbot hábet. ne sól úns tánne mit réhte tíu gûot túnchen na? Uuáz mág stárcheren sîn ad persuadendum. dánne daz lób íst?

mentes haec aspera, haec horribilis fortuna detexit: haec tibi certos sodalium uultus ambiguosque secreuit; discedens suos abstulit, tuos reliquit? Quanti hoc integer, et, ut uidebaris tibi, fortunatus emisses? Desine nunc amissas opes querere, quod pretiosissimum genus diuitiarum est, amicos inuenisti.

Rhetorica chît. táz officium oratoris sî. apposite dicere ad persuadendum. táz chît spénstigo chôsôn. Ne íst táz spénstigo gechôsôt na? Uuér chán dáz sô uuóla sô philosophia? Pédiu súlen uuír íro glóuben. dáz aduersa fortuna bézera sî. dánne prospera.]

DE AMORE QUI AMICITIAS FIRMAT ET OMNIA LIGAT.

Suspensio. Táz tiu uuérlt kemísselichôt mít féstên tríuuôn díe gehéllen hérta. [quatuor temporum. Súmer únde uuínter. lénzo únde hérbest sínt fóne díu mísselîh. uuánda íro nehéin ándermo gelîh ne íst. Únde sínt tóh kelîh. uuánda íro nehéin daz ánder írret.] *Et hic.* Táz tiu missehéllen quatuor elementa. díu állero corporum sâmo sínt. êuuiga gezumft hábent. [Síu sínt uuíderuuártig. únde sínt tóh sáment in állên corporibus.] *Et hic.* Táz tiu súnna ûfen scônero réito. rêitendív den dág récchet. *Et hic.* Táz áber sîn suéster luna uuálte déro náht. tîa der âbentstérno récchet. Táz óuh ter mére. dér gérno ûzkîenge. eruuénde ze guísseró márcho. sîne únstâten uuéllâ. nóh ín. [íh méino dien sélbên uuéllôn] ne hénge férrôr stádôn ûz án daz lánt. *Depositio.* Súslicha ordinem dero dingo. féstenôt tíu mínna. díu dia érda. únde den mére rihtendo. duuín-

---

Quod mundus stabili fide
Concor des uariat uices,
Quod pugnantia semina
Foedus perpetuum tenent,
Quod phoebus roseum diem
Curru prouehit aureo,
Ut quas duxerit hesperus
Phoebe noctibus imperet,
Ut fluctus auidum mare
Certo sine coerceat,
Ne terris liceat uagis
Latos tundere terminos,
Hanc rerum seriem ligat,
Terras, ac pelagus regens,

Et

duuínget. únde in hímele uuáltesôt. [Uuéliu íst tíu? Táz | 106.
íst sélbêr gót.] Intlâzet sî den zûol. so uuáz nû gemínne íst. táz pegínnet sâr féhten. Únde díz uuérltlicha gerúste. dáz siu nû gemein mûoto tûont háben scôno sîna fárt. dáz îlent siu zebréchen. Tíu sélba mínna hábet óuh tie ménnisken zesámine. mít héilîgero gézúmfte. Sî féstenôt óuh ten êoháften gehîleih. mít réinên mínnôn. Ióh tíen gesélllôn die réhte gemínne sínt. scáffôt si êa. Uuóla gréhto dû ménniskîna sláhta, uuío sâlig tû bíst. úbe dîn mûot ríhtet tíu mínna. díu den hímel ríhtet.

Explicit liber secundus Boetii.

INCIPIT LIBER TERTIUS. |

Sî lîe daz sàng ûz. Nóh tô téta míh tára lósên. díu 107.
sûozi des sánges. sólih nîet. únde sólih uuúnder uuás míh ís. Tára nâh úber éina uuîla chád íh. Súnderîg trôst tero

---

Et caelo imperitans amor.
Hic si frena remiserit,
Quidquid nunc amat inuicem,
Bellum continuo geret:
Et quam nunc socia fide
Pulcris motibus incitant,
Certent soluere machinam.
Hic sancto populos quoque
Iunctos foedere continet;
Hic et coniugii sacrum
Castis nectit amoribus;
Hic fidis etiam sua
Dictat iura sodalibus.
O felix hominum genus,
Si uestros animos amor,
Quo celum regitur, regat!

LIBER TERTIUS.

Iam cantum illa finierat, cum me audiendi auidum stupentemque arrectis adhuc auribus carminis mulcedo defixerat. Itaque paullo post, o, inquam, summum lasso-

trûregôn. Uuîo filo du mîh ketân hábest pázmágenden. mít téro uuâgi dînero réda. ióh mít téro lústsámi dînes sánges. Dáz hábest tu sô filo. dáz ih míh sâr ánauuértes ne uuélle uuânen îeht intuuîchen. dien slégen dero fortunę. íh enthábe sie uuóla. Únde díu stréngeren lâchen. dînero rédo. ne skíbo ih nîeht. únde gérno gehôro íh síu. únde éiscôn siu. Uuóla chád si. uuárd íh tés tô geuuár. dô dû suîgendo gnôto lósetôst mînero uuórto. Únde dés péit íh. únz tîn mûot sólih uuúrte. álde dáz uuârera íst. sólez máchôta íh iz. Tíu nóh fóre sínt. tíu sínt sólih. táz siu zéndent. sô du íro chórôst. únde áber înuerslúndeníu. sûoze gedúnchent. Aber dáz tû chîst kérno gehôrtîst. aū (*sic*). uuîo érnest tír is uuâre. uuîo dû brúnnîst. úbe du uuíssîst. uuára íh tíh pegúnnen hábo ze léitenne. Uuára dóh chád íh? Ze dero uuârûn sâlighéite chád si. Tánnân óuh tír tróumet
108. in dînemo mûote. | Aber an dáz pílde uuártendo. ne mág iz sîa sélbûn nîeht keséhen. [Únz tû dénchest án dia uuérltsâlda. únz ténchest tu án dáz pílde. dero uuârûn sâldo. náls an sîa sélbûn.] In gótes êra chád ih. tûo dáz. únde óuge mír dîa uuârvn âne tuuâla. Nû tûon íh táz chád si. gérno úmbe dîna mínna. Íh uuíle dír áber êr fóre gemâlên

---

rum solamen animorum, quantum me uel sententiarum pondere, uel canendi etiam iucunditate refouisti! adeo ut iam me posthac imparem fortunae ictibus non arbitrer. Itaque remedia, quae paullo ante acriora esse dicebas, non modo non perhorresco, sed audiendi auidus uehementer efflagito. Tum illa, sensi, inquit, cum uerba nostra tacitus attentusque rapiebas, cumque tuae mentis habitum uel exspectaui, uel, quod est uerius, ipsa perfeci. Talia sunt quippe quae restant, ut degustata quidem mordeant, interius autem recepta dulcescant. Sed quod tu te audiendi cupidum dicis, quanto ardore flagrares, si, quonam te ducere aggrediamur, agnosceres? Quonam? inquam. Ad ueram, inquit, felicitatem, quam tuus quoque somniat animus; sed occupato ad imagines uisu ipsam illam non potes intueri. Tum ego: fac obsecro, et, quae illa uera sit, sine cunctatione demonstra. Faciam, inquit illa, tui causa libenter: sed quae tibi causa notior est, eam prius

dia uuérltsâlda. díu dír chúnderá íst. Táz tu dára nâh sô du dísa dúrhchîesêst. hína uuártêndo. éna déste báz pechénnêst. únde dû geséhêst. uuáz tar ána geskéidenes íst.

CUR MORAM FACIAT. RATIONEM REDDITURA EST.

Tér gûoten ácher sáhen uuíle. dér errûmet in êr dés únchrûtes. Fárn únde hîefeltrâ nímet er dána. mít tero riute ségenso. dáz ímo dés te bézera chórn uuáhse án demo níuríute. Taz hónang íst óuh tés te sûozera. úbe der múnt pe fóre îeht pítteres kechórota. Únde glátôr skînent tie stérnen dánne. sô die régenuuínda gelígent. únde sô der tágostérno dia náht hína uertrîbet. sô óuget tiu súnna íro rôten rós. sô chúmet sî rîtendo dar ûfe. Sô tûo óuh tû.
lúkke sâldâ | ze êrest chîesendo. chóro díh téro înthéften. 100
sô chóment tie uuâren dír in mûot. [ánderes uuío ne spûot is tír.]

OMNES AD BEATITUDINEM TENDERE. QUAMUIS NON RECTO TRAMITE.

Sî dô lúzzel ze érdo séhendíu. únde sámo so in íro mûote demo chéiserlîchen gestátondíu. fîeng si sús ána. Mísselichen

---

designare uerbis atque informare conabor; ut ea perspecta, cum in contrariam partem flexeris oculos, uerae beatitudinis specimen possis agnoscere.

Qui serere ingenuum uolet agrum,
Liberat arua prius fruticibus,
Falce rubos, filicemque resecat,
Ut noua fruge grauis ceres eat.
Dulcior est apium mage labor,
Si malus ora prius sapor edat.
Gratius astra nitent, ubi nothus
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer ut tenebras pepulerit,
Pulcra dies roseos agit equos.
Tu quoque falsa tuens bona prius,
Incipe colla iugo retrahere,
Uera dehinc animum subierint.

Tum defixo paullulum uisu et uelut in angustam suae mentis sedem recepta sic coepit. Omnis mortalium

uuég hábent keuángen állero ménniskôn sórgâ. díe sórgâ in récchet. unde reizet. mánigfaltíu ríngâ. únde mánigfáltêr flîz. Sîe râmênt tóh álle ze éinero stéte. uuánda sie álle råmênt ze dero sâlighéite. Únde dáz íst táz kûot. úbe iz îoman guúnnet. sô er iz kuuínnet. táz er nîehtes fúrder gegérôn ne mág. Táz íst álles kûotes taz fórderôsto. únde ál gûot hínder ímo behábende. Prâste ímo îeht. sô ne uuâre iz fól nîeht. Uuánda âne dáz. nóh tánne uuâre. dés man gérôn máhti. [Táz íst argumentum a parte. Târ éines téiles prístet. târ ne íst iz állez nîeht.]

DIFFINITIO.

Pedíu íst offen. sâldâ uuésen álles kûotes fóllûn. [Uuíle du chéden álles kûotes fóllûn státa. dáz íst taz sélba.] Tîa sâlighéit álso íh chád. îlent álle ménnisken guúnnen. [Ze déro îlent sie álle.] áfter mísselichên uuégen. Táz íst fóne
110 díu. uuánda ménniskôn mûot íst natûrlicho | des uuâren gûotes kér. Áber díu míssenómeni des uuéges. ferléitet sie ze demo hukken.

Diuitię. Téro súmeliche ríngent. táz sie rîche uuérdên. uuánda sie dáz áhtônt állero bézesta. dáz ín nîehtes túrft ne sî.

Honores. Súmeliche uuânende dáz êruuirdigî gûot

---

cura, quam multiplicium studiorum labor exercet, diuerso quidem calle procedit, sed ad unum tamen beatitudinis finem nititur peruenire. Id autem est bonum, quo quis adepto nihil ulterius desiderare queat. Quod quidem est omnium summum bonorum cunctaque intra se bona continens, cui si quid abforet, summum esse non posset, quoniam relinqueretur extrinsecus, quod posset optari. Liquet igitur, beatitudinem esse statum bonorum omnium congregatione perfectum. Hunc, uti diximus, diuerso tramite mortales omnes conantur adipisci. Est enim mentibus hominum ueri boni naturaliter inserta cupiditas, sed ad falsa deuius error abducit. Quorum quidem alii summum esse bonum nihilo indigere credentes, ut diuitiis affluant, elaborant: alii uero bonum, quod sit dignissimum uenera-

si. ilent sie êra guúnnen. dáz sie ántsâzîg sîn íro gebûren.

Potentia. Sô sínt tîe. díe máhtigi uuânent uuésen bézestûn. Tîe uuéllen sélben uuérden geuuáltîg. álde geuuáltigên îo míte sîn.

Claritas. Tien mâri bézest lîchet. tíe uuéllen íro námen gegûollichôn. mít ételichên dien lísten. déro mán héime bedárf. álde ín hérige.

Uoluptas. Súmeliche áhtônt ten bézesten uuúocher stân. án méndi. únde an fréuui. Tîe áhtônt sâliglîh. mít uuúnnôn ze lébenne. únde dâr ínne ze suuúmmenne.

Unum propter aliud. Sô sínt óuh tîe. dîe díz úmbe énez. únde áber ándere. dîe énez ûmbe díz mínnônt. únde sô geuuéhselôt hábent. Álso iz tánne | uéret. sô ételiche 111. fórderônt rîhtûom. úmbe geuuált. únde úmbe uuúnna. únde ándere dára gágene fórderônt keuuált. úmbe rîhtûom. únde úmbe mâri. [Mít tíu ér fúrder uuíle. dáz íst causa. dára er uuile. dáz íst finis. Álso mág man óuh chéden. mít tíu er íeht méinet. dáz íst causa. dáz er áber méinet. táz íst finis.]

QUAE IIS ACCEDUNT.

Ze disên. únde ze sámelichên. râmêt tero ménniskôn tât. únde íro uuíllo. Álso geédele tûot. únde déro liuto.

---

tione, indicantes, adeptis honoribus reuerendi ciuibus suis esse nituntur. Sunt qui summum bonum in summa potentia esse constituant: hi uel regnare ipsi uolunt, uel regnantibus adhaerere conantur. At quibus optimum quiddam claritas uidetur, hi uel belli uel pacis artibus gloriosum nomen propagare festinant. Plurimi uero boni fructum gaudio laetitiaque metiuntur; hi felicissimum putant uoluptate diffluere. Sunt etiam, qui horum fines causasque alterutro permutant, ut, qui diuitias ob potentiam uoluptatesque desiderant, uel qui potentiam seu pecuniae causa seu proferendi nominis petunt. In his igitur ceterisque talibus humanorum actuum uotorumque uersatur intentio, ueluti nobilitas, fauorque popularis, quae uidentur quan-

lób. díu ze mári tréffent. Únde álso chéna. únde chínt tûont. Tíu man úmbe uuúnna fórderôt. Uuío íst tíu uuúnna dero fríundo? Tíu ne íst téro sláhto nieht. sí íst héilig. pedíu ne triffet sî nieht ze lúkken sáldôn. núbe ze uuârên. dára túgedhéit triffet. Táz íh ánderro sláhto námda. dáz uuírt ál guúnnen. úmbe geuuáltes mínna. únde úmbe lúst. sámi. Nû íst óuh táz óffen. dáz tes líchamen bíderbî. ze dien sélbên triffet finuen. Uuánda stárchi. únde mícheli. kébent máhte. Scônî únde snélli. gébent mâri. Kesúndeda gíbet uuúnna. Téro állero uuírt kegérôt úmbe éina día sâlighéit.

Propositio. Tés íogelichêr gnôtôst kérôt. táz áhtôt er uuésen daz pézesta. |

112 *Assumtio.* Uuír éigen áber geságet. táz sâlighéit sî daz pézesta.

Conclusio. Fóne díu áhtôt íogelichêr día státa sâliga. día er gnôtôst fórderôt.

[QUANTA SIT UIS SYLLOGISMI.

Sillogismus ne tríuget. úbe er legitime getân íst. Sô íst er legitime getân. uuánda er in dialectica tria membra háben sól. táz téro zuéi sô geuuâríu sîn. dáz íro mánnolîh iéhen múge. únde siu éin ánderên sô háfteên. dáz siu daz trítta geuuârên. ióh âne geiíht. Sô dáz nû íst. Iacob uuas filius isaac. únde isaac filius abrahæ. Táz sínt duo membra. Vbe man déro iíhet. sô iíhet man nôte des trítten. dáz abraham uuás paternus auus iacob.

---

dam claritudinem comparare, uxor, ac liberi, qui iucunditatis gratia petuntur. Amicorum uero, quod sanctissimum quidem genus est, non in fortuna sed in uirtute numeratur. Reliquum uero uel potentiae causa uel delectationis assumitur. Iam uero corporis bona promtum est, ut ad superiora referantur. Robur enim magnitudoque uidentur praestare ualentiam; pulcritudo atque uelocitas celebritatem, salubritas uoluptatem. Quibus omnibus solam beatitudinem desiderari liquet. Nam quod quisque prae ceteris petit, id summum iudicat bonum. Sed summum bonum beatitudinem esse definimus. Quare beatum esse iudicat statum, quem prae ceteris quisquam desiderat.

Fóne díu íst óuh tíz óffen ratio syllogismi. díu úns híer begágenet íst. Táz îogelichêr gérnôst gunnet. táz áhtôt ér summum bonum. Sô íst summum bonum beatitudo. Táz sínt zuéi membra. tér déro íihet. tér iíhet sînes úndánches tes trítten. táz tir chît. Táz îogelichêr gérnôst kuúnnet. táz áhtôt er beatitudinem. Târ míte uuízîn. dáz argumentum bestât. fóne éinemo membro. álde fóne zuéin. Fóne éinemo. sô dáz íst. Vbe iacob uuás filius filii abrahę. sô uuás er nepos abrahę. Táz éina membrum héizet propositio. Fóne zuéin bestât iz. sô dáz íst. Vbe iacob uuas filius filii abrahę. sô uuás er nepos eius. Ér uuás óuh kuísso sô. Táz íst propositio. únde assumtio. Chît iz áber. iacob uuas filius filii abrahę. únde bedíu uuás er nepos eius. táz íst tánne propositio unde conclusio. Fóne díu íst argumentum inperfectus syllogismus. Fólle rúcchest tu iz ad tria membra. sô ist iz fóllêr syllogismus.]

Nŷ hábo | ih tír geóuget filo nâh. táz pílde dero ménniskón sâldôn. Íh méino rîhtûom. êra. geuuált. kûollichi. uuúnna. Epicurus [tér éinêr uuás tero philosophorum. únde dér mít ín gieng súochendo summum bonum. tér gót ne uuíssa. nóh spiritalia bona.] échert án dísiu [quinque] dénchendo. uuólta er geslágo. uoluptatem háben ze summo bono. [Fóne díu geslágo.] uuánda éniu fieríu. sô ímo dûohta. uuúnna tûont temo mûote. [álso uoluptas corpori tûot. Pedíu uuânda er. dáz éniu fieríu. mít tírro éinûn begriffen uuúrtîn. únde er an íro éinûn hábeti fúnden. dáz er sûohta. Epicuros grece chit latine super porcos. Tén námen gâben ímo die ándere philosophi. uuánda ér uoluptati fólgêndo. mít sînên sectatoribus porcis. kelîcho lébeta.] 113.

Habes igitur ante oculos propositam fere formam felicitatis humanae, opes, honores, potentiam, gloriam, uóluptates. Quae quidem sola considerans epicurus consequenter sibi summum bonum uoluptatem esse constituit, quod cetera omnia iucunditatem animo uideantur afferre.

NON IN FINE HOMINES ERRARE SED IN UIA ET SUMMO BONO. NULLUM EX SUPRA SCRIPTIS QUINQUE DEESSE.

Nû uuíle íh áber chád si ságen. uués die liute flîzig sint. téro mûot íô nâh íro gûote sinnet. tóh iz óuh úngehúhtigo dara nâh sínne. Únde iz áber ne uuéiz sámo so iz trúnchen sî. uuéles síndes iz héim eruuínden súle. [Iz sûochet túz tir ze sûochenne íst. íz ne gât tir áber réhto nâh nîeht.]

Opes. Uuânest tu die írrôn în íro mûote. díe gérno úndúrftig uuârîn álles kûotes? [Néin sie] Ze uuâre. nîeht ne mág sô uuóla dia sâlighéit erfóllôn. sô álles kûotes knúhtsám státa. Tíu frémedes íst úndúrftig. únde fóne íro selbero gnûoge hábet.

114. *Honor.* Írrônt tíe uuânest. tíe daz pézesta áhtônt êruuírdigostâ? Néin sie. Táz ne máhti nîeht smáhe sîn. dára álle ménnisken zûo îlent. [Sîe îlent ad summum bonum. dár sie dáz fíndent târ hábent sie óuh fúnden. dáz reuerentissimum íst.]

Potentia. Ne sól man máhte gûot áhtôn na? [Dáz chît. ne sól man guís sîn máhte mít summo bono na?] Uuío dúnchet tír? Táz állero díngo forderôsta ist [i. summum bonum]. uuío sól dáz chráftelôs sîn?

Claritas. Sól mâri mánne lúzzel gedúnchen? Áber

Sed ad hominum studia reuertor, quorum animus et si caligante memoria tamen bonum summum repetit, sed uelut ebrius, domum quo tramite reuertatur, ignorat. Num enim uidentur errare hi, qui nihilo indigere nituntur? Atqui non est aliud, quod aeque perficere beatitudinem possit, quam copiosus bonorum omnium status, nec alieni egens, sed sibi ipse sufficiens. Num uero labuntur hi, qui, quod sit optimum, id etiam reuerentiae cultu dignissimum putant? minime. Neque enim uile quiddam contemnendumque est, quod adipisci omnium fere mortalium laborat intentio. An in bonis non est numeranda potentia? Quid igitur? Num imbecillum ac sine uiribus aestimandum est, quod omnibus rebus constat esse praestantius? An claritudo nihili pendenda est? Sed sequestrari nequit, quin omne

uuîo mág. sîd táz nôte daz mârista íst. táz óuh taz fórderôsta íst?

Uoluptas. Uuáz túrft íst sâr. dáz íh summum bonum. únde beatitudinem ze dîen sie sínnent. álles úngemáchest ferságe. sîd sie íoh smáhes tínges kérônt. túrh lústsami? [An summo bono ne íst nehéinez fólleglichôr. dánne lústsámi.] Âne zuîuel sínt tíz tíu. déro ménnisken gérônt. Únde fóne díu uuéllen sie rîhtûom. hêri. geuuált. kûollichi. lústsámi. uuánda sie mít téro uuânent háben. fóllûn. êra. máhtigi. geuuáhtlichi. fréuui. [Uuáz sólti ín rîhtûom. síe ne hábetîn fóllûn? Uuáz sólti ín hêrscáft. sî ne gâbe ín êra? Uuáz sólti ín geuuált. ér ne tâte sie máhtíg. Uuáz sólti ín gûollichi. âne úmbe geuuáhtlichi? Uuáz sólti ín óuh uuúnnâ. sîe ne fréutîn den mán.] Táz íst îo [éin díng]. éin gûot. tára nâh ménnisken in sús mániga uuîs ríngent. Tár ána mág man sámfto chîesen. uuîo stárh tíu natúra sî. tánne sô míssehélle uuîsâ. án demo ûzlâze gehéllent. tes kûotes. tára sie îlent.

DE NATURAE UI.

Uuîo geuuáltîgo díu natúra íro zóum chêre. mít uuélero êo sî beuuároe dísa uuérlt. únde uuîo si díngolîh pínde

---

quod excellentissimum sit, id etiam uideatur esse clarissimum. Nam non esse anxiam tristemque beatitudinem nec doloribus molestiisque subiectam quid altinet dicere, quando in minimis quoque rebus id appetitur, quod habere fruique delectet? Atqui haec sunt, quae adipisci homines uolunt, eaque de causa diuitias, dignitates, regna, gloriam uoluptatesque desiderant, quod per haec sibi sufficientiam, reuerentiam, potentiam, celebritatem, laetitiam credunt esse uenturam. Bonum est igitur, quod tam diuersis studiis homines petunt: in quo quanta sit naturae uis, facile monstratur. cum licet uariae dissidentesque sententiae tamen in deligendo boni fine consentiunt.

Quantas rerum flectat habenas
Natura potens, quibus immensum
Legibus orbem prouida seruet,

mít féstemo bánde. dáz uuíle íh lûto síngen. an lido uuéichên séitôn. Tóh tie chûnen *(sic)* léuuen án ín chétenná trágên. únde dóh man sie âzze ába hénde. [fóre mânlâmi.] únde dóh sie fóne geuuónên slégen íro méister fúrhtên. kechórônt sie des plûotes*. sô uuírt ín sâr ûf. íro érera grímmi. únde sâr behúgent sie síh. uuáz sie sínt. crískramôndo in íro uuís. Tés mézes préchent*) sie die chétenná. únde gânt ten méister ze êrest ána. [dér uuírt ter êresto frísking.] únde ín zánôndo. uuáhset ín diu râzi. *Item.* |
116. Vnde dér fógel. dér dar féret fóne bóume ze bóume síngendo. dér uuírt kefángen. únde in chéuia getân: Tóh man démo dára nâh tûnoe *(sic)*. mít kehónagôtên sáchôn. únde mít állero fóllûn. sô gnûoge tûont. ze tágalti. únde ze spíle. Úbe er ío dóh ûzer dero chéuio ze hólz índrínnen múoz. vordara târ er sînen lieben scáto síhet. sô íst ímo díu fûora**) ún-

*) b ist in p verbessert.
**) Hinter fûora steht fóre, aber unterstrichen.

Stringatque ligans irresoluto
Singula nexu, placet arguto
Fidibus lentis promere cantu.
Quamuis poeni pulcra leones
Uincula gestent, manibusque datas
Captent escas, metuantque trucem
Soliti uerbera ferre magistrum:
Si cruor horrida tinxerit ora,
Resides olim redeunt animi,
Fremituque graui meminere sui,
Laxant nodis colla solutis,
Primusque lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuit iras.
Quae canit altis garrula ramis
Ales, caueae clauditur antro:
Huic licet illita pocula melle,
Largasque dapes dulci studio
Ludens hominum cura ministret,
Si tamen arto saliens tecto,
Nemorum gratas uiderit umbras,
Sparsas pedibus proterit escas,

mâre. in uuálde uuíle er échert uuónên. in uuálde uuíle er zuízerôn. *Item.* Tes iúngen bóumes óbenahtigi. uuírt óuh uuílôn mit nôt nider gezógen. Uuírt er ferlâzen. ér rihtet sih áber ûf ze himele. *Item.* Tiu súnna gât óuh âbendûn uuéstert in sédel. sî chúmet áber mórgenôn tóugenero férte uuídere ze íro ortu. Állero dingolih. hábet sîna uuíderuárt. únde sínnet ío dára. dára ímo gesláht íst. Nóh nehéin ánder díng ne bestât in sînero natûrlichûn órdeno. âne dáz sîn énde gerértet ze sînero úrrúnste. únde síh in ringes uuís ketûot stâta háben. [Fóne díu háltet táz ménnisken an sînero natura. úbe er ze góte fône démo er chám. uuídere fúnden chán.]

QUOD ERROR INDE RETRAHIT. | QUO NATURA TENDIT. 117.

Sô tûont óuh ír ménnisken. an so uuío écherôdemo bílde iz sî. dóh keséhent ir ío. sámo so dúrh tróum. iuuêr ánagénne. [Prima preuaricatio hábet ménniskôn dáz penómen. tóh sie sûochên íro principium. dáz sie iz uuóla bechénnen ne múgen.] Únde uuártênt ír ála rehto fúre ze

---

Siluas tantum mesta requirit,
Siluas dulci uoce susurrat.
Ualidis quondam uiribus acta
Pronum flectit uirga cacumen:
Hanc si curuans dextra remisit,
Recto spectat uertice celum.
Cadit hesperias phebus in undas:
Sed secreto tramite rursus
Currum solitos uertit ad ortus.
Repetunt proprios quaeque recursus
Redituque suo singula gaudent.
Nec manet ulli traditus ordo,
Nisi quod fini iunxerit ortum,
Stabilemque sui fecerit orbem.

Uos quoque terrena animalia, tenui licet imagine, uestrum tamen principium somniatis, uetumque illum beatitudinis finem, licet minime perspicaci, qualicumque tamen

demo sâligen ûzlâze. so uuîo ír iz mít. úndúrhsihtîgemo mûote tûênt. Fóne díu [s. uuánda diu natura stárh íst. sô] léitet si íuuih ála rêhto râmendo ad summum bonum. únde [uuánda sî geâuuártôt íst pedíu] mísseléitet íuuih áber der írredo.

PROBANDUM DICIT ARGUMENTIS. AN PER HAEC QUINQUE, QUOD DESIDERATUR, UALEAT ADIPISCI.

Nŷ chíus tir. úbe sie mít tîen [fínuen]. mít tîen sie trûuuênt sâldâ guuínnen. dára chómen múgîn. dára sie râmênt. Múgen díu sô getânen. sô ſcáz íst. únde êra. íomanne dés kehélfen. dáz ímo nehéines kûotes ne bréste. sô íehên dîen dero sâligheite. díe déro dehéin guuínnên. Ne múgen siu áber geléisten. dáz siu gehéizent. únde brístet ín mániges kûotes. sô sínt siu óffeno lúkkez pílde dero sâligheite.

118. PRIMA PROBATIO IN DIUITIIS.

Nû ze êrest ságe dû mír. dû míttúndes rîche uuâre. Tô dû rîchesto uuâre. geskáh tír íeht ángestlîches. fóne íomannes scúlden. dáz tîn mûot írti? Ze uuâre chád ih. íh ne uuárt nîo dés íh kehúge. sô inbúnden mînes mûotes. ih ne ángesti úmbe éteuuáz. Ne uuás táz pedíu chád si. dáz tír éte-

---

cogitatione perspicitis, eoque uos et ad uerum bonum naturalis ducit intentio et ab eodem multiplex error abducit. Considera namque, an per ea, quibus se homines adepturos beatitudinem putant, ad destinatum finem ualeant peruenire. Si enim uel pecunia, uel honores, ceteraque tale quid afferunt, cui nihil bonorum abesse uideatur, nos quoque fateamur fieri aliquos horum adeptione felices. Quod si neque id ualent efficere, quod promittunt, bonisque pluribus carent, nonne liquido falsa in eis beatudinis species deprehenditur? Primum igitur te ipsum, qui paullo ante diuitiis affluebas, interrogo. Inter illas abundantissimas opes numquamne animum tuum concepta ex qualibet iniuria confudit anxietas? Atqui, inquam, tam libero me fuisse animo, quin aliquid semper angeret, reminisci nequeo. Nonne quia uel aberat, quod abesse non uelles,

liches lîebes mángta. tés du dír ne uuóltîst méngen. âlde dír léid hábetôst. táz tu háben ne uuóltîst? Táz íst álso chád ih. Tô géretôst tû chád si. énes kágenuuérti. dísses ábuuérti. Tés iího íh chád íh. Sô íst mán áber dúrftîg chád si. dés er gérôt. Túrftîg chád ih. Tér îehtes túrftîg íst chád si. tér ne íst álles tínges nîeht cnúhtîg. Sô ne íst chád ih. [Táz íst argumentum a parte. Quasi diceret. Non habet totum. cui partes desunt.] Líte dû chád si. díse dúrfte. tô du hárto rîche uuâre? Uuîo ánderes chád ih. Úbe díz sús íst chád si. sô ne múgen ôtuuálâ nîomêr úndúrftîgen ge-tûon. nóh cnúhtîgen. Únde dés kelîh táten sie dóh. *Item.* Táz íst óuh cnôto ze bedénchenne. táz ter scáz téro tú-|
gede án ímo sélbemo nîeht ne hábet. ín ne múge man 119.
úndánches némen dîen. déro er íst. Tés iího ih chád ih. Zíu ne sólti, tû is íehen chád si? Tánne ín tágolî-ches. îo dér báz mág. ándermo úndanches néme? Uuánnân chóment ánderes. díe dínglichen chlágâ. únde díe dínglichen rûoftâ? Áne dáz tîe mít nôte. álde mít úndrîuuôn genómenen scázzâ ne uuéllentên. uuídere geéiscôt uuérdent? Táz íst sô chád ih. Fóne díu íst chád si. mánnolîh túrftîg ánderes mánnes hélfo. sînen scáz ze gehéienne. únde ze iruuérenne.

---

uel aderat, quod adesse noluisses? Ita est, inquam. Illius igitur praesentiam, huius absentiam desiderabas. Confiteor, inquam. Eget uero, inquit, eo, quod quisque desiderat? Eget, inquam. Qui uero eget aliquo, num est usque quaque sibi ipse sufficiens? Minime, inquam. Tu itaque hanc insufficientiam plenus, inquit, opibus sustinebas? Quid ni? inquam. Opes igitur nihilo indigentem sufficientemque sibi facere nequeunt, et hoc erat, quod promittere uidebantur. Atqui hoc quoque maxime considerandum puto, quod nihil habeat suapte natura pecunia, ut his, a quibus possidetur, inuitis nequeat auferri. Fateor, inquam. Quidni fateare, cum eam quotidie ualentior aliquis eripiat inuito? Unde enim forenses querimoniae, nisi quod uel ui uel fraude a nolentibus pecuniae repetuntur ereptae? Ita est, inquam. Egebit igitur, inquit, extrinsecus petito praesidio, quo suam pecuniam quisque tueatur.

Uuér chád íh mág tés kelóugenen? Nû ne uuâre ímo déro hélfo nehéin dúrft chád si. úbe er dén scáz ne hábeti. dén er fúrhtet ferlîesen. Nehéin zuîuel ne íst tés chád íh. Úbe díz sús íst chád si. sô íst taz tinn uuíderuuártîgo bechêret. Íh méino dâr ána. uuánda der rîhtûom dér sie gnúhtîge tûon sólta. íro sélbero hálb. tér tûot sie dúrftîge ánderro hélfo. [Táz íst argumentum ab euentu. Sámo so sî châde. Quia diuites euenit egere. ideo diuitię sunt causa egestatis.] *Item.* Ze uuélero uuîs mûgen dánne dúrfte úberuuúnden uuérden mít rîhtûome. Ne mág tie rîchen nîeht húngerên | nóh túrsten na? Ne infíndent tero rîchôn lídę des fróstes nîeht na? Sô hábent sîe genúg chîst tu. mít tíu sie gebûozên den húnger. únde den dúrst. ióh ten fróst. Ze déro uuîs chído áber íh. mág téro dúrfto ételîh trôst uuérden. mít rîhtûome. nâh fúrenomes lába uuérden. Úbe indigentia îo gîêt. únde îo gérôt. únde mit sáchôn erscóben uuírt. sô uuérêt sî nôte îo ze déro fúlli. [Sîd tiu fúlli sîa ne tîligôt. sô uuâzer fîur tûot. únde sî échert stíllêt. sô íst si îo. sô ne zegât si. Uuúrte si mít opibus fertîligôt. sô ne uuâre si. Argumentum a minore ad maius. Minus est enim reprimere. quam extinguere.] *Item.* Íh uuíle dés fersuîgên. dáz tero naturę lúzzel gnûoget. únde dero fréchi nîonêr ána gnûoge neíst. [Fames únde sitis. únde nuditas. máchônt mánnolichen egenum.

Quis id, inquam, neget? Atqui non egeret eo, nisi possideret pecuniam, quam possit amittere. Dubitari, inquam, nequit. In contrarium igitur relapsa res est: nam quae sufficientes sibi facere putabantur opes, alieno potius praesidio faciunt indigentes. Quis autem modus est, quo pellatur diuitiis indigentia? Num enim diuites esurire nequeunt? num sitire non possunt? num frigus hibernum pecuniorum membra non sentiunt? Sed adest, inquies, opulentis, quo famem satient; quo sitim frigusque depellant. Sed hoc modo consolari quidem diuitiis indigentia potest, auferri penitus non potest. Nam si haec hians semper atque aliquid poscens opibus expletur, maneat necesse est, quae possit expleri. Taceo, quod naturae minimum, quod auaritiae nihil satis est.

Tia indigentiam múgen opes kebûozen. án dien únfréchen. Tie áber fréh sínt uuánda ín níehtes fóllûn ne dúnchet. pedíu sínt sie îo árm. únde îo dúrftig.] Fóne díu ságe dû mír chád si. úbe rîhtûom dúrfte fertîligôn ne mág. únde er íóh túrfte máchôt. uuélicha gnúht mág er dánne gében. uuânent ír? [Argumentum a contrariis. Quasi diceret. Opes quę indigentiam gignunt. quomodo sufficientiam quę eis contraria est | gignant?] 121.

AUARO INUTILES ESSE DIUITIAS.

Tóh ter frécho mán. sámo rîche uuórtenêr. sámo so ímo zúo rínne daz cóld. sînen scáz tés ímo nîomêr fóllûn ne dúnchet kehûfoe. Vnde er geláde sînen háls mít tien gimmôn des rôten méres. Únde er mít cênzeg flûogen ze áchere gánge. in bírîgemo lande. Úmbe dáz ne gebrístet ímo nîo sórgûn lébendemo. Nóh úmbe dáz ne fólgênt ímo nieht tôtemô. âne lîehtlichen *(sic)* sáchâ.

SECUNDA IN DIGNITATIBUS.

Témo áber die hêrskéfte zûo geslíngent. máchônt tíe dén êrháften. únde ántsazîgen? Íst tánne díu chráft án dien ámbáhten. dáz sie dien ámbahtmánnen túgede gébên. áchúste némên? Tríuuo. síu ne sínt nîeht sítig tes mánnes

---

Quare si opes nec summouere indigentiam possunt et ipsae suam faciunt, quid est quod eas sufficientiam praestare credatis?

Quamuis fluente diues auri gurgite
Non expleturas cogat auarus opes,
Ornetque baccis colla rubri litoris,
Ruraque centeno scindat opima boue:
Nec cura mordax deserit superstitem,
Defunctumque leues non comitantur opes.

Sed dignitatis honorabilem reuerendumque, cui prouenerint, reddunt. Num uis ea est magistratibus, ut utentium mentibus uirtutes inserant, uitia depellant? Atqui non fugare, sed illustrare potius nequitiam solent, quo fit,

úbeli ze tíligônne. núbe zè óffenônne. Tánnân geskíhet tíocho. dáz uuír siu zúrnên. ze hánden chómen uuésen dien zágostên. Fóne díu uuárd táz catullus nonium gútter hîez. dóh er án demo hêrstûole sâze. [Catullus uuás ueronensis poeta nobilis. pedíu uuás ímo nonius únuuérd. tér
122. fóne gallia ze roma chómenêr. mít gothorum suffragio | ze consulatu gestéig.] Ne síhest tu dâr ána na. uuáz únerôn ámbaht únde uuírde gébên dien úbelên. Ze tríuuôn íro únuuírde skînent tés tóh mínnera. úbe sie nehéin ámbaht êra ne mâret. *Item.* Máhtôn sâr díh ánabríngen dehéine fréisâ. dáz tû consulatum mít decorato hínderstân uuóltîst. tén du uuíssôst skírnen. únde méldare? [Tísêr decoratus uuas fautor gothorum. pedíu uuás er méldâre dero ciuium. Uuánda er óuh tár míte spílománnes kebârda hábeta. fóne díu ne uuólta er sîn collega nieht uuérden in consulatu. tóh iz ter chúning uuólti. Táz uuás ímo fréisa uuíder den chúning.] Uuír ne múgen dîe nîeht áhtôn êrhâfti uuírdîge. úmbe íro ámbaht. dîe uuír sélbes tes ámbahtes áhtoên únuuírdige. Tén du áber sáhîst uuîsen. máhtîst tû dén áhtôn únuuírdîgen êrhâfti. únde sélbes sînes uuîstûomes? Néin du. Túged hábet an íro sélbûn éigene uuírde. Tíe si sâr dîen gíbet. tîen si gelâzen íst. Uuánda dáz tíu uuérlt-
123. êrâ nîeht ketûen ne múgen. pedíu skînet táz | sie nehéina scôni

---

ut indignemur eas saepe nequissimis hominibus contigisse, unde catullus licet in curuli nonium sedentem strumam appellat. Uidesne quantum dedecus malis adiiciant dignitates? Atqui minus eorum patebit indignitas, si nullis honoribus inclarescant. Tu quoque num tandem tot periculis adduci potuisti, ut cum decorato gerere magistratum putares, cum in eo mentem nequissimi scurrae delatorisque respiceres? Non enim possumus ob honores reuerentia dignos iudicare, quos ipsis honoribus iudicamus indignos. At si quem sapientia praeditum uideres, num posses eum uel reuerentia, uel ea, qua praeditus est, sapientia non dignum putare? Minime. Inest enim dignitas propria uirtuti, quam protinus in eos, quibus fuerit adiuncta, transfundit. Quod quia populares nequeunt facere honores, liquet eos pro-

scôni ne hábent. éigenero uuirde. [Án demo fine skînet tiu causa. Úbe popularis dignitas uuâre causa reuerentię: so uuér dánne dignitatem hábetî. démo ne brâste nieht reuerentię. Pedíu héizet táz argumentum a fine.] Târ án dero stéte uuírt tés cnôto uuára ze tûonne. [s. uués causa dero úbelôn dignitas sî. sîd si reuerentię causa nę íst.] *Propositio.* Úbe mánnolih sô ueruuórfenero íst. sô er io fóne mánigorên ferchóren uuírt. *Assumptio.* Sô láng taz ámbáht êrháfte getûon ne mág. tie úbelen. tóh iz sie tûe chúnde. *Conclusio.* Táz iz sîe óuget. án díu tûot iz sie fúre êrháfte uersíhtige. [Târ skînet. táz tien úbelên íro dignitas íst causa despectionis.] Náls áber ingníuz. [Ís uuírt íro gedánchôt.] Uuánda sámolicha únêra tûont sie dára gágene dien ámbáhten. tíu sie besmîzent mít íro úbeli. *Item.* Unde lâ mih tír mêr ságen. dáz tu bechénnêst nehéina uuâra êrháftî chómen fóne dísên lúkkên hêrskeften. Tér ióh tíccho consul uuírdet. feruuállôt tér ódeuuano férro únder énderske liute. tûot ín dánne dâr êrháften sîn héimiska êra? Uuâre díu êrháfti ánabúrtîg tien ámbahten. sô ne gesuíche si ín | nîonêr. Álso daz fiur nîonêr âne sîna 124.
hízza ne íst. Uuánda áber ín dîa êra nîeht ne gíbet íro sélbero túged. núbe lúkkêr uuàn dero ménniskôn. dîe sie êrôn uuírdige áhtônt. fóne díu ingânt sie ín sâr. sô sie ze

---

propriam dignitatis pulcritudinem non habere. In quo illud est animaduertendum magis: nam si eo abiectior est, quo magis a pluribus quisque contemnitur, cum reuerendos facere nequeant, quos pluribus ostentat despectiores, potius dignitas improbos facit. Uerum non impune; reddunt namque improbi parem dignitatibus uicem, quas sua contagione commaculant. Atque ut agnoscas ueram illam reuerentiam per has umbratiles dignitates non posse contingere, sic collige. Si quis multiplici consulatu functus in barbaras nationes forte deuenerit, uenerandum ne barbaris honor faciet? Atqui si hoc naturale munus dignitatibus foret, ab officio suo quoque gentium nullo modo cessarent, sicut ignis ubique terrarum numquam tamen calere desistit. Sed quoniam id eis non propria uis sed hominum fallax annectit opinio, uanescunt illico, cum ad eos uene-

men chóment. tie die êra fúre nieht ne hábent. Nû geskíhet táz ander feremeden. *Item.* Únder dîen sie ióh fóne êrest uuúrten. sínt sie mít tien stâte? [Táz chúnne dár ána. dáz] prętura iu uuás éin míchel geuuált. únde iz nû ist échert úpig námo. Únde héuig árbéit. tero hêrrôn scázzes. [Sub augusto uuás tero senatorum numerus mille. únde íro census. tén sie iârlichen infáhen sóltôn. tér uuás sô suetonius ságet octingentorum milium summa. Vbe prętores ten scáz reechen sóltôn. dáz ne máhta âne árbéite nieht sín.] Tér óuh tes purgliutes frûondo fu flégen sólta. dér uuás máhtîg. uuélih ámbaht íst áber nû smáhera. [Únz án augustum sô gnûogta romanis tero frûondo ze dennô fare. díu áfter italia únde sicilia gesámenôt uuárd. sô fóne imo egyptus uuárd redacta in prouinciam. dáz chît in flihtlánt. dô gesázta er ín dánnân abundantiam. ad septem menses. Tér uuás nôte máhtîg. tér sô michèles tinges flág.

DE COMITIIS.

Fóne litio. únde fóne ánderên historicis uuízen uuír.
125. dáz tie ámbaht sézzedâ ze romo hiezen ze romo | comitia. a comendo. únde sélben díu ámbaht hiezen magistratus. únde dignitates. Téro ámbahto uuás nâh tien expulsis regibus consulatus taz hêrôsta. témo fólgeta legataria dignitas. uuánda dáz ten consulem ánagíeng ze tûonne. táz frúmeta sîn legatus. Álso reges trûogen in capite coronam. álde diadema. sô trûogen consules tár fúre fasces in capite. dáz uuâren insignia maiestatis. dáz chît. zierdâ. únde béchénnedâ dero mágenchréfte. Álso uuír ín demo hûs héizên mágensûl. dia méistûn

rint, qui dignitates eas esse non aestimant. Sed hoc apud exteras nationes. Inter eos uero, apud quos ortae sunt, num perpetuo perdurant? Atqui praefectura magna olim potestas nunc inane nomen est, et senatorii census grauis sarcina. Si quis quondam populi curasset annonam, magnus habebatur. Nunc ea praefectura quid abiectius?

sûl. íh méino. díu den fúrst tréget. sô hîez tíu chráft tero consulum. álde dero regum. álde dero dictatorum. mágenchráft. uuánda sî diu méista uuás. Tîe déro maiestati regum. álde consulum uuíderhôrig uuâren. únde sie dâr úmbe fóre ín úbertéilet uuúrten. dîe hábetôn flúht ze dien líuten áfter dero rûmiskûn êo. dáz sie ín dero fréisôn húlfîn. Díu flúht hîez prouocatio. Sô áber dánnân díccho eruuûohsen maxime dissensiones. dîe dissensiones ze uerzérenne. sáztôn sie dictatorem. tés maiestas sólih uuâre. dáz nîoman dés ne hábeti prouocationem ad populum. dáz ímo fóne démo ertéilet uuúrte. Témo fólgeta îo magister militum. únde dén uuéleta ér ímo sélbo. álso der consul téta sînen legatum. Náh ín uuâren tribnni plebis keuuáltigôsten. téro uuâren uuîlôn zuêne. uuîlôn ióh zêne. únde díccho uuúrten díe sô creati. dáz sie hábetîn consularem potestatem. dáz chît similem consulibus. Tîe hîezen fóne díu tribuni plebis. uuánda sie iudicia plebis úber síh nâmen. Tára nâh uuâren pretores. únde censores. únde questores. Pretores fúre fûoren den consulem. in exercitu. únde rihtôn ímo sîn pretorium. íh méino sîn tentorium. târ ér ínne sáz ad iudicandum et contionandum. táz chît ze rihtenne. únde ze sprâchônne. Tánnân hîez er pretor a preeundo. quasi preitor. Censores uuîelten frônoscázzes. ter ín erario gehálten uuás. fóne díu hîezen sie a censu censores. 126
Questores uuâren des scázzes fórderâra. dicti tamquam quesitores. Tára nâh uuâren prefecti. dáz chît flégara. díe úber mísselichíu negotia uuâren. Sô uuâren ediles. tîe dero edium hûtôn. únde dîe besáhen. Duumuiri únde triumuiri hîezen dîe úber fráuali díngotôn. Fóne díu zíhet suetonius augustum. dáz er acerrimus uuâre in suo triumuiratu. Fúre duumuiros únde triumuiros. uuúrten sîd presides. Decemuiratus uuárd échert éinêst kesézzet. tô romani fúre duos consules decemuiros chúren. dáz sie éinzên fasces trûogîn. únde éinzên áfter hérto dero reipublicę flâgîn. Proconsules uuâren in loco consulum. Pontifices flâgen dero religionis. Imperatores. duces. comites. sínt chúnt.

DE ORDINE CIUIUM ROMANORUM.

Târ mîte tóug ze bechénnenne. dáz romani ciues
keskéiden uuâren. in patres. únde in plebem. Tero pa-
trum uuâren tres ordines. Ter hêrôsto ordo uuás claris-
simorum. Fone diu lésen uuír in passione Sebastiani scī.
Clarissimis cottidie uiris marcelliano et marco suadebat
seculi blandimenta respuere. Ánderiu uuás illustrium.
Án déro uuás boetius. Pediu chît tér titulus tisses púo-
ches. Anicii. manlii. seuerini illustris uiri. Tiu dritta
uuás exspectabilium. Also beata agatha fóne írô sélbûn
chád. Ingenua sum. et exspectabilis genere. *Plebis*
uuâren zuô ordines. equestris únde pedestris. Tér uuás
eques. tér decem milia máhta gezíugôn déro sûarôn fén-
dingo. die sestertia hiezên. Tíe mínnera hábetôn. die
múosôn gân. So zít uuás ámbaht ze sézzenne. sô sázlôn
siu die patres. per suffragia plebis. Íro gelúbeda. únde
íro bêta. dáz uuâren suffragia. Tie fóne ánderên búrgen
dára chómene uuâren. tíe hábetôn dîa sélbûn êa. âne
dáz sie nîeht ne máhtôn ferre suffragia. Tánnân skînet.
táz tîe dar hîezen patres. únde senatores. ióh âne ám-
127. baht míchela dignitatem | hábetôn.] *Item.* Álso ih
târ fóre gréhto chád. dignitas tíu nîeht éigenero zîerden
ne hábet. tíu guuínnet sia. únde ferlíuset sia. sô die
uuânent. téro si íst. *Conclusio.* Úbe hérskéfte êr-
háfte getûon ne múgen. úbe sîe ióh hônet téro gûote-
lôsôn úbeli. únde úbe sie fóre álti ferblichent. [táz chít
slíngen gestânt] únde úbe sie fóne férrên líuten fer-
smáhet uuérdent. uuáz hábent sie dánne án ín lústsámero
scôni? ih ne dárf chéden. uuáz sie íro ánderên gébên.

Ut enim paullo ante diximus, quod nihil habet proprii de-
coris, opinione utentium nunc splendorem accipit, nunc
amittit. Si igitur reuerendos facere nequeunt dignitates,
si ultro improborum contagione sordescunt, si mutatione
temporum splendere desinunt, si gentium aestimatione
uilescunt, quid est, quod in se expetendae pulcritudinis
habeant, ne dum aliis praestent?

Item. Tóh ter grímmio áodé der zúrlústigo nero síh úbermûotlicho gáretî. mít tero tíurestûn purpurûn. únde mít scônên gímmôn. Ér uuás io dóh tien sînên állên léidsámo. náls êruuírdig. Ér spéndôta io dóh álso úbelêr dien êruuírdigên hêrrôn únzimige hêrskéfte. [Unzimige. uuánda sie fóne úbelero hénde châmen.] Uuér sól dánne uuânen. dîe érá uuésen sálige. tie die uuênegen gébent? [Argumentum a contrariis. ut sunt beatitudo et miserie.]

TERTIA IN POTESTATIBUS.

Mág chúningo geuuált. únde dáz man ze ín hábet kesuâsheit máhlîge getûon? Zíu ne. mág chîst | tu? Sîd 128.
tie chúninga nîoman ába ne stôzet. únde ín íro sâlighéit fólle gât? Unír éigen dés mánigiu bílde. fóne áltên. ióh fóne níuuên zîtén (*sic*). uuío mánige chúninga nâh sâldôn ze hárme chámen. Éin mâre geuuált íst réhto dér nû. dér nóh síh sélben hálten ne mág. Úbe chúninges keuuált. sâlighéit máchôt. uuâr ist si dánne nû. sîd tés nôt íst. so uuár íro bréste. dáz tér brésto mínneroe día sâlighéit. únde ínfûore día uuênegheít. Préitên síh óuh férro diu írdisken rîche.

Quamuis se tyrio superbus ostro
Comeret et niueis lapillis,
Inuisus tamen omnibus uigebat
Luxuriae nero seuientis.
Sed quondam dabat improbus uerendis
Patribus indecores curules.
Quis illos igitur putat beatos,
Quos miseri tribuunt honores?

An uero regna regumque familiaritas efficere potentem ualent? Quid ni, quando eorum felicitas perpetuo perdurat? Atqui plena est exemplorum uetustas, plena etiam praesens aetas, qui reges felicitatem calamitate mutauerint. O praeclara potentia, quae nec ad conseruationem quidem sui satis efficax inuenitur! Quod si haec regnorum potestas beatitudinis auctor est, nonne, si qua parte defuerit, felicitatem minuat, miseriam inportet? Sed quamuis late humana tendantur imperia,

nóh tánne sínt so mánige díete. déro éin chúning so uuélêr geuuáltigôsto íst. nîeht ne uuáltet. Târ díu máht ába gât. tíu sâlige tûot. târ gât tíu únmáht zû. díu uuénege tûot. {Táz íst argumentum a contrariis.} In dísa uuîs íst nôt. [táz chît. hinnân íst nôt] tien chúningen mêr ánaligen uuênegheite. dánne sâligheite. [Dionisius. dér [pínummftlicho (sic) uuîelt sicilie. únde bedíu] sînes keuuáltes fréisâ bechánda. dér máz tia fórhtûn. díe ér úmbe sîn ríche dóleta. ze dîen fórhtôn. dés óbe hóubete hángênten suértes. [Ér
129. háncta iz | témo úber hóubet pe éinemo smálemo fádeme. tér ze ímo chád. táz er sâlig uuâre. únde frâgeta ín. uuío sâlig píst tu nû? Uuío sâlig mág íh sín chád ér. únz íh tíz suért fúrhto? Álso sâlig pín íh chád dionisius. tés sélben fúrhtendo.] Uuáz keuuálto mág táz sín. díu mánne nîeht penémen ne mág. ín ne bîzên sórgûn. únde ín ne gértên fórhtûn? Nû uuóltin sie dóh kérno lében síchuro. sie ne múgen áber. Únde rûoment sie síh tóh íro geuuáltes. Áhtôst tu dén geuuáltîgen. dér dáz ketûon ne mág. táz er uuíle? Áhtôst tu sâligen. dér so dia síttûr (sic) úmbestéllet mit tien chnéhten? Tér díe intsízzet. tîen er égôt? In dés mánno hánden dáz stât. táz er geuuáltîg sí? Uuáz tárf íh ságen fóne dîen gesuâsôn dero chúningo. uuío

---

plures necesse est gentes relinqui, quibus regum quisque non imperet. Qua uero parte beatos faciens desinit potestas, hac impotentia subintrat, quae miseros facit: hoc igitur modo maiorem regibus inesse necesse est miseriae portionem. Expertus sortis suae periculorum tyrannus regni metus pendentis supra uerticem gladii terrore simulauit. Quae est igitur haec potestas, quae sollicitudinum morsus expellere, quae formidinum aculeos uitare nequit? Atqui uellent ipsi uixisse securi, sed nequeunt; dehinc de potestate gloriantur. An tu potentem censes, quem uideas uelle, quod non possit efficere? potentem censes, qui satellite latus ambit, qui, quos terret, ipse plus metuit, qui, ut potens esse uideatur, in seruientium manu situm est? Nam quid ego de regum familiaribus disseram, cum

uuéih tîe sîn, sîd íh sélbem die chúninga geônget hábo sô
uuéiche? Tíe chúningo geuuált intsézzet. uuîlôn únz er
gréht íst. uuîlôn sô er beuállet. [Sô der chúning peuállet.
sô beuállent sîne gesuâsen. ófto beuéllet óuh ér sie pélbo.
Sô uílo sínt óuh sîe uuéicheren.] Álso dâr ána skînet. táz
nero sînen gesuâsen. únde sînen méister senecam. genôtta
ze déro uuéli des tôdes. [Tô ín sînes tôdes lústa. dô tétá
er ímo dáz. sámo so ze êrôn. dáz er ín lîez uuéllen den
tôd. Tára nâh kuán er dén medicum. dér ímo blûot lîez
in demo báde. únz ímo sô | únmáhta. dáz er dés kéndôta.] 130.
Álso gebôt antoninus. [cognomento pius duodecimus ab
augusto.] daz papiniapum dâr in hóue lángo geuuáltîgen.
sîne hérechnéhta slûogen. Tîe béide uuóltôn síh kérno
ûzôn íro geuuáltes. únz sie gesúnde uuâren. Seneca uuólta
ióh sîn gûot ál gében neroni. únde héime sízzen mûozîg.
Áber sô iz îo féret. táz tie sîgenten íro suári níderzíhet.
pedíu ne iruuánt íro neuuéderêr. nóh ín ne spûota. dés
sie uuóltôn. [Sîe uuâren úberláden. dáz erfálta sie.] Uuîo-
lîh íst tánne dér geuuált. dén die fúrhtent téro ér íst? Tén
dû hábendo únsíchure bíst. úbe dû ín háben uuíle. únde
úbe dû ne uuíle. fóne ímo ne máht? Uuérdent tír is tie
fríunt ze gûote. dû ne sîst únsíchure. díe állero díccôst
fóne túgede ne chóment. núbe fóne sâldôn? Súnder [dés
ne trûe dû. uuánda] den diu sâlda máchôta fríunt. tén

---

regna ipsa tantae imbecillitatis plena demonstrem? quos quidem regia potestas saepe incolumis saepe autem lapsa prosternit? Nero senecam familiarem praeceptoremque suum ad eligendae mortis coegit arbitrium. Papinianum diu inter aulicos potentem militum gladiis antoninus obiecit. Atqui uterque potentiae suae renuntiare uoluerunt, quorum seneca opes etiam suas tradere neroni, seque in otium conferre conatus est, sed dum ruituros moles ipsa trahit, neuter, quod uoluit, effecit. Quae est igitur ista potentia, quam pertimescunt habentes, quam, nec, cum habere uelis, tutus sis, et, cum deponere cupias, uitare non possis? An praesidio sunt amici, quos non uirtus sed fortuna conciliat? Sed quem felicitas amicum fecit, infor-

machôt sâr únsâlda fient. Uuélih sûht ist tánne scádohaftera. dánne der gesuâso fient?

QUAE SIT UERA POTENTIA.

Tér geuuáltig uuélle sîn. dêr duuínge sîn géilla mûot. nóh ne lâze nieht sînen háls úberuuúnden uuérden fóne gelúste. úndertânen sînemo scámelichemo brîdele. [Táz
131. chît. ér ne hénge sînên gelústen.] | Uuánda dóh tînen geuuáltiu úzerôsten lánt fúrhtên. sô india ist [ôstert]. únde tile [nórdert]. Táz tû io nieht úberuuínden ne máht scádoháfte girédâ. únde uuênegliche chlágá. [táz chît tîe súndâ díe ze chlágônne sint.] táz sínt únmáhte. dáz tûot tih úngeuuáltîgen.

QUARTA IN GLORIA.

Áber díu gûollichi. uuío lúkke díu ófto íst. únde uuío scántlih. [Scántlih pedíu. uuánda si lúkke íst.] Fóne díu mág páldo rûofen der tragicus poeta apud grecos.

gloria gloria milibus mortalium nihil aliud facta nisi aurium
o doxa doxa miriis idebroton u den gagosen ei oton
inflatio magna
oggosas megan *)

Jâ gûollichi gûollichi dûsent ménniskôn nieht ánderes uuórteniu. âne míchel héui dero ôrôn. [Taz lób kehôrent tiu

*) Cf. ὦ δόξα δόξα μυρίοισι δὴ βροτῶν οὐδὲν γεγῶσι βίοτον ὤγκωσας μέγαν. Eurip. Androm.

---

tunium faciet inimicum. Quae uero pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus?

Qui se uolet esse potentem,
Animos domet ille feroces,
Nec uicta libidine colla
Foedis submittat habenis.
Etenim licet indica longe
Tellus tua iura tremiscat,
Et seruiat ultima tule;
Tamen atras pellere curas
Miserasque fugare querelas
Non posse, potentia non est.

Gloria uero quam fallax saepe, quam turpis est! Unde non iniuria tragicus exclamat: o gloria, gloria, in millibus mortalium nihil aliud facta, nisi aurium inflatio magna.

ôren gérno. bedíu indhont siu síh tára gágene.] Mánige guúnnen ófto míchelen námen fóne lúkkemo líumende dés líutes. Uuáz mág tánne lôsera sín. álde erdénchet uuérden. Tíe man lóbot mít únrébte. tíe scáment síh nôte íro lóbes. Vbe óuh líumenda mit rehte guúnnen uuérdent. uuáz uuéiz tánne der uuíso mán. dés tóh mêr túgede hínder ímo? Ter síne frêhte nieht ne áhtôt áfter líumende. núbe áfter geuuízenero uuârhéite. Túnchet óuh mánne scône geuuít préitôn sînen námen. sô gezímet uuóla. dáz er ménniskôn ne dúnche hônen námen bréiten. núbe uuârháfto gûollîchen | Tánne áber nôt sî. sô íh fóre ságeta. mánige líute 132. uuésen. ze dîen éines mánnes líument fólle chómen ne mág tánnân geskíhet. ten dû áhtôst kûollichen. táz tér sî úmbehúget. in ánderino lánde. Târ míte ne áhtôn íh sâr nieht tero líuto lób tes uuérdez. táz íh is keuuâne. Táz fóne chîesemne sâr ne chúmet. nóh síh fásto ne fólle habet. *Item.* Áber dér námo des keédeles. tés síh cnûoge gûollichônt. uuío úppig únde uuío fersihtig ne íst tér? [Futile héizet táz úngehába fáz. táz ze léchen. álde eruuórten íst. *Témo* íst kelíh. tér ze ímo sélbemo lôs íst. únde dóh uuíle héizen édeling.] Tér námo dés hálb nieht keméinet ne

---

Plures enim magnum saepe nomen falsis uulgi opinionibus abstulerunt, quo quid turpius excogitari potest? Nam qui falso praedicantur, suis ipsi necesse est laudibus erubescant. Quae si etiam meritis conquisitae sint, quid tamen sapientis adiecerint conscientiae, qui bonum suum non populari rumore sed conscientiae ueritate metitur? Quod si hoc ipsum propagasse nomen pulcrum uidetur, consequens est, ut foedum non extendisse iudicetur. Sed cum, uti paullo ante disserui, plures gentes esse necesse sit, ad quas unius fama hominis nequeat peruenire, fit, ut quem tu aestimas gloriosum, proxima parte terrarum uideatur inglorius. Inter haec uero popularem gratiam ne commemoratione quidem dignam puto, quae nec iudicio prouenit, nec umquam firma perdurat. Iam uero quam sit inane, quam

dárf uuérflen ze mâri. uuánda er ze éinemo ánderemo tríffet. Also an dírro diffinitione skînet. táz nobilitas ist chómen lób. fóne dero fórderôn uuárden. Sîd taz lób mâri tûot. sô sint tie fórderen mâre. déro daz lób íst. Pedíu ne máchôt tíh skînbâren. ánderro mâri. úbe du dîna ne habest. Táz éina áhtôn íh échert kûot. uuésen án demo édele. úbe is îeht kûot íst. táz tien édelingen dés nôt túnche. nâh tien fórderôn ze sláhenne án íro túgede.

UNAM CUNCTIS ORIGINEM ESSE.

Fóne gelîchemo úrspringe. châmen álle ménnisken
133. in érdo. Állero creaturarum ist éin fáter. | éiner flíget íro állero. Ér têta skînen dia sunnûn. hórnên den mânen. Ér scûof tie ménnisken in érdo. stérnen in himele. Ér betéta dia sêla in dien lîden. fóne hímele hára níder gefrûmeta. Pedíu hábet álle ménnisken gerécchet édelêr chîmo.

---

futile nobilitatis nomen, quis non uideat? quae si ad claritudinem refertur, aliena est. Uidetur namque esse nobilitas, quaedam de meritis ueniens laus parentum. Quod si claritudinem praedicatio facit, illi sint clari necesse est, qui praedicantur. Quare splendidum te, si tuam non habes, aliena claritudo non efficit. Quod si quid est in nobilitare bonum, id esse arbitror solum, ut imposita nobilibus necessitudo uideatur, ne a maiorum uirtute degenerent.

Omne humanum genus in terris
Simili surgit ab ortu:
Unus enim rerum pater est,
Unus cuncta ministrat.
Ille dedit phoebo radios,
Dedit et cornua lunae.
Ille homines etiam terris
Dedit, et sidera caelo.
Hic clausit membris animos
Celsa sede petitos.
Mortales igitur cunctos
Edit, nobile germen.

[uuánda sie fóne himele búrtig sint.] Uuáz rhoment ír dánne iuuêr chúnne. únde iuuere ál fórderen. Úbe dû án daz ánagénne uuártêst. únde an gót órtfrúmen. sô ne íst nioman únédele. Ér ne uuélle sih súndôndo gelóuben sines úrspringes. [Ferlâzet er sînen sképfen. sô indédelet er.]

QUINTA IN UOLUPTATE.

Uuáz mág íh chôsôn fóne des lîchamen lústsami? Ter (sic) demo mán filo nôt íst. kérônda. únde déro er sîno léideg uuirdet fólletânero. Uuio mánige súhte. uuio chréftige suérden si gibet tien íro spúlgentên. sámo ze uuûcherе dero úbelt.[1] [Fóne dîu chád éin poeta. Uno namque modo uina uenusque nocent.] Uuáz an íro giredo uuúnnôn sî. dáz ne uuéiz ih. [Uuîo mág iz uuúnna sîn. sô iz anxietas íst?]. Áber uuîo léidsám der ûzlâz sî. dáz pechénnet tér. dér sih pehúgen uuíle sînero zuordôn. Múgen sie [menNisken sâlige tuon. sô ne menget óuh nieht 184 temo uéhe. núbe iz sálig sî. Tés sin állêr íst ten búllemíng ze érfúllenne. *Item.* Íh chúde chíuske uuúnna uuárin chéna. únde chínt. áne dáz mán saget. táz térro ûzer dero

---

Quid genus et proauos strepitis?
Si primordia uestra,
Auctoremque deum spectes,
Nullus degener exstat,
Ni uitiis peiora fouens
Proprium deserat ortum.

Quid autem de corporis uoluptatibus loquar, quarum appetentia quidem plena est anxietatis, satietas uero poenitentiae? Quantos illae morbos, quam intolerabiles dolores, quasi quendam fructum nequitiae fruentium solent referre corporibus! quarum motus, quid habeat iucunditatis, ignoro. Tristes uero esse uoluptatum exitus, quisquis reminisci libidinum suarum uolet, intelliget. Quae si beatos explicare possunt, nihil causae est, quin pecudes quoque beatae esse dicantur, quarum omnis ad explendam corporalem lacunam festinat intentio. Honestissima quidem coniugis foret liberorumque iucunditas, sed nimis e natura dictum

men chóment. tie die êra fúre nieht ne hábent. Nû geskíhet táz under frémeden. *Item*. Únder dîen sie ióh fóne êrest uuúrten. sínt sie mít tîen stâte? [Táz chúnne dâr ána. dáz] prętura íu uuás éin michel geuualt. únde iz nû íst échert úpîg námo. Únde héuig árbéit. tero hêrrôn scázzes. [Sub augusto uuás tero senatorum numerus mille. únde íro census. tén sie iârlíchen infâhen sóltôn. tér uuás sô suetonius ságet octingentorum milium summa. Vbe prętores ten scáz réechen sóltôn. dáz ne máhta âne árbéite nieht sîn.] Tér óuh tes purgliutes frûondo íu flêgen sólta. dér uuás máhtîg. uuélih ámbaht íst áber nû smáhera. [Únz ûf augustum sô gnûogta romanis tero frûondo ze demo iâre. díu áfter italia únde sicilia gesámenôt uuárd. sô fóne ímo egyptus uuárd redacta in prouinciam. dáz chît in flihtlánt. dô gesázta er ín dánnân abundantiam. ad septem menses. Tér uuás nôte máhtîg. tér sô micheles tinges flág.

DE COMITIIS.

Fóne liuio. únde fóne ánderên historicis uuízen uuír.
125. dáz tie ámbaht sézzedâ ze romo hîezen ze romo | comitia. a comendo. únde sélben díu ámbaht hîezen magistratus. únde dignitates. Téro ámbahto uuás nâh tîen expulsis regibus consulatus taz hêrôsta. témo fólgeta legataria dignitas. uuánda dáz ten consulem ánagîeng ze tûonne. táz frúmeta sîn legatus. Álso reges trûogen in capite coronam. álde diadema. sô trûogen consules târ fúre fasces in capite. dáz uuâren insignia maiestatis. dáz chît. zîerdâ. únde bechénnedâ dero mágenchréfte. Álso uuír ín demo hûs héizên mágensûl. dia méistûn

---

rint, qui dignitates eas esse non aestimant. Sed hoc apud exteras nationes. Inter eos uero, apud quos ortae sunt, num perpetuo perdurant? Atqui praefectura magna olim potestas nunc inane nomen est, et senatorii census grauis sarcina. Si quis quondam populi curasset annonam, magnus habebatur. Nunc ea praefectura quid abiectius?

sûl. íh méino. díu den fürst tréget. sô hîez tíu chráft tero
consulum. álde dero regum. álde dero dictatorum. má-
genchráft. uuánda sî diu méista uuás. Tîe déro maiestati
regum. álde consulum uuíderhôrig uuâren. únde sie dâr
úmbe fóre ín úbertéilet uuúrten. dîe hábetôn flúht ze
dien líuten áfter dero rûmiskûn êo. dáz sie ín dero fréi-
sên húlfîn. Díu flúht hîez prouocatio. Sô áber dánnân
díccho eruuûohsen maxime dissensiones. dîe dissensiones
ze uerzérenne. sáztôn sie dictatorem. tés maiestas sólih
uuâre. dáz nîoman dés ne hábeti prouocationem ad po-
pulum. dáz ímo fóne démo ertéilet uuúrte. Témo fólgeta
îo magister militum. únde dén uuéleta ér imo sélbo.
álso der consul téta sînen legatum. Nâh ín uuâren tri-
buni plebis keuuáltigôsten. téro uuâren uuîlôn zuêne.
uuîlôn ióh zêne. únde dícobo uuúrten dîe sô creati. dáz
sie hábetîn consularem potestatem. dáz chît similem
consulibus. Tîe hîezen fóne díu tribuni plebis. uuánda
sie iudicia plebis úber síh nâmen. Tára nâh uuâren
pretores. únde censores. únde questores. Pretores fúre
fûoren den consulem. in exercitu. únde rihtôn ímo sîn
pretorium. íh méino sîn tentorium. târ ér ínne sáz ad
iudicandum et contionandum. táz chît ze ríhtenne. únde
ze sprâchônne. Tánnân hîez er pretor a preeundo. quasi
preitor. Censores uuîelten frônoscázzes. ter in erario
gehálten uuás. fóne díu | hîezen sie a censu censores. 126
Questores uuâren des scázzes fórderâra. dicti tamquam
quesitores. Tára nâh uuâren prefecti. dáz chît flégara.
díe úber míssselichíu negotia uuâren. Sô uuâren ediles.
tîe dero edium hûtôn. únde dîe besáhen. Duumuiri únde
triumuiri hîezen dîe úber fráuali díngotôn. Fóne díu
zíhet suetonius augustum. dáz er acerrimus uuâre in suo tri-
umuiratu. Fúre duumuiros únde triumuiros. uuúrten sîd pre-
sides. Decemuiratus uuárd échert éinêst kesézzet. tô ro-
mani fúre duos consules decemuiros chúren. dáz sie éinzên
fasces trûogîn. únde éinzên áfter hérto dero reipúblice flágîn.
Proconsules uuâren in loco consulum. Pontifices flâgen
dero religionis. Imperatores. duces. comites. sint chúnt.

DE ORDINE CIUIUM ROMANORUM.

Târ mîte tóug ze bechénnenne. dáz romani ciues keskéiden uuâren. in patres. únde in plebem. Tero patrum uuâren tres ordines. Ter hêrôsto ordo uuás clarissimorum. Fóne díu lésen uuír in passione Sebastiani sci. Clarissimis cottidie uiris marcelliano et marco suadebat seculi blandimenta respuere. Ánderiu uuás illustrium. Án dero uuás boetius. Pediu chît tér titulus tísses púoches. Anicii. manlii. seuerini illustris uiri. Tiu drítta uuás exspectabilium. Also beata agatha fóne író sélbûn chád. Ingenua sum. et exspectabilis genere. Plebis uuâren zuô ordines. equestris únde pedestris. Tér uuás eques. tér decem milia máhta gezíugôn dero sûarôn fendingo. die sestertia hiezên. Tíe mínnera hábetôn. die múosôn gân. So zít uuás ámbaht ze sezzenne. sô sáztôn síu die patres. per suffragia plebis. író gelúbeda. únde íro béta. dáz uuâren suffragia. Tíe fóne ánderên búrgen dára chómene uuâren. tíe hábetôn dîa sélbûn êa. âne dáz sie nîeht ne máhtôn ferre suffragia. Tánnân skînet. táz tîe dar hîezen patres. únde senatores. íoh âne ám-
127. baht michela dignitatem | hábetôn.] *Item.* Álso ih târ fóre grébto chád. dignitas tíu nîeht éigenero zîerden ne hábet. tíu guuínnet sia. únde ferlîuset sia. sô die uuânent. téro si íst. *Conclusio.* Úbe hérskéfte êrháfte getûon ne múgen. úbe sîe íoh hônet téro gûotelôsôn ûbeli. únde úbe sie fóre álti ferblichent. [táz chît slíngen gestânt] únde úbe sie fóne férrên lîuten fersmáhet uuérdent. uuáz hábent sie dánne án ín lústsámero scôni? ih ne dárf chéden. uuáz sie íro ánderên gébên.

Ut enim paullo ante diximus, quod nihil habet proprii decoris, opinione utentium nunc splendorem accipit, nunc amittit. Si igitur reuerendos facere nequeunt dignitates, si ultro improborum contagione sordescunt, si mutatione temporum splendere desinunt, si gentium aestimatione uilescunt, quid est, quod in se expetendae pulcritudinis habeant, ne dum aliis praestent?

Item. Tóh ter grímmo únde der zúrlústigo nero síh úbermûotlicho gáretî. mít tero tíurestûn purpurûn. únde mít scônên gímmôn. Ér uuás io dóh tien sînên állên léidsám. náls êruuírdig. Ér spéndôta io dóh álso úbelêr dien êruuírdigên hêrrôn únzímige hêrskéfte. [Vnzímige. uuánda sie fóne úbelero hénde châmen.] Uuér sól dánne uuânen dîe érâ uuésen sâlige. tîe die uuênegen gébent? [Argumentum a contrariis. ut sunt beatitudo et miserię.]

TERTIA IN POTESTATIBUS.

Mâg chúningo geuuált. únde dáz man ze ín hábet kesuâsheit máhtîge getûon? Zíu ne mág chîst | tu? Sîd 128. tie chúninga nîoman ába ne stôzet. únde ín íro sâlighéit fólle gât? Uuír éigen dés mánigiu bílde. fóne áltên. ióh fóne níuuên zîtén *(sic)*. uuîo mánige chúninga nâh sâldôn ze hárme châmen. Éin mâre geuuált íst réhto dér nû. dér nóh síh sélben hálten ne mág. Úbe chúninges keuuált. sâlighéit máchôt. uuâr ist si dánne nû. sîd tés nôt íst. so uuár íro bréste. dáz tér brésto mínneroe dia sâlighéit. únde ínfûore dia uuênegheit. Préitên sih óuh férro diu írdisken rîche.

Quamuis se tyrio superbus ostro
Comeret et niueis lapillis,
Inuisus tamen omnibus uigebat
Luxuriae nero, seuientis.
Sed quondam dabat improbus uerendis
Patribus indecores curules.
Quis illos igitur putat beatos,
Quos miseri tribuunt honores?

An uero regna regumque familiaritas efficere potentem ualent? Quid ni, quando eorum felicitas perpetuo perdurat? Atqui plena est exemplorum uetustas, plena etiam praesens aetas, qui reges felicitatem calamitate mutauerint. O praeclara potentia, quae nec ad conseruationem quidem sui satis efficax inuenitur! Quod si haec regnorum potestas beatitudinis auctor est, nonne, si qua parte defuerit, felicitatem minuat, miseriam importet? Sed quamuis late humana tendantur imperia,

probabilia. dáz chít klóublichíu. díu múgen uuíllôn uuâríu sîn. uuílôn lúkkiu. ánderíu sint necessaria. táz chît penôtiz uuâríu. áber syllogismi. díe ne triegent nehéinêst. úbe sie legitime geuuórht sínt. pedíu hábet si dîe nóh nâh kespáret. ad ualidiorem disputationem.]

DEPLORATIO HUMANAE CAECITATIS.

Áh ze sêre. uuéliche úmuuízze míssesléitent íuuih
139. uuênegen. únde fûorent íuuih sô ába uuége? | Jâ ne gedénchent ír góld ûfen dien bóumen ze sûochenne. nóh kímamâ ába rébôn ze bréchenne. Jâ ne ríhtent ir nieht íuuerín nézze. ûfen dien bérgen ze fiscônne. Nóh tára gígene. úbe ir íagôn uuéllent. ne úmbesézzent ir nieht ten mére uuâg. Síe uuízen ióh uuóla díe gesuásen stéte des mérés. uuéle gibedîg sîn dero uuízôn unionum. [díe uuír héizên bérlâ.] uuéle dero purpurûn. [táz chít tero coclearum blûotes.] Únde uuéle stádâ gibedîg sîn múreuuero fisco. álde dero rúhôn echinorum. [Echinus íst éin sûoze fisg lázzelêr. sámo rûoch *(sic)* sô éin ígel. Tés natura íst sólih. úbe er chlében begínnet. án demo skéffe. dáz nehéin dúnst sô míchel ne chúmet. tíu ín eruuékken múge.]
Uuír

Eheu, quam miseros tramite deuio
Abducit ignorantia!
Non aurum in uiridi quaeritis arbore,
Nec uite gemmas carpitis,
Non altis laqueos montibus abditis,
Ut pisce ditetis dapes,
Nec uobis capreas, si libeat sequi,
Tirrena captatis uada.
Ipsos quin etiam fluctibus abditos
Norunt recessus aequoris,
Quae gemmis niueis unda feracior,
Uel quae rubentis purpurae,
Nec non quae tenero pisce, uel asperis
Praestent echinis litora.

Sed

Uuâr áber dáz kûot sî. dáz sie gânt sûochende. dáz ne
uuéllen sie uuízen. Únde dáz ten hímel úberfáren hábet.
táz uuéllen sie eruuûollen ûzer dero érdo. Uués mág íh
nû dígen mít réhte sô túmben mûoten? [Táz uuíle ih tés
tûon. Sîd sie íruuínden ne uuéllên. sô] gángên nâh êrôn.
únde nâh rîhtûome. | dáz lúkkíu gûot sínt. únde sô sie 140
síh téro búrdi geuuárnoên. sô gébe ín gót târ míte. táz sie
díu uuâren bechénnên. [Tés uuúnsco íh ín. tés bíto íh ín.]

QUID SEDUCAT FALSAE FELICITATIS SECTATORES.

Nû lâ dír gnûoge geóuget sîn lúkkero sâldôn bílde. Übe dû sia uuóla bechénnêst. sô hábo íh zît. tír dia uuârûn ze óugenne. Íh kesího uuóla chád ih. nóh mít rîhtûome mán guúnnen gnúht. nóh keuuált mít chúnerîche *(sic)*. nóh êrháfti mít ámbáhte. nóh mâri mít kûollichi. nóh fróuui mít uuúnnolúste. Máht tû uuízen chád si. uuáz táz méine? Mír dúnchet íh séhe chád ih. sámo dúrh éina *énga* nûot. Íh uuólti iz áber gérno fóne dír óffenôr be*chénnen*. Tríuuo chád si. ís íst óffen réda. [Hîer férním *sia.*] Dáz créhto éinfálte íst natûrlicho. únde úngeskéiden.

Sed quonam lateat, quod cupiunt bonum,
Nescire caeci sustinent,
Et quod stelliferum trans abiit polum,
Tellure demersi petunt.
Quid dignum stolidis mentibus imprecer?
Opes, honores ambiant,
Et cum falsa graui mole parauerint,
Tum uera cognoscant bona.

Hactenus mendacis formam felicitatis ostendisse suffecerit; quam si perspicaciter intueris, ordo est deinceps, quae sit uera, monstrare. Atqui uideo, inquam, nec opibus sufficientiam, nec regnis potentiam, nec reuerentiam dignitatibus, nec celebritatem gloria, nec laetitiam uoluptatibus posse contingere. An etiam causas, cur id ita sit, deprehendisti? Tenui quidem ueluti rimula mihi uideor intueri; sed ex te cognoscere apertius malim. Atqui promptissima ratio est. Quod enim simplex est indiuisumque natura,

dáz péitet sih tero líute írredo skéiden. únde ferfûoret iz ába demo uuâren. únde démo dúrhnóhten. ze demo lúkken. únde demo úndúrnohten.

UBI UNUM EST. NULLUM EX HIS QUINQUE DEESSE.

141. Uuânest tû dáz nîeh|tes túrftîg ne íst. máhte dúrftîg sî? Néin chád ih. [Ube iz nîehtes túrftîg ne íst. uuío mág iz tánne éines tínges túrftîg sîn? Táz íst in periermeniis keskríben. úbe uniuersalis abdicatiua uuâríu sî. dáz particularis dedicatiua lúkke sî.] Târ ána hábest tu réht chád si. So uuáz únmáhtîg íst îonêr ána. târ ána íst iz túrftîg ánderes hélfo. [Táz héizet argumentum ab adiunctis. Imbecillitas íst îo iuncta cum egestate presidii.] Táz íst sô chád íh. Sîd iz sús íst chád si. sô íst éin natura gnúhte. únde máhte. Sô íst nôt chád ih. [Táz íst óuh ab adiunctis.] *Item.* An démo gnúht únde máht sínt chád si. íst táz fersíhtîg. álde állero êrôn uuírdîg? Tés ne mág óuh zuîuel nehéin sîn chád ih. núbe énên zuéin daz trítta fólgee. Nû stôzên zesámine chád si. cnúht únde máht. únde êruuírdigî. táz uuír díu dríu éigîn fúre éin. Táz tûên chád ih. álso uuír tûon súlen. úbe uuír uuâres uuéllên iéhen. *Item.* An démo éníu dríu sínt chád si. uuânest tu dáz uuésen únmâre. únde únédele? álde geuuáhtlichôsta állero díngo. |

---

id error humanus separat, et a uero atque perfecto ad falsum imperfectumque traducit. An tu arbitraris, quod nihilo indigeat, egere potentia? Minime, inquam. Recte tu quidem: nam si quid est, quod in ulla re imbecillioris ualentiae sit, in hac presidio necesse est egeat alieno. Ita est, inquam. Igitur sufficientiae potentiaeque una est eademque natura. Sic uidetur. Quod uero huiusmodi sit, spernendum ne esse censes, an contra rerum omnium ueneratione dignissimum? At hoc, inquam, ne dubitari quidem potest. Addamus igitur sufficientiae potentiaeque reuerentiam, ut haec tria unum esse iudicemus. Addamus, siquidem uera uolumus confiteri. Quid uero, inquit, obscurum ne hoc atque ignobile censes esse, an omni celebritate clarissimum?

Târ chíus tír. dáz álles díngès úndurftîg íst. únde máhtîg. 142.
únde êrhafte íst. álso dû geségen hábest. táz témo úndúrft
íst. táz iz mâre ne sî? Únde iz târ úmbe íeht feruuórfe-
nôra sî. dánne diu ánderíu. Íh ne mág is ánderes keiéhen
nîeht chád íh. âne sô iz íst. táz iz nôte geuuáhtlîh íst.
Übe dáz sús íst chád si. sô íst târ míte ze iéhenne. mâri
úngeskéidena sîn. fóne dien óberên drín. Úngeskéiden chád
íh. *Item*. Táz úndúrftîg íst ánderes chád si. táz síh fermág
sînero chréfte. táz mâre. únde êrúuírdîg íst. neíst tóuh táz
állero díngo búgelîchôsta na? Íh ne máhti sâr nîo erdén-
chen chád ih. uuánnân démo sólichen trûregheit chómen
sólti. Fóne díu íst ze iéhenne. úbe diu êrera zála uuâr íst.
táz iz fróuui fól sî. Fóne díu íst nôt chád si. mísseliche
námen háben díu fínuíu. únde síu dóh éin uuésen. Tríuuo
nôt chád íh. [Mít témo éinen argumento. sô si begónda.
hábet sî ín állên fímuen fólle gángen. Táz íst ab ad|iunctis. 143.
Uuánda íro îo gelîh temo ándermo íst adiunctum pedíu ne
mág siu nîoman geskéiden.]

DE UARIA ELECTIONE BONI.

Nû hábest tu fernómen. dáz ménniskôn únréht síh
táz péilet spálten. dáz natûrlicho éin íst. únde éinualte íst.

Considera uero, ne, quod nihilo indigere, quod potentissimum, quod honore dignissimum esse concessum est, egere claritudine, quam sibi praestare non possit, atque ob id aliqua ex parte uideatur abiectius. Non possumus, inquam, quin hoc, uti est, ita etiam celeberrimum esse confitear. Consequens igitur est, ut claritudinem superioribus tribus nihil differre fateamur. Consequitur, inquam. Quod igitur nullius egeat alieni, quod suis cuncta uiribus possit, quod sit clarum atque reuerendum, nonne hoc etiam constat esse laetissimum? Sed unde huic, inquam, tali maeror ullus obrepat, ne cogitare quidem possum, quare plenum esse laetitiae, siquidem superiora manebunt, necesse est confiteri. Atqui illud quoque per eadem necessarium est, sufficientiae, potentiae, claritudinis, reuerentiae, iucunditatis, nomina quidem esse diuersa, nullo uero modo discrepare substantiam. Necesse est, inquam. Hoc igitur, quod est unum simplexque natura, prauitas humana dispertit, et, dum rei, quae partibus

Únde dés téil sûochendo. dáz úngetéilet íst. ingât ín sélbez táz tíng. táz sie sóltôn sûochen. únde áber ne sûochent. Ze uuélero uuîs chád íh. Tér rihtûomes kérôt. zâdel flíhendo (sic). dér ne fórderôt keuuáltes nieht. ímo íst líebera smáhe únde únmâre ze sînne. Únde nímet ímo sélbemo mánigíu sîníu gemáh. íóh natûrlichíu. sô der sláf íst. táz er sînen guúnnenen scáz pehábe. Áber sô tûontemo. ingât imo. íóh tiu gnúht. sîd ímo ingât íóh tiu máht. únde in stúnget úngemáh. únde ín smáh feruuórfenen tûot. únde únmâri fertóchenen dûot. [Uuánda éin uuíle háben. âne diu ánderíu. díu ímo sínt adiuncta. pedíu ingát ímo íóh táz.] *Item.* Tér den geuuált éinen mínnôt. tér fertrîbet sîn gûot. nóh ne rûochet uuúnnôn. nóh êrôn âne geuuált. nóh tero
144. gûollichi. | Târ síhest tu óuh. uués témo brístet. Ímo geskíhet tíccho. dáz er sînero nôttúrfto írroe. únde ín ángeste gértên. Únde geskíhet ímo sô er síh tés feruuéren ne mág. táz ímo óuh tér geuuált tés er éines kérota. dâr míte ingât. *Item.* Sámolîh mág ih ságen. fône êron. gûollichi. uuúnnôn. Sîd siu éin sínt. tér íro éines âne diu ánderíu gérôt. témo ne uuírt nóh táz. *Item.* Uuîo áber chád ih.

---

caret, partem conatur adipisci, nec portionem, quae nulla est, nec ipsam, quam minime affectat, assequitur. Quonam, inquam, modo? Qui diuitias, inquit, petit penuriae fuga, de potentia nihil laborat; uilis obscurusque esse mauult, multas etiam sibi naturales quoque subtrahit uoluptates, ne pecuniam, quam parauit, amittat. Sed hoc modo ne sufficientia quidem contingit ei, quem ualentia deserit, quem molestia pungit, quem uilitas abiicit, quem recondit obscuritas. Qui uero solum posse desiderat, profligat opes, despicit uoluptates, honoremque potentia carentem, gloriam quoque nihili pendit. Sed huic quoque quam multa deficiant uides. Fit enim ut aliquando necessariis egeat, ut anxietatibus mordeatur, cumque haec depellere nequeat, etiam id quod maxime petebat, potens esse desistat. Similiter ratiocinari de honoribus, gloria, uoluptatibus licet. Nam cum unumquodque horum idem quod cetera sit, quisquis horum aliquid sine ceteris petit, ne illud quidem, quod desiderat, apprehendit. Quid igitur? inquam.

tér siu álliu finuiu sâment kuúnnen uuíle? Táz íst tér chád sî. der día ánauuálgi. dero sâlighéite guúnnen uuíle. Uuânest tu áber dáz ér sie fínde an dîen. díu íh tir geóuget hábo dáz ne gemûgen. dáz siu gehéizent? Néin chád ih. Fóne díu chád si neíst tiu sâlighéit án dîen fínuen nîeht ze sûochenne. déro íogelîh éteuuáz kében mág. tés man gérôt. náls ál. Táz íst sô chád ih. Únde nîeht ne íst uuârera. álles tés man chéden mág. Nû chád si hábest | tu 145. lúkkero sâldôn bílde. únde dâr míte. zíu siu lúkke sîn. [Síu ne uuârîn lúkke. úbe man díu ne ílti skéiden. díu úngeskéiden sínt.]

FALSAM FELICITATEM IAM AUERSANTEM. AD UERAM INTENDERE MONET.

Nû síh táz tára gâgene déro uuíderuuártig sî. Târ sihest tu sâr día uuârun. día ih tír gehîez ze zéigónne. Tríuuo chád ih. ióh ter blíndo mág sia séhen. Únde dâr fóre hábest tû sia geóuget. târ du óugtôst. uuánnân díu lúkka irrínnet. Míh ne trîege der uuân. díu íst tiu uuâra sálda. díu den mán dûot rîchen. máhtîgen. êruuírdîgen. geuuáhtlichen. fróuuen. Únde dáz tu uuízîst. mih is ínnene uuésen. so uuáz táz íst. táz éin déro fínuo uuárháfto ge-

---

Si quis cuncta simul cupiat adipisci, summam quidem ille beatitudinis uelit: sed num in his eam reperiet, quae demonstrauimus, id, quod pollicentur, non posse conferre? Minime, inquam. In his igitur, quae singula quaeque expetendorum praestare creduntur, beatitudo nullo modo inuestiganda est. Fateor, inquam, et hoc nihil dici uerius potest. Habes igitur, inquit, et formam falsae felicitatis et causas: deflecte nunc in aduersum mentis intuitum; ibi enim ueram, quam promisimus, statim uidebis. Atqui haec, inquam, uel caeco perspicua est, eamque tu paullo ante monstrasti, dum falsas causas aperire conabaris. Nam, ni fallor, ea uera est et perfecta felicitas, quae sufficientem, potentem, reuerendum, celebrem, laetumque perficiat. Atque ut me interius animaduertisse cognoscas, quae unum horum, quoniam idem cuncta sunt, ueraciter

gében mág: síd siu ál éin sínt. táz pechénno íh uuésen fólla sâlighéit. Kesáh tíh kót trût mîn dísses uuânes. chád si. úbe dû dáz tára zûo fólle légest. Uuélez chád íh? [Íh príngo díh tára zûo chád si.] Uuânest tu in dísên múrgfârên uuérltsáchôn îeht uuésen. dáz mánne gében múge dísa státa? [Táz uuólta íh tû dar míte chádîst.] Néin ne uuâno chád íh. tû hábest míh tés érrihtet. sô is mêr dúrft
146. ne íst. | Síu múgen chád sí mánne gében. dáz kûote gelîh íst. álde dáz únfólleglîh kûot íst. Áber uuâre gûot únde fólleglîh ne múgen síu gében. Íh iího dés chád íh. Uuánda dû nû erchénnest chád si dia uuârûn sâlighéit únde díu síh sîa ánazócchônt. sô hábest tu nû ze bechénnenne. uuâr dû sîa hólôn súlîst. únde uuén du íro bíten súlîst. Tés chád ih lángêt míh íu fórn. Sîd áber platoni dúnchet in sînemo bûoche timeo. dáz man ióh in lúzzelên díngen súle gótes hélfo fléhôn. uuáz íst úns ze tûonne dánne. uuânest tu. dáz uuír erfáren mûozîn dîa hóuestát tes fórderôsten gûotes? Íh áhtôn dén chád íh ána ze hárenne. âna dén man nîehtes pedîen, (sic) ne mág uuóla. Réhto uuíle du chád si. únde dés mézes sáng si sús.

---

praestare potest, hanc esse plenam beatitudinem sine ambiguitate cognosco. O te alumne hac opinione felicem, siquidem hoc, inquit, adieceris. Quid nam? inquam. Essene aliquid in his mortalibus caducisque rebus putas, quod huiusmodi statum possit afferre? Minime, inquam, puto, idque a te, nihil ut amplius desideretur, ostensum est. Haec igitur uel imagines ueri boni, uel imperfecta quaedam dare bona mortalibus uidentur; uerum autem atque perfectum bonum conferre non possunt. Assentior, inquam. Quoniam igitur agnouisti, quae uera illa sit, quae autem beatitudinem mentiantur, nunc superest, ut, unde ueram hanc petere possis, agnoscas. Id quidem, inquam, iam dudum uehementer exspecto. Sed cum, uti in timaeo platoni, inquit, nostro placet, in minimis quoque rebus diuinum praesidium debeat implorari, quid nunc faciendum censes, ut illius summi boni sedem reperire mereamur? Inuocandum, inquam, rerum omnium patrem, quo praetermisso nullum rite fundatur exordium. Recte, inquit, ac simul ita modulata est.

ORATIO PHILOSOPHIAE AD DEUM. UT SUMMUM BONUM IPSE DEMONSTRET.

Tû sképfo hímeles únde érdo. Tû dísa uuérlt órdenôst.
únde scáffôst. únde ríhtest. mít tînemo êuuîgen uuístûome.
Tû die zîte hîeze íro férte be|gínnen. sáment tero uuérlte. 147.
[uuánda êr ne uuârén zîte. núbe êuuigheíte.] Únde sélbo
stâtêr. állíu díng uuérbest. únde uuébselôst. [Uuánda der
hímel uuárbelôt. únde álliu díng uuándônt.] Tíh nehéiniu
ánderíu díng ne scúntôn. daz scáffelôsa zímber ze máchônne.
[ûzer démo dísíu uuérlt uuárd. Sî méinet tîa sámenthásti-
gûn mássa. dîa er ze êrest téta an déro nîeht keskéidenes
ne uuás.] Âne dîn sélbes ínniglicha gûoti. nîeht nîdes há-
bentíu. Tû in dînemo mûote íu trágende dísa scônûn
uuérlt scônero sélbo. Scûofe dû iz ál nâh téro uuîsûn.
únde nâh témo êuuigen bílde dînes mûotes. Únde démo
gelîh tâte dû iz. sô dir in mûote uuás. [Tír ne bíldôta
nîoman fóre.] Vnde hîeze dû uuóla getâníu stúcche máchôn
uuóla getân uuérh. [Uuánda álso uuállîche líde máchônt
uuállichen mán. sô geskáh óuh táz. táz állero téilelîh tero
uuérlte dúrhscáffenêr. sîa máchôta dúrhskáffena. Prâste íro
téilen. sô brâste íro sélbûn.] Fîer elementa bíndest tu sô
zesámine. Táz héiz únde chált. [sô fíur únde uuázer íst.]
únde dúrre únde náz [sô érda únde lúft íst]. nîeht ne
strîtên. Sô fásto. dáz fóre lîehti hína ûf ne flîege daz lîeh-
tera fíur. [in démo ne|héin trûobi ne íst. uuánda iz ze 148.

O qui perpetua mundum ratione gubernas,
Terrarum caelique sator, qui tempus ab aeuo
Ire iubes stabilisque manens das cuncta moueri,
Quem non externae pepulerunt fingere causae
Materiae fluitantis opus; uerum insita summi
Forma boni, liuore carens, tu cuncta superno
Ducis ab exemplo; pulcrum pulcerrimus ipse
Mundum mente gerens, simili que imaginu formans,
Perfectasque iubens perfectum absoluere partes.
Tu numeris elementa ligas, ut frigora flammis,
Arida conueniant liquidis; ne purior ignis

óberôst ist.] Nóh tiu suâri tia érda nider ne sénche. Tû gehéftest tia sêla zu dien íro gemínnên lîden. únde zetéilest *) sia áfter dîen. [ih méino dia súnnûn gânda an míttemo hímele. únde in míttemen gânda dero septem planetarum, Tîa philosophi hîezen animam mundi. uuánda ál dáz tir grûet. únde uuáhset, táz túrhkât si. álso diu sêla die lîde tûot.] Tíu drískero naturę ist. [uuánda si skînet. prûotet, únde brénnet. Ánderíu fiur brénnent óuh. síu ne brûotent âber nîeht.] Álliu ding chîcchenta. [álso únseren lîchamen diu sêla chícchet.] Únde sô sî gechrúmbet íro fárt, ketéilta in zûene bógen. [éinen óbe érdo, ánderen únder **) érdo,] sô gât si uuídersínnentíu. ze íro ortu. Únde [náhtes] erstríchet si dîa tóugenûn fárt. [únder dero érdo,] únde ze sámelîchero uuîs. erstríchet si [táges] ten hímel [óbe dero érdo.]. Úmbe gelîchíu díng scûofe du angelos. únde die in hínderôren ménnisken. [Uuáz uuás tíu causa? Táz sie díh íro sképfen bechénnên. únde êreên,] *Uel sic.* Mít kelîchên díngen hábest tu angelos únde homines fûre gezúcchet fûre ánderíu tîer, [íh méino. ratione et intellectu.] Únde síe hóho erhéuende in spûotîgên sínnen. Sézzest tu
149 sie in hímele. únde in érdo. [Angelos | in hímelę. homines in érdo.] Tîe tûost tû uuídersínnen ze dír. án díh keuuánte. mít tînero uuólauuílligi. Tû dáz tûost, kíb si-

*) Es steht zetéilet.

**) Es steht obe.

Euolet, aut mersas deducant pondera terras.
Tu triplicis mediam naturae cuncta mouentem
Connectens animam per consona membra resoluis.
Quae cum secta duos motum glomerauit in orbes,
In semet reditura meat mentemque profundam
Circuit, et simili conuertit imagine caelum.
Tu causis animas paribus uitasque minores
Prouehis, et leuibus sublimes curribus aptans
In caelum terramque seris, quas lege benigna
Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.

nemo mûote. dáz iz bína ûf kestîgen múge. ze dînemo chéiserlichen stûole. [táz iz hímeliskíu díng fernémen múge.] Ketûo sínen sín finden gûotes úrspring. Únde sô er dáz lieht finde. Sô getûo ín fásto háben an dír. clátíu óugen sînes sinnes. Zeirfûore dîa blíndi. únde dîe súndâ des írdisken lichámen. Únde skín ín ána mít tînemo skîmen. Tû bíst tíu héiteri. Tû bíst ti *(sic)* kemáchiú râuua. dien gûotuuílligên. Sô man díh kesíhet. táz íst *) énde. Tû bíst taz ánagénne. tû bíst tér únsih fûoret. [s. ze demo énde.] tû bíst uuégo uuíso. únde sélbêr der uuég. únde daz énde. [ze démo uuír râmeên.]

UERENE SIT SUMMUM ALIQUOD BONUM.

Uuánda dû béidero bílde bescóuuôt hábest. tes únfólleglichen gûotes. íóh tes fólleglîchen. [álso dáz íst forma imperfecti. díu éin gíbet téro fiauo. únde áber díu perfecti. díu siu állíu sáment kíbet.] Pedíu íst nû ze ságenne. uuâr díu fólleglîcha sâlda gestátôt hábe. [uuâr íro stûol sî.] An déro ságo íh tés áhtôn ze êrest ze frágenne. | Vbe dehéin sô getân gûot múge sín ún- 150.
der állên díngen. sô dû dâr fóre geóugtôst. [tô dû châde. Nisi fallor. ea uera est et perfecta felicitas quę sufficientem potentem reuerendum celebrem lętumque perficiat.]

*) tás íst steht zweimal.

Da pater augustam menti conscendere sedem,
Da fontem lustrare boni, da luce reperta
In te conspicuos animi defigerè uisus.
Disiice terrenae nebulas et pondera molis,
Atque tuo splendore mica, tu namque serenum,
Tu requies tranquilla piis; te cernere finis,
Principium, uector, dux, semita, terminus idem.

Quoniam igitur quae sit imperfecti, quae etiam perfecti boni forma uidisti, nunc demonstrandum reor, quonam haec felicitatis perfectio constituta sit. In quo illud primum arbritror inquirendum, an aliquid huiusmodi bonum, quale paullo ante definisti, in rerum natura possit

Nîo ûnsih ne triege lúkkez pílde únseres kedánches. âne dîa uuârhéit tero substantię. [Álso die álten líute dáhtôn án die manes et semideos. únde sie dér gedáng tróug.] Tés ne mág áber nehéin lóugen uuésen. íz ne sî. únde íz ne sî úrspríng álles kûotes. Taz únfólla uuírt ío únfól geheizen. fóne déro uuáni dés föllen. Tánnân íst nôt. úbe uuánez sî. dáz téro sélbûn sláhto óuh fóllez sî. [Táz íst argumentum a parte ad totum.] Tára gágene. úbe daz fólla ne íst. sô ne dárf nîoman des uuánen gedénchen. [Argumentum a toto ad partem.] Uuánda állero díngo natura. ne fieng nîeht ána ze uuánên. únde únfólletânên. Núbe fóne gánzên únde fóllên begínnendíu. sléif si sîd. únz si chám ze dísên ásterostên. únde ze dísen âmáhtigên. [Á deliciis paradisi. íst ter mán chómen. ad erumnas huius seculi. Fóne immortalitate íst er chómen ad mortalitatem. Fóne similitudine dei. íst er
151. uuórten similis iumentis insipientibus.] Vbe | únfóllíu sâlda íst. sô ne íst zuîuel nehéin. núbe óuh fóllíu sî. únde gánzíu. Tû hábest iz chád íh. filo uásto. únde filo uuârháfto geféstenôt. [uuáz mág féstera sîn. álde uuârera. dánne úbe man totum mít parte. álde partem stérche mít toto?]

---

existere, ne nos praeter rei subiectae ueritatem cassa cogitationis imago decipiat. Sed quin existat sitque hoc ueluti quidam omnium fons bonorum, negari nequit. Omne enim quod imperfectum esse dicitur, id inminutione perfecti imperfectum esse perhibetur. Quo fit, ut, si in quolibet genere imperfectum quid esse uideatur, in eo perfectum quoque aliquid esse necesse sit. Et enim perfectione sublata, unde illud, quod imperfectum perhibetur, exstiterit, ne fingi quidem potest. Neque enim a deminutis inconsummatisque natura rerum cepit exordium, sed ab integris absolutisque procedens in haec extrema atque effeta dilabitur. Quod si, uti paullo ante monstrauimus, est quaedam boni fragilis imperfecta felicitas, esse aliquam solidam perfectamque non potest dubitari. Firmissime, inquam, uerissimeque conclusum est.

UBI SIT SUMMUM BONUM.

Uuâr íz sî chád si. dáz chíus tír sús. Táz kót állero díngo hêrro gûot sî. dés íhet mánnoliches sín. Sîd man nîeht pézeren erdénchen ne mág. tánne gót íst. sô íst táz nôte gûot. tés pézera nehéin ne íst. [Taz óberôsta íst nôte hôh. taz méista íst nôte míchel. taz pézesta íst nôte gûot. Táz íst argumentum a maiore ad minus.] Álso stérchet tísiu réda. gót uuésen gûot. táz an ímo sî fólleglîh kûot. [Sîd nehéin sîn bézero ne íst. sô íst er nîeht éin gûot. núbe ióh fólleglîh kûot.] Úbe ér fólleglih kûot neíst. sô neíst er díngo hêrosto nîeht. Uuánda sô íst éin ánderez hêrôra. fólleglîh kûot hábende. dáz gágen ímo daz fórderôra. únde daz uuírdigôra sî. Uuánda míttundes ságeta íh. állíu fólleglichíu. êreren nuésen dien uuánên. *Sumptum.* Fóne díu íst ze iéhenne. nîo díu réda ze láng ne uuérde. ten fúrsten gót. tes fúrsten gûotes. únde dúrnóhtes fól sîn. *Sumptum.* Nû íst táz kechôsôt. táz perfectum bonum uuâriu sâlighéit sî. | *Illatio.* Fóne díu íst nôte in góte 153.
uuâríu sâlighéit. [Ter syllogismus íst sús ketân. Ín góte íst summum bonum. Sô íst ál éin. summum bonum. únde beatitudo. Uuánda dáz sô íst. pedíu íst târ beatitudo. dâr summum bonum íst.] Uuóla fernímo íh iz chád ih. Nóh táz ne mág nîoman uuíderchôsôn.

Quo uero, inquit, habitet, ita considera. Deum rerum omnium principem bonum esse, communis humanorum conceptio probat animorum. Nam cum nihil deo melius excogitari queat, id, quo melius nihil est, bonum esse quis dubitet? ita uero bonum esse deum ratio demonstrat, ut perfectum quoque bonum in eo esse conuincat. Nam ni tale sit, rerum omnium princeps esse non poterit, erit enim eo praestantius aliquid, perfectum possidens bonum, quod hoc prius, atque antiquius esse uideatur, omnia namque perfecta minus integris priora esse claruerunt, quare, ne in infinitum ratio prodeat, confitendum esse summum deum summi perfectique boni esse plenissimum. Sed perfectum bonum ueram esse beatitudinem constituimus, ueram igitur beatitudinem in summo deo sitam esse necesse est. Accipio, inquam, nec est quod contradici ullo modo queat.

[DE PREDICATIUO ET CONDITIONALI SYLLOGISMO.

Duo sumpta máchônt éina illationem hîer. uuánda iz predicatiuus syllogismus íst. álso óuh in conditionali syllogismo propositio únde assumptio conclusionem máchônt. Uuáz sínt sumpta. âne concessa. dáz chît in únsera uuîs keiíhte. Sô man zuéio geiihet. dien benôte daz trítta fólgêt. iôh âne gegíht. táz héizet mit réhte illatio. uuánda iz duobus sumptis. álde übe iz sô geskíhet. tribus sumptis uuírt illatum. táz chît. úndánches míte geuuórfen. Uuáz íst áber propositio. âne prima et ultra tendens temptatio. mít tíu man ze êrest ten mán grûozet. únde sîna gegíht férrolicho besûochet. álso óuh assumptio íst. táz tara zûo uuírt assumptum. ánderêst sîna gegíht ze besûochenne. Uuánda díu zuéi daz trítta uuúrchent. mít tíu der mán sô gefángen uuírdet. táz er dána ne mág. pedíu héizet táz conclusio. dáz chît slôz. Conditionalis syllogismus íst tánnân genómen. uuánda er mít kedíngûn. únde mít íbo chît. íst tíz. únde díz. sô íst táz. Pedíu chît conditionalis. mít kedíngûn gespróchenêr. Aber predicatiuus chît sléhto gespróchenêr. uuánda er bárlîcho âne gedíngûn. únde âne íba chît. sûs íst tíz. únde díz. pedív íst táz sô. Íro béidero membra héizent communiter predicationes. álde proloquia. álde propositiones. álde enuntiationes. Tíu fîer uuórt. múgen uuír gelîcho. únde
153. geméinlî|cho díuten sága. Sîd enuntiatio íst. sô aristotiles chît in periermeniis. oratio uera uel falsa. únde predicatio dáz sélba íst. únde propositio. únde proloquium. uuáz sínt tánne lûgi. únde uuârhéite. âne sága? Áber der syllogismus sól îo háben zuô sága. sólche. dáz sie dia dríttûn stérchên. Táz ne mág ánderes sîn nîeht. die êreren zûo ne sîn éin ánderên sô geháft. táz tiu ánderiu hábe den hálben téil dero êrerûn. éin uuéder subiectiuam. álde declaratiuam. Únde uuánda diu ánderíu áberet. tén hálben téil dero êrerûn. dáz târ ze léibo uuírt úngeábertes. ánderuuéderro. dánne iz predicatiuus íst. táz máchôt tia drít-

tûn. Tér dáz pechénnen uuélle. an ánderên syllogismis tér lírnee iz hîer. Éin sága íst. summum bonum est in deo. Summum bonum. dáz íst subiectiuum. in deo est. táz íst declaratiuum. Ánderíu íst. summum bonum est beatitudo. Târ íst tero êrerûn subiectiua pars keáberet. Tiu drítta íst. beatitudo in deo est. Táz uuárd án dien êrerên ze léibo. uuánda fóne dero éinûn chám beatitudo. fóne dero ánderûn chám in deo est. Sô féret iz in predicatiuo. In conditionali féret iz nâh álso. Chédên uuír. si sol super terram est. dies est. táz íst propositio. Tîa nímet hálba assumptio. sô dáz íst. Dies autem est. Táz nóh tánne ze léibo uuírt. úngeábertes. án dero propositione. táz máchôt tia conclusionem álsus. Igitur sol est super terram. Subiectiuum íst táz án demo proloquio. fóne démo ieht kespróchen uuírdet. dáz áber fóne ímo gespróchen uuírdet. táz ist declaratiuum. Âne dísa legem ne uuírt nehéin syllogismus. Únz sî ín lêrta mít argumentis. únde mít exemplis. sô uuás tiu réda lîehtera. uuánda si ímo nû gében uuíle ualidiora remedia. bedíu hábet si ín nû bestánden zûo dien argumentis mít syllogismis. tîe méist kemúgen. béidíu. ióh in disputando dialectice. ióh in suadendo rhetorice.]

QUOD DEUS SUBSTANTIALITER SIT SUMMUM BONUM | ET BEATITUDO. EO QUOD NULLA EIS INEST DIUERSITAS. 154.

Nû bíto íh tíh chád si. síh uuío gótedéhtîgo. únde uuírdeglîcho dû dáz áhtoêst. táz íh ten tûom gót. tes tûomlichôsten gûotes chád fól uuésen. Uuîo méinest tû chád íh. Nîo dû ne uuânêst. tén állero díngo hêrren. sô ínfángen háben dáz kûot. tés er fól íst. álde óuh sô fóne ímo

---

Sed quaeso, inquit, te, uide quam id sancte atque inuiolabiliter probes, quod boni summi summum deum diximus esse plenissimum. Quonam, inquam, modo? Ne hunc rerum omnium patrem illud summum bonum, quo plenus esse perhibetur, uel extrinsecus accepisse, uel ita naturaliter habere

sélbemo háben. sámo so éin substantia ne sî. des hábenten gótes. únde dero beatitudinis tîa ér hábet. [Téro zuéio íst neuuéder nóh ér ne hábet sîa enfángen. nóh sî ne skéidet sih fóne sînero substantia.] Uuânest tu ín daz sîn summum bonum ánderes uuánnân infángen háben. sô máht tu den gébenten áhtôn fórderôren. dánne dén. dér iz infieng. Uuízîst áber. dáz uuír ín mít réhte iéhen. állero díngo sîn hêrôsten. Nû ne hábet er iz infángen. hábet er iz áber fóne ímo sélbemo. únde íst iz ímo îonêr ána úngelîh. sô chóroe dáz éteuuér irrâten. sîd uuír fóne góte chôsôên díngo hêrosten. uuér síu. [íh méino gót. únde sîn gûot.] zesámine fûogti. sô úngelichíu. Ze demo gnôtesten. dáz ándermo úngelîh íst. táz íst óuh ánder. dánne énez. témo iz úngelîh íst. [Táz ist argumentum a dissimili. Tíu
155. dissimilia sínt. tîu ne múgen éin sîn.] | Fóne díu íst tés not. táz tér gót summum bonum ne sî. dér natûrlicho îeht úngelîh íst. summo bono. Tés únmûoza íst fóne démo góte ze dénchenne. démo nehéin díng fórderôra ne íst. Nehéin natura ne mág pézera sîn. danne íro ánagénne. [Argumentum ab efficientia. Sólih íst nôte daz effectum. sólih tiu efficientia íst. Fóne díu chît man in prouerbio. Qualis radix tales et rami. Uuîo mág óuh tánne summum bonum bézera sîn. tánne gót. tér ís ánagénne íst? Ér íst ís ánagénne. îo dóh sô. dáz ér iz sélbo íst.] Pedíu mág íh áfter uuârero rédo féstenôn. dáz kót tér ánagénne íst

---

presumas, quasi habentis dei habitaeque beatitudinis diuersam cogites esse substantiam. Nam si extrinsecus acceptum putes, praestantius id quod dederit, eo quod acceperit, existimare possis. Sed hunc esse rerum omnium praecellentissimum dignissime confitemur. Quod si natura quidem inest, sed ratione diuersum, cum de rerum principe loquamur deo, fingat qui potest, quis haec diuersa coniunxerit? Postremo quod a qualibet re diuersum est, id non est illud, a quo intelligitur esse diuersum. Quare quod a summo bono diuersum est sui natura, id summum bonum non est: quod nefas est de deo cogitare, quo nihil constat esse praestantius. Omnino enim nullius rei natura suo principio melior poterit exsistere, quare quod omnium principium sit, id

allero bonorum. substantialiter íst summum bonum. Filo réhto chád íh. hábest tû iz keféstenôt. [s. uuánda dîníu argumenta uuâríu sínt.] Sô íst târ fóre gechôsôt chád si. dáz summum bonum íst beatitudo. Sô íst chád ih. Sô íst óuh nôt chád si. gót uuésen nîeht éin summum bonum. núbe óuh beatitudinem. [Táz íst tiu gemácha conclusio.] Tien fórderên rédôn ne mág íh uuídere sîn. chád ih. únde dísa sîderûn sího íh ín nôte fólgên.

ITEM SUBTILIOR RATIO. QUAE DIUERSA SUNT. NON ESSE SUMMA BONA. ET QUAE SUMMA SUNT. NON ESSE DIUERSA.

Nû | chíus tir. úbe óuh fóne dísen rationibus. keuuâ- 156.
ret uuérde. dáz zuéi úngelichíu gûot tiu fúrsten ne múgen sîn. *Sumptum.* Íh hábo dâr fóre geóuget. dáz dissimilia bona ne múgen éin sîn. *Sumptum.* Fóne díu neíst neuuéder fól gûot. sîd neuuéderêr mít ándermo neíst. *Illatio.* Táz únfól íst. táz ne mág nîeht taz fúrsta sîn. [Tér syllogismus íst sús ketân. Úngelichíu bona ne sínt éin. Tíu éin ne sínt. tíu sínt péidíu uuán. Taz uuána ne uuírt nîomêr daz fúrsta. Uuelíu sínt úngelichíu bona? Diuitię únde gloria. Uuîo sínt tíu uuán? Dáz îouuédermo íro ménget tero ánderro fiero. Uuánda dáz sô íst. pedíu ne mág táz nîeht taz fúrsta sîn. démo íeht ménget.] *Item sumptum.* Tíu áber dára gágene diu fúrsten sínt. tíu ne sínt nîeht

---

etiam sui substantia summum esse bonum uerissima ratione concluserim. Rectissime, inquam. Sed summum bonum beatitudinem esse concessum est. Ita est, inquam. Igitur, inquit, deum esse ipsam beatitudinem necesse est confiteri. Nec propositis, inquam, prioribus refragari queo, et ab illis hoc illatum consequens esse perspicio. Respice, inquit, an hinc quoque idem firmius approbetur, quod duo summa bona, quae a se diuersa sunt, esse non possunt. Etenim quae discrepant bona, non esse alterum, quod sit alterum, liquet: quare neutrum poterit esse perfectum, cum alterutri alterum deest. Sed quod perfectum non sit, id summum non esse manifestum est; nullo modo igitur

úngelîh. *Sumptum*. Nû hábo íh târ fóre geóuget. deum únde beatitudinem diu fúrsten sîn. *Illatio*. Fóne dín íst nôt. táz diuinitas tíu állero díngo fúrsta íst. tíu fúrsta sâlighéit sî. [Sús íst óuh tisêr syllogismus ketân. Tiu fúrsten gûot ne sínt úngelîh. kót únde sâlighéit. tíu sínt tiu fúrsten. Uuánda déro îouuéderez íst. táz óuh taz ánder íst íh méino. uuánda íro îouuéder summum bonum íst. pedíu sínt siu éin.] Nû chád. ne mág níeht táz uuârerá sî. nóh táz rédoháftera sî. nóh táz kóte geríst lîchera sî. geféstenôt uuérden.

EXHIBITIO MUNERIS PRO BENE PERCEPTIS RATIONIBUS.

157. Sô íh íro sô geántuuúrta. dô chád si. | Geometrę hábent ze síte. nâh kezéigôtên frâgôn. éteuuáz úngefrâgetes íro iúngerôn zûo gében. dia zûogéba sie questum héizent. álso gibo íh tír ze gesûoche. dáz íh tír nû úngefrâgêt ságo. sámo so íh tír gébe corollarium. Uuánda fóne sâldôn gúunne sâlîge uuérdent. únde gót sâlighéit íst. tér gót kuuínnet. tér íst sâlîg. [Argumentum ab efficientia. kót únde sâlighéit uuánda siu éin sínt. pedíu máchônt siu sâlige. Táz sô getâna argumentum hábet zuíska causam sînes effecti. in modum syllogismi. uuánda iz chît. úbe dáz únde dáz íst. sô íst táz.] Nû áber. Álso fóne réhtes kuuínne réhte. únde

---

quae summa sunt bona, ea possunt esse diuersa. Atqui et beatitudinem, et deum, summum bonum esse collegimus, quare ipsam necesse est summam esse beatitudinem, quae sit summa diuinitas. Nihil, inquam, nec re ipsa uerius, nec ratiocinatione firmius, nec deo dignius concludi potest. Super haec, inquit, igitur, ueluti geometrae solent, demonstratis propositis, aliquid inferre, quae porismata ipsi uocant, ita ego quoque tibi ueluti corollarium dabo. Nam quoniam beatitudinis adeptione fiunt homines beati, beatitudo uero est ipsa diuinitas, diuinitatis adeptione fieri beatos manifestum est. Sed uti iustitiae adeptione iusti, sapien-

únde fóne uuístûomes quínne uuíse. só (sic) uuérdent óuh nôte góta. ze sámolîchera uuís fóne gótes kuuínne. [Argumentum a simili. Álso éníu adeptio tûot. sô tûot óuh tísíu. Táz íst similitudo.] Uuánda dáz sô íst. pedíu íst ter sâligo gót. [Uuánda gót únde sâlighéit éin sínt. pedíu máchônt síu óuh éin. Táz íst ío nóh argumentum ab efficientia. hoc est a causa.] Aber [dén únderskéit ferním du uuóla.] éin gót íst échert natûrlichêr. knûoge múgen uuérden per gratiam. án ímo téil hábendo. [Mít tíu hábet si ímo gegébôt.] Nû íst iz óuh filo scône chád íh. sô du iz porisma héizêst. sô du iz corollarium héizêst. [Keméine sígeêra uuâren. állero uictorum palmę in manibus. únde laureę coronę in capite. Tîe áber éteuuaz filo tûomlîches ketâten in bello. álde óuh in ludis. únde in spectaculis. dîen gáb man éina tíura hóubet zíerda. díu fóne similitudine corollę i. coronę. corolla|rium hîez. Fónę díu ságet suetonius. 158. fóne déro mílti cęsaris augusti. his uerbis. itaque corollaria et premia in alienis quoque muneribus. ac ludis. et crebra et grandia de suo offerebat nullique greco certamini interfuit quo non pro merito quemque certantium honorarit.]

QUAE ACCEDUNT BEATUDINI. AN PARTES EIUS DICENDA SINT. AN AD UNUM EX EIS RELATA.

Nóh nîeht chád si ne íst scôneren. dánne dáz únsih ratio lêret hára zûolégen. Uuáz íst táz chád ih? Dánne mánigíu beatitudo begrîfet. sô bonum íst. únde quinque supera dicta. uuéder díu sîn téil dero beatitudinis. álso mís-

---

sapientiae sapientes fiunt, ita diuinitatem adeptos deos fieri simili ratione necesse est. Omnis igitur beatus, deus; sed natura quidem unus, participatione uero nihil prohibet esse quam plurimos. Et pulcrum, inquam, hoc atque pretiosum, siue porisma siue corollarium uocari mauis. Atqui hoc quoque pulcrius nihil est, quod his annectendum esse ratio persuadet. Quid, inquam? Cum multa, inquit, beatitudo continere uideatur, utrumne haec omnia in unum ueluti corpus beatitudinis quadam partium uarietate con-

selîche lîde sínt tes lîchamen. álde íro éinez sî beatitudo. únde ánderíu zé démo séhên. [Táz hábet sî gnôto fóre geságet. táz summum bonum beatitudo íst. nû uuíle sî ságen. dáz ze demo summo diu ánderíu fínuiu râment.] Míh lústi chád ih. dáz tu mír dáz óffenotîst. sélbez taz tíng ságendo.

BEATITUDINEM PARTES NON HABERE.

Ne súlen uuír chád si. sâlighéit kûot áhtôn? Ióh taz fúrsta chád ih. Taz summum mûost tu légen chád si. ze állên fínuen. Also beatitudo summum bonum íst. sô íst si óuh summa sufficientia. únde summa potentia. sî íst óuh summa reuerentia. únde claritas. únde uoluptas. Uuáz túnchet tír? Sínt tísíu állíu. íh méino bonum. únde sufficien-
159. tia. únde potentia. únde diu ánderíu. sámo so lîde | dero beatitudinis? Álde râment siu állíu ad bonum. sámo so dáz íro hóubet sî? Íh fernímo uuóla chád íh. uuáz tu mír gébêst ze irrâtenne. uuío áber dû iz récchêst. tés lústet míh ze hôrenne. Nû ferním chád si. íh lêro díh iz skéiden. [íh lêro díh uuío siu râment ad bonum. únde dáz sélba bonum nîeht ne uuúrchent sámo so partes. Sús sólt tu argumentando nâh stápfôn.] Úbe bonum únde diu ánderen fínuíu. lîde uuârîn dero beatitudinis. sô uuârîn siu éin ánderên úngelîh. [Táz íst argumentum ab adiunctis. Membris íst îo dissimilitudo adiuncta.] Sólih íst îo dero partium na-

---

iungant, an sit eorum aliquid, quod beatitudinis substantiam compleat, ad hoc uero cetera referantur? Uellem, inquam, id ipsarum rerum commemoratione patefaceres. Nonne, inquit, beatitudinem bonum esse censemus? Ac summum quidem, inquam. Addas, inquit, hoc omnibus licet. Nam eadem sufficientia summa est, eadem summa potentia, reuerentia quoque, claritas, et uoluptas beatitudo esse iudicatur. Quid igitur? Haeccine omnia bona, sufficientia, potentia ceteraque ueluti quaedam beatitudinis membra sunt, an ad bonum ueluti ad uerticem cuncta referuntur? Intelligo, inquam, quid inuestigandum proponas, sed, quid constituas, audire desidero. Huius rei discretionem sic accipe. Si haec omnia beatitudinis membra forent, a se quoque inuicem discreparent. Haec est enim partium na-

tura dáz siu úngelichíu éin corpus máchoên. Nû sínt tísíu geóuget éin uuésen. Pedíu ne sínt siu membra. [Uuánda siu unum sínt. pedíu ne sínt siu diuersa. Táz íst argumentum a repugnantibus. Repugnat enim unum esse atque diuersum. Uuánda siu óuh diuersa ne sínt. pedíu ne sínt siu membra. Táz íst álso íh nû chád. ab adiunctis.] Ánderes uuîo sól beátitudo sîn geuuórht. ûzer éinemo líde. dés nîeht sîn gemág. [Ûzer éinemo ne mág nehéin compositio uuérden. Táz íst áber argumentum a repugnantibus. Repugnat enim simplex esse et compositum.] Tés íst nehéin zuîuel chád íh. Tára nâh pîto íh. tés nóh fóre íst.

AD UNUM REFERRI QUAE BEATITUDINIS SUNT.

Tiu ánderíu fínuíu. [díu éin sáment bono sínt.] díu uuérdent keuuérbet án bonum. [uuánda man chómen uuíle mít ín ad bonum.] Târ úmbe gérôt man gnúhte. uuánda si gûot geáhtôt uuírdet. | Fóne díu íst óuh lîeb potentia. 160.
uuánda si gûot mánne dúnchet. Táz sélba mág íh ságen fóne dien ánderên drín. Fóne díu íst îo gûot. álles tés man gérôt. hóubet. únde méinunga. Táz áber gûot neíst. nóh kelîh temo gûoten. dés ne gérôt nîoman. Únde dára gágene. díu sâr gûot ne sínt. échert siu démo gelîh sîn. ióh túrh táz kérôt man íro. sámo so siu gûot sîn. Fóne díu sól man gelóuben. dáz îo diu gûoti sî. der ímmerôsto ángo. únde

---

tura, ut unum corpus diuersa componant. Atqui haec omnia idem esse monstrata sunt; minime igitur membra sunt, alioquin ex uno membro beatitudo uidebitur esse coniuncta, quod fieri nequit. Id quidem, inquam, dubium non est, sed id, quod restat, exspecto. Ad bonum uero cetera referri palam est. Iccirco enim sufficientia petitur, quoniam bonum esse iudicatur; iccirco potentia, quoniam id quoque esse creditur bonum. Idem de reuerentia, claritudine, iucunditate, coniectare licet. Omnium igitur expetendorum summa atque causa bonum est. Quod enim neque re, neque similitudine ullum in se retinet bonum, id expeti nullo modo potest. Contraque etiam, quae natura bona non sunt, tamen si esse uideantur, quasi uera bona sint, appetuntur. Quo fit uti summa, cardo, atque

diu érchenôsta scúndeda álles kérônnes. Târ úmbe dingoliches kegérôt uuírt. tés fârêt man dar ána in hóubet. Álso der ne fârêt tér úmbe gesúndeda rîtet. unío er sih rîtendo eruuékke. núbe dáz er gesúndero uuérde. Fóne díu skînet. so uués so íoman gérôt úmbe gûot. táz er sîn ne gérôt. núbe gûotes. *Item*. Áber gûot. úmbe dáz tíngolîches uuárt kegérôt. táz chád íh uuésen beatitudinem. Fóne díu uuírt ióh ze déro uuîs. [íh méino ëin gûot fórderôndo.] éiníu beatitudo gefórderôt. Tánnân skînet óffeno éin díng uuésen. gûot únde sâlighéit. Târ ne uuéiz íh nîoht. tés íoman múge uuíderchósôn chád íh. *Item*. Nû hábo íh chád si geóuget. kót únde sâlighéit éin uuésen. Táz íst álso
161. chád íh.] Fóne díu chád si. mág íh páldo féstenôn. gótes sélbes substantiam. án demo gûote stân.

INUITATIO AD BEATITUDINEM.

Hára zûo sínnent asáment*) álle nôthâfte. Íuuíh tir bíndent úbele gelúste. díe íuuêr mûot pesízzent. mít stárchên chéten-

*) Lies sament oder alsament.

causa expetendorum omnium, bonitas esse iure creditur. Cuius uero causa quid expetitur, id maxime uidetur optari. Ueluti si salutis causa quispiam uelit equitare, non tam equitandi motum desiderat, quam salutis effectum. Cum igitur omnia boni gratia petantur, non illa potius, quam bonum ipsum desideratur ab omnibus. Sed propter quod cetera optantur, beatitudinem esse concessimus: quare sic quoque sola quaeritur beatitudo. Ex quo liquido apparet ipsius boni et beatitudinis unam atque eandem esse substantiam. Nihil uideo, cur dissentire quispiam possit. Sed deum ueramque beatitudinem unum atque idem esse monstrauimus. Ita, inquam. Secure igitur concludere licet, dei quoque in ipso bono, nec usquam alio, sitam esse substantiam.

Huc omnes pariter uenite capti,
Quos fallax ligat improbis catenis,
Terrenas hebetans libido mentes.

nôn. Hier findent ir râuua. tîsiu stédi íst so stílle. Táz íst échert taz scúldîga asilum. táz tien uuênegên so indân stât. [Tíz ist kuíssera tánne dáz ze athenis máchotôn nepotes herculis. tîe íro lîbes fórhtôn úmbe sîne scúlde. Álde dáz romulus ze romo máchota. fréidên ze gníste.] So uuáz tagus kíbet [flúuius hispanię] an sînemo góltcrîeze. únde hermus [fluuius minoris asię] an sînemo góltfáreuuen stáde. álde indus. tíu állero náhesta (sic) íst orienti soli. mískelôndíu grûone gímmâ [sô smaragdus íst]. zûo dien uuízên [sô uniones sínt]. tíu ne indûont mánne nîeht tíu óugen sînes sínnes. Núbe mêr stôzent siu blíndíu mûot in íro chúndûn fínstri. So uuáz tés mánne lîehet. álde sîn mûot crûozet. táz prûotet tiu érda in íro bárme. áber dér skîmo gótes uuístûomes. tér den hímel ríhtet. únde féstenôt. tér skíhet tîa tímberûn fínstri des mûotes. So uuér dáz lîeht chîesen gestât. tér ne gíhet. táz tiu súnna cláte skímen hábe.

UNUM ATQUE BONUM. IDEM ESSE.

Íh ího is chád íh. Állíu dîníu gechôse. sínt kuís. únde gestérchet | mít féstên redôn. [Mít argumentis. únde mít syllogismis sínt siu geféstenôt.] Jâ chád si dô. uuío tíure dúnchet 162.

Hic erit uobis requies laborum,
Hic portus placida manens quiete,
Hoc patens unum miseris asilum.
Non quidquid tagus aureis arenis
Donat, aut hermus rutilante ripa,
Aut indus calido propinquus orbi,
Candidis miscens uirides lapillos,
Illustrant aciem magisque caecos
In suas condunt animos tenebras.
Hoc quidquid placet excitatque mentes,
Infimis tellus aluit cauernis.
Splendor, quo regitur uigetque caelum,
Uitat obscuras animae ruinas.
Hanc quisquis poterit notare lucem,
Candidos phoebi radios negabit.

Assentior, inquam; cuncta enim firmissimis nexa rationibus constant. Tum illa, quanti, inquit, aestimabis, si

tír. úbe dû bedénchest uuáz sélbez taz kûot sí? Unmez tíure chád ih. Úbe íh óuh târ míte ʼmûoz pechénnen gót. tér gûot íst. Tríuuo chád si. íh keóffenôn dir iz mít filo uuârero rédo. Échert tíu sîn in dînero gehúhte. díu fóre geféstenôt sínt. Táz sínt síu chád ih. Ne hábo íh tír argumentando geóuget chád si. díu gûot. téro mánege gérônt? fóne díu ne uuésen uuâríu. nóh túrnehtíu. uuánda siu geskéiden sínt? Ûnde sô éin ándermo gebréste. dáz iz tánne dúrh síh ne múge gében fól gûot. nóh áneuuálg? Únde áber dánne uuérden uuâre gûot. sô siu síh kesámenoên. sámo so ze éinemo bílde. únde ze éinero uuúrchedo. únde dáz éin dero fínuo sî. ánderíu dáz sélba sîn. [Úbe fínf summa bona uuârîn. sô uuârîn óuh fínf beatitudines. sô uuârin óuh tero uuúrchedôn fínue. uuánda íogelichíu dúrh síh beatum uuórhti.] Únde ne hábo íh tír dáz keóuget na. síu ne sín éin. dáz siu níeht tés ne hábent tés ze géronne sî. uuánda éin âne diu ánderíu níeht ne gemág? Keóuget chád ih. Nóh zuîuel nehéinêr ne íst is. *Sumptum*. Tíu míssehéllendo chád si gûot ne sínt. únde, áber geéinotíu gûot uuérdent. ne sínt tíu dánne. uuánda dara éin zûo chám. gûot uuórten na?

---

bonum ipsum quid sit agnoueris? Infiniti, inquam: siquidem mihi pariter deum quoque, qui bonum est, continget agnoscere. Atqui hoc uerissima, inquit, ratione patefaciam, maneant modo quae paullo ante conclusa sunt. Manebunt, inquam. Nonne, inquit, monstrauimus ea, quae appetuntur a pluribus, iccirco uera perfectaque bona non esse, quoniam a se inuicem discreparent, cumque alteri abesset alterum, plenum absolutumque bonum afferre non posse? Tum autem uerum bonum fieri, cum in unam ueluti formam atque efficientiam colliguntur, ut quae sufficientia est, eadem sit potentia, reuerentia, claritas atque iucunditas. Nisi uero unum atque idem omnia sint, nihil habere, quo inter expetenda numerentur. Demonstratum est, inquam, nec dubitari ullo modo potest. Quae igitur, cum discrepant, minime bona sunt, cum uero unum esse coeperint, bona fiunt; nonne haec ut bona sint unitatis fieri adeptione contingit?

Táz túnchèt mír. chád ih. *Sumptum.* | Unde, ál daz kûot íst 163.
chád si. sô díu úngeéinotíu fíruíu sínt. gíhest tu dáz kûot
sin. fóne gûotes míteuuíste. sô unum íst. álde ne gíhest?
Sô íst kûot chád ih. *Illatio.* Fóne sámolîchero rédo gíhest
tu nôte chád si. éin únde gûot úngeskéiden sín. [Uuile du
zuéio iéhen. sô gíhest tu nôte des trítten. Ter syllogismus íst
sús ketân. Vngûot uuírt fóne éinemo gùot. Sô íst tánne gûot
fóne gûotemo uuórten. íh méino fóne éinemo. Pedíu íst éin
únde gùot úngeskéiden.] Téro substantia íst nôte úngeskéiden.
déro tât úngeskéiden íst. [Bonitas máchôt bonum. participatione
sui. sô tûot óuh unum. Pedíu hábent siu éina tât.]
Tés ne mág íh nío gelóugenen. chád íh.

UNUM OMNIBUS REBUS SUBSISTENTIAM DARE.

Ne uuéist tu chád si. állero díngolîh sô lángo uuéren.
únde bestân. únz íz éin íst. Únde zegân íoh zeuáren. sô
iz éin ne íst. Álso du chîesen máht chád si. an állên lébendên.
Sô sêla únde lîchamo zesámine chóment. únde
sáment uuónênt. táz héizet animal. Sô dísiu éinunga fóne
béidero skídungo zegât. sô sól animal nôte zegân. únde
fúrder ne uuésen. Jóh sélbêr únsêr lîchamo. únz er in
sînero lído fûogi behábet sîna geskáft. sô íst er ménnisken
gelîh. Úbe áber die líde geskéidene. únde zelégete démo

Ita, inquam, uidetur. Sed omne quod bonum est, boni participatione bonum esse concedis, an minime? Ita est. Oportet igitur idem esse unum atque bonum simili ratione concedas. Eadem namque substantia est eorum, quorum naturaliter non est diuersus effectus. Negare, inquam, nequeo. Nostine igitur, inquit, omne, quod est, tam diu manere atque subsistere, quam diu sit unum, sed interire atque dissolui pariter, atque unum esse destiterit? Quonam modo? Ut in animalibus, inquit, cum in unum coeunt ac permanent anima corpusque, id animal uocatur. Cum uero haec unitas utriusque separatione dissoluitur, interire nec iam esse animal liquet. Ipsum quoque corpus, cum in una forma, membrorum coniunctione, permanet, humana uisitur species. At si distributae segregataeque partes corporis distraxerint uni-

lichamen dáz penément. táz er éin ne múoz sín, sô zegât táz er uuás. Únde uuárte ze állên díngen ánderên. sô si. hest tu díngolih pestân. únz iz éin íst. Únde áber zegân, 164. sô iz éin ne íst. | So uuâr íh is uuartên. chád ih. tár findo íh iz sô.

QUESTIO PHILOSOPHIAE. AN AD INTERITUM ALI. QUID TENDAT.

Íst nû leht chád si. dáz tero naturo fólgendo. sih kérno gelóube des uuésennes. únde iz uuélle zegân. únde eruuérden.

RESPONSIO BOETII. NON ANIMALIA TENDERE DE RELIQUIS SE DUBITARE

Übe íh tíu lébendo *(sic)* chíuso chád íh. tíu natûrlicho múgen uuéllen. únde ne uuéllen. déro nehéin ne findo ih táz âne ûzuuértiga nôt uuésennes ne lúste. únde iz tánches péite ze uerlórnissedo. [Ûzuuertîg nôt íst. tía ételih keskiht erréchet. álso súhte sínt. únde uulnera. únde persecutiones. únde calamitates. Fóne dîen uuírt ófto der ménnisko sô úberuuúnden. ófto dáz ímo der lîb léid íst.] Ál dáz tir lébet. táz îlet io hálten sîne gesúndeda. únde flîhet io den tôd. únde dia ferlórnísseda. Uués áber íh súle iéhen fóne bóumen. unde fóne chríuteren. tíu fóne sáffe lébent. únde fóne únlébenden. sô lapides únde metalla sínt. tés zuîuelôn ih.

---

tatem, desinit esse quod fuerat. Eoque modo percurrenti cetera procul dubio patebit subsistere unumquodque, dum unum est; cum uero unum esse desinit, interire. Consideranti, inquam, mihi plura minime aliud uidetur. Estne igitur, inquit, quod in quantum naturaliter agat, relicta sustinendi appetentia uenire ad interitum corruptionemque desideret? Si animalia, inquam, considerem, quae habent aliquam uolendi nolendique naturam, nihil inuenio, quod, nullis extra cogentibus, abiiciant manendi intentionem et ad interitum sponte festinent. Omne namque animal tueri salutem laborat, mortem uero perniciemque deuitat. Sed quid de herbis arboribusque, quid de inanimatis omnino consentiam rebus, prorsus dubito.

ITEM IPSA. NEC ARBORES TENDERE NEC HERBAS.

Tríuuo chád si. nóh tés ne dárft tu zuîuelon. sîd tu
sibest críutelih. unde bóumolîh an déro stéte uuáhsen. díu
ímo límfet. íh méino. dâr iz nîeht káhes erdórrên ne mág.
nóh zegân. sô fílo iz tiu natura lâzet. Uuánda íro súmelîh
uuáhset in félde. súm in bérge. súm uuáhset in fénne. súm
chlébet ân dien stéinen. súm | stât an grîeze. Tîe sâr dánne 165.
dórrênt. ûbe sie îoman fúrder sézzet. Fóne díu gibet tiu
natura îogelichemo. dîa stát. tíu ímo gelímfet. únde hûotet.
táz iz îo uuéree. únz iz lángôst múge.

DE NUTRIMENTIS EARUM.

Uuáz chîst tu dés. [ziu ne chíusest tu dâr bî. uuío gérno sie sínt] táz sie sámo so den snábel stôzent ín dia érda. únde sûgent taz sóu. mít tien uuúrzellôn. únde sie dánnân sô ûf íro stárchi áfter demo márge. únde áfter dero ríndûn. zetéilônt? Unde uuáz óuh tés. táz sie daz uuélchesta sô daz márg íst. zeínnerôst pérgent, mít tero ûzerûn hólzes fésti. únde diu rínda ze ûzerôst. sámo so árbeito genîetotíu. gágen állên uuéteren ze skérme stât. Uuánda ne síhest tu. uuío geuuár. óuh tés tiu natura íst. táz állíu

---

Atqui non est, quod de hoc possis ambigere, cum herbas atque arbores intuearis, primum sibi conuenientibus innasci locis, ubi, quantum earum natura queat, cito exarescere atque interire non possunt. Nam aliae quidem campis, aliae montibus oriuntur, alias ferunt paludes, aliae saxis haerent, aliarum fecundae sunt steriles arenae, quas si in alia quispiam loca transferre conetur, arescant. Sed dat cuique natura quod conuenit, et, ne, dum manere possunt, intereant, elaborat.

Quid dicam, quod omnes, ueluti in terras ore demerso, trahunt alimenta radicibus ac per medullas robur corticemque diffundunt? Quid, quod mollissimum quodque, sicuti medulla est, interiore semper sede reconditur, extra uero quadam ligni firmitate regitur; ultimus autem cortex aduersum caeli intemperiem quasi mali patiens defensor opponitur? Iam uero quanta est naturae diligentia, ut

uuáhsentíu. mít tes sámen mánegfalti uuîto gefláнzôt uuérden. Uuér ne bechénnet táz állez uuésen. sámo sô zímber. únde geziug. álliv uuáhsentíu. nîeht éin uuérig ze getûonne. núbe ióh áfter gebúrte zálôn îomêr ze gestâtenne.

ITEM NEC INANIMATA TENDERE AD INTERITUM.

Tíu óuh únlîbháftíu sínt. ne fórderônt tíu daz íro díng so sámo na? Uuáz méinet ánderes. táz tiu lîehti daz fíur ûfzíhet. únde diu suâri dia érda nídersénchet. âne dáz ín béidên dîe stéte gefállent. únde die férte? [Éinemo níder.
166. ándermo ûf] | Állero díngolîh háltet îo dáz ímo geuállet. Also iz óuh tára gágene dísiu dôsent (sic). tíu imo uuíderuuártîg sínt. Tíu óuh hérte sínt. álso stéina. díu háftênt fásto ze sámine. únde ne héngent nîeht. táz man siu sámfto zebréche. Tíu áber náziu sínt. sô lúft únde uuázer íst. tíu skéident síh sámfto. únde lóufent áber spûotîgo. zesámine. Táz fíur ne skéidet síh nîeht. [Táz íst fóne díu. uuánda iz ne hábet nehéina dícchi. dáz iz corpus sî. nóh ne íst túrh síh nîeht. sô lúft únde uuázer íst. táz iz ín gelîcho múge geskéiden uuérden. Án dien corporibus íst iz sámo so fróst. únde ánderíu accidentia. Díu córpora án dîen iz

---

cuncta semine multiplicato propagentur, quae omnia non modo ad tempus manendi, uerum generatim quoque quasi in perpetuum permanendi, ueluti quasdam machinas esse quis nesciat?

Ea etiam quae inanimata esse creduntur, nonne quod suum est quaeque simili ratione desiderant? Cur enim flammas quidem sursum leuitas uehit, terras uero deorsum pondus deprimit, nisi quod haec singulis loca motionesque conueniunt? Porro autem, quod cuique consentaneum est, id unumquodque conseruat, sicuti ea, quae sunt inimica, corrumpunt. Iam uero quae dura sunt, ut lapides, adhaerent tenacissime partibus suis et, ne facile dissoluantur, resistunt. Quae uero liquentia, ut aër atque aqua, facile quidem diuidentibus cedunt, sed cito in ea rursus, a quibus sunt abscissa, relabuntur. Ignis uero omnem refugit sectionem.

íst. tíu skéident síh. Sô íst óuh uox. tíu sáment chúmet ze mánigên ôrôn. síu íst úngeskéiden. dóh tero gehôrentôn ôren geskéiden sîn. únde íst si óuh corporalis. sô priscianus chît. quia uox est aer ictus.]

QUID SIT INTER NATURALEM MOTUM ET UOLUNTARIUM.

Únde ferním uuóla. dáz íh tír nû nîeht ne óugo: [uuîo gérno uuíhtelîh sî.] fóne dîen uuílligên uuárbôn dero sínnigûn sêlo. núbe íh óugo dir iz fóne dero natûrlichûn râmungo. [Natura hábet íro ríhti. dáz sia nehéin uuíllo ne léitet.] Álso dâr skînet. táz uuír dia lîbleita déuuên. dóh uuír dára ne dénchên. únde uuír slâfendo âtemoên. únuuízendo. [Pedíu hábet tiu natura íro uuárba. âne den uuíllen.] Nóh sâr án dien lébendên. dáz siu gérno sínt. táz ne hábent siu nîeht fóne dero sêlo uuíllen. núbe fóne dero natura. nám iz ánagenné. Táz skînet târ ána. uuánda der mán ófto dúrh ételicha nôt. ten dôd uuíle. dén diu natura skíhet *(sic)*. Vnde dára gágene. | Diu hîtat. téro diu na- 167.
tura gérôt. tánnân dero stírbigôn díngo lánguuérigi dóh chúmet. tíu uuírt ófto fóne uuíllen ferduuénget. [Ten dôd fúrhtet tiu natura. únde gerôt sîn der uuíllo. tia hîtât mínnôt tiu natura. únde uuéigerôt ter uuíllo. fóne díu chît sî. contra illud.] Álso guís so ne chúmet nîeht tiu lîb mínna. fóne dero sêlo uuíllen. núbe fóne dero natûrlichûn ríhti.

Neque nunc nos de uoluntariis animae cognoscentis moribus, sed de naturali intentione tractamus. Sicuti est, quod acceptas escas sine cogitatione transigimus, quod in somno spiritum ducimus nescientes. Nam ne in animalibus quidem manendi amor ex animae uoluntatibus, uerum ex naturae principiis uenit. Nam saepe mortem cogentibus causis, quam natura reformidat, uoluntas amplectitur; contraque illud, quo solo mortalium rerum durat diuturnitas, gignendi opus, quod natura semper appetit, interdum coërcet uoluntas. Adeo haec sui caritas non ex animali motione, sed ex naturali intentione procedit.

Kótes peuuárunga. gáb táz íro geskáffenên. ze hóubethâfti uuérennes. táz sie so lúste ze uuérenne. únz sie lángôst múgîn. Pedíu ne dárft tu nîeht zuîuelôn. ál dáz tir íst natûrlicho sûochen dîa státigi des uuérennes. únde skíhen dia ferlórni. Íh gího chád íh. táz íh kuíslicho nû bechénno. dáz mír fóre uuás únguís. Únde dáz so uuésen. únde uuérên uuíle chád si. táz kérôt éin uuésen. Témo infárnemo, ne uuírt taz uuésen ze léibo nîeht. Táz íst uuâr chád ih. *Sumptum.* Pedíu chád si. uuéllen siu állíu éin. Tés hábo íh keiégen chád ih. *Sumptum.* Nû hábo íh tír óuh keóuget chád si. éin únde gûot ál gelîcho gân. Sô hábest chád ih. *Illatio.* Pedíu chád si fórderônt siu állíu gûot. [Tér syllogismus íst óuh târ fóre.]

DIFFINITIO BONI.

Nû máht tv gûote gében chád si. súslih nôtméz. Táz íst kûot tés állíu díng kérônt.

[QUID SIT DIFFINITIO.

Híer íst ze uuízenne. dáz diffinitio óuh éigen instrumentum íst philosophorum. ad disputandum. sámo so argumentum íst. únde syllogismus. Mît tîen dríu dûohta ín. dáz uuír állero díngoliches sîn ze irríhtenne.
168. únde daz ander | ál únguís sî. âne dáz úns argumen-

Dedit enim prouidentia creatis a se rebus hanc uel maximam manendi causam, ut, quoad possunt, naturaliter manere desiderent: quare nihil est, quod ullo modo queas dubitare, cuncta, quae sunt, appetere naturaliter constantiam permanendi, deuitare perniciem. Confiteor, inquam, nunc me indubitato cernere, quae dudum incerta uidebantur. Quod autem, inquit, subsistere ac permanere appetit, id unum esse desiderat, hoc enim sublato, ne esse quidem cuiquam permanebit. Uerum est, inquam. Omnia igitur, inquit, unum desiderant. Consensi. Sed unum id ipsum monstrauimus esse, quod bonum est. Ita quidem. Cuncta igitur bonum petunt; quod quidem ita describas licet, ipsum bonum esse, quod desideretur ab omnibus.

tando. ratiocinando. diffinienda geuuâret uuérde. Argumentorum loca fúnden sie sedecim. ratiocinationum modos uiginti sex. áber diffinitionum mísselicho. uuánda cicero lêret únsih in topicis. quatuor modos. uictorinus rhetor quindecim. Déro quindecim modorum. íst échert éinêr dér proprie diffinitio héize. die ándere héizent mêr descriptiones. Diffinitio sézzet taz tíng. úndè geóuget iz úns. álso uuír iz ána séhen. descriptio gezéichenet iz échert. Sô íst iz diffinitio. sô iz úns substantialiter dia sácha óuget. ál sús. Animal dáz íst anima. únde corpus. Fóne dîen zuéin íst animal compositum. díu zuéi uuúrchent iz. Sô íst iz áber descriptio. sô úns échert kemâlêt uuírt. uuáz iz sî. ál sús. Animal dáz íst quoddam mobile. Tóh táz uuâr sî. nóh tánne íst úns animal mít tíu accidentialiter geóuget. nals substantialiter. Mobilitas íst accidens animali. Úzer accidentibus ne uuírt nehéin animal geuuúrchet. Pedíu chît descriptio geuâle. únde zéichenúnga. únde bílde. álso dáz íst. úbe íh mít mînemo gríffile an éinemo uuáhse gerîzo formam animalis. Áber diffinitio chît úndermarchúnga. álso dáz íst. táz uuír fines a finibus skídoen. únde chît nôtmez. álso dáz knôto gemézen íst. tés nîeht mêr. nóh nîeht mínnera neíst.]

Nîeht ne mág uuâreren erdénchet uuérden. chád íh. Uuánda éin uuéder íst. sô állíu díng séhent ze nîehte. únde fárent írre. sámo so hóubetolôsiu. álde úbe siu állíu iôner zûoîlent. táz íst nôte állero díngo bézesta. Únde dô chád si. nû bín íh is fílo frô geséllo mîn. Tû hábest ten míttelôsten stúpf tero uuârhéite in dîn *) hérza getrénchet.

*) Es steht dîen.

Nihil, inquam, uerius excogitari potest. Nam uel ad nihilum cuncta referuntur, et uno ueluti uertice destituta, sine rectore, fluitabunt, aut si quid est, ad quod uniuersa festinent, id erit omnium summum bonorum. Et illa, nimium, inquit, o alumne laetor; ipsam enim mediae ueritatis notam mente fixisti.

QUIS SIT RERUM FINIS.

Únde an demo dínge hábest tu fernómen. dáz tu dih fóre châde ne uuízen. Uuélez íst táz chád íh. Uuáz táz
169. énde sî állero díngo chád si. Táz íst taz | énde. dés allíu díng kérônt. Uuánda uuír dáz énde geuuâr ráchotôn. gûot uuésen. pedíu súlen uuír íehen. gûot uuésen állero díngo énde.

MENTEM INTERROGANDAM ESSE DE OMNI UERITATE.

So uuér tíefo dénchendo dáz uuâra gûot sûoche. únde er fóne lúge díngen ne uuélle betrógen uuérden. dér frâgee dés sîn sélbes sîn. Únde lánge férte des mûotes in ringes uuîs píegende. tûe sie úmbegân. [Dáz chît. uuénde sîn mûot tar ána díccho.] Únde lêre sîn mûot héime hában. dáz iz ánderes uuâr sûochet. Úbe er daz tûot. tánne beginnet síh ímo indûon. dáz ér ne uuíssa. óffenôr dánne daz súnnûn lieht. [Táz chît si fóne díu. uuánda ér ímo sélbó bedénchen sól. uuío uuâr dáz sî. dáz si ín lêret.] Uuánda der âgez máchêndo lîchamo. ne hábet temo mûote dáz *(sic)* nîeht káreuuo genómen dia uuârhéit. [so uuío geskriben sî. Corpus quod aggrauat animam. opprimit sensum multa

---

Sed in hoc patuit tibi, quod ignorare te paullo ante dicebas. Quid? inquam. Quis esset, inquit, rerum omnium finis. Is est enim profecto, quod desideratur ab omnibus; quod quia bonum esse collegimus, oportet, rerum omnium finem bonum esse, fateamur.

Quisquis profunda mente uestigat uerum
Cupitque nullis ille deuiis falli,
In se reuoluat intimi lucem uisus,
Longosque in orbem cogat inflectens motus,
Animumque doceat, quidquid extra molitur,
Suis retrusum possidere thesauris;
Dudum quod atra texit erroris nubes,
Lucebit ipso perspicacius phoebo.
Non omne namque mente depulit lumen
Obliuiosam corpus inuehens molem.

cogitantem.] Ételîh fúnche derò uuârhéite. lôskêt târ ínne. dér fóne dero ánablâsentûn lêro erchíccbet uuírt. Uuánnân bírnt ir ánderes sô geréch. réht ze fíndenne. sô man is íuuíh frâgêt. tér zínselôd ne lâge dâr begráben. tîefo ín demo hérzen. [Táz íst argumentum ab effectu. Uuîo mág effectum sîn âne den efficientem.] Úbe platonis poema uuâr ságet. ál dáz tér úngehúhtigo gelírnêt. tés pehúget er síh. [Plato únde ándere philosophi. uuândôn. dáz anima hominum állíu díng uuízîn. êr sie ad corpora chómên. únde fóne démo úngehúhtig | uuórtene. síh íro dára nâh ío éinzên behúgen.] 170.
Íh gího dés filo fásto platoni chád íh. uuánda dû míh tíz ál nû ánderêst lêrest. Éinêst fóne díu. dáz íh uuás in úngehúht chómenêr. fóne des lîchamen drúcche. [dô míh iz in scûolo lêrta mîn méister.] únde nû ánderêst. fóne dero chréftigûn trûregi besuârotêr.

QUOD BONITATIS CLAUO MUNDUS REGATUR.

Uuíle du dénchen chád si. án die êreren gegíhte. sô spûot ;ir sâr. dés tíh ze behúgenne. dáz tu fóre châde. díh ne uuízen. Uuáz íst táz chád íh? Uuélih chád si daz stûorrûoder sî. mít témo gót tísa uuérlt ríhte. Íh pehúge míh uuóla chád íh. keiégen haben mînero únchúnnôn. Uuáz tu dóh ságen uuéllêst.

Haeret profecto semen introrsum ueri,
Quod excitatur uentilante doctrina.
Nam cur rogati sponte recta censetis,
Ni mersus alto uiueret fomes corde?
Quod si platonis musa personat uerum,
Quod quisquis discit, immemor recordatur.

Tum ego, platoni, inquam, uehementer assentior; nam me horum iam secundo commemoras. Primum, quod memoriam corporea contagione, dehinc cum maeroris mole pressus amisi.

Tum illa, si priora, inquit, concessa respicias, ne illud quidem longius aberit, quin recorderis, quod te dudum nescire confessus es. Quid? inquam. Quibus, ait illa, gubernaculis mundus regatur. Memini, inquam, me inscitiam meam fuisse confessum; sed quid afferas,

so uuîo ih iz iú nû uuîze. ih fernímo iz tóh kérno fóne dír. Táz kót lîsa uuérlt rîhte chád si. tés iâhe dû dâr fóre. tíh nehéinen zuîuel háben. Nóh nû ne zuî-uelôn chád ih. nóh nîomer. Únde mít uuélero rédo ih tára zûo chóme. dáz ságo ih tír spûotigo. Tísiu uuérlt ne geéinoti síh nîeht ze éinemo bílde. fóne sô mísse-lichên. únde sô uuíderuuártigên. íro téilen. [sô uuâzer. únde fíur íst. únde lúft únde érda.] úbe éinêr ne uuâre. dér sô mísselichiu zesámine fûogti. Jób tára nâh. sô er siu zesámine gehâfti. sô intuuúrfe síh. únde zenâme síh. tíu ríngenta mís-sehélli dero natûrôn. úbe éinêr ne uuâre. dér dáz fólle hábeti. zesámine. dáz ér genústa. [Táz íst triplex argumentum. a dissimilibus. a repugnantibus. a contrariis. Dissimilia sínt corpus et anima. repugnantia sínt ignis et terra. contraria sínt ignis et aqua. Tíu flúhîn nôte éin ánderíu. úbe siu éteuuer ne
171. duúnge zesámine.] | Nóh sô guís ne uuâre nîeht tíu rîhti dero natûrę. nóh sô guísse férte. ne tâtîn diu partes kuísse in íro stéten. [álso luna hábet inter planetas. proximum motum terrę. únde saturnús proximus cęlo.] kuísse in íro zîten. [álso recursus lunę íst in uiginti septem diebus. únde áber solis. in trecentis sexaginta quinque diebus.] kuísse in íro máchungo. [álso der mâno dia súnnûn fúre gândo. eclipsin solis máchôt. únde sol die ánderen planetas machôt statio-narias. álde retrogradas. álde anumolas *(sic)*.] kuísse in íro únderskéite. [álso io íst inter plenam lunam et solem dimidium cęli.] kuísse in íro uuîolichi. [álso io noua luna íst

licet iam prospiciam, planius tamen ex te audire de-sidero. Mundum hunc, inquit, a deo regi paullo ante minime dubitandum putebas. Ne nunc quidem arbitror, inquam, nec umquam dubitandum putabo, quisque in hoc rationibus accedam, breuiter exponam. Mundus hic ex tam diuersis contrariisquę partibus in unam formam minime con-uenisset, nisi unus esset, qui tam diuersa coniungeret; con-iuncta uero naturarum ipsa diuersitas inuicem discors disso-ciaret atque diuelleret, nisi unus esset, qui quod nexuit con-tineret. Non tam uero certus naturae ordo procederet, nec tam dispositos motus, locis, temporibus, efficientia, spatiis, quali-tatibus

ist cornuta. únde plena rotunda ist.] Tés ne fûore álles sô nîcht. úbe éinêr ne uuâre stâtêr. dér dîe míssèlîchen uuéhsela scáffoti. [Táz íst argumentum ab effectis. Diu effecta lêrent teh effectorem.] Fóne démo îo álle gáskefte (sic) sínt. únde geríhtet*) uuérdent. tén héizo íh áfter síte gót. Sîd tu dáz uuéist chád si dô. sô ne íst mír dés nîcht. táz tû sâldôn gebrûochendêr (sic) gesúnde héim eruuíndêst. [Uuáz héizet si patriam. âne iustitiam. únde sapientiam. dâr úmbe der ménnisko geskáffen uuárt? álde paradysum. dánnân ér feruuórfen uuárd.] Nû séhên dés uuir bedígen. *Sumtum.* Ne chád íh târ fóre na. gnúht pegríffen uuérden. mít beatitudine. únde gót uuésen dia beatitudinem. Sô tâte chád ih. *Illatio.* Sîd táz sô íst. sô íst er úndúrftîg tero ûzerûn hélfo. dia uuérlt ze ríhtenne. uuánda er iz an ímo sélbemo hábet. [Ter syllogismus íst sús ketân. Sufficientia íst in beatitudine. Sô íst kót beatitudo. Pedíu íst kót sufficiens ad regendum mundum.] Ánderes uuîo. úbe ímo ménget. sô ne íst er sufficiens. [Argumentum a parte. quia non habet totum cui aliquid deest.] Iz íst nôte sô chád ih. Mít | ímo sélbemo gréhto. órdenôt er díu díng. Tés ne mág 172. nehéin lóugen sîn chád ih. *Item.* Nû íst óuh kót keságet

*) Das Ende dieses Worts ist im Codex verkratzt und nur gerihte deutlich zu lesen.

tatibus explicaret, nisi unus esset, qui has mutationum uarietates manens ipse disponeret. Hoc quidquid est, quo condita manent atque agitantur, usitato cunctis uocabulo deum nomino. Tum illa: cum haec, inquit, ita sentias, paruam mihi restare operam puto, ut felicitatis compos patriam sospes reuisas; sed quae proposuimus, intueamur. Nonne in beatitudine sufficientiam numerauimus deumque beatitudinem ipsam esse concessimus? Ita quidem. Et ad mundum igitur, inquit, regendum nullis extrinsecus adminiculis indigebit; alioquin si quo egeat, plenam sufficientiam non habebit. Id, inquam, ita est necessarium. Per se igitur solum cuncta disponit. Negari, inquam, nequit. Atqui deus ipsum bonum esse

chád si. gûot uuésen. Uuóla gehúgo íh is chád íh. Úber mít ímo sélbemo ríhtet. tér sélbo gûot íst. sô ríhtet er mít kûote. [Táz íst argumentum a nota. i. ab interpretatione. Uuánda gót únde gùot pluriuocą sínt. táz mít kóte uuírt. táz uuírt mít kûote.] Unde dáz íst tér nágel. íóh tíu stíura. mít téro daz uuérlt zímber gehálten uuírt stâte. únde úngeuuértet. [Tér diu méreskéf stíuret. tér ne léget sîna hánt nieht án daz stiurrûoder. núbe échert ten nágel. dér án demo rûodere íst. tén uuérbet er. álso uuír íóh séhên. in sûmelîchen sêuuen.] Tés fólgên íh tír in érnest chád íh. únde dáz uuíssa íh fóre. gágen dés iz uuás. táz tu sô ságen sóltîst. Íh chós iz. tóh íh iz chûmo chúre. Tá keloúbo íh chád si. dáz tu iz fóre chúrîst. uuánda dû nû uuâno íh uuácherôren óugen hábest. tia uuârhéit ze chîesenne.

CUNCTA NATURAE CONSENTANEA. UOLUNTARIE GUBERNARI.

Táz íh oúh nóh ságen uuíle. dáz máht tu sámo óffeno chîesen. Uuáz íst táz chád íh. Sô gót tiu díng ríhtet chád si. mít témo nágele dero gûoti. únde siu állíu râmênt ze dero gûoti. Íst tánne zuîuel. síu ne sîn uuíllig tes ríhtennes? Únde síu ne uuérbên síh kérno. nâh témo uuíllen

---

monstratus est. Memini, inquam. Per bonum igitur cuncta disponit, siquidem per se regit omnia, quem bonum esse concessimus, et hic est ueluti quidam clauus atque gubernaculum, quo mundana machina stabilis atque incorrupta seruatur. Uehementer assentior, inquam, et id te paullo ante dicturam, tenui licet suspicione, prospexi. Credo, inquit: iam enim, ut arbitror, uigilantius ad cernenda uera oculos deducis.

Sed quod dicam non minus ad contuendum patet. Quid? inquam. Cum deus, inquit, omnia bonitatis clauo gubernare iure credatur, eademque omnia, sicuti docui, ad bonum naturali intentione festinent, num dubitari potest, quin uoluntarie regantur, sed ad disponentis nutum,

des méisterônten. sámo so gehéllíu únde gerártíu ze íro ríhtare? Íz íst nôte sò chád ih. Nóh táz ríhten ne uuâre sâlîg. tánne. sô iz tero uuíderôntôn geduuíng uuâre. náls tero gehôrigôn héili. [Uuánda díu detrectatio contra naturam uuâre. bedíu ne hábeti sî beatum finem. Táz íst argumentum a causa. Tíu dia naturam háltent. tíu habent bonum finem. Fóne díu chád paulus. Habetis fructum 173.
uestrum in sanctificatione. finem uero uitam etérnam. Sanctificatio íst secundum naturam. pedíu íst si causa uitę eternę. Uita eterna íst íro finis.] Pedíu neíst nîeht tia naturam háltende. dáz kóte uuídere sî. Nîeht chád ih.

RELUCTANTIA NIHIL PROFICERE.

Uuáz chád si. úbe síh is tehéin creatura béitet. [sô gigantes tâten. únde álle iniqui tûont.]? Kemág sî dánne îeht uuíder demo geuuáltigôsten. dén íh keuuáltigôsten iáh uuésen dúrh tia beatitudinem? Nîeht úber ál chád ih. Fóne díu neíst nîeht chád si. daz temo hêrôsten gûote múge. álde uuélle uuídere stân. Íh ne trûên chád íh. Fóne dív chád sî. íst táz kûot taz fórderôsta. dáz állíu díng mámmondo. únde máhtîgo sképfet. Dô chád íh. Uuío lústsám mír sínt nîeht éin díu gnôti dero rédôn. díe du mír beslózen hábest. núbe ióh mêr díu uuórt.

---

ueluti conuenientia contemperataque rectori sponte conuertant? Ita, inquam, necesse est; nec beatum regimen esse uideretur, si quidem detrectantium iugum foret, non obtemperantium salus. Nihil est igitur, quod naturam seruans deo contraire conetur. Nihil, inquam.

Quid si conetur, ait, num tandem proficiet quidquam aduersus eum, quem iure beatitudinis potentissimum esse concessimus? Prorsus, inquam, nihil ualeret. Non est igitur aliquid, quod summo huic bono uel uelit uel possit obsistere. Non, inquam, arbitror. Est igitur, inquit, summum bonum, quod regit cuncta fortiter suauiterque disponit. Tum ego, quam, inquam, me non modo ea, quae conclusa est, summa rationum, uerum multo magis haec ipsa uerba, quibus uteris, delectant, ut tandem aliquando stultitiam magna

tíu dû sprîchest. [Sî sprichet scôno hier. únde óuh târ sî fóne íro sélbûn sprîchet.] Tû lâse in spélle chád si. dîe rísen ze hímele féhten. [otum. únde ephialtem. filius neptuni. dîe mânôdliches vuûohsen nouem digitos.] áber gôtes chráft. kált in sô iz réht uuás. [Uuánda sie álle erscózen uuúrten. mít tien dónerstrâlôn. Táz mánôt tie úreizkóucha. dîe gótes chórônt. dáz sie dóh etcuuénne. síh is mîdên. Flegre héizet tíu rísôn búrg. in thessalia. târ die chréftîgen stéina nóh lígent. mánige áfter félde. mít tîen diu spél sá gent. táz tie rísen ze hímele fúhtîn. Íz uuâren áber die uuârháfto. dîe post deluuium turrem zímberotôn uuíder góte. únde sie uuúrten diuisę per linguas.]

174. MALUM | NIHIL ESSE.

Uuíle du nû chád si. dáz íh sélben dîe rédâ. díe íh târ fóre geóuget hábo zesámine sláhe. dáz tar ûz ételíh scône gnéista springe. Álso dû uuéllêst chád íh. Kót chád si. ne zuîuelôt nîoman uuésen álemáhtîgen. Tér sínnîg íst chád íh. tér ne zuîuelôt is. Tér ál gemág chád si. sól îeht sîn. dáz tér ne gemúge? Nîeht chád íh. Mág kót úbel tûon chád sî? Néin chád ih. Fóne díu chád si. neíst úbel nîeht. sîd iz tér ne mág tûon. dér al tûon mág. [Argumentum ab efficiente. Uuâr íst taz effectum. sô der effector ne íst? Táz íst tíu scintilla dáz malum nîeht ne íst. Fóne díu chît augustinus. dáz malum creatura ne sî. nóh effectio dei. núbe defectio a deo.]

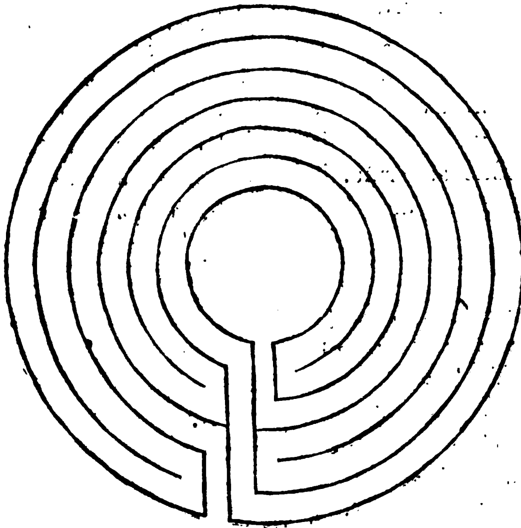
---

latrantem sui pudeat. Accepisti, inquit, in fabulis lacessentes caelum gigantes; sed illos quoque, uti condignum fuit, benigna fortitudo deposuit.

Sed uisne rationes ipsas inuicem collidamus? forsitan ex huiusmodi conflictatione pulcra quaedam ueritatis scintilla dissiliet. Tuo, inquam, arbitratu. Deum, inquit, esse omnium potentem nemo dubitauerit. Qui quidem, inquam, mente consistat, nullus prorsus ambigat. Qui uero est, inquit, omnium potens, nihil est, quod ille non possit. Nihil, inquam. Num igitur deus facere malum potest? Minime, inquam. Malum igitur, inquit, nihil est, cum id facere ille non possit, qui nihil non potest.

DE SIMILITUDINE HARUM RATIONUM.

Spílest tu sáment mír chád ih. mít tînero rédo. sô ferruúndenen laborinthum *(sic)* uuvrchendo? Táz tu nû ingángêst. târ du ûzkîenge. únde áber dâr ûzkángêst. târ du íngîenge? [Sô iz in laborintho féret. únde sô du hîer séhen máht.] Álde uuíndest tu daz vuúnderlicha chlíuue

dero gótes éinfâlti? Sûs hábest tu mît mír gerédôt. Tû fîenge âna ze beatitudine. únde ságetôst sîa uuésen summum bonum. ûnde châde sîa in góte uuésen. Vnde ságetôst tu gót sélben uuésen summum bonum ioh beatitudinem. Vnde | dánnan ságetost tv mír ze gébo nehéinen 175

Ludisne, inquam, me, inextricabilem labyrinthum rationibus texens, quo nunc quidem, qua egrediaris, introeas, nunc uero quo introieris, egrediare, an mirabilem quendam diuinae simplicitatis orbem complicas? Etenim paullo ante a beatitudine incipiens eam summum bonum esse dicebas, quam in summo deo sitam loquebare; ipsum quoque deum summum esse bonum plenamque beatitudinem disserebas; ex quo neminem bea-

uuésen beatum. âne dér sámint ímo gót íst [Án déro sléte bíst tv̂ ûz chómen ze beatitudine. dâr dû óuh ána fienge. Únde áber dâr ze beatitudine. ána fáhendo dâr dû ùz lîeze.] châde dû. dáz pílde summi boni uuésen substantiam gótis únde beatitudinis. Únde dáz éina bonum ságetost tû uuésen dáz állíu díng súochent. Únde gót châde dû mít témo stûorrûodere *(sic)* dero gûoti dia uuérlt álla ríhten. Tóh ímo gérno héngen álliu díng. Únde úbiles natura nehéina uuésin. [Tíz sínt tíu du ságetost. únde díu dû ín éin ánderiu geflóhtin hábist.] Únde hábest tû siu álliu gerécchit mít éigenên. únde mít ánaháftenten argumentis. náls mít frémeden. únde sô dáz îro *(sic)* îogelich *(sic)* klóublîchi inpfáhit fóne ándermo. [gót únde gûot. sâlighéit únde éin. déro sínt fieriv. déro îogelich stárhta dáz ánder.]

[DE ARGUMENTIS.

Hîer íst táz filo geuuáro ze fernémenne uuélichiu argumenta uuérden intrinsecus sumpta. uuélichiu extrinsecus. Tíu fóne affectis kenómen uuérdent. táz chît fóne geháften. díu sínt intrinsecus sumpta. Déro affectorum sínt fóne aristotile sedecim gezélet. totum. partes. nota. coniugatum. genus. species. simile. dissimile. adiuncta. contrarium. antecedens. consequens. repugnans. causa. effectum. comparabile. Díu sínt kehâft únde ínuuertig tîen úmbe dîu man strîtet álde zuîuelôt. Uuánnan mág iz irrâten uuérden úbe iz per artem irrâten uuírt. âne fóne déro ételichemo? Totum fone

---

tum fore, nisi qui pariter deus esset, quasi munusculum dabas. Rursus ipsam boni formam dei ac beatitudinis loquebaris esse substantiam, ipsumque unum id ipsum esse bonum dicebas, quod ab omni rerum natura peteretur; deum quoque bonitatis gubernaculis uniuersitatem regere disputabas uolentiaque cuncta parere nec ullam mali esse naturam; atque haec nullis extrinsecus sumtis, sed altero ex altero fidem trahente, insitis domesticisque probationibus explicabas.

parte. pars fone toto. alde fone nota. úbe iz notam hábet. Uuélichiu hábent notam âne pluriuoca? Fóne díu zíhet man ensem. dés man gladium zíhet. Sláhet ín ensis. sô sláhet ín gladius. sláhet ín locuples. sô sláhet ín diues. tûot iz scipio. sô tûot iz affricanus. In diuinis nominibus féret iz also. Deus. bonum. unum. beatum. uuérchont sáment. Táz fóne éinemo | predicatum uuírt. táz uuírt fóne állen predicatum. 176.
uuánda íro nehéinemo nîeht ínuuértigora neíst. tánne dáz îo daz sélba íst. Álso uuírt irrâten coniugatum fóne ándermo sînemo coniugato. Genus a specie. species a genere. Simile a simili. dissimile a dissimili. adiunctum ab adiuncto. contrarium a contrario. Antecedens a consequente. consequens ab antecedente. repugnans a repugnante. causa ab effecto. effectum a causa. comparabile a comparabili. Díu âber fóne geháften díngen genómen ne uuérdent. núbe fóne testimoniis. rumoribus. questionibus. extortionibus. táz chît fóne geíihtedon. sortibus. somniis. únde fóne ánderen dien gelîchen. díu héizent extrinsecus sumpta. Síu héizent óuh artis expertia. uuánda síu irrâten ne uuérdent. núbe geéiscot. Sô questio uuírt. utrum resurgent mortui? sô ne sûocho íh nehéin déro gezálton sedecim. uuánda man iz ex arte uuízen ne mág. núbe testimonium χρ̄ī. dér sûs kehéizet. Amen dico uobis. quia uenit hora in qua omnes qui in monumentis sunt. audient uocem filii dei et procedent. Sô féret iz óuh án dien ánderen locis exterioribus. Argumentum íst probamentum. Álso dáz uuír chéden. Si hoc est. illud est. Ûbe uuír âber chéden. si haec duo sunt. illud tertium erit. tâz héizet latine ratiocinatio. grece syllogismus.]

ITEM DE SINGULARI FORMA DEITATIS.

Tô chád si. Néin. ih ne spíloh mít tír. sô dû chîst. nûbe állero díngo méista, hábo ih tír gerécchet fóne gótes kelâze. dén uuír fléhotôn fóre. [s. mít tien férsen. O qui perpetua mundum ratione gubernas. Táz ist állero díngo méista. uuáz summum bonum sî. únde uuáz ten ménnisken beatum máchoe. dáz socrates. únde nâh imo álle philosophi fínden ne máhtôn. dô sie iz knôto sûohtôn. sô augustinus gihet in octauo libro de ciuitate dei. Únde dâr míte dia gótes simplicitatem ze bechénnenne. dér sô an imo hábet bonitatem. únde beatitudinem. dáz siu éin mít imo sínt.
177. Únde sô er gezéigôt uuírt mít in. álde síu mít imo | dáz tíu zéigunga extrinsecus sumpta. ne uuirdet. uuánda siu imo accidentaliter ána ne sínt. nûbe substantialiter.] Tíu natura dero gótes substantię. ist sólih. dáz sî in ánder sih ne uuéhselôt. [sô uxor lod in statuam salis keuuéhselôt uuárd.] únde sî síh ánder ána ne lâzet. [álso ménnisko tûot zórn. únde méndi. fróst únde hízza.] Nûbe álso parmenides [philosophus] grece fóne íro chád. panto then eukiklus pherei ena likkion ogkon. sî uuérbet ál dáz tir íst. sélba ne uuéget si síh. Treib ih óuh tía réda chád si. dîa ih ánderes uuâr ne nám. nûbe dîa ih târ fáut tánnân ih rédota. dés ne sî díh vuúnder. uuánda dáz kelímfet. sô díh plato lérta. táz tiu uuórt tien geháft sín, fóne dîen man síu sprichet. [Táz chît si bedíu. uuánda

---

Tum illa; minime, inquit, ludimus remque omnium maximam dei munere, quem dudum deprecabamur, exegimus. Ea est enim diuinae forma substantiae, ut neque in externa dilabatur, nec in se externum aliquod ipsa suspiciat, sed sicut de ea parmenides ait: panto then eukiklus pherei ena likkion ogkon. *) Quod si rationes quoque non extra petitas, sed intra rei, quam tractabamus, ambitum collocatas agitauimus, nihil est quod admirere, cum platone sanciente didiceris, cognatos, de quibus loquimur, rebus oportere esse sermones.

*) Πάντοθεν ἐν κύκλοισι φέρει ἐναλίγκιον ὄγκον.

dáz sî fóne góte rédota. dáz nám si a bono. ûnde ab uno. únde a beatitudine. díu dáz sélba sínt. Uuéliu uuórt háftènt kóte sô hárto. sò díu man sprichet de summo bono et beatitudinę est unitate. díu sîn nota sínt? Sô argumenta. únde syllogismi. a nota genómen uuérdent. sô sínt îo note rebus uerba cognata. uuánda siu intrinsecus sínt sumpta. álso fóre geságet íst.]

LUCE REPERTA AD TENEBRAS NON ESSE REUERTENDUM.

Sâligo dér den lûteren úrspring pescóuuôt hábet álles kùotes. únde úberuuint ketân hábet tero írdiskûn bûrdi. Tô iú orpheus musicus fóne tracia. sînero chénûn dôd chlágonde mít cháreléichen ketéta den uuáld kân. únde die ábâ gestân. Únde díu hínda. báldo gîeng mít tien léuuôn. nóh háso húnt ne fórhta. stílle uuórtenen fóne sánge. | Tánne er óuh tára nâh hártôr châle nâh temo 178.
uuíbe. únde ín nę trôstîn síne léiche. díe állíu díng málzíu getân hábetôn. úngnâdige chédende die hímel góta.

Felix, qui potuit boni
Fontem uisere lucidum;
Felix, qui potuit grauis
Terrae soluere uincula.
Quondam funera coniugis
Uates treicius gemens,
Postquam flebilibus modis
Siluas currere, mobiles
Amnes stare coëgerat,
Iunxitque intrepidum latus
Saeuis cerua leonibus,
Nec uisum timuit lepus
Iam cantu placidum canem,
Cum flagrantior intima
Feruor pectoris ureret,
Nec qui cuncta subegerant,
Mulcerent dominum modi,
Inmites superos querens,

fûor er ze dien hélle gôten. Ûnde dâr rértende sûozo hél-lentíu séitsáng. sô er scônisten gelírnêt hábeta be sînero mûoter. [caliopea. dero musa.] únde ín dér vuûoft scúnta. dér lúzzel gemáhta. únde ín des vuîbes mínna lêrta. díu ímo den uuûoft rábta. dáz sáng er ûnde róz. únz ís hélla irdrôz. Únde sús sûozo bát er gnâdôn. dîe hêrren dero sêlon. Erchám síh tô dér dríu hóubet hábento túrouuárt sús úngeuuónes sánges. Únde dîe drî réche gérnun suéstera. dîe fertâne ménnisken getûont skíhtige. dîe rûzen fóre âmere. [Uuáz sínt furię. âne conscientia sceleratorum? Tíu iágôt sie.] Nóh ixionem ne tréib ínin díu daz rád ze tále. [Ixion uuás rex laphitarum. Dér éidota ze héllo. dáz ér mít iunone slâfen uuólta. bedíu sólta er éin rád ze bérge tríben. *) únde dâr míte ráng er. dés ne spûoto ímo. Tâz íst exemplum déro. Dîe mít tero uuérlte ringent tíu ío ze tále gât. únde íro sectatores míte fûoret.] Únde dér fóre dúrste erchéleto tantalus. ter ne rûohta dô des uuázeres.

*) Es steht trieben.

Infernas adiit domos.
Illic blanda sonantibus
Chordis carmina temperans,
Quidquid praecipuis deae
Matris fontibus hauserat,
Quod luctus dabat impotens,
Quod luctum geminans amor
Deflet, taenara commouens,
Et dulci ueniam prece
Umbrarum dominos rogat.
Stupet tergeminus nouo
Captus carmine ianitor,
Quae sontes agitant metu
Ultrices scelerum deae,
Iam mestae lacrimis madent.
Non ixionium caput
Uelox praecipitat rota,
Et longa site perditus
Spernit flumina tantalus,

[Tér gáb sînen sún pelopem fúre frísking ze ézenne diis et deabus. ze besûochenne iro diuinitatem. bedíu stûont er dúrftegêr. ín demo uuázere. únde ne máhta sih is tóh nío getrénchen. Tér gótes chórôt. témo | ne sól báz ke- 179. skében.] Vnde sánges sálêr. ne âz ter gîr ínin díu tytio dia lébera. [Dér uuólta mít latona slâfen iouis uxore. dáz ráh apollo. únde diana filia latonę. mít íu. dáz ímo der gîr dia lébera âze. únde álso filo er geâze. dáz si álso filo geuuûohse. Díu fabula mánôt únsih tés. quia libido cuius sedes est in iecore. semel expleta non extinguitur. sed recrudescit iterum.] ze lézest chád ter héllogót. uuánda ín erbármeta iz óuh. Uuáz múgen uuír nû mêr? ergébên demo mán sîn uuîb. ze mîeto úmbe sînen sángléih. Áber in dîen uuórten. únde mít téro gedíngûn. únde mít téro scáffúngo. Táz er hínnân fárendo. síh ne hínder séhe. Uuér mág uuíneskéfte scáffunga getûon? Sélbiu diu uuíneskáft scáffôt íro sélbûn. [Also uirgilius chád. Quis enim modus assit amori? Únde er áber chád. Omnia uincit amor. Uuánda óuh prouerbium íst. ubi amor. ibi oculus. pedíu lóse dir. uuío iz kefûor.] Áh ze sêre. sô er sia nâh ze liehte brâhta. dâr uuárteta er íro. dâr ferlôs er sia. dâr slúrzta ér sélbo. Tíz spél síhet zû ze íu. ír daz mûot pe-

---

Uultur, dum satur est modis,
Non traxit titii iecur.
Tandem, uincimur, arbiter
Umbrarum miserans ait.
Donemus comitem uiro
Emtam carmine coniugem:
Sed lex dona coërceat,
Ne, dum tartara liquerit,
Fas sit lumina flectere.
Quis legem det amantibus?
Maior lex amor est sibi.
Heu, noctis prope terminos
Orpheus eurydicen suam
Uidit, perdidit, occidit.
Uos haec fabula respicit,
Quicumque in superum diem

gûnnent uuénden. ân den ûfuuértigen dág. Uuânda dér sih tara nâh kelóubet. únde áber uuídere-síhet ze dero héllo. sînên gelústen fólgendo. tér ferlíuset tára séhendo. táz er tíures keuuán.

[DE UARIETATE TRANSACTAE DISPUTATIONIS.

Also uuára ze némenne ist. uuío boetius in primo libro uuás incusans fortunam. únde sia philosophia dés fersprâh in sēdo libro. rhetorica defensione. álso íst hîer in tertio libro uuára ze tûonne. uuánda si disputando chôsot. táz tíu disputatio triplex íst. Sî
180 begúnda in sēdo libro disputare | contra diuitias etc. dîa disputationem fólle zôh si hîer in tertio. târ sî ferságet hábet. táz an ín geskéidenên. beatitudo fúnden ne uuérde. Uuánda si dáz téta. redarguendo mores hominum. bedíu héizet tíu disputatio moralis. grece ethica. Tára nâh zéigôt si beatitudinem in deo. únde uuío an ímo sáment sîn diu quinque bona. díu síh humanus error héitet skéiden. Mít tíu hábet si geántuuûrtet tero hêrostûn questionis. tíu in ethica íst. uuánda socrates ze démo dáz pars philosophiae ánafieng. únde álle sîne sectatores. tîe dero líuto tûon sáhen râmên ad beatitudinem. dîe ne máhtôn nîeht irrâten uuâr beatitudo locum hábetî. Únde dóh sie châdîn. beatitudo íst in adipiscendo summo bono. uuélez táz sélba summum bonum sî. dáz ne uuárd ín nîeht kelâzen ze bechénnenne. Fóne déro questione chúmet si ad phisicam disputationem. i. naturalem. an déro questione. an ad interitum aliquid tendat. Tánnân eruuíndet si áber in fine libri ad theologicam disputationem. târ si gótes simplicitatem óuget.]

Explicit liber tertius boetii.

Mentem ducere quaeritis.
Nam qui tartareum in specus
Uictus lumina flexerit,
Quidquid praecipuum trahit,
Perdit, dum uidet inferos.

INCIPIT LIBER QUARTUS.

QUESTIO CUR MALI REGNENT SUB BONO RECTORE DEO.

Sô philosophia léno únde mánmendo sús kesáng. mít zímigi des ánalúttes. únde mít zúhtigi des múndes. dô úndernám ih íro dáz si nóh tô chéden uuólta. mih mînes léides nóh to únferlrôstet hábende. Tes uuâren lîehtes zéigâra. chád ih. so uuáz tû nóh ságetôst. táz íst túrh síh kótelîh. [s. uuánda iz ze góte léitet.] únde fóne dînên rédôn únzuîuelîg. uuánda dû iz probamentis stárhtôst. Únde hábest tu mír geságet. táz mir êr bóre únchúnt ne uuás. tóh ih is nû fóre léide geâgezôt hábeti. Áber dáz sélba díng. táz tûot míh méist trûregen. dáz úbel múgen sîn. álde úngeárnêt sîn. sîd ter ríhtare gûot íst. Uuélih uuúnder míh tés mít réhte múge sîn. dáz uuéist tu uuóla. Íh méino dáz tien âchusten uuáltesôntên. únde frámmert tîentên (*sic*). díu túged nâeht éin dánches tárbêt. núbe ióh únder dero fertânôn fûoze getréten uuírt. únde uuêuuûn lîdet fúre die úbelen. 181.

LIBER QUARTUS.

Haec cum philosophia dignitate uultus et oris grauitate seruata leniter suauiterque cecinisset, tum ego, non dum penitus insiti maeroris oblitus, intentionem dicere adhuc aliquid parantis abrupi. Et o, inquam, ueri praeuia luminis, quae usque adhuc tua fudit oratio, tum sui speculatione diuina, tum tuis rationibus inuicta patuerunt, eaque mihi, et si ob iniuriae dolorem nuper oblita, non tamen ante hac prorsus ignorata dixisti. Sed ea ipsa est uel maxima nostri causa maeroris, quod cum rerum bonus rector existat, uel esse omnino mala possint uel impunita praetereant. Quod solum quanta dignum sit admiratione, profecto considera. At huic aliud maius adiungitur; nam imperante florenteque nequitia uirtus non solum praemiis caret, uerum etiam sceleratorum pedibus subiecta calcatur et in locum facinorum supplicia luit.

Zíu dáz sô fáre in gótes rîche. dér âl uuéiz. ál gemág. únde échert kûot uuíle. dés ne mág síh nîoman fóllûn geuuúnderôn. nóh kechlágôn.

RESPONSIO. NON ITA FIERI. SED REM IN CONTRARIUM UERSAM ESSE.

182. Íz uuâre óuh | chád si. hárto erchómenlîh. únde fóre állên égesôn. úbe in sô máhtiges hêrren hûs. táz álles tínges keréchenôt íst. úndíuríu fáz uuérd uuârîn. únde áber tíuríu únuuérd uuârîn. Kehúgest tu dés uuóla. dáz íh tir fóre féstenôta. sô geéiscôst tu dáz kóte hélfentemo. fóne dés rîche uuír chôsoên. dáz tie gûoten îo máhtig sínt. únde die úbelen îo feruuórfen únde âmáhtîg sínt. Nóh áchustíge uuésen âne uuêuuun. nóh túgedháfte âne íro lôn. Únde îo gûotên sâldâ. úbelên únsâlda fólgên. Únde dés kíbo íh tir mánigíu exempla. Díu dír gesuéigtemo dînero chlágo. míchela báldi tûont. Únde sîd tû bechénnest fóne mînero zéigûn. uuîo beatitudo getân íst. únde uuâr si íst. tára nâh sô ih kefórerédon. ál dáz mír gûot túnchet. zéigôn íh tír óuh tén uuég. tér díh héim bríngeL [Uuâr ist kezéigôt

---

Quae fieri in regno scientis omnia, potentis omnia, sed bona tantum modo uolentis dei, nemo satis potest nec admirari nec conqueri.

Tum illa: et esset, inquit, infiniti stuporis omnibusque horribilius monstris, si, uti tu existimas, in tanti uelut patris familias dispositissima domo uilia uasa colerentur, pretiosa sordescerent: sed non ita est. Nam si ea, quae paullo ante conclusa sunt, inconuulsa seruantur, ipso, de cuius nunc regno loquimur, auctore cognosces, semper quidem potentes bonos esse, malos uero abiectos semper atque imbecilles, nec sine poena umquam esse uitia nec sine praemio uirtutes; bonis felicia, malis semper infortunata contingere, multaque id genus, quae sopitis querelis firma te soliditate corroborent. Et quoniam uerae formam beatitudinis me dudum monstrante uidisti, quo etiam sita sit agnouisti, decursis omnibus, quae premittere necessarium puto, uiam tibi, quae te domum reuehat, ostendam.

forma beatitudinis? Táz ist si an dero diffinitione. dîa er fánt. únde dîa si ímo lóbeta. dô er chád. Nisi fallor ea uera est et perfecta felicitas. quę sufficientem etc. perficiat. Tîa sélbûn felicitatem hábet sî ímo an góte gezéigôt. Târ íst íro hóuestát.] Íh kestéllo ióh ána dînemo mûote. díe féttacha. mít tîen iz ûfflîegen múge. Táz tû âne álle sórgûn gesúnde héim eruuíndêst. álso íh tíh uuîse. áfter mînemo uuége. ûfen mînero réito.

UBI SIT PATRIA. AD QUAM DUCENDUS SIT MONSTRATUR.

Íh hábo chád sî díe féttachâ. díe spûotigo ze hímele gestîgent. Únde sô daz snélla mûot sie | ána getûot. sâr 183.
diu írdisken díng léidezet. [Sî mág táz páldo chéden. uuánda nîeht sô snélles ne íst. sô daz mûot.] Únde dero uuîtûn lúfte sámenthâfti úberféret. únde únder ímo diu uuólchen síhet. Únde iz úberstîget taz héiza fíur. dero óberûn lúfte. díu fóne drâti sînero férte brínnet. [An déro séhên uuír náhtes tiu scózonten fíur. díu dero líuto óugen sô tríegent. dáz sie uuânent stérnen fállen fóne hímele.] Únz iz tára chóme. dâr dero planetarum fárt íst. únde in ében dero súnnûn gestíge. [díu in medio planetarum íst]

Pennas etiam tuae menti, quibus se in altum tollere possit, affigam, ut perturbatione depulsa sospes in patriam meo ductu mea semita meis etiam uehiculis reuertaris.

Sunt enim pennae uolucres mihi,
Quae celsa conscendant poli;
Quas sibi cum uelox mens induit,
Terras perosa despicit,
Aeris immensi superat globum,
Nubesque post tergum uidet.
Quique agili motu calet aetheris,
Transcendit ignis uerticem,
Donec in astriferas surgat domos,
Phoeboque coniungat uias,

Alde iz sih keébenoe stellę saturni. [tíu dero planetarum diu óberôsta íst. únde fóre lâzi dero triginta annorum án dîen si den hímel úmbe gât. álde óuh táz si bléicha fáreuua hábet. nâh temo álten. únde demo chálten saturno genámot íst.] Íz tánne uuórtenez tero uuârûn súnnûn dégen. [i. χϱi. álso die planetę dero gágenuuertûn súnnûn dégena sínt. Íro milites sínt sie. uuánda sî ín' íro férte scáffôt. únde sie getûot stationarias. álde retrogradas. álde anumalas. únd' sie getûot zû ze íro uuúndene. dâr lángo getuélen. êr sie áber ze gesíhte chómên.] Alde óuh hóhor gestígenez. sélben den hímel erréiche. íh méino daz firmamentum. dáz keméine ríng íst. állero dero ánderro stérnon. díe in héitero (*sic*) náht skînent. Únde. sô iz knûog hô gestîget. ten ûzerôsten hímel únder ímo lâze. únde dia óbenahtigi. des úmbeloufenten firmamenti tréttoe. únde dâr dánne gebrûchende sî. des órháftesten lîehtes. dáz iz an sélbemo góte síhet. Târ sízzet mít sceptro. hêrro állero chúningo. Únde des uuérltzímberes zûol zíhet er. únde intlâzet er. Únde stíllêr chêret er snélla réita. állero díngo scône chóstare. Keléitet tíh ter uuég tára ze déro sélbûn stéte. |
184. dára dû dóh nû gérôst. târ chîst tu. hîer bechénno íh míh. hîer bín ih héime. Hínnan bin íh púrtîg. hîer sól íh kestátôn. Uuílc

Aut comitetur iter gelidi senis,
Miles corusci sideris,
Uel quocumque micans nox pingitur,
Recurrat astri circulum,
Atque ubi iam exhausti fuerit satis,
Polum relinquat extimum,
Dorsaque uelocis premat aetheris
Compos uerendi luminis.
Hic regum sceptrum dominus tenet,
Orbisque habenas temperat,
Et uolucrem currum stabilis regit,
Rerum coruscus arbiter.
Huc te si reducem referat uia,
Quam nunc requiris immemor,
Haec dices, memini, patria est mihi,
Hinc ortus, hic sistam gradum.

Quod

Uuile du dánne hára séhen. ze dero uuérlt finstri. dánnân du fûore. sô gesíhest tu in íhseli. dîe prúttisken uuáltesara. dîe nû mánige uuênege fúrhtent.

NON ESSE POTENTES. QUI NEQUEUNT ADIPISCI. QUOD CAPIUNT.

Tô ántuuúrta íh íro. Ói chád ih. uuío férro du gehéizest. Íh ne zuîuelôn óuh. tû ne múgist iz keléisten. Échert nû ne fríste míh. tés tu mír intuuânet éigîst. Nû sólt tû chád si. dáz sâr ze êrest uuízen. dáz îo dien gûotên gelâzen sínt máhte. únde die úbelen ze getâte chráftelôs sínt. Téro zuéio rédôn, uuírt îo uuéderiv gestérchet fóne ánderro. Uuánda sîd kûot. únde úbel uuíderuuártîg sínt. íst ter gûoto guisso máhtîg. sô íst óffen diu únmaht tes úbelen. Íst óuh tes úbelen brôdi skînbare. sô íst tánnân óffen. díu fésti des kûoten. [So uuáz fóne demo éinemo geságet uuírt. táz uuirt nôte uuíder ságet fóne demo ándermo. Táz íst fóne díu. uuánda álso sî sélba chît. bonum et malum sínt éin ánderên contraria. Pedíu héizet óuh táz argumentum. dáz si míte tûot a contrariis.] Únde dáz mîn zála dír dés te gelóublichôra sî. lâ mih hértôndo féstenôn. dáz íh pedígen habo. uuîlôn fóne dien éinên [i. bonis]. uuîlôn fóne dien ánderên [i. malis].

Quod si terrarum placeat tibi
Noctem relictam uisere,
Quos miseri toruos populi timent,
Cernes tyrannos exsules.

Tum ego, papae, inquam, ut magna promittis, nec dubito quin possis efficere; tu modo quem excitaueris, ne moreris. Primum igitur, inquit, bonis semper adesse potentiam, malos cunctis uiribus esse desertos, agnoscas licebit: quorum quidem alterum demonstratur ex altero. Nam cum bonum malumque contraria sint, si bonum potens esse constiterit, liquet imbecillitas mali; at si fragilitas clarescat mali, boni firmitas nota est. Sed uti nostrae sententiae fides abundantior sit, alterutro calle procedam, nunc hinc, nunc inde proposita confirmans.

SINE POSSE AT UELLE NIHIL EFFICI.

Zuéi díng sínt. fóne dîen állíu uuérh kefrúmet uuér-
dent. táz íst uuíllo únde máht. Kebrístet téro deuuéderes.
sô ne mág tero díngo nehéinez kezíugôt uuerden. Úbe
185. der | uuíllo dâr ne íst. sô nebínget*) sâr der mán. dés
er únuuíllîg íst. Úbe ne máht târ ne íst. sô ne ferfáhet
ter uuíllo nîeht. [Táz íst argumentum a causa. Uuío mág
effectum geskéhen sine causa?] Fóne díu máht tu guís
sîn. sô mán dáz ne guínnet. táz er guúnnen uuólta. dáz
er iz kuuinnen ne máhta. Táz íst óffen chád ih. Ís ne
mág nehéin lóugen sîn. Témo óuh tés kespûot. tés in
lústet chád si. sólt tû dés máhte zuîuelôn? Néin chád ih.
Fóne díu íst tér mán ze áhtônne chád si. dés keuuáltîg.
táz er gemág. únde úngeuuáltîg. tés er nîeht ne gemág.
Íh gíbo dir is chád ih.

BONOS POTENTES. MALOS AUTEM INBECILLOS ESSE.

Nû gehúgest tu chád sî. dáz târ fóre mít syllogismo geféstenôt íst. állero ménniskôn uuíllen. dér síh misseliches

*) So steht im Codex, ist aber wohl in: ne beginnet zu verbessern; oder ist: ne bínget? oder: ne brínget zu lesen? — Gegen die Conjectur ne ínget spricht schon Notker's Form íngât. — Bingan kommt sonst nirgends vor

---

Duo sunt, quibus omnis humanorum actuum constat effectus; uoluntas scilicet, ac potestas, quorum si alterutrum desit, nihil est quod explicari queat. Deficiente etenim uoluntate, ne aggreditur quidem quisque quod non uult; at si potestas absit, uoluntas frustra sit. Quo fit, ut si quem uideas uelle adipisci, quod minime adipiscatur huic obtinendi quod uoluerit, defuisse ualentiam dubitare non possis. Perspicuum est, inquam, nec ullo modo negari potest. Quem uero effecisse, quod uoluerit, uideas, num etiam potuisse dubitabis? Minime. Quod uero quisque potest, in eo ualidus, quod uero non potest, in hoc imbecillis esse censendus est. Fateor, inquam.

Meministine igitur, inquit, superioribus rationibus esse collectum, intentionem omnem uoluntatis humanae, quae

tinges flîzet. ze sâlighéite râmên. Táz uuéiz ih óuh târ fóre geságet uuésen chád íh. Ne erhúgest tv chád si. dia sâlighéit uuésen daz kûot? únde in dîa uuîs álle gûotes kérôn. dîe sâlighéite gérônt. Néin chád íh ne erhúgo. uuánda îh iz in gehúhte hábo. Fóne díu chád si. îlent álle ménnisken. gelîcho râmende ze gûote. sîe gûot sîn. álde úbel. Táz fólgèt nôte démo chád ih. Nû íst óuh kuís chád si. gûote uuérden. gûot kuuînnendo. Kuís chád ih. Kuúnnent tánne chád si die gûoten dáz. dês sie lánget? Sô dúnchet mír chád ih. | Kuúnnîn óuh tie úbelen chád si 186.
dáz kûot tés sie gérônt. îa ne uuârîn sie dánne úbele? Táz íst sô chád ih. Sîd sie béide gûotes kér sínt. chád si. únde íz tie éinen guuínnent. tie ándere ne guuínnent. tie gûoten dîe iz kuuínnent. ne sínt tîe máhtîg. únde die úbelen únmáhtîg? [Táz íst argumentum a fine. Fóne démo fine adipiscendi. únde non adipiscendi. skînet tiu efficacia. álde diu inefficacia dáz chît. tiu potentia. álde diu imbecillitas.] So uuér dés zuîuelôt chád íh. tér ne bechénnet tero díngo naturam. nôh uuélih réda nôte ánderro fólgee.

---

diuersis studiis agitur, ad beatitudinem festinare? Memini, inquam, id quoque esse demonstratum. Num recordaris beatitudinem ipsum esse bonum eoque modo, cum beatitudo petitur, ab omnibus desiderari bonum? Minime, inquam, recordor, quoniam id memoriae fixum teneo. Omnes igitur homines boni pariter ac mali indiscreta intentione ad bonum peruenire nituntur? Ita, inquam, consequens est. Sed certum est, adeptione boni bonos fieri. Certum. Adipiscuntur igitur boni quod appetunt? Sic uidetur. Mali uero si adipiscerentur, quod appetunt, bonum, mali esse non possent. Ita est. Cum igitur utrique bonum petant, sed hi quidem adipiscantur, illi uero minime, non dubium est, bonos quidem potentes esse, qui uero mali sunt, imbecilles. Quisquis, inquam, dubitat, nec rerum naturam nec consequentiam potest considerare rationum.

[QUAE SIT NATURA RERUM ET CONSEQUENTIA RATIONUM.

Táz íst natura rerum. álso sí sélba sâr nâh lêret ân demo ánderen capitulo. dáz mít uirtute. díu bona íst. beatitudo guúnnen uuérde. díu áber bona íst. únde is nîeht ne spûe mít tien uitiis. tíu bona ne sínt. In bonis uuírt tiu natura fúnden. sô uirtus íst. In uitiis ne uuírt natura nehéiniu fúnden. nube corruptio naturę. Pedíu ist uirtus máhtîg. uitia sínt âmahtîg. Án dia naturam uuártendo. gelírnêt man dîa consequentiam rationum. Uuánnân chúmet tíu consequentia rationum. sô aristotiles lêret in periermeniis. âne fóne déro consequentia rerum? Táz án dien rebus uuâr íst. táz íst óuh uuâr án dien rationibus. Sâment uirtute íst potentia. únde sáment potentia effectus uoluntatis. pedíu chúmet tánnân dísiu consequentia rationum. dáz man chéden mág. Ubi est uirtus. ibi et potentia. et ubi potentia. ibi effectus uoluntatis. Sedecim loca argumentorum zéigônt úns tîa consequentiam rationum. Tiu consequentia íst échert in tribus locis únueruuéhselôt. sô cicero chît in topicis. ân dien ánderên uuîlôt si. Tíu síh ne uuéhselônt. án dîen íst îo necessitas ueritatis. Tíu síh áber uuéhselônt. tíu óugent uuîlon necessitatem ueritatis. uuîlon similitudinem ueritatis. Uuélíu sínt. tíu síh ne uuéhselônt? Dáz îst ab antecedentibus. a subsequentibus. a repugnantibus. Ab antecedentibus. ut si concubuit. uirgo non est. Concubitus kât îo fóre démo. non esse uirginem. A subsequentibus. ut si peperit concubuit. Partus chúmet post concubitum. A repugnantibus. Non et concubuit et uirgo est. Concubitus únde uirginitas.
187. ne múgen sáment nîeht | sîn. Táz sínt keuuáriu argumenta. únde sús keuuáriu sínt állíu díu hínnân chómenen argumenta. Tíu áber fóne ánderên locis chóment. tíu sínt uuîlôn necessaria. uuîlôn probabilia. Álso an dîen zuéin skînet a causa. Si ignis est.

chalct. Si mater est diligit filium. Taz êrera ist so uuâr. taz ánder ist kelóublih fóne díu. dáz iz sóchôst sô féret. Uuánda éinez in zîtelih uuâr ist. fóne díu ist iz in zîtelih uuâr ze spréchenne. Uuánda áber díz uuîlôn uuâr ist. fóne díu ist iz uuîlon uuâr ze spréchenne. Ze dero uuîs fólgêt so dero consequentię rerum. díu consequentia rationum. únde dáz in rebus fúnden uuírt. táz ist uuâr ze spréchenne. Fóne díu gibet so natura rerum. ueritatem rationum.]

QUID MALOS RETARDET. NE AD DESTINATUM FINEM PERUENIANT UT BONI.

Áber chád si. Übe zuêne sint. tie béide uuillig sínt éin díng natûrlîcho ze tûonne. únde iz óuh ter éino natûrlicho getûot. únde der ánder in dia uuîs ne mág. únde er síh is in ándera uuîs péitet. mít tíu ér iz tóh ne getûot. uúbe échert keántrôt ten dûonten. uuéderêr déro uuânest tu gemág mêr? Tóh ih óuh irrâten múge chád íh. uuáz tu uuéllêst. íh fernímo iz tóh kérno óffenôr. Táz tie líute gán múgen chád si. lóugenest tu dáz uuésen natûrlih? Néin chad íh. Zuîuelôst tu dánne dáz uuésen natûrlih ámbaht tero fûozo? Nóh óuh tés chád íh. So uuélêr dero fûoze geuuáltendo gât. únde ánderêr dér íro ne geuuáltet. mít tien hánden ásôndo síh péitet kân. uuéderêr déro

---

Rursus inquit: Si duo sint, quibus idem secundum naturam propositum sit, eorumque unus naturali officio idipsum agat, atque perficiat; alter uero naturale illud officium minime administrare queat, alio uero modo, quam naturae conuenit, non quidem impleat propositum suum, sed imitetur implentem, quemnam horum ualentiorem esse decernis? Etsi coniecto, inquam, quid uelis, planius tamen audire desidero. Ambulandi, inquit, motum secundum naturam esse hominibus num negabis? Minime, inquam. Eiusque rei pedum officium esse naturale num dubitas? Ne hoc quidem, inquam. Si quis igitur pedibus incedere ualens ambulet, aliusque, cui hoc naturale pedum desit officium, manibus nitens ambulare conetur, quis horum

dúnchet tír der máhtigero? Ságe échert fúrder chád íh.
188. Uuánda níoman ne zuîuelôt. núbe dér máhtigoro sî. dér natûrliches ámbahtes keuuáltet. tánne dér is ne geuuáltet. Nû sûochent chád si die gûoten summum bonum. dáz péidên gelîcho erbóten íst. kûoten. ióh úbelên. mít témo ámbahte dero túgedo. áber die úbelen béitent síh iz kuuínnen mit míssellichên uuérltkíredôn. dáz natûrlih ámbaht nîeht neíst kûot ze guuínnenne. Túnchet tír iz ánderes? Néin chád ih. Ióh táz íst óffen chád íh. táz témo fólgêt. Uuánda áfter dîen dînên rédôn. déro íh gihtîg *) pín uuórten. sint tie gûoten nôte máhtîg. únde úbele únmáhtîg. Tû fúre fáhest míh réhto chád si. únde dáz íst uuórtzéichen dînero gníste. sô árzata uuânent. [Sô medicus infirmo ságet. mít uuíu er genésen sól. únde er dés fernúmestig **) íst. únde ióh fúre sprîchet. dáz íst signum recuperandę sanitatis.]

QUAM RES MAGNA UALDE SIT. QUA DEFICIUNT INIQUI.

Uuánda íh tíh óuh sô geréchen sího ze fernémenne. sô uuíle íh tír zálâ gében gnûoge. Chíus uuío míchel

*) Der ersten Sylbe von gihtîg ist im Codex ii überschrieben, also gihtig wohl in iihtig verbessert.

**) Es steht fernúmenstig.

iure ualentior existimari potest? Contexe, inquam, cetera: nam quin naturalis officii potens, eo qui idem nequeat, ualentior sit, nullus ambigit. Sed summum, inquit, bonum, quod aeque malis bonisque propositum est, boni quidem naturali officio uirtutum petunt; mali uero uariam per cupiditatem, quod adipiscendi boni naturale officium non est, id ipsum conantur adipisci. An tu aliter existimas? Minime, inquam; nam etiam, quod est consequens, patet. Ex his enim quae concesseram, bonos quidem potentes, malos uero esse necesse est imbecilles. Recte, inquit, percurris, idque uti medici sperare solent, indicium est erectae iam resistentisque naturae.

Sed quoniam te ad intelligendum promtissimum esse conspicio, crebras coaceruabo rationes. Uide enim quanta

únekráft. tero übelôn ist. táz sie nôh tára chómen ne múgen. dára si diu natûrlicha râmunga léitet. ûnde ióh nâh zihet (sic). Uuáz uuúrte is. kebrâste in sô míchelero ûnde ióh nâh úngesuíchenero hélfo. dero léitentûn naturę. Nû chíuś knôto. uuéliche únmáhte dien frátatigên ána sínt. Uuánda iz ne sínt | nieht liehiíu (sic) nóh spótlichíu díng. 189.
tíu sie guínnen ne mûgen. únde nâh tien sie chómen ne múgen. Nûbe an sélbemo demo óberôsten dínge brístet ín. dâr déro díngo hóubet íst. Unde des éinen sie síh pînont táges ióh náhtes. tes ne gespûot ín.

QUANTUM IN HOC PRECELLANT BONI. QUOD UITIIS NEQUEUNT RESISTERE MALI.

Târ án déro stéte némenł síh fûre die chréfte dero gûotôn. Álso dû den fûoz kêngel châdist sih uuóla fermûgen sînes kánges. tér sô férro gienge. dáz târ fûrder hína mêr uuéges ne uuâre. álso chîst tu dén mít réhte máhtigen. tér síh kerécchet. ûnz tára ér gesuírbet sélbez táz énde. álles tés ze gérónne íst. [Têr íst fóne díu sâlîg. uuánda er dâr fûrder níehtes ne hábet ze géronne.] Tánnân geskíhet. táz tísemo ûngelih íst. íh méino. dáz tie fertânen állero chréfte sínt âno.

---

uitiosorum hominum pateat infirmitas, qui ne ad hoc quidem peruenire queunt, ad quod eos naturalis ducit ac pene compellit intentio. Et quid? si hoc tam magno ac pene inuicto praeeuntis naturae deserentur auxilio? Considera uero quanta sceleratos homines habeat impotentia. Neque enim leuia ac ludicra praemia petunt, quae consequi atque obtinere non possunt, sed circa ipsam rerum summam uerticemque deficiunt, nec in eo miseris contigit effectus, quod solum dies noctesque moliuntur.

In qua re bonorum uires eminent. Sicut enim eum, qui pedibus incedens ad eum locum usque peruenire potuisset, quo nihil ulterius peruium iaceret incessui, ambulandi potentissimum esse censeres; ita eum, qui expetendorum finem, quo nihil ultra est, apprehendit, potentissimum necesse est iudices. Ex quo fit, quod huic obiacet, ut iidem scelesti uiribus omnibus uideantur esse deserti.

Ziu lês mínnônt sie âchuste fúre túgede? Íst iz. táz sie ne uuízen. uuáz kûot sî? Uuáz mág tánne zágora sîn. dánne únuuízenhéit? Álde uuízen sie daz pezera. únde trîbent sie tuéres íro gelúste. [álso der uuint tuéres taz skéf âna gândo. in únhánt fûoret.] Sô sínt sie áber bôse. dáz sie ín sélbêu geduuíngen ne mugen. nóh síh eruuéren âchústen.

MALOS SPONTE DESERENTES BONUM. IN NIHILUM REDIGI.

Súlen uuír chéden. dáz sie uuízende únde uuéllende. daz kûot lâzên. únde síh ze úbele héftent? Íst táz sô. mít tíu sie ferliesent nîeht éin geuuáltîg uuésen. núbe ióh
190. sélbez taz uuésen. | Tîe dén ferlâzent. tér gemêine énde ist. álles tés tir íst. tîe hábent síh tes uuésennes kelóubet. [Sô sie síh ne hábent ze démo. dér daz ênde íst. uuâra múgen sie dánne?] Táz ételichên ôdeuuáno uuúnder gedúnchen mág. táz íh tîe chéde ne uuésen. dêro állero méist íst. Iz íst áber dóh sô. Táz sie úbel sîn. dés ne uerságo íh síe. dáz sie in lúttera. únde in éinfálta uuís sîn. dáz ferságo íh. Álso íh tes ménnisken bóteh. éinen tôten ménnisken héizo. náls nîeht érchenen ménnisken. sô mág íh chûstelôse héizen. úbele uuésen. náls in gánza uuís

---

Cur enim relicta uirtute uitia sectantur? inscitiane bonorum? sed quid eneruatius ignorantiae caecitate? An sectanda nouerunt? sed transuersos eos libido praecipitat, sic quoque intemperantia fragiles, qui obluctari uitio nequeunt.

An scientes uolentesque bonum deserunt, ad uitia deflectuntur? Sed hoc modo non solum potentes esse, sed omnino esse desinunt. Nam qui communem omnium, quae sunt, finem relinquunt, pariter quoque esse desistunt. Quod quidem cuipiam mirum forte uideatur, ut malos, qui plures hominum sunt, eosdem non esse dicamus; sed ita sese res habet. Nam qui mali sunt, eos malos esse non abnuo; sed eosdem esse pure atque simpliciter nego. Nam uti cadauer hominem mortuum dixeris, simpliciter uero hominem appellare non possis; ita uitiosos, malos quidem esse concesserim, sed esse absolute nequeam confiteri.

uuésen. Uuánda dáz íst uuârháfto. dáz ze sînero sléte stât. únde dia naturam háltet. Táz áber sîa ferlâzet. táz hábet ferlâzen sîn uuésen. dáz án dero natura stânde uuás. [Bonum dáz íst natura. táz sih boni gelóubet. táz hábet sih tero naturę gelóubet. án déro állero uuíhtelih pestât. Sî gíbet temo dínge. dáz iz pestât. únde íst. Âne sîa neíst iz. Táz íst argumentum a causa. Natura díu íst causa des esse.]

QUOD POTENTIA MALORUM MAGIS IMBECILLITAS SIT.

Sô chîst tu fóne dien úbelên. dáz sie múgîn. Tés ne ferságo ih nîeht. Táz sie áber gemúgen. dáz ne chûmet nîeht fóne chréften. núbe fóne únchréften. Sie múgen übelo tûon. dés sie nîcht ne máhtîn. úbe sie in uuólatâten stâte uuésen máhtîn. Sô getâne máhte. sínt óffeno únmáhte. [Táz ist argumentum a contrariis. uuánda úbe gûot tâte fóne chréfte sínt. sô sínt nôte úbeltâte fóne únchréften.] Úbe iz sô íst. | sô uuír míttundes áfter rédo châden. 191.
dáz übel nîcht ne íst. sô íst óffen. die échert úbel gemúgen. dáz sie nîcht ne gemúgen. [Uuir súlen fernémen collectionem únde conclusionem. únde illationem. únde confectionem. éin bezéichenen.] Táz íst óffen chád ih.

Est enim, quod ordinem retinet seruatque naturam; quod uero ab hac deficit, esse etiam, quod in süi natura situm est, derelinquit.

Sed possunt, inquies, mali: nec ego quidem negauerim; sed haec eorum potentia non a uiribus sed ab imbecillitate descendit. Possunt enim mala, quae minime ualerent, si in bonorum efficientia manere potuissent. Quae possibilitas eos euidentius nihil posse demonstrat. Nam si, uti paullo ante collegimus, malum nihil est, cum mala tantummodo possint, nihil posse improbos liquet. Perspicuum est.

ITEM EOS QUI MALA POSSUNT. CUM OMNIPOTENS EA NON POSSIT. NIHIL POSSE.

Nû chád si. dáz tu fernémêst. uuîolih tísiu máht si. knóto fóre ságeta íh. dáz summo bono nîeht máhtigôren ne sî. Sô tâte chád ih. Nû ne mág iz ûbel tûon chád si.*) Néin iz chád ih. Ist îoman chád si. dér ménnisken uuâne múgen âlliu díng tûon. Náls ér ne uuûote châd ih. Ke-múgen sie daz ûbel châd si? Uuólti gôt ne mâhtîn chád ih. Sîd tér âlemáhtîg íst. tér échert kûot kemág. únde die álemahtige ne sínt. tíe échert ûbel gemûgen. sô skînet táz tíe mín gemûgen. [Uuánda er mín gemág. tánne gûot pe-díu ne gemág er nîeht. Sîd ter âlemahtîg íst. tér ál gemág. âne ûbel. dîe dára gâgene ál gemûgen âne gûot. tíe ne gemûgen nîeht. Táz íst argumentum a contrariis.]

DUM POTENTIA PETENDA SIT. QUOD PETENDUM NON EST. NON ESSE POTENTIAM.

Propositio. Hâra zûo gât óuh. táz íh ságeta. âlla máht uuésen in déro zálo. déro ze gérônne íst. únde állíu déro ze gérônne íst. ze gûote geuuéndet uuérden. sámo so ze íro sláhto hóubete. *Assumtio.* Âber

*) Es steht ih.

Atque ut intelligas, quae nam sit huius potentiae uis; summo bono nihil potentius esse, paullo ante definiuimus. Ita est, inquam. Sed idem, inquit, malum facere nequit. Minime. Est igitur, inquit, aliquis, qui omnia posse homines putet? Nisi quis insaniat, nemo. Atqui iidem possunt mala. Utinam quidem, inquam, non possent. Cum igitur bonorum tantummodo potens possit omnia, non uero queant omnia potentes etiam malorum, eosdem, qui mala possunt, minus posse manifestum est.

Huc accedit, quod omnem potentiam inter expetenda numerandam omniaque expetenda referri ad bonum, uelut ad quoddam naturae suae cacumen, ostendimus. Sed

dáz man úbelo tûon mág, táz ne sihet ze gûote. | *Con-* 192.
clusio. Sô neíst ís óuh ze gérônne. [Tíz íst conditionalis syllogismus. Conditionalis hábet îo duplicem propositionem., uuánda dâr ána sínt zuô propositiones. Téro zuéio uuírt éiniu gebrûochet *(sic)* ze assumptione. diu ánderíu ze conclusione. Pedíu íst hîer an dírro propositióne éin predicatio. omnis potentia expetenda est. Ánderíu. omnia expetenda referuntur ad bonum. Mít tero ánderûn uuírt assumtio getân. possibilitas scelerum. non refertur ad bonum. Mít tero êrerûn conclusio. non est igitur expetenda.] *Item.* Nû íst îo guísso állero máhte ze gérônne. Tánnân skînet. táz tero úbelôn múgen. máht ne íst. [Uuánnân skînet iz? s. uuánda íro ze gérônne ne íst. Táz íst áber fóllêr syllogismus. Éin sumtum íst. omnis potentia expetenda est. ánderez íst in subauditione. Malorum autem potentia expetenda non est. Sô íst tánne illatio. Liquet igitur malorum possibilitatem non esse potentiam.] An állên dien rationibus skînet tero gûotôn máht. únde dero úbelôn guíssíu únchráft. Únde skînet. táz platonis réda uuâríu íst. tér dir chád. éinen die uuísen múgen getûon. dáz sie uuéllen. Vnde die úbelen múgen íro mûotuuíllen tûon. únde ín dóh ne múgen fólle bríngen. [Síe âhtent tero gûotôn. álso sie uuéllen. síe ne uerâhtent íro îo dóh níeht.] Síe tûont. dáz sie uuéllen. uuánda sie dáz tûondo. dés sie lústet. síh uuânent sâldâ guínnen. déro sie lángêt. Díe ne guínnent sie áber. uuánda úbele ne chóment ze sâldôn.

---

patrandi sceleris possibilitas referri ad bonum non potest. Expetenda igitur non est. Atqui omnis potentia expetenda est. Liquet igitur malorum possibilitatem non esse potentiam. Ex quibus omnibus bonorum quidem potentia, malorum uero minime dubitabilis apparet infirmitas. Ueram illam platonis esse sententiam liquet, solos, quod desiderent, facere posse sapientes; improbos uero exercere quidem quod libeat, quod uero desiderent explere non posse. Faciunt enim quaelibet, dum per ea, quibus delectantur, id bonum quod desiderant, se adepturos putant; sed minime adipiscuntur, quoniam ad beatitudinem probra non ueniunt.

NON ESSE LIBEROS. QUOS DNI PREMUNT INIQUI. |

193. Tîe úbermûoten chûninga. dîe dû nû síhest sízzen an hôhemo stûole. in íro pûrpurun glîzende. mít keuuâfendên chnéhten. ûmbehábete. mít prûttiskên ânasíunen dréuuente. fóre mùotigi fnâhtende. so uuér dîen âbazihet (sic). dáz sie ûzenân zîeret. [táz chît. tér sie ínnenân chûnnet.] tér gesíhet sie hêrron mît chêtenuôn in scâlches uuîs kebûndene. [Uuâz sínt tîe chêtenna?] Êines sindes ânagângerônt sie gelúste. mît êiterlîchero giredo. ânderes sîndes mûhet sie zórn. in uuéllun uuîs sih héuende. âlde trûreghéit chélet sie. âlde ûppìg kedíngi beheftet sie. Sô éin ménnisko. sô mânigen uuâltesare lîdet. sô ne tûot er dáz er uuile. uuánda er nôthâfte íst. fóne sô ûngemáchên hêrrôn.

DE CERTO PRAEMIO BONORUM.

Ne síhest tu nû na. in uuêlemo horouue die úbelen stécheên. únde in uuélero scôni die gûoten skînên. Târ ána ist

---

Quos uides sedere celso
Solii culmine reges,
Purpura claros nitenti,
Septos tristibus armis,
Ore toruo comminantes,
Rabie cordis anhelos,
Detrahat si quis superbis
Uani tegmina cultus,
Iam uidebit intus arctas
Dominos ferre catenas.
Hinc enim libido uersat
Auidis corda uenenis,
Hinc flagellat ira mentem
Fluctus turbida tollens,
Meror aut captos fatigat,
Aut spes lubrica torquet.
Ergo, cum caput tot unum
Cernas ferre tyrannos,
Non facit, quod optat, ipse
Dominus pressus iniquis.

Uidesne igitur quanto in coeno probra uoluantur, qua probitas luce resplendeat? In quo perspicuum est,

táz óffen. dáz kûotên nîomêr ne gebrístet íro lônes. nóh tien árgên íro uuîzes. Úns sól mít réhte dúnchen állero táto lôn. an díu uuésen. dár úmbe man sie tûot. Also in strîtlóufte diu corona ze lône líget. úmbe dîa man lóufet. [Uuáz stadium sî. dáz chúndên án demo fólgênden capitulo.] Nû hábo íh keóuget. sâlighéit uuésen éin dáz kûot. úmbe dáz állíu díng ketân uuérdent. Fóne díu ist táz sélba gûot állero ménniskon tâten erbóten. sámo so geméine lôn. Ter sélbo lôn. tér ne mag fóne dien gûotên nîeht. Nóh tér | 194. ne máhti dâr fúrder gûot héizen. dér gùotes âna uuâre. Fóne díu ne inféret tien gûotên nîomêr íro lôn. Die úbelen sárfesoên. sô filo sie uuéllên. dien gûoten ne inféret íro corona dúrh táz nîeht. nóh ne uuésennêt. [sô díe ûzer blûomôn geuuórhtûn. tâten. déro íu síto uuás.]

Nóh ánderro úbeli ne infûoret tien gûotên nîomêr íro êra. Uuâre íro fréuui án demo ûzeren lône. sô góltt. únde silber íst. tén máhti ín erzúcchen. dér in ín gâbe. álde éin ánderêr. Uuánda ín áber gíbet íogelichemo sîn gûoti. sô ne infállet er ímo êr nîeht. êr er síh sînero gûoti gelóubet.

---

numquam bonis praemia, numquam sua sceleribus deesse supplicia. Rerum enim quae geruntur illud propter quod unaquaeque res geritur, eiusdem rei praemium esse non iniuria uideri potest; uti currenti in stadio, propter quam curritur, iacet praemium corona. Sed beatitudinem esse idem ipsum bonum, propter quod omnia geruntur, ostendimus. Est igitur humanis actibus ipsum bonum ueluti praemium commune propositum. Atqui hoc a bonis non potest separari. Neque enim bonus ultra iure uocabitur, qui careat bono; quare probos mores sua praemia non relinquunt. Quantumlibet igitur seuiant mali, sapienti tamen corona non decidet, non arescet.

Neque enim probis animis proprium decus aliena decerpit improbitas. Quod si extrinsecus accepto laetaretur, poterat hoc uel alius quispiam, uel ille etiam, qui contulisset, auferre. Sed quoniam id sua cuique probitas confert, tum suo praemio carebit, cum probus esse desierit.

Ze demo gnótesten. sô álles lônes pedíu gegérôt uuírt. uuánda er gûot keáhtôt uuírt. uuér sól dánne gûotes kemáren áhtôn lônlôsen. [Jóh' filia herodiadis uuânda gûotes kéron. dô si iohannis hóubetes kérota. Tér síh áber ze gûote héftet. álso ér iohannes. uuío sól démo lônes présten?] Jâ uuíoliches lônes? Tes állero scônisten. únde méisten. Kedénche déro tíurûn mîeto. dîa íh tír dâr fóre gáb. Únde bechénne argumentando. sô gûot sâlighéit íst. táz álle gûote. uuánda sie gûot sínt. óuh sâlig sínt. únde dîe sâlig sínt. târ mite góta sínt. [Uuélih lôn mág témo gelíh sîn? Tér syllogismus stât târ fóre] Pedíu íst tér lôn dero gûotôn. dén nîoman ne geuuértet. nîomannes keuuált ne mínnerôt. nîomannes úbeli ne gehínderet. táz sie góta uuérdên.

[QUID SIT STADIUM ET OLYMPIAS.

Apud grecos uuás íu éin solennitas erháuen. dîa sie olympiadem hîezen. fóne olympo monte. dér in macedonia íst. pi démo si ze êrest uuárd. Tîa ûoblôn sie sîd pî alpheo fluuio archadię. dâr sie únder zuís kên búrgen rínnet. elidem et pisas. uuánda dâr scôníu gefílde sínt. Tiu solennitas uuárd úmbe | dáz erháuen. dáz târ publica probatio uuúrte. omnium uirtutum. Dánnân hîez tiu probatio grece pancratios. Únde ne uuás nîoman in tota grecia. dér síh tehéines tûomliches tínges fermâze. mít tíu er gloriam geuuúnnen uuólti. ér ne skéindi iz târ. ze demo olympiade. Fermáhta er síh ríngennes. sô hîez ér grece palestricator.

Postremo cum omne praemium iccirco appelatur, quoniam bonum esse creditur, quis boni compotem praemii iudicet expertem? At cuius praemii? omnium pulcerrimi maximique. Memento enim illius corollarii, quod paullo ante praecipuum dedi, ac sic collige. Cum ipsum bonum beatitudo sit, bonos omnes eo ipso, quod boni sint, fieri beatos liquet. Sed qui beati sunt, deos esse conuenit. Est igitur praemium bonorum, quod nullus deterat dies, nullius minuat potestas, nullius fuscet improbitas, deos fieri.

fermáhta er sih fêhtennes. mít temo chnútele. sô hîez ér pugil. álde mít suérte. sô hîez er gladiator. álde mít cestibus. dáz uuír chéden mít pûsken. so hîez er agonitheta i. decertator. Uuólta er ûfen sînero réito strîtspil ûoben. dáz hîez curule certamen. Uuólta er óugen uuío er in bóre máhti. dáz téta er gândo úber daz séil. dáz funiambulum hîez. Úbe er óuh sîna snélli skéinen uuólta. dáz téta er lóufendo in stadio. álso díe tâten ad tumulum anchisę. fóne dîen uirgilius ságet. Stadium hîez sélbez táz spacium. dáz sie lóufen sóltôn. grece genámotez fóne exercitatione. Tés uuâren centum uiginti quinque passus. i. nona pars miliaris. Dîen âllên uuás tár gágenuuérte fóne frôno íro lôn. Dér lôn hîez grece brabion. latine, brauium.]

DE CERTA POENA MALORUM.

Tár míte ne zuíueloe nehéin uuîse mán dáz óuh tie *úbelen* nîomêr âne uuîze ne uuérdent Sô gûot únde úbel. lôn únde uuîze uuíderuuártîg sínt. sô íst nôt. táz uuíderuuártîg sîn. díu án des kûoten lône. únde án des úbelen uuîze geskéhen súlen. [Uuáz íst táz? Táz íst. táz tu hîer fernémen máht.] Álso dero gùotôn lôn íst. íro gûoti. sô íst téro úbelôn chéli sélbiu díu úbeli. Ih uuâno dér îo âna uuîze lîdet. tér bechénnet úbel. dáz er lîdet. Fóne díu. uuío múgen díe dánne uuânen. sih uiûzes âno sîn. úbe sie án sih sélben dénchen uuéllen. dáz chît. úbe sie íro sélbero îeht infinden uuéllen. díe árguuílligi álles úbeles

---

Quae cum ita sint, de malorum quoque inseparabili poena dubitare sapiens nequeat. Nam cum bonum malumque, item poena atque praemium, aduersa fronte dissideant, quae in boni praemio uidemus accidere, eadem necesse est in mali poena contraria parte respondeant. Sicut igitur probis probitas ipsa fit praemium; ita improbis nequitia ipsa supplicium est. Iam uero quisquis afficitur poena, malo se affectum esse non dubitat. Si igitur sese ipsi existimare uelint, possunt ne sibi supplicii expertes uideri, quos omnium malo-

méista. nieht éin ne chélet. núbe ióh ferchústet. [Táz íst argumentum ab effecto. Uuánda sie infecti sínt. tánnân
196. skînet. uuío hárto sie affe|cti sínt.] Chíus oúh tero gûotôn halb. uuáz tien úbelên ána uuîzes sî. Íh lêrta díh fóre dísen syllogismum. dáz ál dáz tir íst. éin íst únde éin gûot íst. dáz sínt zuéi sumpta. dîen fólgêt nôte díu conclusio. dáz ál dáz tir íst. kûot íst. Téro conclusioni íst áber dísiu geháft. so uuáz kûot ne íst. táz ne íst. [Sô éin conclusio dero ánderro fólgêt. táz héizet latino. sô martianus chît. confinis conclusio. grece simplerasma.]

QUID ESTIMANDI SINT DIUERSIS UITIIS DEDITI.

Tánnân geskíhet. táz tie úbelen ne sîn ménnisken. dáz sie uuâren. dô sie úbel ne uuâren. Áber dáz sie ménnisken uuâren. dáz oúget sélbíu diu ménnisken getât. tíu ín nóh ána íst. Fóne díu in árg pechêrte. ferlúren sie ménniskîna naturam. Sîd áber éiniu dîu gûoti mánnolichen erhéuen mág úber die ménnisken. sô dáz er gót uuérde. sô íst nôt. táz tîe. díe íro úbeli ába dero mánhéite geuuírfet. sîe sâr hínderôren getûe. dien ménniskôn. Tánnân íst. táz tu dén fúre ménnisken háben ne múgîst. tén du fóne âchu-

---

rum extrema nequitia non afficit modo, uerumetiam uehementer inficit? Uide autem ex aduersa parte bonorum, quae improbos poena comitetur. Omne namque quod fit, unum esse isumque unum bonum esse paullo ante didicisti, cui consequens est, ut omne quod sit id etiam bonum esse uideatur. Hoc igitur modo quidquid a bono deficit, esse desistit.

Quo fit, ut mali desinant esse quod fuerant. Sed fuisse homines adhuc ipsa humani corporis species ostentat, quare, uersi in malitiam, humanam quoque amisere naturam. Sed cum ultra homines quemque prouehere sola probitas possit, necesse est, ut quos ab humana conditione deiecit, infra hominis meritum detrudat improbitas. Euenit igitur, ut quem transformatum uitiis uideas, hominem

âchusten geuuéhselôten síhest. Uuílon uuírt er fréh. únde nôtnémare frémedero sáchon. sô ist er uuólfe gelîh. Áber râzêr ze dero zúngûn. únde úngehírmdêr strîtes. tér ist húnde gelîh. Sô íst tér toúgeno fârêt. ieht ze guuínnenne. mít úndriuuôn. démo chît fúhs. Sô ist tér úñméȥigêr sînes zórnes. ío grémezôt. tér tréget tes léuuen mûot. Úndúrftes | fórhtelêr. únde flúhtigêr. dúnche dír hírze gelîcher. 197.
Ferlégenêr únde lâzêr. únde dér síh árbéite erchúmet. lébet in éseles uuîs. Lîehtmûotigêr *(sic)* únde únstâtêr in sînero begúnste. dér íst álso fógel. Tér síh. áber úuérsáme únde únréine gelúste. ána lâzet. tér íst pésóltero súe gelîh. Sô geskíbet táz tér. dér síh kûoti gelóubendo. ménnisko neíst. sô er ze gótes uuírdigi chómen ne mág. ze tiere uuírt.

NON TAM NOXIUM ESSE CORPUS IN BELUAM REDIGI. QUAM BELUINA MENTE INDUI.

[Íh mág tíh mánôn míchelês égesen. tér dóh tísemo égesen gelîh ne íst. Uuáz íst tér.] Tô ulixes fóne troio eruuíndendo. uuîto des méres uuállota. únde er fóne sicilia férita ze italia. dô uuárf ín der uuínt ûf mít sînên skéffen

---

nem existimare non possis. Auaritia feruet alienarum opum uiolentus ereptor? similem lupi dixeris. Ferox atque inquietus linguam litigiis exercet? cani comparabilis. Insidiator occultis surripuisse fraudibus gaudet? uulpeculis exaequetur. Irae intemperans fremit? leonis animum gestare credatur. Pauidus ac fugax non metuenda formidat? ceruis similis habeatur. Segnis ac stupidus torpet? asinum uiuit. Leuis ac inconstans studia permutat? nihil ab auibus differt. Foedis immundisque libidinibus immergitur? sordidae suis uoluptate detinetur. Ita fit, ut qui probitate deserta homo esse desierit, cum in diuinam conditionem transire non possit, uertatur in belluam.

Uela neritii ducis
Et uagas pelago rates
Eurus appulit insulae,

ze déro íselo. [díu eee geheízen ist.] târ diu scôna circe dero súnnûn tôhter gesézeníu. pezóuuerôt lîd tîen sélbên gésten scángta. Sô dô díu zóuuerlicha hánt sie uerméh. selôta in misselíche uuîsâ. súm uuás kelîh ébere. súm demo léuuen. súmeliehêr oúh ze uuólfe uuórtenêr. sô er uuéinôn uuólta. stûont er hônnota. Sô úmbe gîeng oúh taz hús súmelichên. álso tygris ketânêr. Únde dóh tér in fógeles uuîs flîgendo (sic) mercurius. tér in cillenio monte archadię geûobet uuárd. tén nôtháften hérezógen úmbe irbármeda lôsti. fóne sînero uuírtenno gífte. so dóh tie férien dîe hábetôn úbel lîd getrúnchen.

[Mercurius ter alatis talariis kemâlêt uuírt. táz chît. mit kefidertên scúhen. díe grece petasi
198. héizent. tér mâneta vli | xem. dáz er fermíte circę. Tô iz áber sô geskáh. táz er úndanches tára chám. únde si ánderên scáncta. dáz ér trínchen ne uuólta. tô téta ín is mercurius pûoz mít sînero uirga. díu caduceus kenémmet uuás. tíu gágen állên díngen lâchenháfte uuás.]

Pulcra qua residens dea
Solis edita semine,
Miscet hospitibus nouis
Tacta carmine pocula.
Quos ut in uarios modos
Uertit herbipotens manus;
Hunc apri facies tegit;
Ille marmaricus leo
Dente crescit et unguibus;
Hic lupis super additus,
Flere dum parat, ululat;
Ille tigris ut indica
Tecta mitis obambulat.
Sed licet uariis malis
Numen arcadis alitis
Obsitum miserans ducem
Peste soluerit hospitis:
Iam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant:

Únde suín uuórtene. uuéhselotôn sie daz prôt úmbe éichela. Únde uuâren sie gáreuuo ferlóren. in líden. íóh in stímmo. Éinêr der sín stûont ze stéte. léidegêr dés égesen. dés ímo geskéhen uuás. Jâ uuío héuig taz uuás. Uuáz kemáhtôn sâr díu chríutet. únde díu gíft hánt. tíu dien líden dáretôn. sínne ne máhtôn? Ínne líget tíu máht. Târ sínt tîefo gebórgen. ménnisken chréfte. Tîe gífte. díe íh ságo. díe getûont ten ménnisken sîn úngeuuáltigôren. Tîe tiefôr íngesláhent. nôh líden ne tárônt. núbe des sínnes âhtent.

MALOS MINUS MISEROS FIERI. SI EIS PECCARE NON LICERET.

Íh giho dir is chád íh tô. únde árge uuéiz íh tíh mit réhte tîer héizen. díe tîerlih mûot hábent. tóh sie an líchamôn ménniskôn gelîh sîn. Táz áber díe. déro mûot sô fertân. únde sô úbel íst. kûotero mûozen âhten. dáz íst.

Iam sues cerealia
Glande pabula uerterant.
Et nihil manet integrum
Uoce, corpore, perditis.
Sola mens stabilis super
Monstra, quae patitur, gemit.
O leuem nimium manum,
Nec potentia gramina,
Membra quae ualeant licet,
Corda uertere non ualent.
Intus est hominum uigor
Arce conditus abdita.
Haec uenena potentius
Detrahunt hominem sibi
Dira, quae penitus meant,
Nec nocentia corpori
Mentis uulnere saeuiunt.

Tum ego, fateor, inquam, nec iniuria dici uideo uitiosos, tametsi humani corporis speciem seruent, in belluas tamen animorum qualitate mutari. Sed quorum atrox scelerataque mens bonorum pernicie saeuit, id ipsum eis

táz ih ne uuólti. Nein chád si ne múozen. Álso du uuóla geéiscôst. sô ih tih tara zûobringo. Uuúrte in áber dáz sélba benómen. dáz tû uuânest táz sie múozîn. dâr âna uuúrte in íro uuîze gelîhterôt.

Propositio. Ze uuâre dés kmûoge mág keskéhen. ne trûent. tie úbelon sînt tèstè únsaligôren. dáz sie íro uuíllen getûônt. tánne úbe sie ín getûon ne máhtîn.

199. *Assumtio.* Úbe árg uuéllen uuêlih | íst. árg kemúgen. dáz íst nóh uuêlichera. Uuánda árgûuílło âne dáz geskéinet uuérden ne máhtî.

Conclusio. Pediu sínt sie nôte in drî uuîs únsalîg. sîd tero uuêneghéito drî sínt. ih méino. uuéllen. múgen. tûon. dáz tir úbel íst.

[Táz ist rhetoricus syllogismus. uuánda er diffusior ist. Dialecticus ist contractior. uuánda er chûrro hábet in iogelichero propositione subiectiuam partem et declaratiuam.]

Íh giho dir is chád ih.

MALOS ET SI NUMQUAM MORERENTUR. INFELICISSIMOS FORE.

Áber gót uuélle. dáz sie únmáhtîg uuórtene des úbeles. tero únsalighéite hálto dárbeên. Sô tûont sie chád si.

---

licere noluissem. Nec licet, inquit, uti conuenienti monstrabitur loco, sed tamen si id ipsum, quod eis licere creditur, auferatur, magna ex parte sceleratorum hominum poena releuatur. Etenim, quod incredibili forte cuiquam uideatur, infeliciores esse necesse est malos, cum cupita perfecerint, quam si ea, quae cupiunt, implere non possint. Nam si miserum est uoluisse praua, potuisse miserius est, sine quo uoluntatis miserae langueret effectus. Itaque cum sua singulis miseria sit, triplici infortunio necesse est ut urgeantur, quos uideas scelus uelle posse perficere. Accedo, inquam.

Sed uti hoc infortunio cito careant patrandi sceleris possibilitate deserti, uehementer exopto. Carebunt, inquit,

dárbêent iro iôh hôrskôr. dánne sâr dû mag keskêhen uuéllêst. álde sie sih peuuânên. Nóh in dísses chûrzen lîbes fríste. ne íst nîeht sô únspûotiges. tés ze láng áhtoe ze bîtenne dehéin êuuig mûot. [Ter uuîse mán dér êuuigheit pechénnet tér áhtôt temporalia fúre nîeht.] Téro chréftiga gedíngi. úndé déro hôha gerúste. ze úbele. ófto gâhes únde úngeuuândo. mít tôde eruéllet uuírt. Tâz ín. dóh mézôt tia uuêneghéit. uuánda ûbe ûbeli uuênege tûot. sô lángôr úbel íst sô nôte uuênegora íst.

[Táz íst argumentum a minore ad maius. Sîd ôuh pegínnentiu nequitia miseros tûot. mêr chíd tiu uuáhsenta.]

Díe châde íh uuésen die uuênegôsten. ûbe íro úbeli dóh tôd in énde ne sázti.

[Táz íst áber argumentum a minore. Uuánda diuturnior nequam infelicior íst incipiente. bedíu uuâre semper nequam infelicissimus. Fóne díu chît si dar nâh.]

Vbe daz êrera uuâr íst. táz íh chád. sô íst | kuís. 200
táz tíu miseria ist infinita. [únde bedíu infelicissima.] díu ęterna íst.

[Ube diuturna prauitas miserior íst tánne breuis. sô íst nôte sempiterna béidiu. iôh infinita. iôh infelicissima. Tísa réda féstenôt si fóne díu. sô gnôto. uuánda si sórgêt. táz er mísse trûuueé. Uuér mág tâz sámfto gelóuben. dáz iniqui semper

---

ocyus, quam uel tu forsitan uelis uel illi sese existiment esse carituros. Neque enim est aliquid in tam breuibus uitae metis ita serum, quod exspectare longum immortalis praesertim animus putet; quorum magna spes et excelsa facinorum machina repentino atque insperato saepe fine destruitur, quod quidem illis miseriae modum statuit. Nam si nequitia miseros facit, miserior sit necesse est diuturnior nequam; quos infelicissimos esse iudicarem, si non eorum malitiam saltem mors extrema finiret. Etenim si de prauitatis infortunio uera conclusimus, infinitam liquet esse miseriam, quam esse constat aeternam.

uiuentes et semper impuniti. sône báremo únrehte infelicissimi. únde miserrimi uuésen mûgin? Fóne díu ferním sîn ántuuúrte.]

Dô ántuuúrta íh is. Táz íst éin uuúnderlih ûzlâz chád íh. únde únsémftêr ze gelóubenne. Íh fernímo áber uuóla. dáz er dien êrerên gegíhten gehíllet. Réhto dúnchet tir chád si. Tér áber inblándeno uuélle gelóuben dísemo ûzlâze. tér óuge dáz lúkke. dáz târ fóre stât. mít tíu íh in stárhta. álde er chéde dîe sélben rédâ. dóh sie óuh uuár sîn. sô ne sîn gestéllet. dáz sie uuúrchên dísên ûzlâz. Ánderes uuîo. échert ér dero fórderûn zálo iéhe. des ûzlâzes ne mág er nîeht fersprécben.

[Táz chît si fóne díu. uuánda ófto líuget tíu fórdera zála. sô díu tûot. nullus sapiens spernit diuitias. únde bedín ne stérchet si dia áfterûn. sô díu íst. Igitur socrates quia spreuit diuitias. non erat sapiens. Ófto sínt zuô die fórderen. geuuâre álso dîe sínt. Omnis sapiens spernit diuitias. Multi tamen sapientes sunt diuites. Aber sô ne sínt sie gestéllet. táz sie dísa drittûn stérchên. Socrates si sapiens esset. diues esset. Ál dáz syllogismos únde argumenta írren mág. táz íst an dîen uitiis zuéin. únde bedíu. héizent tíe argumentationes. sophysticę. dâr síu ána fúnden uuérdent. Tér fólleclîchôr. exempla háben uuélle. dero trîegentôn syllogismorum. dér néme siu fóne cicerone in rhetoricis.]

Tum ego, mira quidem, inquam, et concessu difficilis illatio; sed his ea, quae prius concessa sunt, nimium conuenire cognosco. Recte, inquit, existimas; sed qui conclusioni accedere durum putet, aequum est uel falsum aliquid praecessisse demonstret, uel collationem propositionum non esse efficacem necessariae conclusionis ostendat: alioquin concessis praecedentibus nihil prorsus est, quod de illatione causetur.

INPROBOS IUSTIS POENIS IN MORTE TRADITOS FELICIORES ESSE, QUAM SI INPUNITI REMANERENT.

Táz íh tír nóh ságo chád si. dáz kedûnchet tír sámo míchel uuúnder. únde íst iz îo dóh nôt. fóne dien êrerên geiihten. | Uuélez chád íh? Sâligoren sîn die úbelen. die 201. réhtez uuîze lîdent. dánne sie uuârîn, úbe sie iz ne lítîn. Íh ne chído níeht árge síte geándôt uuérden. únde mít pûozo gerihtet uuérden. dáz tés îoman uuâne. [Ér ne dárf is uuânen. uuánda íh táz ne méino.] Únde dáz ánderên ze bílde sî. dáz sie scúlde flíhên *(sic)*. únde sámolîh ne tûên. Núbe in ándera uuîs áhtôn íh. táz úbele sîn. íro súndôn ingálte. dés te sâligoren. tóh iz ín ne sî bûoza. nóh ánderên bílde. Uuélih ánder uuîsa mág iz sîn chád ih. âne dísiu? Ne iáhen*) uuír chád si. die gûoten uuésen sâlige. únde die úbelen uuénege. Táz íst álso chád ih. Übe dánne gûot keléget uuírt ze íro dehéines uuênegheite. ne íst tánne der sâligoro. dánne dér. ze dés uuênegheite. nehéin gûot ne íst kemískelôt. Témo íst iz kelîh chád íh.

*) Es steht gáhen mit punktirtem (d. h. getilgtem) g, dem i überschrieben ist.

Nam hoc quoque, quod dicam, non minus mirum uideatur, sed ex his, quae sumta sunt, aeque est necessarium. Quid nam? inquam. Feliciores, inquit, esse improbos supplicia luentes, quam si eos nulla iustitiae poena coerceat. Neque id nunc molior, quod cuius ueniat in mentem, corrigi ultione prauos mores et ad rectum supplicii terrore deduci, ceteris quoque exemplum esse culpanda fugiendi: sed alio quodam modo infeliciores esse improbos arbitror impunitos, tametsi nulla ratio correctionis, nullus respectus habeatur exempli. Et quis erit, inquam, praeter hos alius modus? Et illa, bonos, inquit, esse felices, malos uero miseros nonne concessimus? Ita est, inquam. Si igitur, inquit, miseriae cuiuspiam bonum aliquid addatur, nonne felicior est eo, cuius pura ac solitaria sine cuiusquam boni admistione miseria est? Sic, inquam, uidetur.

Úbe óuh temo uuênegen. dér álles kûotes tárbêt. tehéin ánder uuêneghéit zûo gestôzen uuúrte. âne dîa fóne déro er uuêneg íst. ne uuâre er dánne na énes únsâligoro. dés uuêneghéit kelîehterôt *(sic)* uuírt. mít ételiches kûotes mískelungo?

[Táz íst argumentum a contrario. Uuánda úbe îoman fóne zûoslíngentemo gûote gesâligôt uuírt. sô uuírt er nôte óuh fóne zûoslíngentemo úbele geúnsaligôt.]

Uuîo ánderes chád íh. Fóne díu chád si. hábent tie úbelen. dánne sie in uuîze sínt. éteuuaz zûogemískelôtes kûotes. íh méino sélbez taz uuîze. dáz fóne réhte *gûot*
202. íst. | Únde dîa uuîla sie âne uuîze sínt. sô íst ín âna âne íro ûbeli. éin ánder ûbel. sélbíu diu úningélteda. díu fóne únrehte úbel íst. Tés ne mág íh fersâgen nîeht. chád íh. Pedíu sínt chád si die úbelen únsaligoren. in únrehtero úningéltedo. ferlâzene. dánne réhto ingálte. Fóne díu íst óffen réht. táz tie úbelen dero úbeli ingéltên. únde óffen únreht. táz sie íro úningéltet sîn.*) Uuér mág tés kelóugenen chád íh. Nóh oúh tés chád si. núbe gûot sî. dáz tir réht íst. únde úbel. dáz únreht íst. Dô ántuuúrta íh

*) Es steht sînt mit punktirtem, d. h. getilgtem t.

Quid si eidem misero, qui cunctis careat bonis, praeter ea, quibus miser est, malum aliud fuerit annexum, nonne multo infelicior eo censendus est, cuius infortunium boni participatione releuatur? Quid ni? inquam. Habent igitur improbi, cum puniuntur, quidem boni aliquid annexum, poenam ipsam scilicet, quae ratione iustitiae bona est: iidemque cum supplicio carent, inest eis aliquid ulterius mali, ipsa impunitas, quam iniquitatis merito malum esse confessus es. Negare non possum. Multo igitur infeliciores improbi sunt iniusta impunitate donati, quam iusta ultione puniti. Sed puniri improbos, iustum, impunitos uero elabi, iniquum esse manifestum est. Quis id neget? Sed ne illud quidem, ait, quisquam negabit, bonum esse omne, quod iustum est; contraque quod iniustum est, malum liquet esse. Tum

íro dés. Tísiu sínt chád ih. nôtfólgig tien. díu án demo êreren capitulo geféstenôt sínt.

[Tiz capitulum iíhet*) énemo. Uuánda sie infelicissimi uuârîn. sô si dâr fóre chád. úbe sie iomêr mûsîn (sic) sîn inpuniti. sô uuérdent sie nôte puniti feliciores.]

Questio. Nû uuére gót chád ih. íst tehéin uuîze dero sêlôn nâh temo tôde.

Responsio. Únde chréftîg chád si. Téro íh súmelichíu uuéiz tréffen. áfter geríche ze uerlórnissedo. súmelichiu áfter gnâdôn ze erlíuterdo. Íh ne hábo áber nû nehéinen uuíllen. dánnân**) ze ráchônne.

REPETITIO EORUM QUAE A PRINCIPIO HUIUS LIBELLI HUC USQUE DICTA EST. (sic)

Íh tréib táz únz hára chád si. táz tû bechénnêst tero úbelôn geuuált. tér dír fîlo ándo uuás. nehéinen sîn. Únde dû díe sáhîst nehéinêst sîn. âne uuîze. díe dû châde íro úbeli úningálte. Únde dû geéiscotîst. únlánga sîn dîa mûoza. déro du bâte slîemo lába uuérden. Únde dû sia uuíssîst tés te únsâligorûn. úbe si lángseimíu uuâre. únde áber fóne állên díngen únsaliga. úbe si êuuig uuâre. |

*) Es stand gíhet, ist aber durch Punkte über und unter g, und durch überschriebenes i in iíhet corrigirt.

**) Es steht dánnâ.

---

ego: Ista quidem consequentia sunt eis, quae paullo ante conclusa sunt. Sed quaeso, inquam, te, nullane animarum supplicia post defunctum morte corpus relinquis? Et magna quidem, inquit: quorum alia poenali acerbitate, alia uero purgatoria clementia exerceri puto. Sed nunc de his disserere consilium non est.

Id uero hactenus egimus, ut, quae indignissima tibi uidebatur, malorum potestas, eam nullam esse cognosceres; quosque impunitos querebare, uideres numquam imbrobitatis suae carere suppliciis. Licentiam, quam cito finiri precabaris, nec longam esse disceres: infelicioremque fore, si diuturnior, infelicissimam uero, si esset aeterna. Post

203. Únde úningâlte íro ûbeli uuênegôren sîn danne ingâlte. Témo dáz nôte fólgêt, táz sie dánne händegôsta uúîze lîdên. sô man sie uuânet úningâlte dés sie tûont. Dô ántuuúrta íh íro. Sô íh tîna réda chíuso. chád íh. sô ne áhtôn íh nîeht uuâreren. úbe íh án dero líuto áhtâ dêncho. uuér íst tánne dér iz kelóuben álde sâr gehôren uuélle?

MENTE CONTENEBRATIS. LUMEN RATIONIS NON CLARESCERE.

Íst álso chád sî. Sîe ne múgen dîu íro geuuéneten óugen dero fínstri. ûf ze liehte erhéuen. Únde sínt sie dien fógelen gelîh. tíe der tág pléndet tiu náht sêhendo getûot. [álso húuuen. únde húuuelâ. únde der náhtrám.] Sô sîe des íro uuíllen sêhent. nâls tero órdeno. dîa ratio dien díngen gíbet. sô uuânent sie dero súndôn múoza. únde ûningélteda. sâlîg sîn. Síh áber dû. uuîo iz tiu gótes êa méine. Ze demo bézeren fáhendo. hábest tu díh sélbo gehêret. ne sî nehéin chóstare. dér dir is tánchoe. Úbe du áber in árg tíh chêrest. sô ne dénche. uuér iz ánderro réche. sélbo hábest tu díh kehínderet. Sâmo so ûbe du

---

haec miseriores esse improbos, iniusta impunitate dimissos, quam iusta ultione punitos. Cui sententiae consequens est, ut tum demum grauioribus suppliciis urgeantur, cum impuniti esse creduntur. Tum ego: Cum tuas, inquam, rationes considero, nihil dici uerius puto. At si ad hominum iudicia reuertar, quis ille est, cui haec non credenda modo, sed saltem non audienda uideantur?

Ita est, inquit illa. Nequeunt enim oculos tenebris assuetos ad lucem perspicuae ueritatis attollere, similesque auibus sunt, quarum intuitum nox illuminat, dies caecat; dum enim non rerum ordinem, sed suos intuentur affectus uel licentiam, uel impunitatem scelerum putant esse felicem. Uide autem quid aeterna lex sanicat. Melioribus animum si conformaueris, nihil opus est iudice premium deferente: tu te ipse excellentioribus addidisti. Si studium ad peiora deflexeris, extra ne quaesieris ultorem; tu te ipse in deteriora detrusisti; ueluti si

hértôn ûf ze hímele. únde níder ze érdo uuárteêst. únde dû âne ánderro tâte fóne dîn sélbes uuártênne. éina uuîla in hímele. ándera uuîla in hórouue sîst. áber der líut ne uuéiz tés nîeht. Uuáz súln uuír dánne tûon? Súln uuír únsih úmbe dáz án dîe héften. dîe uuír tîeren châden gelîche uuésen? | Uuáz úbe dér. démo diu óugen genómen 204. sínt. ergâze. dáz er siu iú hábeta. únde er síh stríte uuésen in álla uuîs kánzen. sóltîn uuír dánne. dîe ín gesahîn óugelôsen. áhtôn blínde.

MISERIOREM QUI INFERT. QUAM QUI SUSTINET INIURIAM.

Nóh tés ne iéhent sie. dáz fóne féstero rédo sámo guís íst. tén uuênegôren sîn. dér ándermo únréht tûot. tánne dén. dér iz lîdet. Míh lústi chád ih ze fernémenne dîa réda. dánnân íh táz uuízen máhti. Uuíle du lóugenen chád si den gûotelôsen sîn uuírdîgen chéli? Néin chád íh. Nû íst táz in mániga uuîs óffen chád si. dîe únsâlîg sîn. dîe úbel sínt. Sô íst chád ih. Tîe dero chéli uuírdîg sínt chád si. dîe uuéist tu uuênege. Táz keuállôt sô chád íh. Úbe dû stûolsâzzo in dînge uuârist chád si.

---

uicibus sordidam humum, caelumque respicias, cunctis extra cessantibus, ipsa cernendi ratione nunc coeno, nunc sideribus interesse uidearis. At uulgus ista non respicit. Quid igitur? his ne accedamus, quos belluis similes esse monstrauimus? Quid, si quis amisso penitus uisu, ipsum etiam se habuisse obliuisceretur intuitum, nihilque sibi ad humanam perfectionem deesse arbitraretur, num uidentes eadem caecos putaremus?

Nam ne illud quidem acquiescent, quod aeque ualidis rationum nititur firmamentis, infeliciores esse eos, qui faciunt, quam qui patiuntur iniuriam. Uellem, inquam, has ipsas audire rationes. Omnem, inquit, improbum num supplicio dignum negas? Minime. Infelices uero esse, qui sunt improbi, multipliciter liquet. Ita est, inquam. Qui igitur supplicio digni sunt, miseros esse non dubitas? Conuenit, inquam. Si igitur cognitor, ait, resideres, cui

uuéderen uuândist tu dero chéli uuírdigen. dér daz únreht tâte. álde iz tóleti? Íh ne zuíuelôti nîeht chád ih. núbe íh témo sólti geuuíllôn. dér iz lite. mít énes ingéltedo. Sô dûohti dír chád si dér uuênegoro. dér únreht tâte. dánne dér iz tóleti. Tára zûo chúmet iz chád ih. [Sô chád ih áber.] Fóne déro rédo: únde fóne ánderên rédôn. áber dés síndes keuuûrzellotên. dáz únchiuskíu tât túrh. síh uuênege máchôt. sô skînet oúh táz tu chîst. tia uuênegheít ze démo háldên. dér daz únreht tûot. náls iz lîdet.

[Táz íst argumentum ab efficientia. Turpitudo ist efficientia miserorum. álso dára gágene íst honestas. i. uirtus beatorum. Turpitudo íst
205. keméine námo | állero uitiorum. álso honestas íst állero uirtutum.]

QUI MISERIOR EST. HUIUS POTIUS ESSE MISERENDUM.

Tára uuídere chád sî tûont tie díngmán nû. Síe scúndent îo die iudices. téro irbármeda ze hábenne. dîen filo ze léide getân íst. Tánne dien tûomên dero irbármedo dúrftera uuâre. Tîe ze dínge gefûoret sóltôn uuérden. fóne íro léidâren. álso man sîeche fûoret ze árzate. náls túrh ház. núbe

---

supplicium inferendum putares, eine qui fecisset, an qui pertulisset iniuriam? Nec ambigo, inquam, quin perpesso satis facerem dolore facientis. Miserior igitur tibi iniuriae illator, quam acceptor esse uideretur. Consequitur, inquam. Hac igitur aliisque de causis ea radice nitentibus, quod turpitudo suapte natura miseros faciat, apparet, illatam cuilibet iniuriam non accipientis sed inferentis esse miseriam.

Atqui nunc, ait, contra faciunt oratores; pro his enim, qui graue quid acerbumque perpessi sunt, miserationem iudicum excitare conantur, cum magis admittentibus iustior miseratio debeatur, quos non ab iratis, sed a propitiis potius, miserantibusque accusatoribus ad iudicium ue-

dúrh knâda. únde irbármeda. dáz sie ín dệr frúmetûn ûz ersníten dero súndôno gállûn.

[Táz íst argumentum a simili. Uuánda álso corpus pedárf medicinę. sô bedárf óuh anima.]

Ze déro uuîs uuúrte ze léibo dero bístellôn ríngen. álde úbe sie îomanne hélfen uuóltîn. dáz tâtîn sie mêr dára uuídere léidôndo. dánne fersprèchendo. Sélben die úbelen chóndîn sie déro túgede. dîa sie feruuórfen hábent. íeht erlûogeên dóh sámo so dúrh nûot. únde sáhîn sie síh eruuásken uuérden dero súndôn. fóne des uuîzes hándegi. uuíder démo guuínnę dero gûoti. ne áhtotîn sie iz sâr fúre uuîze? Únde ne fórderotîn sie níeht tero bístellôn hélfo únde ántuuúrtîn síh fúrenomes tára dien léidâren. jóh tien rihtâren. dáz sie sîe chéletîn. Sô tûondo. neíst nehéin uuég. tér die ûµîsen léite ze háze. [álso dû be disên argumentis uuízen máht.] Uuér sól gûote házên. âne uuíhto uuírsesto?

[Táz ist argumentum a contrariis. uuánda insipientes. et maligni. dîe sínt bonis contrarii.] 206.

Táz óuh îoman die úbelen házeę. uuáz rédôn íst táz?

[Táz íst a repugnantibus. uuánda iniquum odium. dáz íst repugnans rationi.]

Úbe chústelôsi des mûotes síehhéit íst. álso óuh tes lîchamen ferchústeda sîn síehhéit íst. únde úns tîe sîechen

---

luti aegros ad medicum duci oportebat, ut culpae morbos supplicio resecarent; quo pacto defensorum opera uel tota frigeret, uel si prodesse hominibus mallet, in accusationis habitum uerteretur. Ipsi quoque improbi, si eis aliqua rimula uirtutem relictam fas esset adspicere, uitiorumque sordes poenarum cruciatibus se depositouros uiderent, compensatione adipiscendae probitatis, nec hos cruciatus esse dicerent, defensorumque operam repudiarent, ac se totos accusatoribus iudicibusque permitterent; quo fit, ut apud sapientes nullus prorsus odio locus relinquatur. Nam bonos quis nisi stultissimus oderit? malos uero odisse ratione caret. Nam sicuti corporum languor, ita uitiositas quidem est quasi morbus animorum. Cum aegros corpore minime

án dien líchamôn házes uuírdige ne dánchent. núbe irbármedo. sô neíst téro nîeht ze âhtenne. núbe íro íst irbármeda ze hábenne. téro mûot kûotelosi témfet. állero súhto uuêlichosta.

CUR EOS QUIS PERIMAT. QUI SPONTE MORITURI SUNT.

Uuáz lústet íuuih ze skéinenne sô míchelíu zórn. únde zûo fûoren mít hénde den tôd. Lústet íuuih sîn. ér chúmet ungeládôt sînes tánches. nóh ér ne tuélet sînero férte. Téro állero tîerlîh âhtet. tîe sláhent síh sélben úndúrftes tára zûo mít uuâfene. Túrh táz íro síte síh skéident nóh in éin ne héllent. scárônt sie síh úmbe dáz. únde féhtent sie úmbe dáz? Táz neíst pór réht zála nîeht. sólichero sarfi. Uuíle du mánnolichemo gágen sînên uuírden lônôn? Sô tûo sús. Mínne die gûoten nâh réhte. únde hábe gnàda dero úbelôn.

CUR RES QUASI FORTUITIS CASIBUS MISCEANTUR. ITA UT BONIS MALA. MALIS BONA CONTINGANT.

Dô chád íh. Uuóla gesího íh. uuélih sâlighéit álde uuélih uuêneghéit án íro béidero fréhten stánde. dero gûo-

---

dignos odio, sed potius miseratione iudicemus, multo magis non insequendi sed miserandi sunt, quorum mentes omni languore atrocior urget improbitas.

Quid tantos iuuat excitare motus
Et propria fatum sollicitare manu?
Si mortem petitis, propinquat ipsa
Sponte sua, uolucres nec remoratur equos.
Quos serpens, leo, tigris, ursus, aper
Dente petunt, iidem se tamen ense petunt.
An distant quia dissidentque mores,
Iniustas acies et fera bella mouent,
Alternisque uolunt perire telis?
Non est iusta satis seuitiae ratio.
Uis aptam meritis uicem referre?
Dilige iure bonos, et miseresce malis.

Heic ego, uideo, inquam, quae sit uel felicitas, uel miseria in ipsis proborum atque improborum meritis con-

tôn ióh tero úbelôn. nóh tánne findo ih óuh án sélbên dien liutsâldôn. dáz kûot únde ábel íst. | Táz skînet uuóla. 207.
an déro uuéli dero uuîsôn. dáz íro nehéin sô gérno neíst íhselîg. únde árm. únde fersihtîg. sô gérno er héime íst riche. únde geêret. ûnde máhtîg. únde in állên geréchen. Sô trîbent sie dáz ámbáht íro uuîstûomes skînbarôr. únde mít pézerûn geiíhte. úbe íro sâligbéit únz sie den líut rihten súlen. hína ióh únder die ûzeren gemâret uuirt. Vnde uuío iz sô fáre. sô chárehare. únde êo bûoh. únde állíu âfter êo fúndeníu uuîze. scádelên súln. úmbe die siu gesézzet sínt. zíu dés sólh uuéhsel sî. únde léid tie gûoten drúcche. fúre die úbelen. unde dero gûotôn êra die úbelen irzúcchên. dés uuúnderôn íh míh hárto. Vnde gelírnên íh kérno fóne dír. uuélih réda sô únréhtero mískelungo sî. Íh ne uuúnderoti míh is níeht. úbe íh állíu díng. klóubtî tuuárôn *). in únguuíssên geskíhten. Kót rihtare. ér getûot mína erchómeni míchela. Tánne er sô gesít íst. táz er ófto gíbet vuúnna dien. gûotên. árbeitsami dien úbelên. únde áber dára gágene árbeitsami dien gûotên. lústsámi dien

*) Es steht tvuuárôn.

stituta. Sed in hac ipsa fortuna populari, non nihil boni maliue inesse perpendo. Neque enim sapientum quisquam exsul, inops, ignominiosusque esse malit potius, quam pollens opibus, honore reuerendus, potentia ualidus, in sua permanens urbe florere. Sic enim clarius testatiusque sapientiae tractatur officium, cum in contingentes populos regentium quodam modo beatitudo transfunditur; cum praesertim carcer, lex, ceteraque legalium tormenta poenarum pernitiosis potius ciuibus, propter quos etiam constituta sunt, debeantur. Cur haec igitur uersa uice mutentur, scelerumque supplicia bonos premant, praemia uirtutum mali rapiant, uehementer admiror, quaeque tam iniustae confusionis ratio uideatur, ex te scire desidero? Minus enim mirarer, si misceri omnia fortuitis casibus crederem. Nunc stuporem meum deus rector exaggerat, qui cum saepe bonis iucunda, malis aspera, contraque bonis dura

úbelên. ih ne finde dés réda. uuáz sól iz mír dánne dúnchen sîn geskéiden. fóne dien uuilo uuánchigên geskihten?

Nehéin vuúnder chád si. úbe man dáz uuânet sîn únrihtîg. únde fervuórren. fóne dés ordine nehéin réda geéiscôt ne íst. Áber dóh tû ne uuízîst. uuáz tiu méinunga sî. so máhtîgero réchenúngo. uuánda áber gûot rihtare íst. tér dia uuérlt métemêt. sô ne zuîuelo. dés. núbe iz állez uuérde réhto geréisôt.

[Uuánda dés íst nôt. ut rectus recte agat. Tíu zuéi sínt keuuétiu. Pedíu héizet táz argu-
208. mentum a coniugatis.]

MERITO MIRA UIDERI. QUORUM RATIO NESCITUR.

So uuér arcturum ne uuéiz stân hára uuíder den nórdkíbel des himeles. únde zíu signum bootis [an démo arcturus stât,] lángséimo fólgee demo uuágene. únde trâgo ze sédele gánge. únde áber spûotigo ûf kánge. tés vuúnderôt síh nôte. uuío iz síh sô gezíhe. dâr óbe úns in hímele.

[Uuánda der nórdkíbel íst óbe érdo. álso der súntkíbel íst únder érdo. bedíu ne gânt tíu zéichen nîeht in sédel. díu nâhôst ímo suéibônt. álso arcti tûont. tîe die líute héizent uuágen. Tíu éteuuaz férrôr stânt. álso bootes tûot. tíu gânt ze éinero

tribuat, malis optata concedat; nisi causa deprehendatur, quid est quod a fortuitis casibus differre uideatur? Nec mirum, inquit, si quid ordinis ignorata ratione temerarium confusumque credatur. Sed tu quamuis causam tantae dispositionis ignores, tamen, quoniam bonus mundum rector temperat, recte fieri cuncta ne dubites.

Si quis arcturi sidera nescit
Propinqua summo cardine labi,
Cur legat tardus plaustra bootes,
Mergatque seras aequore flamas,
Cum nimis celeres explicet ortus,
Legem stupebit aetheris alti.

Pal-

éinero uuîlo in sédel. sô. dáz siu lûzzela fárt tûèn únder érdo. uuíder díu siu tûont óbe érdo. Tér dés nîeht ne uuéiz. tér mág síh. is vuúnderôn. Duę arcti. dáz sínt duę ursę. ęlix únde cynosura. Elix héizet tiu mêra. án déro síhet man septem stellas claras. díe septentrio héizent. Téro fólgêt bootes. uuánda er hínder íro gât. únde so uuára si bechêret íro posteriora. dâr síhet man bootem.]

Mág ín óuh uuvnder sîn. zíu fóllêr mâno. dánne eclypsis lunę in mítta náht uuírt. álles káhes petúnchelîêr. die mínneren stérnen skînen lâze. díe ér fóre dáhta. únz er gláto skînen múosa.

[Táz íst óffen. dáz ter mâno fóne ímo sélbemo lîeht ne hábet. únde ín diu súnna ánaskînendo lîehten getûot. únde er îo in férte íst fóne dero súnnûn. álde zûo dero súnnûn. Fóne díu geskíhet. tánne er in plenilunio sô gegât. táz er dero súnnûn rébto inchît. ánderhálb tes himeles. únde díu érda únder ín zvískên íst. táz ímo an déro stéte gebrístet sînes lîehtes. únz ér áber fúrder gerúcchet. târ ín diu súnna ána skînen mág. Tér brésto héizet eclypsis lunę.]

Sô erchóment síh tie liute. dés sie álle dánne sínt írre. [Ist sie vuúnder uuáz iz méine.] Vnde dánne frâgênt sie is îo. únz ten himel | sélben. mág íro frâgènnes erdríezen. Áber dára gágene neist tés nîomannen vuúnder sô der uuínt uuáhet. táz tiu vuélla án den stád sláhet. 209.

Palleant plenae cornua lunae
Infecta metis noctis opacae,
Quaeque fulgenti texerat ore,
Confusa phebe, detegat astra.
Commouet gentes publicus error,
Lassantque crebris pulsibus aera.
Nemo miratur flamina cori
Litus frementi tundere fluctu,

Nóh taz ís smélzen. fóne dero súnnûn héizi. [Zíu íst táz.] Uuánda díse causę sémfte sínt ze bechénnenne. áber díse causę sínt únsémfte ze bechénnenne. uuánda sie síh pérgent. Ál dáz sélten geskíhet. Únde dés síh taz smála líut erchúmet. sô iz káhes keskíhet. Uuérdent sie dés erríhtet. Sô uuírdet sâr uuúnderônnes énde.

Íst álso chád íh.

PETITIO. ET QUAM DIFFICILIA SINT AD PRESTANDUM QUAE PETUNTUR.

Sîd áber dîn éinûn íst ze ságenne. uuáz állero díngolîh méine. únde tóugene réda ze récchenne. zíu dáz sî. dés ih frâgeta. uuánda is míh sô héuig vuúnder gefáhet. píto íh táz tu mír ságeêst. únde míh is erríhtêst.

Sí dô éin lúzzel mír zûoláchende. nû chád si. uuîsest tu míh ze állero frâgôn méistûn. téro nîomêr ántuuúrtes ne gnûoget. Íro íst sólih ze ántuuúrtenne. únde sô getân díng íst sî. dáz éinemo zuíuele benómenemo. mánige dára fúre chóment. álso herculi geskáh. tô er den vuúrm sláhen sólta. dér grece héizet ydra.

[Latine excedra. sô er ímo éin hóubet ába

Nec niuis duram frigore molem
Feruenti phebi soluier aestu.
Heic enim causas cernere promtum est;
Illic latentes pectora turbant
Cuncta, quae rara prouehit aetas,
Stupetque subitis mobile uulgus.
Cedat inscitiae nubilus error,
Cessent profecto mira uideri.

Ita est, inquam.

Sed cum tui muneris sit latentium rerum causas euoluere uelatasque caligine explicare rationes: quaeso uti hinc decernas, et quoniam hoc me miraculum maxime perturbat, edisseras. Tum illa paullisper arridens: ad rem me, inquit, omnium quaesitu maximam uocas, cui uix exhausti quidquam satis sit. Talis namque materia est, ut una dubitatione succisa innumerabiles aliae, uelut hydrae capita, suc-

erslûog. sô eruuâohsen dára fúre dríu. ûnde dien ába erslágenên. mánigiu.]

Núh íro nehéin méz ne uuírt. sîe ne uuérden beduúngen mít chécchemo fíure des sínnes.

[Álso hercules téta lernam paludem. dánnân dísiu fabula errúnnen íst. Uuánda ér iz peuuérfen ûnde bestôzen ne máhta. íz ne brâche îo ûz. pe-díu gieng er iz âna mít temo fíure. mít témo irbár ér iz.]

Dâr íst âna ze frâgênne. dero gótes sléhtûn prouidentiȩ.

[Sî íst sléht. ûnde |einfálte. ûnde úngelîh mánnes prouidentiȩ. uuánda sî sáment. ûnde éines sçúzes âna síhet. táz ménnisko échert súmez ánasíhet ûnde dáz sélba ânasíhet éinzên mâlen. álso sî hára nâh in quinto libro lêret. Fóne díu íst ménniskôn prouidentia. dáz uuír héizenfû redáhte. ûnde benuárunga. Aber gótes prouidentia. dáz íst tíu sámenthâftîga óbesíht. tíu úngetéilet íst. per tempora et loca. mít téro sáment pegríffen sínt. presentia. preterita. et futura. superiora et inferiora. Uuánda áber sín prouidentia uuîlôn genémmet stât fúre prescientiam. bedíu uuírt si oúh kedíutet fóregeuuízeda álde fóresíht. náls nîeht proprie. núbe nâh tero ménniskôn fóresîhte. ûnde fóreuuízenne. Sáment kóte íst iz állez ânasíht. ûnde óbesîht.] 210.

Fóne déro hína geréchedo des kótes uuíllen. Fóne gáhên geskíhten. Fóne gótes pechénnedo. ûnde benéimedo. Fóne dero sélbuuálo.

[Hîer íst ze uuízenne. dáz uuír dúrh sémfti ántfristoên liberum arbitrium. sélbuuala. sámo so liberam electionem. Áber boetius lêret únsih in

crescant, nec ullus fuerit modus, nisi quis eas uiuacissimo mentis igne coërceat. In hac enim de prouidentiae simplicitate, de fati serie, de repentinis casibus, de cognitione ac praedestinatione diuina, de arbitrii libertate quaeri solet:

Nóh taz îs smélzen. fóne dero súnnûn héizi. [Zíu íst táz.] Uuánda díse causę sémfte sínt ze bechénnenne. áber díse causę sínt únsémfte ze bechénnenne. uuánda sie síh pérgent. Ál dáz sélten geskíhet. Únde dés síh taz smála líut erchúmet. sô iz káhes keskíhet. Uuérdent sie dés errihtet. Sô uuírdet sâr uuúnderônnes énde.

Íst álso chád íh.

PETITIO. ET QUAM DIFFICILIA SINT AD PRESTANDUM QUAE PETUNTUR.

Sîd áber dîn éinûn íst ze ságenne. uuáz állero díngolîh méine. únde tóugene réda ze récchenne. zíu dáz sí. dés ih frâgeta. uuánda is míh sô héuig vuúnder gefáhet. píto íh táz tu mír ságeêst. únde míh is errihtêst.

Sí dô éin lúzzel mír zûoláchende. nû chád si. uuîsest tu míh ze állero frâgôn méistûn. téro nîomêr ántuuúrtes ne gnûoget. Íro íst sólih ze ántuuúrtenne. únde sô getân díng íst sî. dáz éinemo zuîuele benómenemo. mánige dára fúre chóment. álso hercyli geskáh. tô er den vuúrm sláhen sólta. dér grece héizet ydra.

[Latine excedra. sô er ímo éin hóubet ába

Nec niuis duram frigore molem
Feruenti phebi soluier aestu.
Heic enim causas cernere promtum est;
Illic latentes pectora turbant
Cuncta, quae rara prouehit aetas,
Stupetque subitis mobile uulgus.
Cedat inscitiae nubilus error,
Cessent profecto mira uideri.

Ita est, inquam.

Sed cum tui muneris sit latentium rerum causas euoluere uelatasque caligine explicare rationes: quaeso uti hinc decernas, et quoniam hoc me miraculum maxime perturbat, edisseras. Tum illa paullisper arridens: ad rem me, inquit, omnium quaesitu maximam uocas, cui uix exhausti quidquam satis sit. Talis namque materia est, ut una dubitatione succisa innumerabiles aliae, uelut hydrae capita, suc-

erslûog. sô eruuûohsen. dára fúre dríu. únde dien úba erslágenên. mánigiu.]

Nóh íro nehéin méz ne uuírt. sîe ne uuérden beduúngen mít chécchemo fíure des sínnes.

[Álso hercules téta lernam paludem. dánnân dísíu fabula errúnnen íst. Uuánda ér iz peuuérfen únde bestôzen ne máhta. íz ne brâche ío ûz. pedíu gieng er iz ána mít témo fíure. mít témo irbár ér iz.]

Dâr íst ána ze frâgênne. dero gótes sléhtûn prouidentię.

[Sî íst sléht. únde |·éinfálte. únde úngelîh mánnes prouidentię. uuánda si sáment. únde éines scúzes ána síhet. táz ménnisko échert súmez ánasíhet únde dáz sélba ánasíhet éinzên mâlen. álso sî hára nâh in quinto libro lêret. Fóne díu íst ménniskôn prouidentia. dáz uuír héizenfû redâhte. únde benuárunga. Aber gótes prouidentia. dáz íst tíu sámenthaftîga óbesíht. tíu úngetéilet íst. per tempora et loca. mít téro sáment pegríffen sínt. presentia. preterita. et futura. superiora et inferiora. Uuánda áber sîn prouidentia uuîlôn genémmet stât fúre prescientiam. bedíu uuírt si oúh kedíutet fóregeuuízeda álde fóresíht. náls nîeht proprie. núbe nâh tero ménniskôn fóresíhte. únde fóreuuízenne. Sáment kóte íst iz állez ánasíht. únde óbesíht.] 210.

Fóne déro hína geréchedo des kótes uuíllen. Fóne gáhên geskíhten. Fóne gótes pechénnedo. únde benéimedo. Fóne dero sélbuuálo.

[Hîer íst ze uuízenne. dáz uuír dúrh sémfti ántfristoên liberum arbitrium. sélbuuala. sámo so liberam electionem. Áber boetius lêret únsih in

---

crescant, nec ullus fuerit modus, nisi quis eas uiuacissimo mentis igne coërceat. In hac enim de prouidentiae simplicitate, de fati serie, de repentinis casibus, de cognitione ac praedestinatione diuina, de arbitrii libertate quaeri solet:

tertio libro secundę editionis periermeniarum. dáz uuír liberum arbitrium sprécheṅ súlen mít subauditione uoluntatis. álso liberum uoluntatis arbitrium. Uuánda únsih kót hábet ketân arbitros. únde iudices uoluntatum nostrarum. uuéder sie sîn bonę álde malę. bedíu chît liberum uoluntatis arbitrium. sélbuualtîg chîesunga des uuíllen. Aber úbe uuír chéden. daz liberum arbitrium héize libera uoluntas. sô râmeên uuír dés sélben únde éigen dánne drív uuórt feruángen mít zuéin. Díu zuéi sóltôn uuír díuten uuílleuualtigi. ânè dáz iz mít úns tîa significationam hábet. tîa apud latinos hábet liberalitas. álso terentius chît. seruiebas liberaliter. Dáz chédên uuír. Dû dîenolôst uuílleuualtigo.]

Uuîo suâre dáz sî. dáz íst tír chúnt. Uuánda áber dáz óuh triffet ze dînero gnîste. úbe du iz fernémen mûost. táz téro fríste ze lúzzel sî. fóre dísses pûoches ùzlâze. ih pedîe (*sic*) iz tóh ze ságenne. Lúste díh métersánges. dés pît tîa uuîla. ûnz íh tír geuuébe áfter órdeno. díe zesámine hábigen rédâ.

211. Also du uuéllêst chád íh.]

Sî dô sámo so ze éinemo ánderes síndes ânafáhende. spráh si sús.

DE PROUIDENTIA ET FATO.

Állero díngo gebúrt. únde állero uuéhseldíngo fárt. únde ál dáz síh ín dehéina vuîs uuéget. táz hábet ál fóne

---

quae quanti oneris sint, ipse perpendis. Sed quoniam haec quoque te nosse, quaedam medicinae tuae portio est, quamquam angusto limite temporis septi, tamen aliquid deliberare conabimur. Quod si te musici carminis oblectamenta delectant, hanc oportet paullisper differaş uoluptatem, dum nexas sibi ordine contexo rationes. Ut libet, inquam. Tum uelut ab alio orsa principio, ita disseruit.

Omnium generatio rerum cunctusque mutabilium naturarum progressus, et quidquid aliquo mouetur modo,

dêro stâtîgi des kôtes uuîstûomes. ziu iz sî. uuîo iz sî. uuîolîh iz sî. Tíu sízzet in íro gûollichi. dúrh síh éinfaltíu. únde ríhtet ánderíu díng. in mánagfálta uuîs. Tíu sélba uuîsa hábet zuêne námen. éinêr íst. sô man íro gedénchet in sélbes kótes lûtteren uuîstûome. díu uuîsa héizet prouidentia. ánderêr íst. sô man án díu díng síhet. tíu sî trîbet. únde órdenôt. tíu héizet in áltiscûn fatum. [álso óuh únseres uuérches zuô uuîsâ sínt. éiníu. díu iz ín demo mûote íst. sáment disponevs. ánderíu. díu iz éinzên mít tien hánden íst efficiens.] Tíu gesíhet tér lîehto *(sic)* uuésen geskéideníu. dér siu béidíu bedénchet. Uuánda prouidentia íst sélbíu díu in góte stânda rédehâfti. díu díngolih keséstot. Sô íst áber fatum sêlbíu díu séstunga. ánaháftentíu állên uuéhsellichên díngen. mít tero prouidentia díngolih tuínget ze sînero órdeno.

Prouidentia begrîfet tiu díng sâment. síu ne sínt nío sô mísselîh. nóh íro neist nío sólih únénde. Fatum geríhtet siu éinzên in íro fárt. zetéiltíu dára únde dára. ze sólên únde sólên getâten. ze dîen zîten. únde ze dîen. Ze déro uuîs. táz tíu geréccheda. díu déro órdeno dés zîtes fólgêt in dero gótes mûotes fóresíhte síh keéinlúzlichôn-

---

causas, ordinem, formas, ex diuinae mentis stabilitate sortitur. Haec in suae simplicitatis arce composita multiplicem rebus gerendis modum statuit, qui modus cum in ipsa diuinae intelligentiae puritate conspicitur, prouidentia nominatur; cum uero ad ea, quae mouet atque disponit, refertur, fatum a ueteribus appellatum est. Quae diuersa esse facile liquebit, si quis utriusque uim mente conspexerit. Nam prouidentia est illa ipsa diuina ratio in summo omnium principe constituta, quae cuncta disponit: fatum uero inhaerens rebus mobilibus dispositio, per quam prouidentia suis quaeque nectit ordinibus.

Prouidentia namque cuncta pariter, quamuis diuersa, quamuis infinita, complectitur; fatum uero singula digerit in motum, locis, formis, ac temporibus distributa; ut haec temporalis ordinis explicatio, in diuinae mentis adunata prospectu, prouidentia sit: eadem uero adunatio digesta

tiu prouidentia héizo, únde si áber éinzên málen geráhtiv fa-
212. tum héize. | Tóh tiu quéi éin ne sín. dóh háftêt taz éin án demo ándermo, uuánda fatum chúmet fóne prouidentia. Álso der zímbermán. dáz er tûon uuíle. ze êrest in sînemo mûote bildôt. únde dára nâh vuúrchet. Vnde dáz ér in sámohâftero ántuuvrti sînes mûotes pedâhta. éinzên málezet. álso íst táz ketân. dáz gótes prouidentia in stâtero éinlúzzeghéite. benéimet ze tûonne. únde ér iz mít fato dára nâh mánigfalto. únde órdenlicho frúmet. So uuéder fatum gefrúmet uuérde. fóne sélbes kótes septiformi spiritu dero prouidentię dienônteno. álde anima dienôntero. álde béiden. anima ioh corpore. álde súnnûn únde mânen. álde éngelen. álde des tieuales líste. álde íro súmelichen dienontên. álde ióh állên dienontên. díu rihti des fati geléitet uuérde. sô íst ío dáz kuís. prouidentiam uuésen stílla. únde éinstûodela scáffunga dero geskéhen súlndôn díngo. áber fatum fértiga chnúpfeda. únde zîtlicha órdena. déro, díu gótes éinfalti scáffôta ze tûonne.

---

atque explicata temporibus, fatum uocetur. Quae licet diuersa sint, alterum tamen pendet ex altero. Ordo namque fatalis, ex prouidentiae simplicitate procedit. Sicut enim artifex faciendae rei formam mente percipiens mouet operis effectum, et quod simpliciter presentarieque prospexerat, per temporales ordines ducit; ita deus prouidentia quidem singulariter stabiliterque facienda disponit; fato uero haec ipsa, quae disposuit, multipliciter ac temporaliter administrat. Siue igitur, famulantibus quibusdam prouidentiae diuinis spiritibus, fatum exercetur, seu anima, seu tota inseruiente natura, seu caelestibus siderum motibus, seu angelica uirtute, seu daemonum uaria solertia, seu aliquibus horum, seu omnibus fatalis series texitur; illud certe manifestum est, immobilem simplicemque gerendarum formam rerum esse prouidentiam, fatum uero eorum, quae diuina simplicitas gerenda esse disposuit, mobilem nexum atque ordinem temporalem.

SPIRITALES CREATURAS PROUIDENTIAE. CORPORALES FATO SUBIACERE.

Fóne díu íst iz sô gelégen. dáz úndertaníu fato. úndertân sîn prouidentię. déro ióh fatum ûndertán íst. Vnde áber sûmelichíu prouidentię úndertâníu. fatum úberstîgên. Táz sínt tíu. díu sáment kôte gestâttíu. fóne sînero nâhuuertigi. día órdena des lóufenten fati ne lídent.

[Tíu sínt ûndertân prouidentię. díu in íro uuîs stâte sínt. únde áber díu fato. díu fóne ímo getríben uuérdent. | Sô íst óuh fatum úndertân prouidentię. uuánda prouidentia fóre íst. an gótes uuíllen. ûnde dén uuíllen fatum nâhkândo fóllôt.] 213.

Suspensio uocis. Also dero mânigôn ríngo dîe an demo ráde úmbe éinen stéft uuérbent. tér únder állên der ínnerôsto íst. tér náhôst stéfte íst.

Et hic. Únde er óuh tien ánderên. ûzôr *(sic)* úmbe in lôufentên. dúrh tîa náhi des stéftes. sélbêr sámo so stéft íst.

Et hic. Áber der ûzerôsto mêren suéib hábende. sô filo uuîtor síh zetûot. sô filo er férrôr íst. fóne déro gnôti des stûpfes târ in míttemen.

Et hic. Táz síh áber hábet zûo demo mítten. síh zesámine duínget. únzegréitez. únde ûnzerlâzenez.

Depositio. Ze déro sélbûn uuís uuírt táz peuuv́nden

Quo fit, ut omnia, quae fato subsunt, prouidentiae quoque subiecta sint, cui ipsum etiam subiacet fatum. Quaedam uero, quae sub prouidentia locata sunt, fati seriem superant. Ea uero sunt, quae primae propinqua diuinitati stabiliter fixa fatalis ordinem mobilitatis excedunt. Nam ut orbium circa eundem cardinem sese uertentium, qui est intimus, ad simplicitatem medietatis accedit, ceterorumque extra locatorum ueluti cardo quidam, circa quem uersentur, existit; extimus uero maiore ambitu rotatus, quanto a puncti media indiuiduitate discedit, tanto amplioribus spatiis explicatur: si quid uero illi se medio connectat et societ, in simplicitatem cogitur diffundique ac diffluere cessat. Simili ratione quod longius a prima mente

mit mêrên béndelen. .des fati. dáz férro gerúcchet fóne demo fóre gânden uuí'lên. [i. dei prouidentia.] Vnde íst tíngolîh sô filo inbúndenôra. des fati. sô uilo iz náhôr gerúcchet zû demo ínnerôsten ángen.

[Úbe dû frâgêst uuélez tíe háftâ. únde díu gebénde sîn. únde chnúpfedâ. dáz sint tíe causę állero díngo. díe fásto zu ín hábent sélben díu díng. téro causę sie sínt. Álso iz tánne féret. sô fóne súndôn ira dei geskíhet. únde dánnân intemperies. únde fóne intemperie morbi. fóne morbis mors. Téro íogelîh hábet síh zu demo ándermo.]

Úbe iz síh óuh knôto hábet zu déro fésti dero gótes prouidentię. sô íst iz inbúnden uuéhseles. únde sô íst iz âna día nôt tes fati.

[Díu uuéhsel lîdent. tíu sint terrena. Uuélên *(sic)* uuéhsel lîdent áber cęlestia? Fárên óuh cęlestes nuntii de loco ad locum. táz sie dóh inlocaliter tûont. uuánda sie ne hábent ante. et retro. dextram et sinistram. supra et infra. sô corporalia hábent. síe sint ínuuert ío dóh únueruuéhselôt. tero gótes presentię. áber díe sô ínuuertig kóte sínt. táz sie íro stát ne uuéhselônt. nóh póteskáft
214. ne trîbent. álso díe scrífte | ságent fóne cherubim. únde seraphim. uuélên *(sic)* uuéhsel múgen uuír chéden. dáz tíe lídên?]

Fatum hábet tía comparationem ad prouidentiam. día ratiocinatio hábet ad intellectum.

[Sô uuír éin fóne ánderên errâtên. álso aristotiles lêrta. dáz íst ratiocinatio. Humana sapientia hábet tíe modos fúnden. Díe uuérdent tánne euacuati. sô ménniskôn múgen hímelisko índân

---

discedit, maioribus fati nexibus implicatur, ac tanto aliquid fato liberum est, quanto illum rerum cardinem uicinius petit. Quod si supernae mentis haeserit firmitati, motu carens, fati quoque supergreditur necessitatem. Igitur uti est ad intellectum ratiocinatio,

uuêrdent. únde íro sín ûfkezúcchet uuírt. tíu ze bechénnenne. díu nehéin ratio philosophica ne bechénnet. Án dîen ist intellectus. Álso . uuír uuízen. dáz kót úber ál íst. únde ér sô íst ín dero uuerlte. dáz er sía begrîfet. náls sî ín. Ér íst . sô dar ínne. dáz er dar ínne úmbetân íst. [Ze uuélero uuîs táz sî. dés ne uuéiz humana ratio nîeht. diuina intellegentia lêret iz. Tíu questio bechúmet úns noh in quinto libro.]

Fatum íst óuh ze . prouidéntia. álso dáz tir uuírdet. ze démo dáz tir íst.

[Táz tir uuírdet. táz zegât óuh. únde uuéhselôt síh. tîa uuîla iz uuérêt. Alde ûbe iz zegân ne sól. sô íst iz uuíhselîg. ûnz iz kót únuuíhselîg ketûot. álso er téta bonos . angelos in ruina malorum. Aber . gót tér dir . íst. tér íst únzegánglîh. únde únuuíhselîg.]

Íst óuh fatum gágen prouidentia. álso zîte gágen êuuighéite. [Zîte lóufent per trîa tempora. presens. preteritum. et futurum. êuuighéit stât îo ze stéte in presenti.] Ûnde álso der ríng gágen démo stúpfe. dér in míttemen stât.

[Ter ríng hábet sînen gáng úmbe. únde sîna mâza. únde sîna uuîti. der stúpf ne hábet mícheli nehéina. pedíu íst er âne mâza. únde âne partes. Indiuidua rés (*sic*) íst er.]

QUANTUM POSSIT FATUM.

Tíu nhti dés sélben fati. díu fûoret úmbe den himel. mít tien stérnôn.

[Fatum híezen die álten líute. sô seruius chît. uocem iouis. sámo so dáz mánnolichemo sólti ge-

---

ad id quod est, id quod gignitur, ad aeternitatem tempus, ad puncti medium circulus: ita est fati series mobilis ad prouidentiae stabilem simplicitatem.

Ea series caelum ac sidera mouet, elementa in se in-

skéhen. dáz er ímo sprëchendo erlégetî. Tánnân díutent knûogè. fatum úrlag. Áber sô gótes uuíllo ergân sól. an ételichên geskíhten. ûnde an sînero ûzuuertigûn séstungo. díu ínnera geskéinet sól uuérden. díu ûzuuertiga séstunga. sô óuh târ fóre geságet íst. héizet fatum. álso díu ínnera héizet prouidentia. díu gerécheda. díu dâr ána íst. ûnde díu órdena. fóne ánagénne ûnz in ûz. tíu héizet series a serendo. nâh tes áchermánnes sáhenne. dér hína âfter déro léngi dero fúrehe sáhet. únz er dúrhkât.]

215. Sî gemétemêt ûnde geéinmûotet tíu elementa. índer ín dóh síu ín sélbên contraria sín. ûnde gíbet ín hértuuíhselig pílde.

[Uuánda fóne hórouue uuórtene ménnisken. áber ze hóroune uuérdent. ûnde áber ze ménniskôn. áber fóne uuázere uuórtene fógela. ze uuázere ne uuérdent. núbe ze hórouue.]

Tíu sélba ríhti des fati. [dáz chît tero ûzerûn gótes séstungo.] tíu geníuuôt ûnde ersêzzet állíu múrfaríu díng. tíu míttunt uuérdent. ûnde míttunt zegânt. mít kelíchên uuûocheren. íro sâmen. íóh íro fáseles. Tísíu duínget óuh tero ménniskôn tâte. ûnde íro uuîlsâlda. mít féstemo bánde dero úrhabo.

[Nîeht ne geskíhet árdíngun. éteuuánnân geskíhet iz îo. álso tôd tûot fóne súhte. álde fóne vuúndûn. Tánnân iz keskíhet. táz íst sîn úrhab. táz íst sîn sâmo. dáz íst sîn máchunga. dáz íst sîn errécheda. tíu iz fásto zu íro bíndet.]

Tíu ríhti sól nôte ûnuuéndíg sîn. uuánda si énnân

---

uicem temperat et alterna commutatione transformat. Eadem nascentia occidentiaque omnia per similes fetuum seminumque renouat progressus. Haec actus etiam fortunasque hominum indissolubili causarum connexione constringit; quae cum ab immobilis prouidentiae proficiscantur exordiis

chúmet fóne dero stâtûn prouidentia. Sô réisôt iz állez kót pézest. úbe sînes múotes éinfalti. únuuéndiga órdena gíbet téro sâmôn. díe díngolih récchent. Tísêr ûzero órdo. fóne demo ínneren chómenêr. mûoze duíngen mít sînero únuuéndigi. diu uuéndigen díng. tíu ánderes (*sic*) uuîs únrihtigo uuéibotîn. Tánnân íst táz. so uuîo íu dísen ordinem ne bechénnentên. állíu díng túnchên feruuórreníu. únde írresámíu. nieht túrh táz mín sîn uuísa ze gûote râmendíu. állíu díng keréchenoe. Úmbe úbel ne tûot níoman nîeht. nóh sâr sélben dic úbelen | díe ze gûote râmende. 216.
der írredo uuéndet. sô ih knûoge geságet hábo. uuîo sólti dánne fóne góte chómenêr órdo. síh ánderes rérten âne nâh ímo?

EX OCCULTIS PROUIDENTIAE DISPENSARI. QUAE BONIS ET MALIS CONUENIANT. ET HOC HOMINES MIRARI.

Sô chîst tu. uuélih únúnderskéit mág únréhtera sín. tánne gelîcho. gûotên. íóh úbelên. lîeb únde léid pegágene. Sínt tie líute dánne sô gánzes sínnes. táz tíe. díe sie gûote áhtônt. álde úbele. nôte sô sîn. sô síe sie áhtônt.

---

ipsas quoque immutabiles necesse est esse. Ita enim res optime reguntur, si manens in diuina mente simplicitas indeclinabilem causarum ordinem promat: hic uero ordo res mutabiles et alioqui temere fluituras propria inconmutabilitate coërceat. Quo fit, ut tametsi uobis hunc ordinem minime considerare ualentibus confusa omnia perturbataque uideantur, nihilo minus tamen suus modus ad bonum dirigens cuncta disponat. Nihil est enim quod mali causa nec ab ipsis quidem improbis fiat: quos, ut uberrime demonstratum est, bonum quaerentes prauus error auertit, ne dum ordo de summi boni cardine proficiscens a suo quemquam deflectat exordio.

Quae uero, inquies, potest ulla iniquior esse confusio, quam ut bonis tum aduersa, tum prospera, malis etiam tum optata, tum odiosa contingant? Num igitur ea mentis integritate homines degunt, ut quos probos improbosue censuerint, eos quoque, uti existimant, esse necesse sit?

Triuue dâr âna misschéllent ſo die liute. únde dîe éinên dúnchent kûotes uuérde. tîe dúnchent ánderên úbeles uuérde. Nû chédên dóh sô. dáz éteuuér chúnne gechîesen. uuélêr gûot. álde úbel sî. Még er oúh tia ínnerûn uuîolichi des mûotes uuízen. sô die árzata án dien lîchamôn chédent. táz sie uuízîn? Sámo míchel vuúnder mág témo dúnchen. dér iz ne uuéiz. ziu gesúndên lîchamôn. súmên sûoze. súmên éiuer geuálle. Zíu óuh sîeche sûmeliche genéret uuérden. mít sûrên sáchôn. súmeliche mít málzên. Áber dén arzât. têr dáz méz únde dîa métemunga bechénnet. sîechhéite. ióh kesúndede. dén ne gefábet tés nehéin vuúnder. Uuáz mág ánderes sîn des mûotes kesúndeda. âne gûoti? Únde uuáz sîn sîechi. âne áchuste? Uuér íst oúh tér gûot ínne hálte. únde úbel ûztrîbe. âne gót tero |
217. ménniskôn mûoto rihtare. ióh árzenare? Sô er ába demo chápfe. sînero prouidentię. hára níder uuártendo chíuset. uuáz îogelichemo gelímfe. dánne gîbet er ímo. dáz er imo bechénnet limfen. Sô geskíhet tánne dáz súnderglicha vuúnder. dés in rihti fárenten úrlages. táz kót uuízende tûot. tés síh ûnuuízende erchómên.

Atqui in hoc hominum iudicia depugnant, et quos alii praemio, alii supplicio dignos arbitrantur. Sed concedamus, ut aliquis possit bonos malosue discernere. Num igitur poterit intueri illam intimam temperiem. ueluti in corporibus dici solet, animorum? Non enim dissimili est miraculum nescienti, cur sanis corporibus, his quidem dulcia, illis uero amara conueniant, cur aegri etiam quidam lenibus, quidam uero acribus adiiuuantur. At hoc medicus, qui sanitatis ipsius atque aegritudinis modum temperamentumque dignoscit, minime miratur. Quid uero animorum aliud salus uidetur esse, quam probitas? quid aegritudo, quam uitia? Quis autem alius uel seruator bonorum, uel malorum depulsor, quam rector ac medicator mentium deus? Qui, cum ex alta prouidentiae specula respicit, quid unicuique conueniat, agnoscit, et quod conuenire nouit, accommodat. Hinc iam fit illud fatalis ordinis insigne miraculum, cum a sciente geritur, quod stupeant ignorantes.

HOMINES ET PROUIDENTIAM. NON EADEM SENTIRE.

Táz íh tír dóh nû éteuuaz crúnde des kótelichen dínges. sô fílo mánnes sín mág. dén du réhtesten áhtôst. únde állero ébenesten. tér gedúnchet ánderes tero ál uuízentûn prouidentię. Únde dáz íst. táz iú mîn hóldo lucanus spráh. tien góten daz negotium lîchèn. démo der sígo chómen uuás. áber dáz catoni. démo sîn gebrósten uuás.

[Úbe in causa cęsaris ne lîcheti. nóh sie ímo des síges ne húlfîn. úbe oúh catoni ióh sígelôsemo causa pompeii uuóla ne lîcheti. sô ne dûohti ímo nîeht pézera. dáz er síh sélben erslûoge. dánne er síh cesari ergâbe.]

Fóne díu uuízîst. sô uuáz tu hîer in uuérlte gesíhest. uuider dînero gedíngi. geskéhen. táz íst állez réhtiu réisunga dien díngen. únde áber únréhtíu feruuórreni. dînemo uuâne.

[Târ hábet si ímo geántuuúrtet sînero frâgo. so uuîo si ímo éinzên nóh táz sélba geóugen uuélle.]

DISPENSATIONIS UARIETAS ERGA BONOS.

Nû sî óuh ételichêr sô réht sítigêr. dáz ín gelîcho áhtoèn. gót únde mán. Sô íst er mág keskéhen uuéihmûotîg. Úbe démo léides îeht pegágenet. dánnân gestât er ôde-

---

Nam ut pauca, quae ratio ualet humana, de diuina profunditate perstringam, de hoc, quem tu iustissimum et aequi seruantissimum putas, omnia scienti prouidentiae diuersum uidetur. Et uictricem quidem causam diis, uictam uero catoni placuisse familiaris noster lucanus admonuit. Hic igitur quidquid citra spem uideas geri, rebus quidem rectus ordo est; opinioni uero tuae peruersa confusio.

Sed sit aliquis ita bene moratus, ut de eo diuinum iudicium pariter humanumque consentiat; sed est animi uiribus infirmus: cui si quid eueniat aduersi, desinet colere

uuano sih klóuben dero réhtkérni. mit téro imo nehéinero
218. sâlighéite ne spûota. | Témo lîbet kótes métemunga. nóh
tén ne stôzet sî in árbéite. uuánda iz ímo ne límfet. únde
iz ín árgerôt. Sô íst ételichêr állero túgede fóllêr. héiligêr.
ióh kótelichêr. dén áhtôt kót únuuírdigen állero múhi. sô
férro. dáz er ín nóh sîeh ne lâze uuérden. Uuánda sô
mîn uuîsero éinêr chád héilîges mánnes lîchamen. hábent
túgede sô gefésten ôt. táz ímo nieht tárôn ne mág.

[Uuîsero chît si. Uuér mág uuîsera sîn.
dánne sélbíu sapientia? Áber dóh sô chédendo.
lêret si únsih humilitatem.]

Keskíhet oúh ófto. dáz kûotên geuuált ze hánden
chóme. dâr úmbe. dáz eruuáhsen úbeli. mít ín bedébet
uuérde. Súmelichên lâzet kót péidíu begágenen. árbéitsamíu.
ióh kemáhsamíu díng. nâh íro mûotes vuíolichi. Súmelichi
zuénget er hína be déro uuîlo. nío sie fóne lángero ge-
máhlibi ne geméitesoên. Súmeliche uuíle er mít árbéiten
gebéizet uuérden. táz sie túgedigíu mûot geuuínnên. sih
hértendo. únde uuónendo gedúlte. Súmeliche erchóment
sih tés. úndúrftes. táz sie uuóla erstréngen máhtîn. ándere

---

forsitan innocentiam, per quam non potuit retinere fortunam. Parcit itaque sapiens dispensatio ei, quem deteriorem facere possit aduersitas, ne cui non conuenit laborare patiatur. Est alius cunctis uirtutibus absolutus sanctusque ac deo proximus; hunc contingi quibuslibet aduersis nefas prouidentia iudicat, adeo ut ne corporeis quidem morbis agitari sinat. Nam ut quidam me quoque excellentior ait, uiri autem sacri corpus uirtutes edificauerunt. *) Fit autem saepe, uti bonis summa rerum gerenda deferatur, ut exuberans retundatur improbitas. Aliis mista quaedam pro animorum qualitate distribuit; quosdam remordet, ne longa felicitate luxurient; alios duris agitari sinit, ut uirtutes animi patientiae usu atque exercitatione confirment. Alii plus aequo metuunt, quod ferre possunt; alii plus aequo

*) Die griechischen Worte, die durch diesen Satz übersetzt werden, sind in der Handschrift folgendermafsen entstellt: andros de ieras daumasa aliteres icodomeson.

fertrûênt sih ze férro. die béide bringet er in ángest. táz sie sih sélben bechénnên. Súmeliche hábent kuúnnen ge-uuáhtlichen námen in dero uuérlte. mít kûollichemo tôde. [sô iudas machabeus.] Súmeliche úmbe réht kechétite. únde dés únerstrítene. tâten ánderên dés pílde. dáz uuâríu túged mít vuêuuôn úberuuvnden ne uuírt. Uuîo réhto. únde uuîo órdenlicho díu állíu geskéhên. táz íst íóh kuís. fóne déro sélbûn sâlighéite. dîen díu geskéhen sínt.

QUAM UARIE ET MALI DISPONANTUR.

Táz úbelên oúh léid únde lîeb keskéhent. táz chúmet fóne démo sélben úrsprínge diuinę prouidentię. Nîoman ne uuúnderôt síh. táz ín léid keskíhet. uuánda sie ín állên dúnchent úbeles uuírdige. Téro hárnscara tûot zuô frúmâ. si eruuéndet ánderro scúlde. dísên dîen sî. ánagetân uuírt. nímet si sie ába. Áber dáz ín lîeb kebúret. táz lêret knôto die gûoten. fúre uuáz sie dîa sâlda hálten súlen. dîe íóh tien úbelên zûoslíngent. Târ íh óuh táz uuâno gót méinen. dáz súmeliches natura sô drâte únde sô úngehírmet íst. táz er síh fertâte úmbe ármote. Tén stíllet tiu prouidentia 219.

---

despiciunt, quod ferre non possunt; hos in experimentum sui tristibus ducit. Non nulli uenerandum saeculi nomen gloriosae pretio mortis emerunt. Quidam suppliciis inexpugnabiles exemplum ceteris praetulerunt, inuictam malis esse uirtutem: quae quam recte atque disposite, et ex eorum bono, quibus accidere uidentur, fiant, nulla dubitatio est.

Nam illud quoque, quod improbis nunc tristia nunc optata proueniunt, ex eisdem ducitur causis. Ac de tristibus quidem nemo miratur, quod eos male meritos omnes existimant; quorum quidem supplicia, tum ceteros ab sceleribus deterrent, tum ipsos, quibus inuehuntur, emendant; laeta uero magnum bonis argumentum loquuntur, quid de huiusmodi felicitate debeant iudicare, quam famulari saepe improbis cernant. In qua te illud etiam dispensari credo, quod est forsitan alicuius tam praeceps atque importuna natura, ut eum in scelera potius exacerbare possit rei familiaris inopia; huius morbo prouidentia collatae

sînero úbeli. mít téro mîeto des scázzes. Súmelichêr bechénnet uuîo er getân hábet. únde sô ér dára zûo mízet sîna sâlda. sô íst er in fórhtôn. úbe ér sólicha vuúnna ferlíese. dáz ímo iz tánne uuégen gestânde. Sô uuéhselôt er sînen lîb. únde ûnsâldôn fúrhtendo. gelóubet er sih tero úbeli. Úmbe súmeliche ergieng iz sô. dáz sie íro mít únrehte geuuúnnena sâlighéit. scráhta in uuírdiga ferlórnísseda. Súmelichên uuárd kelâzen geuuált. tie líute ze chélinne. kûotên ze hértedo. úbelên ze íngéltedo. Tíh ne dárf nehéin vuúnder sîn. dáz éin úbelêr den ánderen chélet. uuánda álso nehéin geméinmûotigi ne íst tero gûotôn. únde dero úbelôn. álso ne íst óuh nîeht állíu gehélli únder sélb-
220. bên dien úbelên. Uuîo ánderes. sîd íro íogelîh ióh mít ímo sélbemo strîtet. tien âchusten íro uuízenthéit zedánsontên. Únde sie díccho dáz tûên. dáz íro uuízenthéite ze tûonne ne íst. tóh sie iz tûên.

[Sô íro uuízenthéit sie léidôt. sô strîtent sie mít ín sélbên.]

Tánnân ûz prâhta díccho diu gótes prouidentia. dáz éinchnûolicha zéichen. dáz úbele ûzer úbelên gûote máchônt. [Táz íst táz vuúnder. dáz íh ságo.] Sô únréhte geséhent. táz sie erlîden ne múgen ándere únréhte.

---

pecuniae remedio medetur. Hic foedatam probris conscientiam spectans et secum fortunam suam comparans forsitan pertimescit, ne rei, cuius iucundus usus est, sit tristis amissio. Mutabit igitur mores, ac dum fortunam metuit amittere, nequitiam derelinquit. Alios in cladem meritam praecipitauit indigne aucta felicitas. Quibusdam permissum puniendi ius, ut exercitii bonis et malis esset causa supplicii. Nam ut probis atque improbis nullum foedus est, ita ipsi inter se improbi nequeunt conuenire. Quid ni? cum a semetipsis discerpentibus conscientiam uitiis quique dissentiant faciantque saepe, quae cum gesserint, non fuisse gerenda decernant? Ex quo saepe summa illa prouidentia protulit insigne miraculum, ut malos mali bonos facerent. Nam dum iniqua sibi a pessimis quidam perpeti uiden-

únréhte. dêro ház kefáhende. bechêrent sie sih ze gûoti énên ilendo úngelih sin. die sie házênt.

NIHIL USQUAM MALI ESSE.

Éines kótes chráft íst sólih. táz ímo íóh úbel gûot íst. uuánda ér iz kelimflicho brûochendo *(sic)*. in gûot peuuéndet. Tíu órdo dero gótes prouidentiae úmbehábet állíu díng. úbe dehéinez uuénche ába dero guíssûn rihti. sínero órdeno. dáz iz sâr in ándera órdena bechêret uuérde. nio únrihti in gótes ríche. íeht ferhénget ne uuérde.

[So uuélez sínen réhten vuég kehábcn ne uuíle. dáz uuírt ío dóh pråht ze uuége. Tén níd tero undecim fratrum ioseph. an démo sie sih. réhtes uuéges kelóubet hábetôn. dén brâhta gót ze uuége. tô er ín mít téro occasione dés sélben nîdes úber sie erhûob. únde sie fóre démo gedéumûota. dén sie sih uuândôn ferdrúcchet háben.]

Tér máhtigo gót téta ío in uuérlte. ál dáz er uuólta. Nóh ménniskôn neist nîeht kelâzen ze uuízenne álde ze gerédonne álle gótes rustunga. Échert uuóla si dáz fernómen. dáz kót állero natûron skepfor *(sic)*.

---

uidentur, noxiorum odio flagrantes ad uirtutis frugem rediere, dum se eis dissimiles student esse, quos oderant.

Sola est enim diuina uis, cui mala quoque bona sint, cum eis competenter utendo alicuius boni elicit effectum. Ordo enim quidam cuncta complectitur, ut quod ab assignata ordinis ratione discesserit, hoc idem licet in alium, tamen in ordinem relabatur, ne quid in regno prouidentiae liceat temeritati, fortissimus in mundo deus omnia peregit.*) neque enim fas est homini cunctas diuini operis machinas uel ingenio comprehendere uel explicare sermone. Hoc tantum prospexisse sufficiat, quod naturarum omnium proditor deus

*) Der griechische Vers, zu dem diese Worte gehören, ist in der Handschrift folgendermaſsen entstellt: argalthon demetauta theonos panta gopiin.

221. állíu díng gestât. so ze gûote siu chêrende. | Únde ze sînero gelîchi duuíngendo. díu er geskûof. ferstôzet er ûzer sînemo rîche. állero úbelolîh. mít téro nóthâftûn ríhti des úrlages. uuánda er uuíle. dáz fóne gûote chómeníu gûot sîn. Tánnân íst táz. úbe du ze gótes réchenungo uuártêst. táz tu nîonêr ne áhtôst nehéimes árges îeht sîn. dés tie líute uuânent tia uuérlt uuésen fólla. Nû gesího íh tóh. táz fóne suâri dero árbeitsamûn questionis. únde fóne múhi des lánges ántuuúrtes. tíh áber sûozes sánges lángêt. Nû getríng *(sic)*. dáz íh tir gébe. dáz tû mít téro lábo fúrder gerúcchêst.

EX DEI PROUIDENTIA OMNIA NE DISSOLUANTUR. AMORE CONSTRINGI.

Úbe du gnôto bechénnen uuéllêst. uuío féste díu gótes êa sí. sô uuárte in hímel. dâr háltent tie stérnen so nóh fásto dîa gehélli. dîa sie áfter íro gesézzedo sô hilten *(sic)*. Also iz târ ána skînet. táz tiu héiza súnna ne írret ten chálten mânen sînero férte. Nóh elyx tíu drâtero.

---

idem ad bonum dirigens cuncta disponat; dumque ea, quae protulit, in sui similitudinem retinere festinat, malum omne de republicae suae terminis per fatalis seriem necessitatis eliminat. Quo fit, ut quae in terris abundare creduntur, si disponentem prouidentiam spectes, nihil usquam mali esse perpendas. Sed uideo iam dudum te et pondere quaestionis oneratum et rationis prolixitate fatigatum aliquam carminis exspectare dulcedinem. Accipe igitur haustum, quo refectus firmior in ulteriora contendas.

Si uis celsi iura tonantis
Pura sollers cernere mente,
Adspice summi culmina caeli.
Illic iusto foedere rerum
Ueterem seruant sidera pacem.
Non sol rutilo concitus igne
Gelidum phoebes impedit axem.
Nec quae summo uertice mundi

férte ùmbeuuírbet pí démo hímel gibele. állíu zéichen séhende in sédel gân. níomer síh ne gérôt kebádôn ín demo mére uuázere. Ter ábentstérno chúndet io día náht. únde dára gágene geántuuúrtet úns sámo mánigên málen. der úhto stérno den dág. Sô geníuuôt mínna hértôn díe únerdrózenen uérte. únde strîtîg úngezúmft flíhet (sic) fóne hímele. Tísíu gehélli geéinot tíu uuíderuuartígen elementa mít kelîchên uuíson. | Sô gelîchên. dáz trúcchenez názemo. 229. únde chált héizemo gehélle. únde dáz liehta fíur béite ze óberôst. tíu suára érda sínche ze níderôst. Hínnân chúmet tero blûomôn stáng. in dáz zît iâres. sô lénzo íst. Hínnân rífêt taz chórn in súmerzît. Chúmet hérbest keládenêr mít óbaze. uuínter názêr fóne régene. Tí-íu métemunga chícchet únde zúgedôt. so uuáz tonêr lébendes in uuérlte íst. Únde áber uuándôntíu kíbet si. nímet si. állíu uuórteníu ín den dôd sóufen-

---

Flectit rapidos ursa meatus,
Numquam occiduo lota profundo,
Cetera cernens sidera mergi,
Cupit oceano tingere flammas.
Semper uicibus temporis aequis
Uesper seras nuntiat umbras.
Reuehitque diem lucifer almum.
Sic aeternos reficit cursus
Alternus amor: sic astrigeris
Bellum discors exsulat oris.
Haec concordia temperat aequis
Elementa modis, ut pugnantia
Uicibus cedant humida siccis,
Iungantque fidem frigora flammis,
Pendulus ignis surgat in altum,
Terraeque graues pondere sidant.
Hisdem causis uere tepenti
Spirat florifer annus odores,
Aestas cererem feruida siccat,
Remeat pomis grauis autumnus,
Hiemem defluus irrigat imber.
Haec temperies alit ac profert
Quidquid uitam spirat in orbe:
Eadem rapiens condit et aufert,
Obitu mergens orta supremo.

tív. Inin díu sizzet óbenân der sképfo. únde rihtendo. chêret er. dero uuérlte zûol. hérro únde chúning. ánagénne únde úrspring. sélbíu díu êa. únde uuîse êtéilare. des réh-tes. Únde díu ér eruuéget ze nérte. díu stâtet er. ze ímo zíbendo (sic) den zûol. únde, uuéndet íro fárt, uuánda ér duuínget siu uuídere zû zeímo. Úbe er dáz nę tâte. únde er hína ríhtige férte. áber. úmbebóugendo ne uuánti. sô zeflúgîn únde vuúrtîn âskerríu. íro úrsprínge. díu nû féste-nôt kuísser ordo. Tíz íst. tíu mínna fóne déro. ih ságo. díu ín állên geméine íst.

[Cót sélbo ér íst táz sie mínnônt. uuánda er summum bonum íst. únde siu fóne ímo chómen sínt. Únde bedíu. lústet siu gebúnden uuérden ze démo énde des kûotes. táz ér íst.]

Uuánda siu ánderes uuérên ne máhtîn. siu ne súnnîn uuídere. dára beuuántero mínno. ze démo góte. dér siu uuérden híez. tér íro állero causa íst.

BONAM ESSE OMNEM FORTUNAM.

Ne uernímest tu nû. uuáz nôte dísên állên fólgee?

Sedet interea conditor altus,
Rerumque regens flectit habenas,
Rex et dominus, fons et origo,
Lex et sapiens arbiter aequi,
Et quae motu concitat ire,
Sistit retrahens, ac uaga firmat.
Nam nisi rectos reuocans itus,
Flexos iterum cogat in orbes,
Quae nunc stabilis continet ordo;
Dissepta suo fonte fatiscant.
Hic est cunctis communis amor,
Repetuntque boni fine teneri.
Quia non aliter durare queant,
Nisi conuerso rursus amore
Refluant causae, quae dedit esse.

Iamne igitur uides, quid haec omnia, quae diximus, con

Uuáz chád ih? |
Kûot uuésen béide. sâldâ ióh ûnsaldâ. 223.
Uuio mág táz sîn chád ih?
Táz fernim chád sî. Támne állero sâldolih vuúnnesamíu. ióh árbéitsamiv. úmbe dáz kelâzen uuerde. táz si gûotên lônoe. álde sie béize. únde úbele ingélte. álde bézeroe. támne íst nôte gûot. tíu réht álde núzze íst.

[Táz íst argumentum ab effecto. ân. demo effecto skînet. uuíolih tíu efficientia íst.]

Trâto uuâríu íst tíu réda. chád íh. Únde úbe íh péidíu ánasího prouidentiam ióh fatum. fóne dîen du nû míttunt ságetôst. sô hábet si míchele chréfte.

[Uuáz trîbet ánderes dei prouidentia. álde dispositio fati. mít állên fortunis. âne díu fieríu. lônôn álde ingélten. péizen álde bézerôn? Uuáz mág óuh réhteren sîn. únde dâr míte bézeren?]

Nû stôzen sia dóh ûbe dír iz túnche. zu dîen únglóublichên. dî du fóre ságetôst. [álso díu íst. dáz puniti mali sâligoren sîn dánne inpuniti.]

Uuio dánne chád sî. Zíu sól ih sie zu dîen stôzen?

Uuánda iz tero líuto gechôse íst chád ih. ióh tíccho. súmelichên fólgên úbele sâlda.

Uuíle du chád si, dáz íh míh náhe zu dero líuto ge-

---

sequatur? Quid nam? inquam. Omnem, inquit, bonam prorsus esse fortunam. Et qui, inquam, fieri potest? Attende, inquit, cum omnis fortuna, uel iucunda uel aspera, tum remunerandi exercendiue bonos, tum puniendi corrigendique improbos, causa deferatur, patet quod omnis bona est, quam uel iustam constat esse uel utilem. Nimis quidem, inquam, uera ratio: et si quam paullo ante docuisti prouidentiam fatumue considerem, firmis uiribus est nixa sententia. Sed eam, si placet, inter eas, quas inopinabiles paullo ante posuisti, numeremus. Quid? inquit. Quia id hominum sermo communis usurpat, et quidem crebro, quorundam malam esse fortunam. Uisne igitur, inquit, paullisper uulgi sermonibus accedamus,

chôse, nîo ih mih ze bárto ne skéido fóne démo émeze chôse dero ménniskôn. [Uuíle du dáz ih klóublichôr chôsoe?]

Álso du uuéllêst chád íh.

Sumtum. Ne uuânest tu gûot sîn chád si. dáz núzze íst.

Dáz íst iz chád íh.

Sumtum. Tiv fortuna, díu den mán beizet álde bézerôt chád si. neíst tíu núzzera? *)

Dés iího ih chád ih.

Illatio. Sô íst si gûot chád si.

Uuío ánderes chád íh?

[An dísemo syllogismo hábet si sih kenáhet zu dero líuto gechôse. uuánda dóh er dia sélbûn réda trîbe. sô oúh taz argumentum. dâr fóre. síniu uuórt sínt tóh tien liuten glóublichôren dánne éniv.]

224. Áber sûs ketân fortuna chád si. díu den mán béizet álde bézerôt. tíu íst éinuuéder. sô déro die túgedig sínt. únde mít árbéiten ríngent. álde sie nû fóne âchusten ze túgede fáhent.

Tés ne mág íh nío gelóugenen chád íh.

PROBIS OMNEM FORTUNAM ESSE BONAM, ET IMPROBIS OMNEM ESSE MALAM.

Uuáz áber diu vuúnnesama chád si, díu ze lône dien gûotên geskíhet? Chît oúh tía der líut sîn úbela.

Néin chád ih. núbe gûota, sô si íst.

*) Ist wohl Schreibfehler der Handschrift statt núzze ne.

---

ne nimium uelut ab humanitatis usu recessisse uideamur? Ut placet, inquam. Nonne igitur bonum censes esse, quod prodest? Ita est, inquam. Quae uero aut exercet, aut corrigit, prodest? Fateor, inquam. Bona igitur? Quid ni? Sed haec eorum est, qui uel in uirtute positi contra aspera bellum gerunt, uel a uitiis declinantes uirtutis iter arripiunt. Negare, inquam, nequeo.

Quid uero iucunda. quae in praemium tribuitur bonis, num uulgus malam esse decernit? Nequaquam: uerum uti est,

Uuto áber chád si dia ánderûn. Ih méino. díu dir sárf ist. únde die úbelen áfter réhte chéstigôt. áhtôt tia der líut kûota?

Er áhtôt sia chád ih. álles tés man uuízen mág tia uuírsestûn.

Síh nu. dáz uuír dero líuto uuânes fólgendo. ze ûnglóublîh tíng ne féstenoên.

[Táz íst per contrarium gespróchen. Sámo si châde. síh úbe íh úmbe dero líuto uuân lâze. íh ne ságee. dáz in únglóublih íst.]

Uuáz íst táz únglóublicha díng chád íh.

Íst créhto nôt chád si. fóne dien óberên geíihten. állero sâldolih tien gûot sîn. díe in túgede sízzent. álde dâr ána gerúcchet*) sínt. álde íro dóh pedígen hábent. áber ze íro úbeli síh fásto hábentên. állero sâldolîh ében úbel sîn.

Táz íst uuâr chád ih. tóh is nîoman fóre únglóublichi ne getúrre iéhen.

QUA MENTE TOLERANDA SIT OMNIS FORTUNA.

Fóne díu chád si. ne sól dánne uuîsemo mán dáz nîeht uuégen. só uuénne er féhten sól. mít tero uuîlsâldo. álso

*) Es steht gerúcchent.

ita quoque esse optimam censet. Quid reliqua, quae cum sit aspera, et iusto supplicio malos coërceat, num bonam populus putat? Immo omnium, inquam, quae excogitari possunt, iudicat esse miserrimam. Uide igitur ne opinionem populi sequentes quiddam ualde inopinabile confecerimus? Quid? inquam. Ex his enim, ait, quae concessa sunt, euenit eorum quidem, qui sunt uel in possessione, uel in prouectu, uel in adeptione uirtutis, omnem, quaecumque sit, bonam, in improbitate uero manentibus pessimam esse fortunam. Hoc, inquam, uerum est, tametsi nemo audeat confiteri.

Quare, inquit, ita uir sapiens moleste ferre non debet, quoties in fortunae certamen adducitur: ut uirum

chûonemo chnéhte ne gezímet táz ze léidezénne. sô er
225. uuîglichen stúrm ge|hôret. Sélbíu diu árbéitsami. getûot in béidên státa. demo éinen sîna gûollichi ze gemârenne. démo ándermo sînen uuîstûom ze gedúrnohtigônne. Tánnân íst tiu chráft kenémmet. táz si síh ze íro sélbûn fermág. únde dero uuíderuuartigi ne uuîchet. Uués kedénchent ír? ír túgedîgen? ír ne bírnt tára zûo nîeht keuuîset. in zárte únde in uuúnnoluste ántlazigo ze slêuuenne. Ír trîbent bándegen uuîg. mít sâldolichero. Hábent íuuih fásto ze dero ébenmûoti. dáz íuuih tiu léidega ne suâre. únde úberuuínde. nóh tiu lústsama*) ne uerchúste íuueres mûotes. sô. dáz ír ne uuízînt. uuér ír sînt. So uuáz sih niderôr gelâzet. tánne ze ébenmûoti. álde hóhor gestîget. táz ferlíuset tia sâlighéit. únde dárbêt tes lônes. Íz stât an díu. uuîolícha sâldâ ír íu sképfen uuéllênt. uuîo ébeno ír íuuih íro gehában uuéllênt. So uuéliu sárf kedúnchet. tiu tûot éinuuéder. sô hértet den mán. álde bézerôt in. álde ingéltet in.

DE HIS QUI UIRTUTE ADUERSA UICERUNT.

Agamemnon atrei filius. dér irráh an déro zestôrdo troie. dia genómenûn chénûn sînes prûoder menelai. zêniârigen búrguuîg trîbendo.

*) Es steht lústsamo.

---

fortem non decet indignari, quoties increpuit bellicus tumultus. Utrique enim, huic quidem gloriae propagandae, illi uero confirmandae sapientiae difficultas ipsa, materia est. Ex quo etiam uirtus uocatur, quod suis uiribus nitens non superetur aduersis. Neque enim uos in prouectu positi uirtutis, diffluere deliciis et emarcescere uoluptate uenistis; sed proelium cum omni fortuna nimis acre conseritis, ne uos aut tristis opprimat, aut iucunda corrumpat, firmis medium uiribus occupate. Quidquid autem infra subsistit, aut ultra progreditur, habet contemtum felicitatis, non habet praemium laboris. In uestra est enim situm manu, qualem uobis fortunam formare malitis. Omnis enim, quae uidetur aspera, aut exercet, aut corrigit, aut punit.

Bella bis quinis operatus annis
Ultor atreides, phrygiae ruinis
Fratris amissos thalamos piauit.

[Táz íst chúnt, uuío alexander paris fílius priami. spártam ciuitatem grecię eruáht. únde helenam. uxorem regis menelai ímo ábuuertîgemo nám. únde héim fûorta ze troio. únde uuío in dén geríh. greci nâh fûoren. únde troiam îo besâzen, únz sie sîa erfúhten. íóh helenam uuídere guuúnnen.] |

Dánnân uuárd agamennon orbus. tô er spûotigo 226. férren uuólta. dáz er dâr úmbe dien uuínden sîna tóhter ephigeniam (*sic*) ópferôta. únde dîa chalchas in frískinges uuîs uuêneglicho frêhta.

[An díu skéin sîn érnest, táz er nôh tero tóhter ne bórgeta. échert er sînen námen gerâche.]

Ulixes chlágeta sîne gefértcn. díe ímo in sicilia der riso polipheinus uuûotigo frâz. tô er fóne troio eruuánt. Er ergázta in áber sînero trâno. mít tíu. dáz er dára nâh plínd lág *) in sînemo hóle.

[Tô er ín slâfenten fánt. únde er ín blánta. dô fertrôsta er síh tero gnôzo. uuánda ér sie erróchen hábeta.]

Herculem hábent mâre getân mánige árbéite. díe er erstráncta. Er gedéumûota centauros.

[díe fabulę ságent uuésen hálbe mán. únde

*) Es steht làng.

Ille dum graiae dare uela classi
Optat et uentos redimit cruore,
Exuit patrem miserumque tristis
Foederat gnatae iugulum sacerdos.
Fleuit amissos ithacus sodales,
Quos ferus, uasto recubans in antro,
Mersit immani poliphemus aluo,
Sed tamen ceco furibundus ore
Gaudium mestis lacrymis rependit.
Herculem duri celebrant labores;
Ille centauros domuit superbos,

hálbe rás. Ér chám dára dár sie spilotôn in uuázere, dâr scôz er íro zuêne.]

Témo léuuen [der grece nemeus hîez. a nemea er *) silua argiuorum. tén ér slûog umbe des chúninges uuíllen aristei.] démo nám er dia hût. [únde mít chlâuuon mit állo. trûog er sia áfter dés ze rûome.] Ér scôz ouh tíe fógela.

[díe arpię hîezen. únde fertréib sie ûzer des chúninges rîche alcinoi. dér in achaia sáz. Dánnân flúhen sie in strophades insulas. dâr sie ęneas fánt. Díe uuâren fabulosę. canes iouis. a rapiendo gehéizene. uuánda arpo grece. rapio chît latine. Aber ouidius héizet sie stiphalidas. a stiphalo fluuio. pi démo hercules mít in fáht. so uuío chéde. dáz argonautę sie fertríbên.]

zûo séhentemo dracone. nám er díe gúldînen épfele.

[déro er hûota in orto hesperidum insularum. díe énnont athlante monte bína sínt in occidentali oceano. Táz târ gúldine épfele uuáhsên. dáz íst ersprénget fóne éinero déro sélbûn insularum. díu álles râtes feracissima íst. Únde uuánda

227. dâr ínne ęstuarium maris íst. | táz chît. éin mérereflósg. táz férrenân séhentên. similitudinem draconis óuget. pedív chît man draconem dâr lígen. únde dero épfelo hûoten. Aeștuarium íst táz uuázer. dáz síh fóne demo mére zíhet. únde án demo stáde suébet. kenámâtez ab ęstuando. álso stagnum a stando héizet. Íz hábet pedíu námen ab ęstuando. táz chît fóne zéssônne. uuánda sô accessus maris

*). Ist mit anderer Hand übergeschrieben.

Abstulit saeuo spolium leoni,
Fixit et certis uolucres sagittis;
Poma cernenti rapuit draconi,
Aureo laeua grauior metallo:

uuirdet. sô zéssôt iz. tóh iz tánne stille sî. sô recessus uuírt. Aestus héizet propric. díu inquietudo des méres. tîa er hábet fóne ímo sélbemo. accedendo et recedendo. dáz chît. ûzkândo. únde íngândo.]

Únde geuuâfendêr mít chnuttele.*) dáns er cerberum fóne héllo. mít trilero chétenno.

[Fóne díu gescáh, sô er hára ûf ze táges liehte chám. dáz ímo únuuillota. únde er éinen feim erspêh. fóne démo acconita ervuûohs. chrûoto uuírsesta.]

Ten grímmen chúning úberuuúndenen gáb er ze ézenne. sînên grímmên ró-sen.

[Táz téta er fóne díu. uuánda ér siu fóre uuéneta ze ézenne humanas carnes.]

Día éitergûn ydram. fersuánta er mít pránde. Achelous fluuius hórnlôs uuórtenêr. bárg sîn geskánta hóubet ín demo stáde.

[In mísselichiu bílde uuéhselôta síh achelous. únz er óuh ze fárre uuárd. únde mít hercule gefáht. Sô dér imo daz hórn ába erslûog. únde ímo daz hóubet hámelez ketéta. tára nâh párg er iz. Állíu uuázer sínt hórnahtíu fóne dîen bóumen, dîe dar úmbe stânt. Tér die bónma dána tûot, tér hábet sie hórnlos ketân. Uuánda óuh hercules ten stád errûmda des uuáldes. pedíu hábet er fluuio sîníu hórn**) genómen.]

*) Es steht cnhuttele.
**) Es steht hórea.

Cerberum traxit triplici catena,
Uictor immitem posuisse fertur
Pabulum saeuis dominum quadrigis.
Hydra combusto periit ueneno,
Fronte turpatus achelous amnis,
Ora demersit pudibunda ripis.

Ér ûberuuânt ôuh antheum.

[gigantem. filium terrę regem lybię. dén ér in érdo stânden. ringendo ûberuuinden ne mâhta. uuánda ímo mater terra gáb fortitudinem. êr ér ín ûf erhûob. únde ín in bóre ervuúrgta.]

Cacus [ter dieb. filius uulcani. dér herculi síniu rínder ferstál.] tér erchûolta [mít sînemo tôde.] demo chú-

228. ninge | euandro sîn zórn.

[Tô ín hercules erslûog. tô hábeta er euandro geuuíllôt. ín dés riche er latrocinia ûopta.]

Ímo féimegôta der éber díe áhselâ. mít tien ér den hímel inthában sólta.

[Táz téta ér. daz hóubet fnótondo. uuánda er ín lébenden drûog.]

In demo lézesten síge. inthûob er den hímel. mít ûnuuíchentemo hálse.

[Táz uuás. tô iouis sîh uuéreta dien rísôn. únde er síe uuólta den hímel ána uuérfen.]

Únde ze mîeto fûor er sélbo ze hímele. uuánda er dén ze lézest ínthábeta. Nû nément pe ímo bílde álle tûgedige. únde fárent. tára íuuih ter hôgândo uuég léite. Zíu sûlent ír zágolicho uuíchen. únde den rúkke bíeten? Ferchîesent tia érda. dáz kíbet íu den hímel.

Strauit antaeum libycis arenis,
Cacus euandri satiauit iras,
Quosque pressurus foret altus orbis
Setiger spumis humeros notauit,
Ultimus caelum labor irreflexo
Sustulit collo, pretiumque rursus
Ultimi caelum meruit laboris.
Ite nunc fortes, ubi celsa magni
Ducit exempli uia: cur inertes
Terga nudatis? superata tellus
Sidera donat.

[QUESTIONES HUIUS QUARTI LIBRI. ET QUI ADHUC SEQUITUR QUINTI. AD QUAM PARTEM PHILOSOPHIAE PERTINEANT.

[Álso in tertio libro dîe questiones morales sínt. tîe dar óugent beatitudinem bonorum. sô sínt tîe hîer in quarto. dîe úns óugent miseriam malorum. únde dîe dára nâh fólgênt. de prouidentia et fato. Áber dîe nóh fóre sint i. 5to lib. de casu et libero arbitrio. Dîe skéident sih. Casus triffet ad prouidentiam. bedíu íst tíu questio moralis. Úbe áber sáment múgîn sîn. prouidentia únde liberum arbitrium. dés er nóh frâgên sôl philosophiam. uuánda dâr ána bechénnet uuírt tíu natura dero gótes simplicitatis. pedíu tríffet tíu questio ad theologiam. dáz chît ad eam rationem quę est de diuinis. Tíu ratio. uuánda si humana ne íst. núbe diuina. pedíu hábet si éinen ánderên námen. dáz si intellectus héizet. Intellectus diuinorum úberstépfet humanam rationem. Fóne díu sínt tîe questiones. mít argumentis únde syllogismis kestérchet. tîe sî úns ráhta de retributione bonorum et malorum. áber díu tóugena máhtigi. díu án dero gótes prouidentia íst. tîa si nóh ságen sól. díu uuírt. uuánda si diuina ist. diuinitus fernómen. Frâgêst tu uuánda moralitas de moribus kespróchen íst. uuáz dispositio dei. díu in fato. ún|de in prouidentia íst. tára zûo tréffên (sic). sô 229.
sólt tu uuízen. dáz tiu gótes dispositio moralis kehéizen uuírt. ad similitudinem humanę moralitatis. Uuío die líute sitig sîn. álde uuío sie súlen uuésen sítig. táz héizet latine moralitas. quasi morum qualitas. Únde bedíu uuírt oúh táz moralitas kehéizen. uuío gót tíen sélbên síten inchît. íóh hîer téilondo. álso dâr fóre geságet íst. íóh hina fúre lônondo. Álso beatus gregorius moraliter mánôt. an sînero omelia. dáz kót témo ne

uuólta gében guttam aquę. tér demo ármen ne gáb micam panis. Fóne dîu chád ter saluator. Eadem mensura qua mensi fueritis. remetietur uobis. Témo gehíllet taz prouerbium. úbele tûo. bézeren ne uuâne. Uuáz íst tánne moralitás. âne álso iz féret. únde fáren sól. án dero ménniskôn síten. únde uuío iz síh tára gágene gezíhet án demo gótes síte?]

Explicit liber quartus boetii.

INCIPIT LIBER QUINTUS.

REUOCATUR PHILOSOPHIA A PROPOSITA DISPUTATIONE. |

230. Tíz chád si. Únde háfta si síh án ánder gechôse. [dánne íh uuólti. Íh uuólta si ráhti incidentes questiones. sí uuólta áber fólle récchen propositas questiones. Hier íst úns ze uuízenne. mít tíen si gehéilen uuólta sín sîeche mûot. táz tîe ímo uuâren fóne íro propositę tn primo libro. Álso dîe sínt. quid sit homo. quibus gubernaculis mundus regatur. qui sit rerum finis. quod non credendi sint nefarii homines potentes et felices. nec fortunarum uices. sine rectore fluitare. Sî fánt ín léidegen sînero mísseskíhte. Tô er áber fóne íro fernám. dia rationem. déro questionum. íh méino. dáz homo participatione dei. deus íst. únde dáz sínt gubernacula mundi. dáz ímo geskéhent prospera únde aduersa. únde álle reprobi

---

LIBER QUINTUS.

Dixerat, orationisque cursum ad alia quaedam tractanda et expedienda uertebat.

sínt infelices. ûnde inpotentes. uuánda sie ad bonum fólle chómen ne múgen. dára sie béitent. únde uices fortunarum. déro ér síh chlágeta. únrébte ne sínt. uuánda sie fône demo réhten góte chóment. tô begónda ér síh trôsten. únde ába dísên questionibus án ándere fáhen. dánnân irrúnnene. Téro hábet sî ímo súmeliche geréchet in quarto libro. i. latentium rerum causas. de prouidentię simplicitate. de fati serie. Nóh sínt fóre. déro ér, nû gérot. de casu. de predestinatione diuina. de arbitrii libertate.]

Dô chád ih íro zûo. Táz íst réhtiu skúndeda. [s. dáz tu chîst. Ite nunc fortes. ubi celsa magni ducit exempli uia.] Vnde geríset sî uuóla dînero hóubethafti. Ih uuírdo áber nû geuuár. dés tû fóre châde. Tia réda de prouidentia. háftên ze mánigên ándcrên.

QUESTIO DE CASU.

Míh íst uuúnder. úbe du casum fúre ieht háben uuéllêst. Únde uuáz tu ín áhtoêst.

Tô ántuuurta sí. Íh káhôn míh ze irlôsenne mînes kehéizes. Únde dír ze gezéigônne den vuég. tér díh héim bringe.

[Léid hábet tíh tînes mvotes élelenden getân. íh uuíle iz îlen ze stéte gesézzen. mít ánderro zálo.] |

Sîn oúh tíse questiones núzze. ze uuízenne. Sîc 231.

Tum ego, recta quidem, inquam, exhortatio tuaque prorsus auctoritate dignissima. Sed quod tu dudum de prouidentia quaestionem pluribus aliis implicitam esse dixisti, re experior.

Quaero enim an esse aliquid omnino, et quidnam esse casum arbitrere. Tum illa, festino, inquit, debitum promissionis absoluere, uiamque tibi, qua patriam reueharis, aperire. Haec autem et si perutilia cognitu, tamen a

bréchent tóh éteuuáz ába démo uuége. dén íh fáro. Vnde sórgên íh. táz tû mûede uuórtenêr. in âuuekke. dára nâh ten réhten uuég. erstrîchen ne múgîst.

Dés ne fúrhte du nîeht chád íh. Mír íst táz rânua. [náls múhi.] úbe íh keéiscôn mûoz. tés míh lánget. Únde dero áfterûn rédo nehéin zuîuel ne múge sîn. Tánne dîe be hálbo uuórtenen questiones. êr ze guíshéite chómen sîn.

Nû chád si. trégo íh .tûnen síto. Târ míte fieng si sús ána.

CASUM SINE CAUSA FALSO DICI.

Úbe ioman héizet casum. éina stúzzelingûn uuórtenû geskíht. únde âne állero díngo máchunga. Sô chído íh páldo. dáz casus nîeht ne sî. Únde héizo íh iz éinen báren námen. âne bezéichennissedo.

[Causa íst io connexa zû dero euentu. Fóne díu dáz man chît temerario motu. únde sine causa. álde sine conexione causarum. dáz íst ál éin. Táz chît állez. stúzzelingûn. árdingun. úndúrftes. âne úrhab. âne úrspríng. âne scúlde. âne réda. Temerarius motus mág oúh chéden sélbuuaga. álde sélbhéui. íh méino. álso dáz íst. úbe síh îeht fóne ímo sélbemo erhéuet. únde fóne ímo

---

propositi nostri tramite paullisper auersa sunt; uerendumque est, ne deuiis fatigatus ad emetiendum rectum iter sufficere non possis. Ne id, inquam, prorsus uereare. Nam quietis mihi loco fuerit ea, quibus maxime delector, agnoscere, simul cum omne disputationis tuae latus indubitata fide constiterit, nihil de sequentibus ambigatur. Tum illa, morem, inquit, geram tibi; simulque sic orsa est.

Si quidem, inquit, aliquis euentum temerario motu nullaque causarum connexione productum, casum esse definiat, nihil omnino casum esse confirmo, et praeter subiectae rei significationem inanem prorsus uocem esse decerno. Quis

ímo sélbemo uuírdet. Uuélez íst áber dáz? Uuír múgen iz spréchen. uuír ne fíndên is îo nîeht. Temeritas íst úmbedéncheda (sic). únde úngeuuárehéit. únde gâscrécchi. únde únórdenhafti. fráuali. únúnderskéit. únrihti. Temerarius. i. mentis preceps íst tér. dér ne rûochet uuáz er tûot. únde dér âne rât tûot. táz ímo míttundes ûf uuírdet. Tén héizên uuír rágare. Fóne temnendo ist kespróchen | temeritas per sincopam (sic). quasi 232. temneritas.]

Uuâr mág táz sîn. dáz man chît stúzzelingûn. únde árdingûn. únde âne rihti. góte állíu díng tuuíngentemo ze ríhti. Íst áleuuâr dáz man chît. fóne nîehte nîeht uuérden. Tés álle únsere fórderen iáhen. So uuîo sie dáz ne sprâchîn fóne demo ánagenne állíu díng ûzer nîehte uuúrchentemo. Núbe fóne sâmhaftemo dínge.

[Díu sínt sâmhafte. díu sâmen hábent. únde âne dén uuérden ne múgen. Sô arbores sínt únde herbę. únde állíu animantia. Tíu héizent subiecta. quia subiiciuntur accidentibus suis. Quatuor elementa sínt íro állero sâmo. únde íro materia.]

Únde sie dáz fundament légetîn. únde zéigotîn. állero rédôn. únde állero ántuuurto. déro sie gâben fóne dero natura.

[Sô getân gechôse. héizet ypallage. dáz ér chît fundamentum rationum. fúre rationem fundamenti. Dáz íst certa ratio fundamenti. omnium naturarum. dáz sie châden. nihil ex nihilo existere. Naturę sô arbores sínt únde herbę. únde

---

Quis enim, coërcente in ordinem cuncta deo, locus esse ullus temeritati reliquus potest? Nam nihil ex nihilo exsistere, uera sententia est, cui nemo umquam ueterum refragatus est; quamquam id illi non de operante principio, sed de materiali subiecto, hoc est, de natura omnium rationum, quasi quoddam iecerint fundamentum

állíu corpora. díe ne uuérdent níeht stúzzelingun. síe hábent ételicha materiam. dánnan siu uuérdent. tîa héizet er fundamentum. Keskíhet ín oúh îeht. tés íst ételih causa. Tíu íst áber fundamentum. Ételih ratio íst îo tóugeníu álde óffeníu. uuáz íro fundamentum sî. uuánnân siu uuérdên. álde uuánnân ín îeht keskéhe.]

Úbe áber îeht uuírdet âne úrspring. táz íst uuórten fóne nîehte. Úbe dés nîcht uuésen ne mág. sô ne mág oúh casus sólih nîeht sîn. sô uuír fóre chàden. [íh méino. dáz ér sî euentus productus temerario motu.]

Uuîo dánne chád ih? Ne mág nû nícht sîn. dáz mít réhte héizen súle casus. álde fortuitum? Íst îeht témo 233. díse | námen geuállên. dóh iz óuh tie líute ne bechénnen?

QUID SIT CASUS.

Mîn fríunt chád si aristotiles ságeta. dáz in physicis sînemo bûoche chúrzlicho. únde glóublicho.

Uuîo chád ih ságeta er?

Sô man chád er éteuuâr úmbe éteuuáz tûot. Únde dar éteuuannân îeht ánderes keskíhet. tánne dâr úmbe man iz tûot. Dáz héizet casus. Sô dáz íst. úbe ioman dúrh áchergáng án dia érda bréchende. éin fúnt cóldes findet iú dâr begrábenes. Dáz chît man úngeuuândo geskéhen

---

At si nullis ex causis aliquid oriatur, id de nihilo ortum esse uidetur. Quod si hoc fieri nequit, nec casum quidem huiusmodi esse possibile est, qualem paullo ante definiuimus. Quid igitur? inquam. Nihilne est, quod uel casus uel fortuitum iure appellari queat? An est aliquid, tametsi uulgus lateat, cui uocabula ista conueniant?

Aristoteles meus id, inquit, in physicis et breui et ueri propinqua ratione definiuit. Quonam, inquam, modo? Quoties, ait, aliquid cuiuspiam rei gratia geritur, aliudque quibusdam de causis, quam, quod intendebatur, obtingit, casus uocatur: ut si quis colendi agri causa fodiens humum defossi auri pondus inueniat. Hoc igitur fortuito quidem

uuésen. Dáz neíst io dóh nieht árdingun. íst éteuuannân geskéhen. Iz hábet éigene úrspringa. Téro rúnsa. stíllo únde úngeuuândo zesámine chómendo. dia geskíht máchont. Uuánda úbe der ácherman dâr ze áchere ne gienge. Nóh ter bérgare sînen scáz târ ne begrûobe. Sô ne uuúrte ér dâr fúnden. Díz sínt máchungâ des úngeuuânden lîebes. Táz ímo dâr gescáh fóne dîen zesámine gelóufenen dingen. [zuéin s. daz trítta ze gemáchônne.] Tés ne uuéderêr dero tûontôn ne gedâhta. Uuánda nóh tér begrábento daz kóld. nóh tér érrento den ácher. ne gedâhtôn dés. táz iz târ sólti fúnden uuérden. Núbe álso íh chád. târ énêr begrûob. táz tíser dâr grûob. tíu gerúnnen. únde getúelen zesámine.

[Daz éina ne ráhta dia geskíht nîeht. âne daz ánder.]

Nû mûoz íh chéden geskíht uuésen. dáz úngeuuândo gebúret. | Fóne zesámine geuállenên dingen. díu man úmbe 234.
îeht tûot. Áber díu órdena [s. fati.] díu dir chómentíu fóne gótes prouidentia. állíu díng éinzen scáffôt in íro stéte. únde in íro zîte. Chómentíu mít féstero háftûn. Díu getûot fállen únde gerínnen zesámine. únde háftên zesámine. díe causas tero casuum.

[Prouidentia uuéiz tíu díng sáment. fatum récchet siu éinzen. uuánda dâr éinêr fóre begrûob.

---

creditur accidisse: uerum non de nihilo est, nam proprias causas habet, quarum improuisus inopinatusque concursus casum uidetur operatus. Nam nisi cultor agri humum foderet, nisi eo loco pecuniam suam depositor obruisset, aurum non esset inuentum. Hae sunt igitur fortuiti causae compendii, quod ex obuiis sibi et confluentibus causis, non ex gerentis intentione prouenit. Neque enim, uel qui aurum obruit, uel qui agrum exercuit, ut ea pecunia reperiretur, intendit; sed uti dixi, quod ille obruit, hunc fodisse conuenit atque concurrit. Licet igitur definire casum esse inopinatum, et ex confluentibus causis, in his, quae ob aliquid geruntur, euentum. Concurrere uero atque confluere causas facit ordo ille ineuitabili connexione procedens, qui de prouidentiae fonte descendens cuncta suis locis temporibusque disponit.

tára zûohäfta fatum. dáz ánderêr sîd târ grûob. zûo dîen zuéin háfteta be nôte diu inuentio drítta. Dô gót éniu zuéi uuólta geskéhen. dô geskáh fóne dîen nôte daz trítta.].

ITEM OSTENSIO CASUS EX CONUENTU FLUMINUM.

Ûfen dîen gebírgen armenię spríngent sáment. tigris ùnde eufrates. Dâr die féhtenten flíhendo *(sic)*. hínder sih án dîe sih lágonten skîezent. Ùnde skéident sie sih sâr. mít férrên rúnsôn. *Suspensio uocis.* Mùndent sie áfter dés. únde chóment sie in éina rúnsa. *Et hic.* àlso. dáz tiu zesámine flîezên. díu îo uuéderez uuâzer fûoret. Íh méino diu skéf. únde die ûzer érdo geuuálzten rónen. fóne dero áho. Únde dáz kemískelôta uuázer getuuíret. tie úngeuuánden órdenâ. [Dáz sínt órdenâ. dáz îo uuázer nâh uuázere rínnet Úbe dáz úngeuuândo geskíhet. tíu geskíht héizet casus.] Tîe sélben geskíhte. [íh méino dero confluentię.] máchônt tie háldâ. únde díu îo ze tále sîgenta ríhti dero áho. [Úbe tál ne uuâre. ùnde uuázer dára ne sùnne. sô ne châmîn siu nîeht zesámine.] Sô féret casus pedùungen.
235. tér dír dún|chet fáren úmbedùungen. Únde âne êa ne féret er.

[Causę dîe casum máchont. dîe duuíngent ín. dîe sézzent ímo êa. Fóne díu íst táz fors. únde

---

Rupis achemeniae scopulis, ubi uersa sequentum
Pectoribus figit spicula pugna fugax,
Tigris et euphrates uno se fonte resoluunt,
Et mox abiunctis dissociantur aquis.
Si coeant cursumque iterum reuocentur in unum,
Confluat alterni quod trahit unda uadi;
Conueniant puppes et uulsi flumine trunci,
Mistaque fortuitos implicet unda modos;
Quos tamen ipsa uagos terrae decliuia casus
Gurgitis et lapsi defluus ordo regit.
Sic, quae permissis fluitare uidetur habenis,
Fors patitur frenos ipsaque lege meat.

casus. únde inopinatus euentus. táz tie causę máchônt óffene. álde tóugene.]

AN FATO COERCEATUR HUMANA UOLUNTAS.

Uuóla fernímo íh. Únde iího íh iz álso uuésen. sô du chîst. Íst nu dehéin sélbuualtigi únseres uuíllen an dírro ríhti dero zesámine háftentôn úrhabo? Tuuínget fatum óuh ménniskôn gedáncha. álso iz tûot ándere geskíhte.

Sô íst chád si. Nehéin creatura ne hábet rationem. âne liberum arbitrium.

[Díu béidiu hábent angeli in cęlo homines in terra.]

QUOD EX RATIONE IUDICIUM. EX LIBERTATE SIT ELECTIO.

Témo uuízze únde sín gelâzen sínt. témo íst óuh kelâzen chîesunga. Mít téro er díngolih skéide uuéder iz ze tûonne sî. álde ne sî.

[An dîen zuéin íst er úmbeduúngen. Díu úmbeduúngeni. héizet libertas. Ratio lêret ín. uuáz er tûon sól. libertas lâzet in tûon. so uuéder er uuíle.]

Fóne ímo sélbemo uuéiz er. uuáz er skíhen *(sic)*. álde mínnon sól. [Dáz lêret in ratio.] Dáz er gûot uuânet sîn. dáz uuíle er. dáz er úbel uuânet sîn. dáz skíhet er.

Animaduerto, inquam, idque, uti tu dicis, ita esse consentio. Sed in hac haerentium sibi serie causarum, estne ulla nostri arbitrii libertas, an ipsos quoque humanorum motus animorum fatalis catena constringit? Est, inquit. Neque enim fuerit ulla rationalis natura, quin eidem libertas adsit arbitrii.

Nam quod ratione uti naturaliter potest, id habet iudicium, quo quodque discernat per se; igitur fugienda optandaue dignoscit. Quod uero quis optandum iudicat esse, petit; refugit uero, quod existimat esse fugiendum.

[Dáz hénget ímo liberum arbitrium.] Fóne díu, dîen gelâzen íst pechénneda. úbeles únde gûotes. tîen íst kelâzen geuuált tero uuéli. Íh ne ságo sîa dóh nîcht kelîcha uuésen, an állên díe sia hábent. Uuánda angelis íst kelâzen uuâríu bechénneda, únde réhter uuíllo. únde spûotig máht íro uuíllen.

236. [Dísiu dríu gáb kót ze | lône bonis angelis. nâh téro ruina malorum. díe íro liberum arbitrium in árg chêrton. únz sie iz hábetôn. Nû ne hábent sie iz. uuánda dóh sie bechénnên uuáz kûot ze tûonne sî. síe ne uuéllen iz tûon. nóh ne múgen. Áber der ménnisko uuás fóre sînero preuaricatione béidero geuuáltîg. uuízenthéite. íoh uuíllen. án dero preuaricatione uuúrten siu béidiu sô geírret. táz er chîesendo. lúgi dícchô áhtôt fúre uuâr. únde ér uuéllendo. úbel uuíle fúre gûot. Târ míte ne spûot ímo óuh nîeht sînes uuíllen. dóh er uuóla uuélle. iz ne tûe gratia dei.]

DE PHILOSOPHORUM OPINIONE SUMTA LOQUITUR.

Tero ménniskôn sêlâ sínt pe nôte frîeren. únz sie gótes ánasíht hábent in hímele.

[Síe ne drúcchet târ neuuéderêr írredo nóh iudicandi nóh eligendi. Síe uuízen dâr êr sie hára chómên. uuáz ín gûot íst. táz uuéllen sie óuh.]

Hára fárendo ad corpora uuérdent sie únfrîeren. Únde óuh únfrîeren. sô sie síh keséldont. únde mít tîen írdiskên líden behéftet uuérdent. Táz íst tiu gnôtista scálh-

---

Quare quibus inest ratio, ipsis etiam inest uolendi nolendique libertas. Sed hanc non in omnibus aequam esse constituo. Nam supernis diuinisque substantiis et perspicax iudicium et incorrupta uoluntas et efficax optatorum praesto est potestas.

Humanas uero animas liberiores quidem esse necesse est, cum se in mentis diuinae speculatione conseruant; minus uero, cum dilabuntur ad corpora, minusque etiam, cum terrenis artubus colligantur. Extrema uero est serui-

heit. sô sie uerrâchene án die súndâ. ába íro uuíslûome gegânt. Sús uuérdent sie gescálhchet. Sô sie íro mûot níderlâzent. ába demo ûfuuertigen. án daz níderuuertiga. Sô únuuízzênt sie sâr. Uuérdent sie behéftet. mit zâligên gelústen. Dîen héngendo. únde dîen fólgendo. Stûorrent sie día scálhheit. tîa sie síh ánalîezen. Únde dánne sínt sie geéllendôt. únde geuérrêt fóne íro frîhéite. Dáz síhet îo dóh ána dáz fúresíhtîga óuga. állíu díng fóre uuízende. Únde díu | fóre benéimden. sképfet iz áfter íro frêhten. 237.
Táz óuga ál síhet. únde ál bechénnet.

QUANTUM PENETRABILIOR SIT INTUITUS DEI QUAM RADIUS SOLIS.

Ter sûozo chôsonto homerus. ér héizet tia súnnûn zórfta. únde héitera. Díu dóh tia érda dúrhskînen ne mág. únde den mére. fóre úndrâti dero skîmôn. Sô únmáhtig neist kót nîeht. Sînên oúgôn ál óbe séhentên. ne uuíder stât nehéin dícchi dero érdo. Nóh nehéin nínstri dero náht.

---

tus, cum uitiis deditae rationis propriae possessione ceciderint. Nam ubi oculos a summae luce ueritatis ad inferiora et tenebrosa deiecerint, mox inscitiae nube caligant, perniciosis turbantur affectibus, quibus accedendo consentiendoque, quam inuexere sibi, adiuuant seruitutem et sunt quodam modo propria libertate captiua. Quae tamen ille ab aeterno cuncta prospiciens prouidentiae cernit intuitus et suis quaeque meritis praedestinata disponit, pante foran. kepante pakuin (πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει.).

Puro clarum lumine phoebum
Melliflui canit oris homerus;
Qui tamen intima uiscera terrae
Non ualet, aut pelagi, radiorum
Infirma perrumpere luce.
Haud sic magni conditor orbis;
Huic ex alto cuncta tuenti
Nulla terrae mole resistunt;
Non nox atris nubibus obstat;

Éines plícches ána síhet er. dáz êr uuás. únde nû íst. únde nóh chómen sól. Tén máht tu héizen dia uuârun súnnun. uuánda ér ál éino ána síhet.

QUESTIO QUIA PROUISA NECESSE ESSE FIERI. QUOMODO STET LIBERUM ARBITRIUM.

Dô ántuuvrta íh íro. Nû stécchên íh oúh in mêroren zuîuele.

Uuélêr íst tér zuîuel. Íh mág uuóla chád si írrâten. uuáz tir uuírret.

Mír dúnchent chád ih. tíu zuéi ríngen. únde uuíder éin ánderên sîn. Dáz kót ál uuíze fóre. únde iz tóh stánde in mánnes uuíllen. Uuánda úbe gót ál uuéiz fóre. únde ín sîn uuízenthéit nîeht trîgen (*sic*) ne mág. sô sól *nôte* geskéhen. dáz ér uuéiz chúmftig. [Táz íst uuâr.] Fóne *díu*. úbe er îo fóre uuéiz. nîeht éin líuto tâte. núbe *oúh íro*
238. uuíllen. sô íst sélbuuáltigi ába. | Uuánda nîeht ne mág keskéhen in tâte. nóh in uuíllen. gótes oúga ne séhe iz. dáz nîoman ne mág trîegen. [Dáz íst uuâr.] Mág íro dehéin uuáng uuérden. sô ne mág iz nîeht héizen. quíssiu uuízentheit. núbe únguis uuân. dés nîoman gót zíhen ne mûoz.

Uno mentis cernit in ictu
Quae sint, quae fuerint ueniantque.
Quem, quia respicit omnia solus,
Uerum possis dicere solem.

Tum ego, en, inquam, difficiliori rursus ambiguitate confundor. Quaenam, inquit, ista est? Iam enim, quibus perturbare, coniecto. Nimium, inquam, aduersari ac repugnare uidetur, praenoscere uniuersa deum, et esse ullum libertatis arbitrium. Nam si cuncta prospicit deus neque falli ullo modo potest, euenire necesse est, quod prouidentia futurum esse praeuiderit. Quare si ab aeterno non facta hominum modo, sed etiam consilia uoluntatesque praenoscit, nulla erit arbitrii libertas; neque enim uel factum aliud ullum, uel quaelibet exsistere poterit uoluntas, nisi quam nescia falli prouidentia diuina praesenserit. Nam si res aliorsum, quam prouisae sunt, detorqueri ualent, non iam erit futuri firma praescientia, sed opinio potius incerta; quod de deo nefas credere iudico.

REPROBATUR HOC QUO QUIDAM PUTANT SE SOLUERE QUESTIONEM.

Nóh íh ne lóbon nîeht tîa réda. mít téro síh súmeliche uuânent háben geántuuúrtet tírro únsemfti. Síe chédent ni bedíu ne geskíhet iz. táz iz kót fóre síhet. núbe uuánda iz keskíhet. pedíu fóre síhet er iz. Únde sús uuânent sie. dísa nôt tero chúmftigon geskíhto. uuídere eruuínden. Nóh síe ne uuânent nîeht nôte geskéhen. díu gót fóre síhet. núbe ín nôte díu fóre séhen. díu geskéhen súlen.

[Dés uuéhseles uuânent síe. dáz tíu geskiht máchoe diá fóresíht. náls táz tíu fóresíht máchoe dia geskíht.]

Sámo so íh târ úmbe ringe. uuéderez máchunga sî des ánderes. übe fóresíht nôt máchunga sî dero chúmftigôn. álde chúmftigíu nôt máchunga sîn dero fóresíhte. Únde mir mêr ne sî ze óugenne. nôthåfta uuésen dîa geskíht tero fóre geuuizenôn. so uuîo díu ríhti sî dero máchungôn.

[s. uuánda mir ío fóne dero nôthåfti dúnchet. ába uuésen liberum arbitrium.]

Tóh fóresíht ne tûe dîa nôthåfti dien chúmftigên. |

Neque enim illam probo rationem, qua se quidam credunt hunc quaestionis nodum posse dissoluere. Aiunt enim non ideo quid esse euenturum, quoniam id prouidentia futurum esse prospexerit; sed e contrario potius, quoniam quid futurum est, id diuinam prouidentiam latere non possit: eoque modo necessarium est, hoc in contrariam relabi partem. Neque enim necesse est contingere, quae prouidentur, sed necesse est, quae futura sunt, prouideri. Quasi uero, quae cuiusque rei causa sit, praescientiane futurorum necessitatis, an futurorum necessitas prouidentiae, laboretur. At nos illud demonstrare nitamur, quo modo sese habeat ordo causarum, necessarium esse euentum praescitarum rerum, etiam si praescientia futuris rebus eueniendi necessitatem non uideatur inferre.

239. ERRANTIUM RATIO ALIA MANIFESTATUR RATIONE SUMTA EX CATHEGORIIS ARISTOTELIS.

[Dés sie dénchent. táz ist tisemo dingo gelih.] Übe îoman uuânet sizzenten sizzen dén ne triuget ter uuân. Übe in der uuân ne triuget. sô sizzet er. Téro béidero ist nôt. iôh tes sizzennes. iôh tero úmbetrógeni. Áber uuárrer uuân. ne tûot nîomannen sizzen. Núbe daz fóre sizzen getûot uuárren uuân. Sô geskihet. táz échert éin hálb si máchunga dero uuârheite. únde áber nôt si béiden hálb. Álso ist tíu réda getân. fóne gótes fóresihte. únde fóne dîen chûmftigên dingen. [s. sô iz tîe ferrómen hábent. tîe dar ána írront.] Uuánda dóh kót tiu díng fóne díu ána-séhe. uuánda siu chûmftig sínt. sô sie uuânent siu ne geskébent áber nieht. túrh táz ér siu fóresihet. Nû ist áber béidero nôt. iôh kót fóre séhen chúmftigíu. iôh fóreséuniu geskéhen.

[Nû ist hier oûh so sámo máchunga éin hálb. sô sie uuânent. nôt ist péiden hálb.]

Târ an déro stéte. ist is knûoge ze déro zestôredo sélbuualtiges uuíllen. [uuánda nót nímet ten geuuált.]

Etenim si quispiam sedeat, opinionem, quae eum sedere coniectat, ueram esse necesse est; at e conuerso rursus, si de quopiam uera sit opinio, quoniam sedet, eum sedere necesse est. In utroque igitur necessitas inest; in hoc quidem sedendi, at uero in altero ueritatis. Sed non iccirco quisque sedet, quoniam uera est opinio; sed haec potius uera est, quoniam quempiam sedere praecessit. Ita cum causa ueritatis ex altera parte procedat, inest tamen communis in utraque necessitas. Similia de prouidentia futurisque rebus ratiocinari oportet. Nam etiam si idcirco, quoniam futura sunt, prouidentur; non uero ideo, quoniam prouidentur, eueniunt; nihilo minus tamen a deo uel uentura prouideri uel prouisa euenire necesse est: quod ad perimendam arbitrii libertatem solum satis est.

DERIDETUR FALSA SUSPICIO.

Uuîo bárto gréhto dáz nû míssechêret íst. táz îoman ságet. tíse frístmâligen geskíhte. máchunga uuésen. dero êuuigun *) gótes uuízenthéite. | Uuáz íst iz ánderes? Tér 240.
gót uuíle uuânen fone diu bechénnen chúmftigíu. uuánda siu geskéhen súlen. dén chído ih uuânen. dáz imo geskíhte máchunga sîn. dero uuízenthéite.

ITERUM PROPONITUR. INEUITABILEM ESSE PRESCIENTIAM, ALIOQUIN OPINIONEM POTIUS EAM ESSE.

Tára zûo íst óuh tíz ze légenne. Álso dáz nôte sô íst. úbe íh îeht uuéiz in presenti. sô geskíhet oúh táz nôte bíuna fúre. dáz íh chúmftig uuéiz. Sô geskíhet îo. dáz fóre geuuízzen díng ze léibo uuérden ne mág. Íst áber îoman. dér daz tíng ánderes áhtôt. tánne iz sî. Dáz neíst nîeht ein úuuízentheit. núbe lúkker uuân. férro geskéidenêr fóne déro uuârheite uuízentheite. Fóne díu úbe îeht tínges sô chúmftig íst. táz sîn chúmft quís neíst nóh nôte neíst. Uuîo mág táz îoman uuízen fóre chúmftig. Dés ne uuírdet

*) Es steht êouuigun.

Iam uero quam praeposterum est, ut aeternae praescientiae temporalium rerum euentus causa esse dicatur? Quid est autem aliud arbitrari, ideo deum futura, quoniam sunt euentura, prouidere, quam putare, quae olim acciderunt, causam summae illius esse prouidentiae?

Ad haec, sicuti, cum quid esse scio, id ipsum esse necesse est, ita, cum quid futurum noui, id ipsum futurum esse necesse est. Sic fit igitur, ut euentus praescitae rei nequeat euitari. Postremo si quid aliquis aliorsum, atque sese res habet, existimet, id non modo scientia non est, sed est opinio fallax a scientiae ueritate longe diuersa. Quare si quid ita futurum est, ut eius certus ac necessarius non sit euentus, id euenturum esse praesciri qui pot-

fóne díu nîeht. uuánda álso uuízentheit síh ne mískelôt. zûo dien lúginen. álso ne mág nîeht táz sî in iro begríffen hábet. ánderes ergân. dánne sô iz in íro begrífen íst.

[Ín dero scientia lígent pegríffen die geskíhte. álso sie dâr lígent. sô ergânt sie nôte.]

Fóne díu íst scientia dero lúgino âno. uuánda nôt íst. tíngolih sô sîn. sô sî iz erfáren hábet. táz iz sî. Uuáz nû? Díu únguis sínt kóte. ze uuélero uuîs fóre uuéiz er díu. Uuânet er diu chúmftigen ne múgen ze léibo uuérden.
241. díu dóh ze léibo mú|gen uuérden. sô tríuget ín der uuân. Dáz méin ze spréchenne íst. nîeht éin ze dénchenne. Úbe er siu áber sô benéimet uuésen chúmftigíu sô siu sínt. íh méino. dáz ér siu uuíze gelîcho múgen uuérden. únde ne uuérden. Uuáz uuízenthéite íst tánne dáz. tíu nîeht kuísses nóh stâtes in íro ne hábet? Álde uuîo filo íst táz kuíssera dánne daz hûolicha uuîzegtûom sybillę. [déro sacerdotis apollinis.] táz sî chád. uuâr álde lúgi íst táz íh ságo. Uuáz úberslât tánne gótes uuîstûom dén ménniskôn uuân. úbe er ín gelîcho zuîuelôt. zuîueligero díngo. Úbe áber mít ímo állero díngo úrsprínge nîeht zuîueliges ne íst. Sô geské-

---

erit? Sicut enim scientia ipsa impermista est falsitati, ita id, quod ab ea concipitur, esse aliter, atque concipitur, nequit. Ea namque causa est, cur mendacio scientia careat, quod se ita rem quamque habere necesse est, uti eam sese habere scientia comprehendit. Quid igitur? Quonam modo deus haec incerta futura praenoscit? Nam si ineuitabiliter euentura censet, quae etiam non euenire possibile est, fallitur: quod sentire non modo nefas est, sed etiam uoce proferre. At si, uti sunt, ita ea futura esse decernit, ut aeque uel fieri ea uel non fieri posse cognoscat, quae est haec praescientia, quae nihil certum, nihil stabile comprehendit? Aut quid hoc refert uaticinio illo ridiculo tyresiae? Quidquid dicam, aut erit aut non. Quid etiam diuina prouidentia humana opinione praestiterit, si uti homines incerta iudicat, quorum est incertus euentus? Quod si apud illum rerum omnium certissimum fontem nihil incerti esse potest, certus eorum est euentus,

hent óuh únzuîueligo. díu ér guísso uuéiz chúmftig. Bedíu neíst ménnisko geuuáltig an sînero tâte gûotes íóh úbeles. tén gót. tér ál fóre uuéiz. tuínget zu demo éinen. [Dáz íst falsa conclusio.]

SI LIBERUM ARBITRIUM NECESSITATE FUTURORUM TOLLITUR. OMNEM ORDINEM HUMANAE CONDITIONIS SUBUERTI.

Sól dáz sô sîn. sô neíst nehéin zuîuel. uuîo gáreuuo ménniskôn díng zeslîfe. In geméitûn uuérdent tánne geheízen lôn. únde ingélteda. gûotên íóh úbelên. Sîd téro ne uuéder gescúlden ne mág íro únuerlâzeno. únde únsélbuualtig mûotuuíllo. Únde dánne uuírdet állero díngo únrehtesta. dáz nû | réhtesta íst. Íh méino dánchôn gûotên. 242.
únde úndanchôn úbelên. Tíe íro uuíllo dára zûo ne léitet. Núbe síe tuínget nôt tes chúmftigen. Nóh âchuste ne sínt. nóh chúste ne sínt. núbe gelîh. únde úngeskéiden mískelunga állero frêhto. Únde dáz állero díngo zâligôsta ist in gedáng ze némenne. dánne díu fóresiht álliu díng chúmftigíu órdonoe. Únde sô láng is nîeht ne gestánde ze ménniskôn uuíllen. Sô neíst nehéin rât. núbe an gót. tér ál gûot kíbet. únsere

---

quae futura firmiter ille praescierit. Quare nulla est humanis consiliis actionibusque libertas, quas diuina mens, sine falsitatis errore cuncta prospiciens, ad unum alligat et constringit euentum.

Quo semel recepto, quantus occasus humanarum rerum consequatur, liquet. Frustra enim bonis malisque praemia poenaeue proponuntur, quae nullus metuit liber ac uoluntarius motus animorum, idque omnium uidebitur iniquissimum, quod nunc aequissimum iudicatur, uel puniri improbos, uel remunerari probos; quos ad alterutrum non propria mittit uoluntas, sed futuri cogit certa necessitas. Nec uitia igitur nec uirtutes quidquam fuerint, sed omnium meritorum potius mista atque indiscreta confusio. Quoque nihil sceleratius excogitari potest, cum ex prouidentia rerum omnis ordo ducatur nihilque consiliis liceat humanis, fit, ut uitia quaeque nostra ad bonorum omnium

scúlde gesmízen uuérden. Nóh kedíngi. nóh flého. ne mág nîoman nehéina réda gében. uuáz te uuéder súle. Uués sól man gedíngen. álde fléhon. dánne állíu gérohaftíu díng zesámine héfte indissolubiliter in chétenno uuîs. tíu únuuéndiga éinrihti. [s. fati.]

Übe állíu díng háftênt in íro ordine. sô siu benéimet uuúrten. sô chûmet mánnolichemo âna fléha. dáz ímo sól.]

Sól iz sô fáren. sô íst tíu éiniga uuándelunga geírret. únder gote únde únder mênniskôn. únde der chóuf. tér állêr gestât an gedíngi. únde án fléhôn. Uuánda uuír gechóufên. úmbe ín. mít témo uuérde réhtero déumuoti. sô flébâ sínt. daz tíura gélt sînero gnâdon.

[Anderen chóuf ne múgen uuír mít ímo nîeht trîben.]

In día éinûn uuîs tie líute sáment kóte chôsôn
243. múgen. Únde síh pétondo náhen zûo demo úngesíunli|chen liehte. ióh êr sie îeht erbítên. Übe man nû geiégenero nôte dero chúmftigôn. díe uuânen sól nîeht ne gemúgen. An uuélemo dínge múgen uuír únsih tánne háben ze góte. állero díngo hêrren? Sô mûoz tánne. álso dû míttundes súnge an dîen férsen [si uis celsi iura tonantis.] zescrínden. sámo so léim. ménniskôn sláhta. dána gebróchenîu. ióh keskéidenîu. fóne demo uuâren brúnnen. dánnân si chám.

---

referantur auctorem. Igitur nec sperandi aliquid nec deprecandi ulla ratio est. Quid enim uel speret quisquam uel etiam deprecetur, quando optanda omnia series indeflexa connectit? Auferetur igitur unicum illud inter homines deumque commercium, sperandi scilicet ac deprecandi. Siquidem iustae humilitatis pretio inaestimabilem uicem diuinae gratiae promeremur; qui solus modus est, quo cum deo colloqui homines posse uideantur, illique inaccessae luci prius quoque quam impetrent ipsa supplicandi ratione coniungi; quae si recepta futurorum necessitate nihil uirium habere credantur, quid erit, quo summo illi rerum principi connecti atque adhaerere possimus? Quare necesse erit humanum genus, uti paullo ante cantabas, disseptum atque disiunctum suo fonte fatiscere.

QUID EUM AB INTELLECTU HUIUS QUESTIONIS RETARDET. IPSE SCRUTATUR.

Uuáz úngehélli írret tîe gezúmfte. zuéio díngo. [s. gótes únde mánnes? álde prescientię et liberi arbitrii?] Uuér gót hábet kegébén sólicha ríngûn zuéin uuâren. [Uuélíu sínt uuârereň. dánne síu sínt.] Dáz tíu dúrh síh sínt insúnder. nîeht zesámine ne uuéllên?

[Uuélih necessitas mág kótes prouidentiam únde mánnes liberum arbitrium geskéiden. síu ne sîn sáment an állero mánnes tâte?]

Álde neíst uuârên nehéin ungehélli. [Uerum únde falsum flíhent (sic) éin ánderíu. duo uera mínnônt síh.] Únde hábent síh îo zesámine díu guíssen. [i. tíu dúrh síh quísso sínt.] Áber dés scúld neíst iz. núbe des ménnisken sêla ne mág nîeht fóre túmbheitę uuízen íro tóugenen bánt.

[tíu áber dû uuéist philosophia. únde díu íh fóne dír gelírnên uuíle. Dáz íst álso er châde. Liberum arbitrium íst úns áleguís. uuánda iz skînet án dero ménniskôn tâte. Dei prouidentia íst sámo guís án dîen ándérên creaturis. tîe liberum arbitrium ne hábent. Aber án des ménnisken tâte. ne múgen síu sáment sîn. Álde úbe síu múgen. sô íst tés fílo tóugen ratio. uuío dáz sî. Tíu ratio íst ímo úbel ze irrâtenne. igne oppres|si luminis 244.
i. acie aggrauatę mentis. mít témo géirten sínne

Quae nam discors foedera rerum
Causa resoluit? quis tanta deus
Ueris statuit bella duobus,
Ut quae carptim singula constent,
Eadem nolint mista iugari?
An nulla est discordia ueris;
Semperque sibi certa cohaerent?
Sed mens, caecis obruta membris,
Nequit oppressi luminis igne
Rerum tenues noscere nexus.

des mûotes? Ter lîchamo tûot tia sêla geuuáltiga íro sínnes. tén si habeta. êr si zu ímo châme. Sî ríngent îo dára nâh. íro spûot is áber úbelo.]

Zíu íst íro dánne sô nôt. ze eruárenne díu tóugenen uuórtzéichen dero uuârhéite? Uuéiz sî. dáz si uuízen uuíle? Uuér sól áber dés frâgên. dáz er uuéiz? Íst si oúh sô blínt. táz si is nîeht ne uuéiz. uuáz uuíle si dánne? Uuér íst tér dáz uuélle. dáz er ne uuéiz. álde uuér mág sûochen. dáz er ne uuéiz. nóh ne bechénnet? álde uuâr spûot is ímo ze irfárenne? Uuér mág oúh pechénnen. dáz ímo únchunt íst. sô er iz oúh findet. Álde súlen uuir glóuben. dáz si béidíu uuíssi. únz si gót ánasáhe. diu súnderigen. ióh tia sámenthafti. Nû gréhto ín dien líden befinstertíu. hábet sí is súmes. nî dóh álles ergézen. Únde daz knôtesta uuéiz si. téilelichen ne uuéiz si.

[Nîoman ne íst sô gehúhtîg. dáz er álles téileliches sô uuóla gehúge. sô des knôtesten.]

So uuér dero uuârhéite frâgêt s. álso íh nû tûon an dírro questione. dér neíst in neuuéderro geskéfte. Nóh táz er iz állez uuíze. nóh táz er iz állez ne uuíze. Núbe

Sed cur tanto flagrat amore
Ueri tectas reperire notas?
Scitne, quod appetit anxia nosse?
Sed quid nota rescire laborat?
Et si nescit, quid caeca petit?
Quis enim quidquam nescius optet?
Aut quis ualeat nescita sequi?
Quoue inueniat, quisue repertam
Queat ignarus noscere formam?
An cum mentem cerneret altam,
Pariter summam et singula norat?
Nunc membrorum condita nube,
Non in totum est oblita sui,
Summamque tenet singula perdens.
Igitur quisquis uera requirit,
Neutro est habitu, nam neque nouit,
Nec penitus tamen omnia nescit;

Sed

Núbe daz knôtesta. dáz ér in gehúhte hábet. táz úrsûochenôt ér. Tiefo dénchende án dáz er sáh. Táz er mít tîen erhúgetên. chóme nâh tien ergézenên.

[Álso dér éin bûoh tar âna perfecte gelírnêt. únde échert ûzenan gehûget tero summę. únde er dîa dícchó ánachêret. táz er fóne déro oúh tes ánderes sih pehúge. Uuáz summa sî. dáz lêret únsih cicero in rhetoricis dicens. Summa | facti est. homicidium fecisse. Singula uero sunt. quid ante rem. quid post rem. quid in ipsa re. aut circa rem factum sit. Chît íoman ze úns. an necesse est euenire quę prouidentur? necesse chédên uuír. Chît er áber. Et stabít liberum arbitrium? Stabît chédên uuír. Chît er oúh. Quomodo liberum erit. quod necesse est. Necessitas et libertas unius rei esse non possunt. Aut si possunt. quibus nexibus colligantur. quę sibi aduersantur? Uuáz chédên uuír dánne? Ube úns tíe nexus únchunt sínt. sô ne chúnnen uuír dírro questionis nîcht állero geántuuúrten. Sô uuízen uuír échert tia summam. singula ne uuízen uuir. Die sángula súlen uuír hára nâh lírnên fóne sélbero philosophia.] 245.

PRIMA RESPONSIO. QUIA INTELLECTUS NON RATIO THEOLOGOS FACIT.

Dô ántuuúrta sî mír. Díz íst tíu álta chlága fóne gótes prouidentia. [dáz sî daz liberum arbitrium geírre.] Únde fóne cicerone gnûog ketríbeníu. dâr er daz uuízegtûom téilta.

Sed, quam retinens meminit, summam
Consulit alte uisa retractans,
Ut seruatis queat oblitas
Addere partes.

Tum illa, uetus, inquit, haec est de prouidentia querela, m. tullio, cum diuinationem distribuit, uehementer

[s. in tres partes. in aruspicia. et in fulguritia. et in oscinia. Aruspicia uuúrten genómen fóne dîen léberon dero ópfer fréskingo. Fulguritia fóne dien blícchen. Oscinia fóne dero fógalo rárto.] únde íst iz tír. [dáz méinet fóne dír.] éin hárto gnôto gesûochet tíng. Únde áber ío noh nieht keuuárlicho. nóh kuíslicho gerécchet fóne íuuer dehéinemo. Tero tímberi scúlt íst táz. Dáz tes ménniskén ratio. dóh si síh is péite. nîeht erréichen ne mág tîa éinfalti góles fóregeuuízedo. Úbe dîa ioman uuízen mág. úberstîgendo dia rationem. Démo neíst nehéin zuîuel an dírro questione.

[Gótes prescientia íst éinfálte. uuánda er ál uuéiz. únde dáz sáment uuéiz. únde gágenuuertigo. Náls nîeht hínder síh kehúgendo. nóh fúre síh ténchendo. Dér dáz pechénnet. tér íst únzuîuelig. táz óuh die tâte liberi arbitrii. nôte in sînero scientia | sínt. náls prescientia. únde sin

246. álso múgen sáment sîn. sô ûnsêr scientia íst sáment tero ménniskôn tâte. dîe sélbuualtig sínt. Uuáz írret sie dáz tero sélbuualtigi. dáz nuír die tâte uuízên?

Tîa simplicitatem chórôn íh tir dánne geóffenon. únde gerécchen. sô íh tíh êrerôn dés irríhto. únde dáz ke bôson. dáz tír uuíget. [únde díh zuîuelet. tes liberi arbitrii.]

CUR NON RECIPIAT RATIONEM. QUA SE ALII PUTANT SOLUERE QUESTIONEM.

Nû frâgên íh tíh. zíu dû ne uuânêst fróma uuésen. dîa

---

agitata, tibique ipsi res diu prorsus multumque quaesita; sed haud quaquam ab ullo uestrum hactenus satis diligenter ac firmiter expedita. Cuius caliginis causa est, quod humanae ratiocinationis motus ad diuinae praescientiae simplicitatem non potest admoueri; quae si ullo modo cogitari queat, nihil prorsus relinquetur ambigui; quod ita demum patefacere atque expedire tentabo, si prius ea, quibus moueris, expediero.

Quaero enim, cur illam soluentium rationem minus

réda dero errâtentôn dia questionem. [s. sô sîe iz áhtont.] Díu réda dúrh táz uuânet. [i. contendit.] úngeírret sîn liberum arbitrium fône dero prescientia. Uuánda si nehéin nôt máchunga neíst futuris rebus. i. tien chúmftigên díngen. i. áfter íro uuâne.

[Hîer behúgên ûnsih. dáz er dâr fóre dîsen uuân nîeht ne léidezta. nóh oúh ne sólti. uuánda er réhtêr íst. núbe dáz sîe châden. euentum futurorum uuésen causam gotes prescientię.]

Uuánnân râtiscôst oúh tû ánderes. nôte geskéhen súlen diu chúmftîgen? Âne dáz tíu ze léibo uuérden ne múgen. díu fóre geuuízen uuérdent?

[Hîer íst áber ze dénchenne. uuío uuârez táz argumentum sî. Hîer háftênt âlle. díe mít tírro questione ríngent. Tíu gót fóresihet chédent sie. díu ne múgen ze léibo uuérden. Dáz íst uuâr. Díu ze léibo uuérden ne múgen. díu geskéhent nôte. Dáz íst oúh uuâr. Dîen zuéin uuârhéiten. âne úndersкéit fernómenên fólgêt tíu zála. nullum esse liberum arbitrium. Dén únderskeit lêret sî ûnsih. hína áfter. Sî lêret únsih. táz ménniskôn tâte. uuóla ze léibo múgen uuérden. sô fílo iz ze íro sélbero natura gestât. ûnde íro déro hálb nehéin nôt neíst. únde sie áber ze léibo ne múgen uuérden. góte ânaséhentemo. Álso oúh ûns ânaséhentên. dáz éin mân sízzet. sîn sízzen nîeht | ze léibo uuérden ne mág. tóh iz sîn hálb uuóla ze léibo máhti sîn. uuánda er máhti iz fermíten háben. Hínnân chûmet tánne díu questio. úbe úns únde góte sîn sízzen gébe uuízenthéit sînes sízzennes. Tés uuírt sûs keántuuurtet. Íz kibet 247.

efficace putes; quae quia praescientiam non esse futuris rebus causam necessitatis existimat, nihil impediri praescientia arbitrii libertatem putat. Num enim tu aliunde argumentum futurorum necessitatis trahis, nisi quod ea, quae praesciuntur, non euenire non possunt?

sîa ûns. sô iz keskíhet. nîeht êr. áber gótes uuízentheit ne bîtet tero keskíhte nieht. Íz íst ímo presens. êr iz keskéhe. Diu presentia getûot iz ín uuízen. Sô íst tánne sús ketân díu solutio dírro questionis. Táz kót fóresíhet. uuánda er dáz ánasíhet. fóne díu ist iz nôte. álso óuh táz nôte íst. táz uuír éteuuen ieht séhen tûon. dóh iz ter tûonto nôte ne tûe.]

QUIA PROUIDENTIA NON URGET FUTURA. IDEO STARE LIBERTATEM.

Übe prescientia nehéina nôt ne tûot tien chúmftigên díngen. álso óuh tû gnôto fóre iáhe. Mit uuíu uuérdent tánne gedúngen die sélbuualtîgen férte. dero ménniskôn tâte. ze guíssemo ûzlâze?

[Uuánda sie âne geduuáng*) sínt. pedíu stât liberum arbitrium.]

Nû chédên échert sô chôsondo. dáz prescientia ne sî. dáz tû chîesêst. uuío iz óuh tánne fáre. Tuuínget tánne dés hálb tehéin nôt. tîe tâte. díe fóne mûotuuíllen chóment? Dáz ne tûot. Nû chédên áber dáz si sî. Únde dóh nehéina nôt tûon dien tâten. Nóh tánne uuâno ih stât ze stéte díu sélba uuíllenualtigi.

*) Es steht geduuáng.

Si igitur praenotio nullam futuris rebus adiicit necessitatem, quod tu etiam paullo ante fatebare; quid est, quod uoluntarii exitus rerum ad certum cogantur euentum? Etenim positionis gratia, ut quid consequatur aduertas, statuamus nullam esse praescientiam. Num igitur, quantum ad hoc attinet, quae ex arbitrio eueniunt, ad necessitatem coguntur? Minime. Statuamus iterum esse, sed nihil rebus necessitatis iniungere, manebit, ut opinor, eadem uoluntatis integra atque absoluta libertas.

ETIAM SI SIGNUM EST PROUIDENTIA FUTURORUM NON TAMEN EST CAUSA EORUM.

Nû uuíle du áber chéden. ne sî óuh prescientia nehéin nôtegunga dien chúmftigên. Sî íst tóh zéichen. dáz siu nôte chómen súlen. Sô uuâre áber sámo guís. nôte súlen geskéhen chúmftigíu | ne uuâre oúh tíu sélba íro 248.
prescientia. Zéichen óuget échert uuáz iz sî. dés zéichen iz íst. íz ne máchôt iz nîeht.

[Álso die mórgenrôten zéichenent tempestatem. únde sie dóh ne máchont.]

Dû sólt úns ze êrest keóugen. álliu díng nôte geskéhen. Dáz uuír dánnan glóubên. prescientiam zéichen uuésen dero nôte. Úbe áber sî neíst. [s. necessitas.] Sô ne mág tána mêr prescientia. íro zéichen sîn. Uuír uuízen uuóla. Alles tínges kuíssa stárchunga. Fóne zéichene ne uuésen ze némenne. sô dû tûost. Nóh fóne férriskên râtiskôn.

[Álso dû férriskên fone signis uuíle errâten necessitatem.]

Núbe fóne dara zûoléitendên díngen únde nôt máchigên.

[Álso dáz argumentum íst ex conuenientibus et necessariis. Primus homo. quia non habuit

---

Sed praescientia, inquies, tametsi futuris eueniendi necessitas non est, signum tamen est, necessario ea esse uentura. Hoc igitur modo, etiam si praecognitio non fuisset, necessarios futurorum exitus esse constaret. Omne etenim signum, tantum quid sit, ostendit, non uero efficit, quod designat. Quare demonstrandum prius est, nihil non ex necessitate contingere, ut prenotionem signum esse huius necessitatis appareat. Alioquin si haec nulla est, nec illa quidem eius rei signum poterit esse, quae non est. Iam uero probationem firma ratione subnixam constat, non ex signis neque petitis extrinsecus argumentis, sed ex conuenientibus necessariisque causis esse ducendam.

patrem aut matrem. non est genitus. Uel illud. Quia tu hodie nec manducasti neque bibisti ieiunus es. Sô íst áber dáz extrinsecus kenómen. Patres nostri comederunt uuas acerbas. et dentes filiorum obstupescunt. Quia alii sunt parentes. et alii sunt filii. Non est autem aliud ieiunum esse. nisi non manducasse et non bibisse et non est aliud. non genitum esse. nisi non hábere patrem aut matrem.]

PROUISA NECESSE EST EUENIRE. NULLA TAMEN IPSIS INEST NECESSITAS.

Uuío mág áber dáz sîn. dáz tíu ne geskéhên. díu gót uuéiz chúmftîg? Sámo so íh zuîueloe. núbe díu geskéhen súlîn. díu gót fóresíhet. Únde íz mêr dáz ne stérche. *Tóh* siu geskéhên. Síu an ín sélbên nehéina dîa nôt *háben*, dánnân siu geskéhên. Táz tu hínnân lîehto gechîesen máht.

249\. Uuír séhên gnûogez. dáz | fóre óugôn íst. únz man iz tûot. Sô dáz íst. taz uuír séhên tûon die réitríhtela chêrendo. [s. in curuli certamine] ióh áfter íro uuíllen hén-gendo dien réitôn. Únde dâr áfter ánderíu uuérh. Tuuínget tára zûo íro dehéinez tehéin nôt mánnes úndanches? Dáz ne tûot. In geméitûn chóndi man dáz tûon. Úbe siu mánnes úndanches sô fûorîn. Tíu án demo tûonne âne nôt sínt. Tíu síut oúh êr siu uuérdên. âne nôt chúmftig.

Sed qui fieri potest, ut ea non proueniant, quae futura esse prouidentur? Quasi uero nos ea, quae prouidentia futura esse praenoscit, non euentura credamus; ac non illud potius arbitremur, licet eueniant, nihil tamen, ut euenirent, sui natura necessitatis habuisse; quod hinc facile perpendas licebit. Plura etenim dum fiunt, subiecta oculis intuemur: ut ea, quae in quadrigis moderandis atque flectendis facere spectantur aurigae; atque ad hunc modum cetera. Num igitur quidquam illorum ita fieri necessitas ulla compellit? Minime. Frustra enim esset artis effectus, si omnia coacta mouerentur. Quae igitur cum fiunt, carent existendi necessitate, eadem, prius quam fiant, sine necessitate futura sunt.

Dánnân skînet. dáz sûmelichiu geskéhen súlen. déro geskíht, ûnde déro fárt. állero nôte inbúnden íst. Íh ne uuâno îoman dáz uuéllen chéden. Táz tíu ne uuârin chúmftîg. êr siu uuvrtîn. díu nû uuérdent. Tíu hábetôn oúh fóre geuuízeníu. ferlâzena geskíht. Álso gréhto uuízentheit tiu gágenuuerten nîeht ne nôtegôt. Tána mêr ne nôtegôt tiu chúmftîgen. íro fóre uuízeda.

QUOD FUTURORUM NULLA DEO SIT OPINIO. QUAMUIS NON COACTA FIANT. ET QUID NOS FALLAT IN HIS.

Sô chîst tu. Tés sélben íst zuîuel. úbe déro díu nôte ne uuérdent. tehéin fóre bechénneda múge sîn. Uuánda síu dúnchent tír míssehélliu. Únde uuânest tu. úbe siu uuérdên fórebechénnet. táz siu nôte súlîn geskéhen. Úbe íro nôt ne sî. dáz íro nehéin fórebechénneda ne sî. Únde uuânest tu uuízenthéit ne|héines tînges sîn. âne guísses. 250.
Únde úbe díu uuérdên fóreséuuen. sámo guuíssíu. díu dóh únguis sínt. uuîo siu ergángên. Dáz uuíle du héizen uuân nâls uuízenthéit. Ánderes uuânen dánne iz sî. dáz ne trúuuest tû zíhen ze gánzero uuízenthéite. Dén írreden má-

---

Quare sunt quaedam euentura, quorum exitus ab omni necessitate sit absolutus. Nam illud quidem nullum arbitror esse dicturum, quod quae nunc fiunt, prius quam fierent, euentura non fuerint. Haec igitur etiam praecognita liberos habent euentus. Nam sicut scientia presentium nihil his, quae fiunt, ita praescientia futurorum nihil his, quae uentura sunt, necessitatis importat.

Sed hoc, inquis, ipsum dubitatur, an earum rerum, quae necessarios exitus non habent, ulla possit esse praenotio. Dissonare etenim uidentur; putasque, si praeuideantur, consequi necessitatem; si necessitas desit, minime praesciri nihilque scientia comprehendi posse, nisi certum. Quod si quae incerti sunt exitus, ea quasi certa prouidentur, opinionis constat id esse caliginem, non scientiae ueritatem. Aliter enim ac sese res habeat arbitrari, ab integritate scientiae credis esse diuersum. Cuius erroris

chôt táz. Dáz man uuânet állero díngolih pechénnet uuérden. fóne sîn sélbes natura. Táz ál dára uuídere íst. Uuánda ál dáz tar bechénnet uuírt. Dáz ne uuírdet nîeht pechénnet áfter sîn sélbes chréfte. núbe áfter démo mágene dero bechénnentôn uuirt iz erfáren.

[Gót ne síhet tiu futura nîeht áfter íro chréfte. núbe áfter sînero mágenchréfte. Dáz siu futura sínt. dáz sínt siu an ín sélbên. uuánda siu nóh ne châmen. ímo sínt siu presentia. âne chúmft. Tíu îoman tûot in únserro presentia. díu sínt tes tûonten hálb unnôtháfte. dóh sínt siu álso nôte. sô uuír siu sèhên. Díu oúh kót ánasíhet. díu sínt nôte. álso ér siu ánasíhet. tér siu áber nóh in futuro tûon sól. der tûot siu dánne âne nôt. Táz pegínnet si únsih nû mít exemplis lángséimo lêren.]

EX HUMANA NOTIONE AD DIUINAM NOS DUCERE TEMPTAT. INCIPIENS A SENSU EXTERIORE.

Nû lóse hára. dáz íh tir is pílde gegébe spûotigo. Sólt tu chîesen éin sínuuélbe corpus. tîa sinuuelbi chíuset ánderes uuîo daz óuga. dánne der fínger. Daz óuga sciuzet tára férronân. únde chíuset taz pílde sáment. Aber der fínger dâr ána gelégetêr. únde ál úmbe rîtentêr. Erspehôt er iz állez éinzên.

---

causa est, quod omnia, quae quisque nouit, ex ipsorum tantum ui atque natura cognosci existimat quae sciuntur, quod totum contra est. Omne enim quod cognoscitur, non secundum sui uim, sed secundum cognoscentium potius comprehenditur facultatem.

Nam ut hoc breui liqueat exemplo, eandem corporis rotunditatem aliter uisus, aliter tactus agnoscit. Ille eminus manens, totum simul iactis radiis intuetur; hic uero cohaerens orbi atque coniunctus circa ipsum motus ambitum rotunditatem partibus comprehendit.

SENSUM EXTERIOREM ET ALIOS INTERIORES MODOS CONSIDERANDI DIUERSOS ESSE INTER SE.|

Sélben den ménnisken ne chîesent nîeht ze éinero uuîs. tíse genámden fier sínna. Der ûzero sín. sô daz kesíune íst. chíuset taz pílde éteuuar ána. Der ínnero sín. dér imaginatio héizet. chíuset taz pílde éinez. âne dia materiam. dáz er fóre sáh án dero materia. Aber der sín. der ratio héizet. dér úberstépfet imaginationem. Unde bechénnet er sámenthâftîgo dáz pílde. dáz súnderigo éteuuar ána skînet. 251.

[An démo nomine homo. uuírt sáment fernómen. dáz éinzên. únde súnderîgo geséuuen uuírdet an platone. cicerone. socrate. únde óuh súnderigo âne sie in gehúht chúmet.]

Táz óuga dero intelligentie. úbersíhet tíse drî sínna. Uuánda úberstépfendo dén bíuang téro sámenthafti. dia ratio begrîfet. Síhet si mít héiteremo óugen daz éinualta gótes pílde.

[dáz fóne díu éinfálte íst. uuánda iz in subiecta materia íst. sô nehéin ánderez neíst. Tíu síhet óuh án demo ménnisken die tâte. die góte guís sínt. dóh sie ímo sélbemo únguís sîn. únde nôte geskéhent. tero gótes uuízenthéite hálb. únde áber únnote mánnes hálb. Mít tien ûzerên sensibus. ferstándên uuír dero ûzerôn díngo. dáz sínt corpora. díu er héizet materiam. únde án dien corporibus. álde sáment tien corporibus ferstándên

---

Ipsum quoque hominem aliter sensus, aliter imaginatio, aliter ratio, aliter intelligentia contuetur. Sensus enim figuram in subiecta materia constitutam, imaginatio uero solam sine materia iudicat figuram. Ratio uero hanc quoque transcendit, speciemque ipsam, quae singularibus inest, uniuersali consideratione perpendit. Intelligentiae uero celsior oculus exsistit. Supergressa namque uniuersitatis ambitum ipsam illam simplicem formam pura mentis acie contuetur.

uuír dero corporalium. dáz sínt íro accidentia. Also án ín sínt colores. únde figure. ûnde sáment ín íro tâte. Dien sensibus fólgêt imaginatio. Dáz íst tíu píldunga. des mûotes. âne díu corpora. álso getâniu. sô díu oúgen an ín sáhen. álde díu ôren hôrtôn. So uuéder ér fóre sáh. sô drískôzez pílde. álde fierskôzez. álde sínuuelbez. álde mánnes pílde. álde fógales. álde er sáh cursum. álde palestrám. álde uuîz. álde suárz. Chúmet mánne in dróum dáz sélba gelîhnisse. dáz héizet fantasma. únde illusio. úbe ér iz in sînemo mûote sô píl-
252 dôt. dáz héizet imaginatio. Sáment | úns hábent bestię díu zuéi geméine. Ratio dáz íst tíu chráft tes sínnes. tía der ménnisko hábet álles éino. Díu tûot ín dáz uuízen. dáz er nío ne gesáh. únde dés nehéin bíldunga uuérden ne mág. Tíu lêret ín skéiden. uerum únde falsum. bonum únde malum. únde éin fóne ándermo errâten. álso er fóne primis substantiis irrâtet secunda. únde fóne toto partem. ióh fóne parte totum. únde fóne preteritis presentia. únde fóne presentibus futura. Gentiles philosophi ne chóndôn nîeht fúrder fernémen. âne únz tára sie díu ratio léita. Fóne díu uuóltôn sie. dáz tíu éinen díng uuârin ze gloúbenne. díu mít ratione gestérchet uuúrtîn. sús ketânero. Si hoc est. illud est. aut si hęc sunt. illud erit. Tánnân ságeta aristotiles in cathegoriis. táz priuatio ne múge feruuándelôt uuérden in habitum sô. dáz edentulus. fúrder dentes kuuínne. álde nâh caluitio. capillata frons uuérde. uuánda er nehéina rationem ne uuíssa. nâh téro iz uuérden máhti. Dánnân geskáh súmelichên. sô celestis sapientia chám. únde sie ládota ad intellectum diuinum. únde sie hîez klóuben resurrectionem mortuorum et omnia esse deo possibilia. dáz sie dâr ferstîezen. únde dánnân uuúrten contenebrati. dánnân sie sóltôn uuérden illuminati.

Uuile du chéden. so uuár ratio ist. dâr ist oúh intellectus. dáz ist âleuuâr. dâr humana ratio íst, târ íst oúh humanus intellectus. Áber diuinus intellectus únde diuina contemplatio, díu íst simplex. únde spiritalis. uuánda sélbêr gót. simplex spiritus íst. Tér dáz pechénnet. tér ist particeps téro sélbûn intellectus. Tíu lêret in. dáz er íst substantia. ultra substantiam. únde forma informata, sine loco. sine tempore. mundum faciens. sine materia. filium habens sine alternitatem, et spiritum procedentem sine motu. Díe humanam rationem an dien díngen sûohtôn. díe uuúrten heretici.]

INFERIORA A SUPERIORIBUS COMPREHENDI. NON SUPERIORA AB INFERIORIBUS.

Dâr dáz állero gnôtost íst ze chíesenne. Íh méino. dáz ter óbero sín begrîfet ten níderen. Der nídero ne geréichot nîeht ze demo óberen. Uuánda sensus ne hábet uuérches nîeht âne corpus. [sô imaginatio hábet. Accidentia corporum súlen uuír | dúrh nôt án ín séhen. únde 253.
grîfen.] .... *) mûotes pildunga. [dóh sî bíldoe daz éiniga bílde, dáz si sah. unde .... *) sî] ne mág taz keméine bílde nîeht kebíldon. [uuánda sî iz nîo ne gesáh .... *) sol sî iz óuh tánne chîesen?] Nóh réda ne irréichot taz éinfalta gótes pílde.

[Sî chán únsih échert keléiten ze dien formis. tíe án dien substantiis lígent. únde sie nîeht substantię ne sínt. núbe accidentia. Áber gótes pílde. íst túrh síh pílde. substantia superstantialis.

*) Hier ist ein Stück Pergament ausgerissen.

In quo illud maxime considerandum est; nam superior uis comprehendendi amplectitur inferiorem, inferior uero ad superiorem nullo modo consurgit. Neque enim sensus aliquid extra materiam ualet, uel uniuersales species imaginatio contuetur uel ratio capit simplicem formam;

táz chît fórderôra dîen substantiis. tîe dir sínt stantes sub accidentibus.]

Áber intellectus sámo so hóhor stândíu, únde dia íro chúndûn formam ána séhendíu. dúrh chíuset si díu níderen. Sî síhet ze déro sélbûn uuîs tíu níderen. ze déro uuîs sî dia formam síhet. tîa nehéin dero níderôn ne síhet.

[Uuéliu íst tíu uuîsa?]

Sî bechénnet táz ratio únde imaginatio. ûnde sensus pechénnent síh tóh ne stíurende mít íro dehéinero. Núbe éines plícches. uuéiz si siu állíu. in íro sélbero uuîs. in día uuîs. sô si dia formam uuéiz.

[Also benedictus tísa uuérlt álla sáment sáh. mít kótelichemo óugen.]

Réda uuéiz óuh. dáz tíu níderen uuízen. síh tóh ne stíurende mít íro chréften. daz állelicha ze séhenne. Dísiu íst tíu dir óuget tîa sámenthâfti. dîa siu begrífen hábet. mít tísen uuórten. Ménnisko íst éin lébende díng. zuíbéine. rédoháfte. Dóh tíu bechénneda állelîh sî. uuér ne uuéiz. táz sî óuh píledig. únde gesíhtig íst. Dáz ne uuéiz to dóh sî nícht píldondo. álde geséhendo. núbe réde-
254 háfto dénchendo. | So uuío . . . . *) unga bíldonnes pedíge.

*) Lücke.

sed intelligentia quasi desuper spectans, concepta forma, quae subsunt, cuncta diiudicat; sed eo modo, quo formam ipsam, quae nulli alii nota esse poterat, comprehendit. Nam et rationis uniuersum et imaginationis figuram et materiale sensibile cognoscit, nec ratione utens, nec imaginatione, nec sensibus, sed illo uno ictu mentis formaliter, ut ita dicam, cuncta prospiciens. Ratio quoque cum quid uniuersale respicit, nec imaginatione, nec sensibus utens, imaginabilia uel sensibilia comprehendit. Haec est enim, quae conceptionis suae uniuersale ita definit; homo est animal bipes rationale, quae cum uniuersalis notio sit, tamen imaginabilem sensibilemque esse rem nullus ignorat, quod illa non imaginatione uel sensu, sed rationali conceptione considerat. Imaginatio quoque tametsi

fóne quinque sensibus. Sî erféret tóh âne sensum. állíu díu gesíhtigen bílde. Náls tóh nîeht mít téro chúnste des sensus. núbe mít íro sélbero chúnste. Ne síhest tu nû na. uuío álle sínna mêr bechénnên fóne íro sélbero máhte. dánne fóne déro máhte dero bechénnentôn? Únde oúh mít réhte. Uuánda míchel nôt íst. sîd tiu chîesunga des chîesenten tât íst. Dáz îo dér sîna tât kerécche. mít sînero chréfte. náls mít ánderes chréfte.

AN CREDENDUM SIT STOICIS. QUI DICUNT UACUAS MENTES AFFICI EXTIMIS CORPORIBUS.

Daz uuîtchélle ze athenis. ínnota iú. die hárto tîeftâhtigen álten.

[Plato atheniensis philosophus sáz pî athenis in achedemia uilla. dâr sîn éigen uuás. únde lérta sîne iúngeren. ûnz án sîn énde. Nâh sînemo énde téilton sie síh. Súme uuúrten dâr ze léibo. únde hîezen achademici. súme begóndôn uuállôn. únde hîezen peripatetici. súme fûoren in athenas ciuitatem. únde hîezen stoici. Dén námen gáb ín stoa. dáz chît porticus. ín démo sie dâr sâzen. únde íro uuîstûom áhtotôn.]

Tîe dir uuizen uuóltôn. mánnoliches mûote ána getân uuérden. sensus únde imagines. fóne dien ûzerên corporibus.

---

ex sensibus uisendi formandique figuras sumsit exordium, sensu tamen absente sensibilia quaeque collustrat, non sensibili, sed imaginaria ratione iudicandi. Uidesne igitur, ut in cognoscendo cuncta sua potius facultate, quam eorum, quae cognoscuntur, utantur? Neque id iniuria: nam cum omne iudicium iudicantis actus exsistat, necesse est, ut suam quisque operam non ex aliena, sed ex propria potestate perficiat.

Quondam porticus attulit
Obscuros nimium senes,
Qui sensus et imagines
E corporibus extimis
Credant mentibus imprimi,

[Hominem únde arbores. montes únde flumina. únde álliu corpora. díu ûzeren hálb únsêr sínt. tûont únsih ze fínf uuíson ferstân. Uuás ferstûondîn uuír. úbe síu ne uuârîn. Uuáz máhtîn uuír séhen. álde grífen. âne corpora? Únde úbe íro bíldc ne uuârîn. uuáz píldotîn uuír dánne in únserên mûoten? Âba dien corporibus chómendo. getrínchent *(sic)* sie ín daz mùot. Tára hábent sie uuég. túrh tie sensus. Uuío uuérdent sie ána getân únserên muôten? Dáz tûont sie sô. dáz uuír síu lidên. náls síu únsih. únde síu únsih ána uuérdent. náls uuír síu. Síu gébent úns kesíht. únde gehôreda. dóh man chéde. dáz uuír síu gesêhên. | únde gehôrên.]

255. Also dero geblânetûn tábelun bûohstaba . . . . *) geriuzet uuérdent mít kríffele.

[Tabella íst kelîh temo mûote. kríffel corporibus. literę demo bílde.]

MENTEM SUAM UIM EXERCERE. SEPE TAMEN EXTRINSECUS EXCITARI ET TUNC MISCERE INTERIORES FORMAS EXTERIORIBUS.

Ube áber dáz mûot chráftelôsez. níeht mít sín sélbes róskine getûot. Únde iz échert mûozig líget. Úndertân iz tíen ánachomenên bílden dero corporum. Únde iz in spíegeles uuís hína rértet tero corporum bílde. nâh ín.

*) Lücke.

Ut quondam celeri stylo
Mos est aequore paginae,
Quae nullas habeat notas,
Pressas figere litteras.
Sed mens si propriis uigens
Nihil motibus explicat,
Sed tantum patiens iacet
Notis subdita corporum,
Cassaque in speculi uicem
Rerum reddit imagines,

[Ube iz mêr ne gemág.] Uuánnân íst tánne díu uuízentheit tes mûotes. állíu díng chíesentíu. Uuéliu íro chráft peuuártêt siu álliu éinzen sô gnôto? Álde uuéliu téilet tiu íro chúnden genera in species. únde sámenôt siu áber ze dîen hûfon dero generum?

[Ube iz mêr ne uuéiz. âne gesíhtigíu díng. uuánnân uuéiz iz tánne genera. únde species. tíu gesíhtig ne sínt?]

Únde hért uuíhseliga fárt tûende. íst iz éina uuíla in dîen hímeliskên. ándera uuíla in dien írdiskên?

[Hérton tríbet iz physicas et theologicas questiones. Ratio tûot physicos. intellectus tûot theologos.]

Únde síh tánne sîn sélbes ferréchenônde. irlósket íz lúkkiu argumenta. mít uuâren. Tísíu chráft íst kefrádera únde filo máhtígera. Danne díu chráft tes mûotes. tíu diu ánagetânen bílde tréget.

[sámo so uuáhs. álde uuázer. álde spíegelglás. in dîen diu bílde skînent.]

Nû begágenet tóh êr dien sénsibus éteuuáz ûzuuert crûozende. únde réizende dîe chréfte des mûotes. [uuénne

---

Unde haec sic animis uiget
Cernens omnia notio?
Quae uis singula prospicit,
Aut quae cognita diuidit?
Quae diuisa recolligit,
Alternumque legens iter
Nunc summis caput inserit.
Nunc desidit in infima,
Tum sese referens sibi,
Ueris falsa redarguit?
Haec est efficiens magis
Longe causa potentior,
Quam quae materiae modo
Impressas patitur notas.
Praecedit tamen excitans,
Ac uires animi mouens,
Uiuo in corpore passio.

ist táz?] Sô man íeht kesíhet álde gehôret. Tánnân sâr
256. gegrùoztíu des [. . . . . . . *). Sî . . . . *) ûz uu . . . . *) gagen súmelîchen uuárben. bíutet si siu. ûnde rértet si siu ze dien sélbên zéichenen. Únde gemískelôt si dîe ûzebân chómenten. ze dîen dárinne gehältenên bílden.

[Alle natûrliche léicha. únde álle rártâ. hábet tiu sêla in íro. Sô si síngen hôret. sô íst iz, íro lústsam. uuánda iz íro gelîh íst. Tîe proportiones fóne dîen sî coniuncta íst. tîe lâzet si gérno zû íro. sô in musica gescríben íst. únde sîe gágen dien ûzeren bîetende. mískelôt si in éin. zuéi díng kelîchiu. Uuánda óuh tér tyrannus babilonię ételih pilde deitatis in sînemo mûote hábeta. fóne díu chád er daz ûzera bílde ána séhendo. uideo uirum. similem filio dei. Únde magi in egypto. ételicha uuízentheit kótes hábendo. bechnâton sie digitum dei. in miraculis moysi.]

SICUT NOSTRAE. ITA ET DIUINAE MENTIS IUDICIUM NON EX UI ALIENA ESSE.

Úbe nû des ménnisken mûot. tero corporum ferstândo fóne íro ána chómeni gelêret ne uuírt. chîesendiu sélben corpora úmbe íro bílde. Nûbe mít sîn sélbes chréfte. díu chíuset. pegágenentíu sînen óugon. únde sînen ôron.

[Nû chúmet interposita ratio.]

Tóh

*) Lücke.

Cum uel lux oculos ferit,
Uel uox auribus instrepit:
Tum mentis uigor excitus,
Quas intus species tenet,
Ad motus similes uocans,
Notis applicat exteris,
Introrsumque reconditis
Formis miscet imagines.

Quod si in corporibus sentiendis, quamuis afficiant instrumenta sensuum forinsecus obiectae qualitates, animique agentis uigorem passio corporis antecedat, quae in se actum

Tóh tíu ûzuuért pegágenenten bílde ána uuérdên diu oúgen. únde diu ôren. mít tîen uuír geséhên. únde gehôrên. Únde díu tróffeni sînero sensuum. fúrefángoe sînes mûotes chráft. túrh síh uuérchontes. Tíu tróffeni an síh uuézze. dîa tât tes mûotes. Únde sî ûf erréche. díu dar inne ſo nóh tánne lóskenten bílde.

[Únz hára gót interposita ratio.]

Uuîo filo mêr cęlestes substantię. díe állero corporum ánatrífte âno sínt? Án dîen íst úrchôse. dáz sîe dien ûzerên ne fólgênt an íro chîesenne. núbe sîe skéinent tîa chráft | íro sínnes. 257.

DISTRIBUTIO COGNITIONUM.

Sús mísseliche sínna. sínt kelâzen mísselichên substantiis. [sús hábent sie síh ketéilet únder ín.] Sensus éinêr. íst kelâzen. âne die ándere drî sínna. dîen éteuuar fásto háftentên animalibus. Also die mére múskela tûont. únde ánderíu álso gezógeníu. án díen stéinen chlébendo. [Díu infíndent échert íro.] ánderên lébendên. únde vuállentén. íst tára zûo gelâzen imaginatio. Íh méino. dîen gelúste únde úngelúste ána sínt.

[Fóne díu ánterôt ter áffo. dáz ér die ménnisken síhet tûon. Úbe ér iz ín demo mûote êr

---

actum mentis prouocet excitetque interim quiescentes intrinsecus formas; si in sentiendis, inquam, corporibus animus non passione insignitur, sed ex sua ui subiectam corpori iudicat passionem, quanto magis ea, quae cunctis corporum affectionibus absoluta sunt, in discernendo non obiecta extrinsecus sequuntur, sed actum suae mentis expediunt.

Hac itaque ratione multiplices cognitiones diuersis ac differentibus cessere substantiis. Sensus enim solus cunctis aliis cognitionibus destitutus immobilibus animantibus cessit, quales sunt conchae maris, quaeque alia saxis haerentia nutriuntur. Imaginatio uero mobilibus belluis, quibus iam inesse fugiendi appetendiue aliquis uidetur af-

gebíldôt ne hábeti. sô ne máhti er iz nieht keánterôn.]

Réda íst échert ménniskôn gelâzen. sô óuh kótes éines íst intellectus. Fóne díu íst nôt. táz tiu uuízenthéit fórderósta sî. Díu fóne íro sélbero bechénnet. nieht éin sih sélbûn. Núbe oúh tie nideren drî.

DUAS NOTITIAS AD TERTIAM NON POSSE CONTENDERE.

Uuáz úbe mít ratione strîten begínnent tie níderen zuêne sínna? Chédendo. dáz taz uniuersale nîeht ne sî. dáz sî síh uuânet uuízen. Únde chédendo. dáz man éinzên séhen álde bíldôn mág. in éina sámeháfti dáz ne múgen chómen.

[Uuánda socrates. únde plato. únde demostenes. ne guuínnent nîomêr sáment éin geméine bílde. dáz man séhen múge.]

Únde oúh chédendo. Éin uuéder ze nôte uuésen. sô uuâr daz rationi dúnchet. únde áber síh petrógen sîn án demo gesíhtîgen. Álde sîd ín uuóla chúnt sínt. díu man séhen
258. mág. únde bíldôn. | Rationis uuân betrógen sîn. Díu dáz keloúbet. uuésen sámenthaftîg. dáz kesíhtîg. únde súnderîg íst. Úbe dára gágene ratio ántvuúrtet. Síh uuóla bechén-

---

fectus. Ratio uero humani tantum generis est, sicuti intelligentia sola diuini; quo fit, ut ea notitia ceteris praestet, quae suapte natura non modo proprium, sed ceterarum quoque notitiarum subiecta cognoscit.

Quid igitur, si ratiocinationi sensus imaginatioque refragentur, nihil esse illud uniuersale dicentes, quod sese intueri ratio putet? Quod enim sensibile uel imaginabile est, id uniuersum esse non posse. Aut igitur rationis uerum esse iudicium, nec quidquam esse sensibile; aut quoniam sibi notum sit plura sensibus et imaginationi esse subiecta, inanem conceptionem esse rationis, quae, quod sensibile sit ac singulare, quasi quoddam uniuersale consideret. Ad haec si ratio contra respondeat, se quidem

nen in déro rédo dero sámenthâfti. dáz sie béide uuízen. Únde áber íro ne uuédera bechénnen dîa sélbûn sámenthâfti. Uuánde (sic) sie úberstépfen ne múgen diu ûzeren bílde. únde man báz keloúben sól. dâr man fóne íro drîo bechénnedo strîtet. tero guíssêrûn. únde dero fólleglicherûn ertéilungo. Ne stûondin uuír in dísemo strîte dero ratione bî na? Uuír dir béidiu chúnnen. ióh irrâten. ióh séhen. únde bíldôn.

TERTIAM QUOQUE QUARTAE INPAREM ESSE IUDICANDAM.

Álso íst táz ketân. dáz ménniskôn réda uuânet. ten gótes sín ánderes ne uuízen diu chúmftigen. âne sô sî uuéiz. Uuánda sús rédost tû. So uuéliu únguísso. únde âne nôt chúmftig sínt. tíu ne múgen nîeht kuísso chúmftigiu. fóre geuuízen uuérden. Únde chîst tû. dero sô getânon. nehéina fóre uuízeda sîn. Únde úbe uuír sia gelóuben *súlin*. dáz tánne nîeht âne nôt ne geskéhe. Úbe uuír des kóteliches sínnes chîesunga háben máhtîn. álso uuír rédohafte bírn. Sô dûohti úns sámolih réht. únsera réda uuîchen gótes sínne. | sô uuír irtéiltôn. sensum únde imaginatio- 259.

---

et quod sensibile, et quod imaginabile sit in uniuersitatis ratione conspicere, illa uero ad uniuersitatis cognitionem adspirare non posse; quoniam eorum notio corporales figuras non possit excedere, de rerum uero cognitione firmiori potius perfectiorique iudicio esse credendum. In huiusmodi igitur lite, nos, quibus tam ratiocinandi quam imaginandi etiam sentiendique uis inest, nonne rationis potius causam probaremus?

Simile est, quod humana ratio diuinam intelligentiam futura, nisi ut ipsa cognoscit, non putat intueri. Nam ita disseris, si qua certos ac necessarios habere non uideantur euentus, ea certo euentura praesciri nequeunt. Harum igitur rerum nulla est praescientia, quam si etiam in his esse credamus, nihil erit, quod non ex necessitate proueniat. Si igitur, uti rationis participes sumus, ita diuinae iudicium mentis habere possemus, sicut imaginationem sensumque rationi cedere oportere iudicauimus, sic diuinae

nem. íro sûlen uuíchen. Fóne díu chóroen ánsih erhéuen. úbe uuír múgîn. in dîa hóhi dero fórderostûn intelligentię. Sô findet târ ratio. dáz si in íro sélbûn ne hábet. Íh méino dáz. Uuío gótes prenotio díu hábe guíssiu. únde gnôt marchotíu. díu án ín sélbên nîeht kuísses ûzlâzes ne hábent. Únde dáz nehéinen uuân ne sî. Núbe éinfaltíu uuízentheit. Nehéin méz hábentíu. néh úmbe márchotíu.

OPORTERE HOMINEM ERECTO CORPORE MENTE QUOQUE ERIGI.

Uuío mániges pildes. tíer áfter uuérlte fárent. Súmíu fárent strácchendo. únde uuískendo día érda. Únde máchônt sie átoháften slíh. mít tíen brústen gándíu. Ánderíu sínt tíu mít féttachen slágezent ten uuínt. únde uuílto suéibont án derô lûtterun lúfte. Súmíu spírnent tia érda mít tien fûozen. Únde uuállont siu gândo. in hólze. íóh in félde. Tóh tû díu álliu séhêst sih skéiden in íro bílde. Áber níderhángendez hóubet. ketûot siu háben toúben sin. [Dés sínt siu úngeskéiden.] Éiner der ménnisko héuet taz hóubet

---

sese menti humanam summittere rationem iustissimum censeremus. Quare in illius summae intelligentiae cacumen, si possumus, erigamur, illic enim ratio uidebit, quod in se non potest intueri; id est, quonam modo etiam quae certos exitus non habent, certa tamen uideat ac definita prenotio; neque id sit opinio, sed summae potius scientiae nullis terminis inclusa simplicitas.

Quam uariis terras animalia permeant figuris!
Namque alia extento sunt corpore, pulueremque uerrunt,
Continuumque trahunt ui pectoris incitata sulcum.
Sunt quibus alarum leuitas uaga, uerberetque uentos,
Et liquido longi spatia aetheris enatet uolatu.
Haec pressisse solo uestigia gressibusque gaudent,
Uel uirides campos transmittere uel subire siluas.
Quae uariis uideas licet omnia discrepare formis,
Prona tamen facies hebetes ualet ingrauare sensus.
Unica gens hominum celsum leuat altius cacumen,

ûf. Jôh ríbtet er sih liehto állen ûf. fóne érdo séhende. Tíz pílde mánôt tíh ménnisko. úbe du iz fernémen chánst. Tû dir grécho den hímel síhest. únde daz | hóubet ûf 260.
béuest. taz mûot oúh ûf héuêst. Nío demo lîchamen ûf etríhtemo. daz mûot pesuârtez. níder ze ferlórni ne súcche.

QUI SIT STATUS DIUINUS.

Sîd álliu díng keuuízeníu. fóne íro sélbero natura ne uuérdent keuuízen. núbe fóne dero uuízentôn. sô uuír oúh fóre ságetôn. Sô séhên nû. gágen dés iz mûoza sî úns. uuélea (*sic*) státa gótes substantia hábe. Dáz uuír oúh chiesen múgîn. uuíolih sîn scientia sî. Dáz kót êuuig sî. dáz íst állero rédeháftero geméine gelúbeda. [Dáz kechúren sic álle.] Nû séhên uuáz eternitas sî. Sî lêret únsih târ mite bechénnen gótes naturam. únde gótes uuízenthéit. Éuuighéit íst fólliu. únde sámenthaftiu hába. des únéntlichen lîbes. Táz skînet óffenôr fóne dero frístmâligon uuídermézungo.

QUOD TEMPORE CURRIT LICET INFINITO. NON EST ETERNUM.

Uuánda dáz in fríste lébet. táz lóufet fóne gágenuuerti

Atque leuis recto stat corpore despicitque terras.
Haec, nisi terrenus male desipis, admonet figura,
Quî recto caelum uultu petis exerisque frontem,
In sublime feras animum quoque, ne grauata pessum
Inferior sidat mens corpore celsius leuato.

Quoniam igitur, uti paullo ante monstratum est, omne quod scitur, non ex sua, sed ex comprehendentium natura cognoscitur, intueamur nunc quantum fas est, quis sit diuinae substantiae status, ut, quaenam etiam scientia eius sit, possimus agnoscere. Deum igitur aeternum esse, cunctorum ratione degentium commune iudicium est. Quid sit igitur aeternitas, consideremus. Haec enim nobis naturam pariter diuinam scientiamque patefecerit. Aeternitas igitur est, interminabilis uitae tota simul et perfecta possessio; quod ex collatione temporalium clarius liquet.

Nam quidquid uiuit in tempore, id praesens a prae-

ze chúmftigi. Nóh únêuuig ting ne ist nehéinez. dáz sáment múge begrîfen. állen sînen lîb. Núbe fóre ist ímo nóh taz mórgeniga. ingángen ist ímo daz késteriga. Jóh án demo hûotigen (sic) lîbe. [dér únder demo gésterigen íst. únde únder demo mórgenigen.] Ne lébent ir mêr. Dánne án demo stételôsen. únde hínafértigen stúpfe.

[Uuír ne lébeên nîeht an preterito. nóh án futuro. án demo presenti bírn uuír îo. Nóh státon ne múgen uuír nîeht an démo sélben. Chómendo ferlóufet iz. Únde úbe iz îoman uuíle zéigon
261. demo ándermo. | dér mág échert éinêst chéden chûmo. iz íst nû. sâr ánderêst chît er nôte. iz uuás nû. úbe er dáz sélba zéigôn sól. Sô getân íst únsêr presens.]

Táz îo lîden sól dia geskáft fríste. Dáz táz ánafáng ne hábe. nóh ûzlâz. sô aristotiles uuândá fóne dírro uuérlte. Únde sîn lîb síh strécche. mít únende zîtes. [i. preteriti. presentis et futuri.] Dáz neíst îo nîeht sólih. taz iz êuuig héize mít réhte. Uuánda iz nîeht sáment ne begrîfet. sô êvuig tûot. állez taz uuîtuobele sînes lîbes. tóh sîn lîb énde ne hábe. Núbe éin tempus íst ímo fóre. daz ánder íst hína. Dáz áber sáment pesízzet. únde úmbe hábet tia ólangi sînes lîbes únéntliches. Sô. dáz ímo des chúmftigen

---

teritis in futura procedit; nihilque est in tempore constitutum, quod totum uitae suae spatium pariter possit amplecti. Sed crastinum quidem nondum apprehendit, hesternum uero iam perdidit. In hodierna quoque uita non amplius uiuitis, quam in illo mobili transitorioque momento. Quod igitur temporis patitur conditionem, licet illud, sicut de mundo censuit aristoteles, nec coeperit umquam esse, nec desinat, uitaque eius cum temporis infinitate tendatur, nondum tamen tale est, ut aeternum esse iure credatur. Non enim totum simul, infinitae licet uitae spatium comprehendit atque complectitur; sed futura nondum transacta iam non habet. Quod igitur interminabilis uitae plenitudinem totam pariter comprehendit ac

nieht ábuuertig ne sî. nóh ímo nieht ergángenes enfárn ne sî. Dáz héizet mit réhte êuuig. Únde dáz chît man nôte síh fermúgen sîn sélbes. Únde ímo sélbemo sîn gágenuuerte. Únde sámo gágenuuerte hábeu. ál dáz únende des lóufenten zîtes. Fóne díu uuânent tîe unréhto. Díe dés uuânent. sô sie ságen hôrent. táz platoni dísiu uuérlt ne dûohti hában ánagénne zîtes. nóh énde. Dísa gescáffenûn uuérlt. ze déro uuís ében êuuig sîn demo sképfen. Uuánda âne énde lîb hában. dés plato iáh tero uuérlte. dáz íst éin. Ánder íst sáment uuésen begríffena. álla dîa gágenuuerti dés îo uuérenten lîbes. Táz óffeno éigen íst. tes kótes sínnes. | Nóh kót ne sól úns túnchen uuésen fórderôra 262. sînen creaturis. an déro álti des zîtes. Núbe mêr an déro ímo éigenun éinualti sînero naturę.

DIUTURNITATEM TEMPORIS EMULATIONEM HABERE ETERNITATIS.

Dîa sélbûn státa des kágenuuerten lîbes. únde dés îo ze stéte stânten lîbes. péitet síh ánterôn dísiu únerdrózena fárt tero uuérlte. únde sô sî in geánterôn ne mág. nóh síh

---

possidet, cui neque futuri quidquam absit, nec praeteriti fluxerit, id aeternum esse iure perhibetur, idque necesse est, et sui compos praesens sibi semper assistęre, et infinitatem mobilis temporis habere praesentem. Unde non recto quidam, qui cum audiunt uisum platoni, mundum hunc nec habuisse initium temporis nec habiturum esse defectum, hoc modo conditori conditum mundum fieri coaeternum putant. Aliud est enim per interminabilem duci uitam, quod mundo plato tribuit; aliud interminabilis uitae totam pariter complexam esse praesentiam, quod diuinae mentis proprium esse manifestum esse. Neque deus conditis rebus antiquior uideri debet temporis quantitate, sed simplicis potius proprietate naturae.

Hunc enim uitae immobilis praesentarium statum infinitus ille temporalium rerum motus imitatur, cumque eum effingere atque aequare non possit, ex immobilitate

îmo geébenon. Sô geloúbet si sih áber derô stâtigî. ín dia únstatigi. Únde ába déro éinualtun gágenuuerti. gefállet si ín dia únéntlichun mánegfalti fergángenes zîtes. ióh chúmftiges. Únde sô díu sélba fárt. sáment pefáhen ne mág. álla dîa fólleglichi sînes lîbes. sô êuuighéit tûot. Sô gedúnchet si. an díu dáz si îo uuéret. éinez ételiches téiles keánterôn. démo si sih tóh fólleglicho geébenôn ne mág. Sih hábende ze déro so uuîo uuértlichun gágenuuertî. dísses chléinen. únde uerscûpfenten stûpfes. Únde uuánda si ételuuaz píldot. tîa ze stéte stândun gágenuuerti. Gíbet si dáz tien sî ána íst. táz síu gedûnchen uuésen. Uuánda si dóh stâte uuésen ne máhta. Hínderstûont sî dîa fárt. téro ín zîte énde ne uuírdet. [Zegát tiu fárt. sô íst oúh tempus zegángen.] Únde sô íst keskéhen. dáz si íro lîb fárendo geátehâftoti. Dés lîbes sámenthafti. sî begrîfen ne máhta.
263. ze | stéte stândo. Úbe uuír gréhto nû uuéllên scáffôn dien díngen nâh platone gerístige námen. Sô chédên gót uuésen êuuigen. dia uuérlt uuériga.

HIS PREMISSIS. AD SOLUENDAM QUESTIONEM CONUERTITUR.

Uuánda állíu chîesunga. nâh íro sélbero máhte chîuset. táz íro fóre óugôn íst. Únde uuánda góte íst êuuig státa.

---

deficit immotum, et ex simplicitate praesentiae decrescit in infinitam futuri ac praeteriti quantitatem, et cum totam pariter uitae suae plenitudinem nequeat possidere, hoc ipso, quod aliquo modo numquam esse desinit, illud quod implere atque exprimere non potest, aliquatenus uidetur aemulari, alligans se ad qualemcumque praesentiam huius exigui uolucrisque momenti, quae, quoniam manentis illius praesentiae quandam gestet imaginem, quibuscumque contigerit, id praestat, ut esse uideantur. Quoniam uero manere non potuit, infinitum temporis iter arripuit: eoque modo factum est, ut continuaret eundo uitam, cuius plenitudinem complecti non ualuit permanendo. Itaque si digna rebus nomina uelimus imponere, platonem sequentes, deum quidem aeternum, mundum uero dicamus esse perpetuum.

Quoniam igitur omne iudicium secundum sui naturam, quae sibi subiecta sunt, comprehendit, est autem deo

ióh ánauuartigiu. Sô ist óuh nôte sîn uuízenthéit uuésendíu. án déro éinfaltun gágenuuerti. úberstîgendíu. állen uuéhsel zîtes. [Úbe díu sélba gágenuuerti sáment álliu díng ne begriffe. sô ne uuâre sî nîeht éinfalte. Fóne díu chît er sâr nâh.] Únde sáment pefáhende dîe únéntlichen uuîtinâ preteriti únde futuri. Síhet si állíu díng in íro éinualtun bechénnedo. díu hína sínt. ióh nóh fóre sínt. sámo siu io getân uuérden.

QUOD DEI POTIUS EST SCIRE ET PROUIDERE QUAM PRESCIRE ET PREUIDERE.

Uuíle dû bedénchen sîna gágenuuerti. fóne déro ér iz állez uuéiz. Sô ne chîst tu nîeht ín háben fóre uuízeda. sámo so chúmftiges. Núbe réhtôr uuízentheit. téro ímo úngeuuángtun gágenuuerti. Bedíu ne héizet sî nîeht fóresíht. núbe mêr férrív óbesíht. Túrh táz sî férro stândíu. fóne dien níderên díngen. Síu állíu óbenân férro óbeséhe. sámo so ába démo hóhesten chápfe dero uuérlte.

EX DEI ASPECTU NON NECESSARIA FIERI. QUAE UIDENTUR. SICUT NEC NOSTRO.

Zíu gedénchest tû. dáz tíu nôt máchoe. díu gótes oúgen ána séhent. | Dánne nóh ménnisken nôthaftíu ne 264.

---

semper aeternus ac praesentarius status, scientia quoque eius, omnem temporis supergressa motionem, in suae manet simplicitate praesentiae, infinitaque praeteriti ac futuri spatia complectens omnia, quasi iam gerantur, in sua simplici cognitione considerat. Itaque si praescientiam pensare uelis, qua cuncta dignoscit, non esse praescientiam quasi futuri, sed scientiam numquam deficientis instantiae rectius aestimabis. Unde non praeuidentia, sed prouidentia potius dicitur, quod porro ab rebus infimis constituta quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat.

Quid igitur postulas, ut necessaria fiant, quae diuino lumine lustrentur, cum ne homines quidem necessaria fa-

tûên. díu sie séhent? Tûot tîn ânasíbt tehéina nôt tien. díu dû síhest. Dáz ne tûot. Zeuuâre. úbe dehéin gerístig uuídermezunga sîn mág mánnes únde gótes kágenuuerti. Also ír gréhto ételichíu séhent in dírro uuérlt múrgfarun kágenuuerti. Sô síhet er siu állíu in sînero êuuigun gágenuuerti. Fóne díu ne uuéhselôt nîcht tísiu gótes fóre bechénneda. dîa natura. únde dîa éigenháfti dero díngo. Únde síhet er siu nû sô gágenuuertíu imo. sô siu nóh uuánne in zîte chúmftig sínt.

NECESSARIA ET NON NECESSARIA DEUM CERNERE ET DISCERNERE.

Únde ne geírret er nîeht sîníu geríhte. sô dû in zíhest. núbe ér skéidet die frêhte. Únde in éinero ánauuarto sînes mûotes síhet er. díu benôte chúmftigen. únde âne nôt. Álso óuh ír tûont. sô ír sáment séhent, ten ménnisken in érdo gân. únde dia súnnun in hímele ûf kân. Tóh ír îouuéder sáment séhênt. ír skéident siu dóh. Únde áhtont ír daz éina nôte geskéhen. daz ánder âne nôt. Sô tûot kótes óuga. Ál óbenan ánaséhende. ne uermískelôt iz nîeht tîa uuîolichi dero díngo. Ímo gágenuuertero. únde âber zîtes hálb

---

ciant esse, quae uideant? Num enim quae praesentia cernis, aliquam eis necessitatem tuus addit intuitus? Minime. Atqui si est diuini humanique praesentis digna collatio, uti uos uestro hoc temporario praesenti quaedam uidetis, ita ille omnia suo cernit aeterno. Quare haec diuina praenotio naturam rerum proprietatemque non mutat, taliaque apud se praesentia spectat, qualia in tempore olim futura prouenient.

Nec rerum iudicia confundit, unoque suae mentis intuitu tam necessario quam non necessario uentura dignoscit. Sicuti uos cum pariter ambulare in terra hominem et oriri in caelo solem uideris, quamquam simul utrumque conspectum, tamen discernitis, et hoc uoluntarium, illud esse necessarium iudicatis. Ita igitur cuncta despiciens diuinus intuitus qualitatem rerum minime perturbat, apud se quidem praesentium, ad conditionem uero temporis futu-

hálb chúmftigero. Dánnân ne íst ímo dáz nehéin uuân. núbe unârhaftíu bechénneda. | Dánne er dáz uuéiz. uuésen 265. hína fúre. dáz âne nôt tánne uuésen chán. [s. dánne iz chúmet hína fúre.]

SI IN HUNC MODUM SILLOGISMUS NECTATUR. QUOMODO EUADENDUS SIT.

Uuíle du hîer chéden [proponendo.] dáz kót sihet chúmftîg. táz ne mág ze léibo uuérden. [álso iz uuâr íst. únde assumendo.] dáz ze léibo uuérden ne mág. táz sól nôte geskéhen. [dáz óuh uuâr íst.] Únde uuíle dû míh tánne duuíngen. [concludendo] ze démo námen dero nôte [álsús. Dáz kót síhet chúmftîg. táz keskíhet nôte. uuánda óuh táz uuâr íst. uuáz tûon íh is tánne?] Sô iího ih téro. sô. [mít syllogismo] gestárhtun uuârheite. Aber sô getânero. déro síh îoman chûmo ferstánde. âne dér góteliches tínges ánauuúrte íst. Íh chído gréhto. Éin díng chúmftiger z péidíu sîn. ióh nôthâfte. sô man sihet ze góles uuízentheite. ióh ferlâzen. únde sélbuualtîg. sô man ze sîn sélbes natura sihet.

[Hîer íst tíu questio soluta. díz íst tér tóugeno nexus. der zuei repugnantia sáment kemâot uuésen an éinemo dínge.]

---

futurarum. Quo fit, ut haec non sit opinio, sed ueritate potius nixa cognitio, cum exstiturum quid esse cognoscit, quod idem exsistendi necessitate carere non nesciat.

Hic si dicas, quod euenturum deus uidet, id non euenire non posse, quod autem non potest non euenire, id ex necessitate contingere, meque ad hoc nomen necessitatis adstringas; fatebor quidem rem solidissimae ueritatis, sed cui uix aliquis nisi diuini speculator accesserit. Respondebo namque idem futurum; cum ad diuinam notionem refertur, necessarium; cum uero in sua natura perpendit , liberum prorsus atque absolutum uideri.

EXPLANATIO EIUSDEM SENTENTIAE EX HOC QUOD DUAE NECESSITATES SUNT. UT IN PERIERMENIIS ARISTOTELIS LEGITUR.

Zuô nôte sínt. Éiniu íst éinualte. únde âne íba. Also diu íst. táz álle ménnisken nôte tôdig sínt. Ánderíu íst mít íbo. únde mít kedíngun. Úbe du uuéist éinen mán
266. gân. dáz tánne nôt íst. táz er gánge. Táz | man uuéiz. uuîo mág táz ánderes sîn. âne so man iz uuéiz. Aber disiu gedíngota nôt. ne fûoret tia bárun nôt mít íro nîeht.

[íh méino. úbe er gérno gât. táz er oúh sâr úndanches kánge.]

Uuánda dísa nôt ne uuúrchet nîeht tíu natura. núbe dáz man úbe dára zûo chît. Uuánda nehéin nôt ne tûot kân. den gérno gânten. So uuío míchel nôt sî. dáz er gánge sô er gât.

PRESENS DEI EX NOSTRO PRESENTI PENSANDUM.

Ze déro sélbun uuîs íst nôt. so uuáz tíu gágenuuerta fóresíht ána síhet. táz iz sô sî. Dóh iz nehéina natûrlicha nôt ne hábe. Ze uuâre síhet kót tíu gágenuuertíu. díu nóh tánne chúmftig sínt. fóne sélbuualtigemo uuíllen.

Duae sunt etenim necessitates: simplex una, ueluti quod necesse est omnes homines esse mortales, altera conditionis, ut, si aliquem ambulare scias, eum ambulare necesse est. Quod enim quisque nouit, id esse aliter ac notum est nequit. Sed haec conditio minime secum illam simplicem trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura, sed conditionis adiectio. Nulla enim necessitas cogit incedere uoluntarie gradientem, quamuis eum tamen, cum graditur, incedere necessarium sit.

Eodem igitur modo, si quid prouidentia praesens uidet, id esse necesse est, tametsi nullam habeat naturae necessitatem. Atqui deus ea futura, quae ex arbitrii libertate proueniunt, praesentia contuetur.

ITEM REPETITUR NATURAM FUTURORUM EX ALIA PARTE ESSE NECESSARIAM EX ALIA ABSOLUTAM.

Táz íst úmbe dísiu daz knôtesta. dáz siu gôtes ánasihte hálb nôte uuérdent. áfter dero geskéfte gôtes uuízentheite. uuánda sîn uuízentheit sô getân íst. Áber dúrh sih kehórniu. ne uerlîesent siu nîeht. tîa sélbuualtigun ferlâzeni íro naturę. Nû geskéhent kréhto âne zuîuel. díu gót fôre uuéiz chúmftigiu. Nóh tánne chóment siu súmiu. fóne sélbuualtigemo uuíllen. Unde so uuîo siu geskéhên uuésendo. Sîe ne ferlîesent tóh nîeht íro naturam. Fóne déro siu óuh ze léibo uuérden máhtin. êr siu geskáhîn.

ITEM DE DISCRETIONE DUARUM NECESSITATUM.

Uuáz skéidet siu dánne. síu ne sîn necessaria? | Sîd 267.
siu in állên sînt ze uuîs nôte geskéhent. álso iz kelégen íst in gótes uuízenthéite.

[Úmbe dîa gelégeni siu nôte geskéhent.]

Táz skéidet siu. Táz tíu skéidet. Díu ih târ fóre ze bílde gáb. [Uuéliu sínt tíu?] Tíu erríinnenta súnna. únde der gânto mán. Tíu zuéi ne múgen nîeht ze léibo uuérden. únz siu geskéhent. Dáz éina sólta áber nôte uuérden.

Haec igitur ad intuitum relata diuinum necessaria fiunt per conditionem diuinae notionis, per se uero considerata ab absoluta naturae suae libertate non desinunt. Fiunt igitur procul dubio cuncta, quae futura deus esse praenoscit, sed eorum quaedam de libero proficiscuntur arbitrio; quae quamuis eueniant exsistendo, tamen propriam naturam non amittunt, quia prius, quam fierent, etiam non euenire potuissent.

Quid igitur refert non esse necessaria, cum propter diuinae scientiae conditionem modis omnibus, necessitatis instar, eueniant? Hoc scilicet, quod ea quae paullo ante proposui, sol oriens, et gradiens homo, quae dum fiunt, non fieri non possunt; eorum tamen unum prius quoque quam fieret necesse erat exsistere;

êr iz uuúrte. dáz ánder nîeht nôte. Álso sínt tíu âne zuíuel. díu gót in sînero gágenuuerti hábet. Aber íro súmelih chúmet fóne nôte. súmelih fóne dero tûonton geuuálte. Fóne díu châden uuír mít réhte. Dísiu nôthaftíu sîn. sô man hína síhet ze gótes uuízentheite. Sô man siu áber dúrh sih chîuset. inbúndeníu sîn. únde únnôthaftíu. Also díngolih táz man séhen mág. únde grîfen. állelih íst. úbe man ze déro rédo síhet. Únde áber éinlúzze. úbe dû dâr ána uuártêst.

[Tíu uuír ánaséhên. díu sínt îo éiniu. únde éinlúzziu. sô plato íst. únde cicero. únde állíu indiuidua. déro sélbon íst îouuélez állelih. uuánda iz homo íst. álde bos. álde equus. álde lignum. álde lapis. Uuánda hic homo oúh íst homo. bedíu íst er béidiu. ióh singulare. ióh uniuersale. Hunc hominem gesíhet taz óuga. échert hominem uuéiz tiu ratio. Dáz lêret in cathegoriis aristotiles.]

SI MUTATA UOLUNTAS. ELUDERE POSSIT PROUIDENTIAM.

Nû mág keskéhen chîst tu. Úbe in mînero geuuálte stât. ze geánderuuîsonne mînen rât. sô eruuéndo íh tia fóresíht. Tánne íh ódeuuano geuuéhselôn. dáz sî fóre uuéiz. Dés ántuuúrto íh. Díh uuóla múgen uuéhselôn
268. dînen uuíllen. | Náls áber fermîden dia gótes uuízentheit.

---

alterum uero minime. Ita etiam quae praesentia deus habet, procul dubio exsistunt; sed eorum hoc quidem de rerum necessitate descendit, illud uero de potestate facientium. Haud igitur iniuria diximus, haec, si ad diuinam notitiam referantur, necessaria; si per se considerentur, necessitatis esse nixibus absoluta, sicuti omne quod sensibus patet, si ad rationem referas uniuersale est, si ad seipsum respicias, singulare.

Sed si in mea, inquies, potestate situm est mutare propositum, euacuabo prouidentiam, cum, quae illa praenoscit, forte mutauero. Respondebo, propositum te quidem tuum posse deflectere, sed quoniam et id te posse, et an

nóh íro infáren. Uuánda díu gágennuerta uuârheit tero fóresíhte. chîuset tíh táz kemúgen. Únde nuéder dû iz tûêst. Ióh uuára du gerâtêst. Álso du óuh nîeht infáren ne máht íéro ánasíhte des kágenuuerten mánnes óugen. Tóh tu dih tînero uuílleuuarbun chêrest in mísseliche tâte.

SI UARIARI POSSIT PRENOTIO UT UOLUNTAS UARIATUR.

Uuío nû chîst tu? Éin uuánchot nû gótes uuízentheit. nâh mînero sképfedo. díu mír míttundes ûf uuírdet. Sô. dáz sî múge sáment mír hértuuéhselunga tûon des uuízennes. nâh tíu íh uuîlon éinez uuíle. uuîlon ánderez? Dáz ne tûot. Gótes oúga gefúreuangot. ál dáz chúmftig íst. Unde gechêret iz. ióh keuuéndet iz. ze déro gágenuuerti sînero bechénnedo. Nóh ér ne uuîluuandot. níeht án demo bechénnenne. nû díz. nû dáz. Núbe îo ze stéte stàndo. fúrefáhet er. únde úmbefáhet er éines scúzès. tîna uuéhsela.

DEI PROUIDENTIAM EX SIMPLICITATE IPSIUS ESSE. NON EX EUENTU RERUM.

Dîa îo gágenuuerti sînes ánaséhennes. únde úmbehábennes álliu díng. ne guuán er nîeht fóne dero chúmftigon gebúredo. Núbe fóne éigenero éinfalti. dîa únsih intellectus lêret. náls ratio. Mít tíu íst óuh tés keántuuúrtet. táz tu

---

facias, quoue conuertas, praesens prouidentiae ueritas intuetur, diuinam te praescientiam non posse uitare; sicuti praesentis oculi effugere non possis intuitum, quamuis te in uarias actiones libera uoluntate conuerteris.

Quid igitur inquies? Ex meane dispositione scientia diuina mutabitur, nt cum ego nunc hoc nunc illud uelim, illa quoque noscendi uires alternare uideatur? Minime. Omne namque futurum diuinus praecurrit intuitus, et ad praesentiam propriae cognationis retorquet ac reuocat, nec alternat, ut tu existimas, nunc hoc nunc illud praenoscendi uices; sed uno ictu mutationes tuas manens praeuenit atque complectitur.

Quam comprehendendi omnia uisendique praesentiam, non ex futurarum prouentu rerum, sed ex propria deus simplicitate sortitus est. Ex quo illud quoque resoluitur,

fóre châde. Ungerístlih sín. úbe toman dés kedénche. dáz únseríu futura. gótes uuízentheit récchen. Dísiu sélba chráft sînero uuízenthéite. Álliu díng mít íro ánauuartigun be-
269. chénnede | úmbefáhende. Gíbet si uuîsun állen díngen. [náls síu íro.] Nóh tîen áfter nâh chómentên. ne hábet si ze dánchonne [sámo so sî iz fóne ín gelírne. *)]

LIBERUM STARE ARBITRIUM. ET PRO MERITIS PREMIA DISPENSARI.

Uuánda dáz állez sô íst. pedíu íst ménniskôn úngenómen íro uuíllouualtigi. Únde mít réhte geheízent êobûoh ferlâzenên uuíllôn. lôn. ióh ingélteda. Únde íst óbenân dér ál séhento. únde fóre uuízento gót. Únde díu êuuiga. gágenuuérti sînero gesíhte. inchît téro chúmftigun uuíolichi únserro uuércho. Spéndondo gûot kûotên. únde úbel úbelên. Nóh kedíngi. únde fléhâ ne uuérdent nîeht in gemêitun ûfen gót kesézzet. Tîe dánne ferfáhent. sô sie réhte sint.

EPILOGUS.

Fône díu léidezent tie âchuste. Mínnont túgede. Hábent íuueriu mûot an réhtero gedíngi. Frúmment ze himele

*) Es steht gelírnenne.

---

quod paullo ante posuisti, indignum esse, si scientiae dei causam futura nostra praestare dicantur. Haec enim scientiae uis praesentaria notione cuncta complectens, rebus omnibus modum ipsa constituit, nihil uero posterioribus debet.

Quae cum ita sint, manet intemerata mortalibus arbitrii libertas. Nec iniquae leges solutis omni necessitate uoluntatibus praemia poenasque proponunt. Manet etiam spectator desuper cunctorum praescius deus, uisionisque eius praesens semper aeternitas cum nostrorum actuum futura qualitate concurrit, bonis praemia malis supplicia dispensans. Nec frustra sunt in deo positae spes precesque, quae, cum rectae sint, inefficaces esse non possunt.

Auersamini igitur uitia, colite uirtutes, ad rectas spes animum subleuate, humiles preces in excelsa por-

déumuote fléhâ. Íuuih tuuínget míchel nôt ze dero gûoti. úbe ír is iéhen uuéllent. Uuánda íuuere tâte. dér ê otéilare úberuuártet. tér ál síhet.

[Hîer múgen uuír chîesen. dáz boetius nâh tîsemo quinto libro. mít temo tôde dés keírret uuárd. dáz ér ne mûosa fernémen fóne philosophia. díu sî ímo gehîez. hára nâh ze ságenne.]

Explicit liber quintus boetii consulis.

---

rigite. Magna uobis est, si dissimulare non uultis, necessitas in dicta probitatis, cum ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis.

Berichtigung der Druckfehler.

S. 3. Z. 1. lies Íh.
— 4. Z. 2. l. uuúnster ne
— — Z. 7. l. gesuíchen.
— — Z. 16. l. séhen.
— 5. Z. 9. l. féstes.
— — Z. 11. l. táz st. taz.
— — Z. 19. l. Áltiu.
— — Z. 22. l. chrîecheska.
— 6. Z. 25. l. uuórto.
— 7. Z. 3. l. ménniskôn.
— — Z. 7. l. Áber.
— — Z. 8. 9. l. uerlórnísseda.
— — Z. 12. l. erstóuta.
— — Z. 13. l. tô dés st. tôdes.
— 8. Z. 2. l. Únde.
— — Z. 9. l. in geréchen st. ungeréchen *(sic)*.
— 8. Z. 10. l. uérte.
— — Z. 18. l. uuírdet.
— 9. Z. 2. l. Álde.
— — Z. 18. l. Un-
— 10. Z. 1. l. tŷ dér st. tû dér.
— 10. Z. 2. l. uuâre.
— — Z. 11. l. chád.
— — Z. 14. l. Únde.
— — Z. 21. l. Únde st. Unde, und Álso st. Also.
— 11. Z. 1. l. uéret.
— — Z. 17. l. gezógeno.
— — Z. 18. l. Únde.
— 12. Z. 2. l. Vnde.
— — Z. 8. l. stárchen.
— — Z. 20. hinter uuârin setze]
— 13. Z. 2. l. uuás.

S. 13. Z. 9. l. iz in st. iz.
— — Z. 13. l. geuuáht.
— 14. Z. 3. l. hérzogen.
— — Z. 10. l. uuórtene.
— — Z. 16. l. méino statt meino und únsâlda st. unsálda.
— 14. Z. 17. l. Álso.
— 15. Z. 3. v. u. st. asinus ad liram l. ananos liras (ὄνος πρὸς λύραν) i. expers lirę.
— 15. Z. 15. gehört die Klammer nicht hinter únde, sondern hinter zûuersihte.
— 16. Z. 5. hinter éigeslichi setze ?
— 16. Z. 8. l. dîen st. dien.
— 17. Z. 5. l. Tríuuo.
— — Z. 6. l. Álliu.
— 18. Z. 2. hinter ófto setze ne uuéreta.
— 18. Z. 17. l. chúninge.
— 19. Z. 10. zwischen tóh und in setze nû.
— 19. Z. 17. l. flíhende.
— 20. Z. 9. l. kérno geséhen.
— 20. Z. 10. l. dés keírren st. dé skeírren.
— 20. Z. 24. l. déro.
— 21. Z. 8. l. Áber.
— 22. Z. 3. l. ín.
— — Z. 8. l. stôzen.
— — Z. 10. l. îlent.
— — Z. 11. l. uuúnder.

S. 23.

S. 23. Z. 9. l. hérzen.
— — Z. 14. l. sô.
— 24. Z. 8. l. Áh.
— — Z. 10. l. die.
— 25. Z. 12. l. Áber.
— — Z. 20. l. uuércho.
— 26. Z. 9. l. gûote.
— — Z. 16. l. síh.
— 27. Z. 2. l. mâno.
— — Z. 13. l. uuínt.
— 28. Z. 1. l. Álliu.
— — Z. 2. l. hábende.
— 29. Z. 3. 4. v. u. st. unus dominus est unus rex lies éis kirîos éstin. éis basileus.
— 29. Z. 11. l. óugti.
— — Z. 18. hinter] setze: Núbe ein hêrro íst târ.
— 30. Z. 8. l. mír.
— 31. Z. 4. l. Án.
— 32. Z. 3. l. lénzen.
— — Z. 12. l. héngen.
— — Z. 16. l. geskihte.
— 36. Z. 9. l. NASCI.
— 37. Z. 17. l. Vnde.
— 38. Z. 11. 12. l. DETESTANDAM.
— 39. Z. 4. l. Áber.
— — Z. 16. l. dicendi.
— 41. Z. 21. l. súslih.
— 43. Z. 9. l. QUALIS st. QUBLIS.
— 43. Z. 11. l. mít st. míh.
— 46. Z. 13. l. uuíderuuártig.
— 55. Z. 9. l. Áber.
— — Z. 20. l. Íh.
— 57. Z. 14. l. sígenémôn und *palmas*.
— 60. Z. 1. l. uuânes.
— 65. Z. 10. l. baptismum.

S. 65. Z. 12. l. Álde.
— 75. Z. 18. l. únde st. úude.
— 79. Z. 9. l. iâres.
— 84. Z. 4. l. suért éitere.
— 85. Z. 17. l. chît st. chîd.
— 87. Z. 6. sind die Klammern zu streichen.
— 88. Z. 6. l. líumenthâftigi.
— 92. Z. 12. l. Uuânent ír.
— 93. Z. 15. l. propositum.
— 96. Z. 2. des lat. Textes l. *concordes*.
— 110. Z. 4. l. tîn.
— 114. Z. 5. l. árbéit.
— 115. Z. 13. 14. l. tribuni.
— 123. Z. 19. l. férro statt térro.
— 124. Z. 5. l. íh.
— — Z. 20. l. fóre.
— 130. Z. 1. l. líuto.
— 135. Z. 4. v. u. l. *imagine*.
— — Z. 18. l. uuâlliche.
— 140. Z. 5. v. u. l. zuô.
— 155. Z. 10. v. u. l. *motibus* st. *moribus*.
— 157. Z. 18. l. gemâle st. geuâle.
— 158. Z. 12. l. sîn sélbes sín st. sîn sélbes sîn.
— 159. Z. 1. l. fúncho.
— 164. Z. 3. l. filios.
— 168. Z. 20. hinter ogkon setze *).
— 169. Z. 4. l. et st. est.
— 171. Z. 3. l. dúrstegêr.
— 177. Z. 5. l. CUPIUNT.
— 181. Z. 5. l. uuâr statt uuâs.
— 184. Z. 6. l. sélbên.
— 191. Z. 24. l. uuîzes.
— 192. 9. l. latine.
— 208. Z. 16. l. tér st. tés

S. 211. Z. 17. l. hêlzen fúredâhte st. hêizenfú redâhte.
— 213. Z. 9. l. disponens.
— 216. Z. 31. l. oúgen st. múgen.
— 228. Z. 13. 14. hinter sint setze] und ziehe das folgende Unde bis kûotes zum Texte; hinter kûotes setze [
— 229. Z. 18. l. die st. di.
— 257. Z. 22. l. singula.
— 270. Z. 24. ist das erste iz zu streichen.
— 273. Z. 7. l. gât. st. gót.

Berlin, gedruckt bei Trowitzsch und Sohn.

